

DICKENS

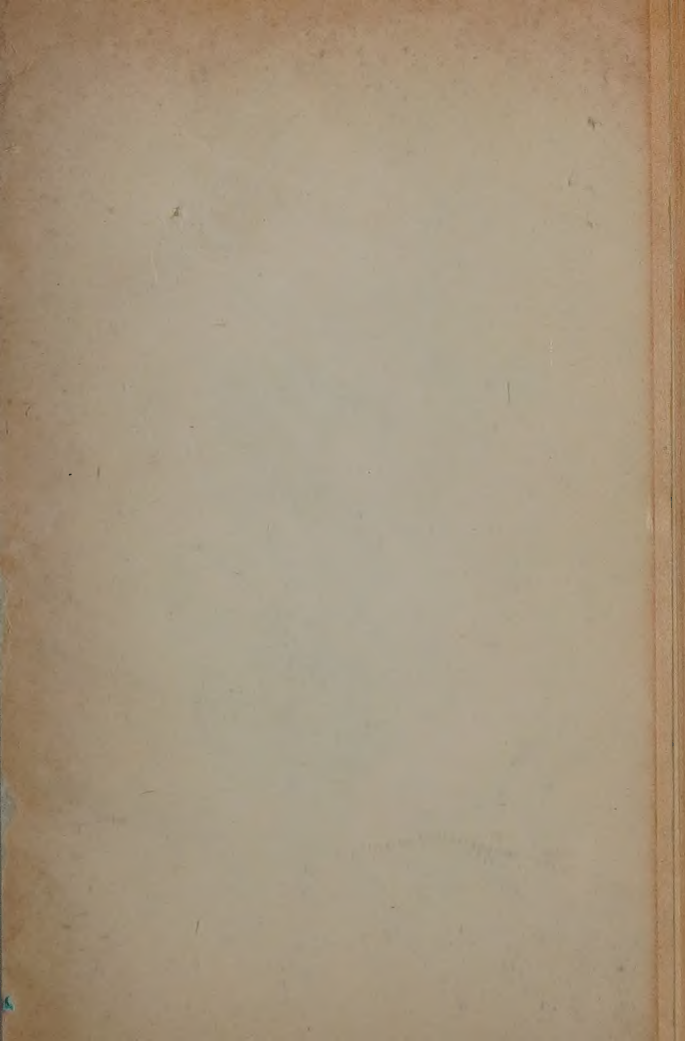
Marile speranțe

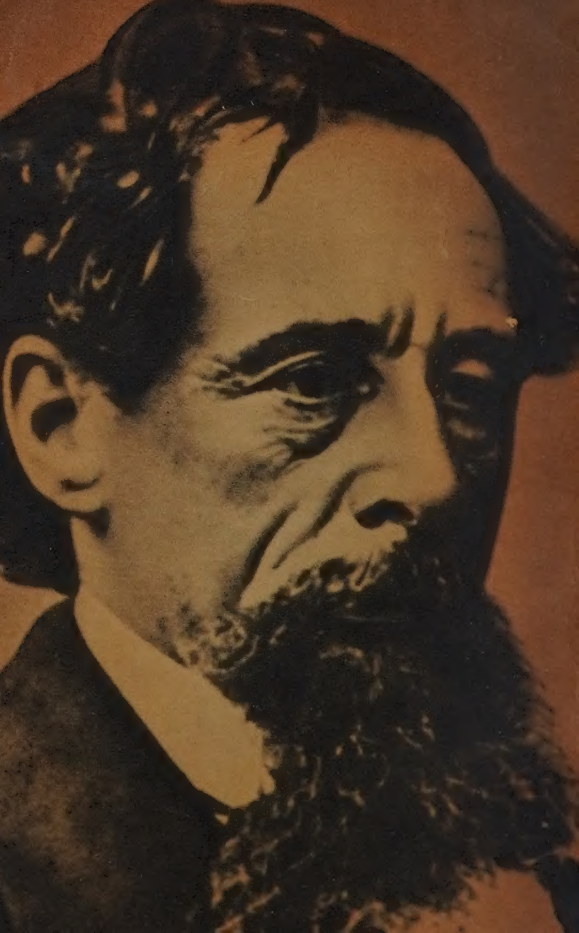

115

BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI

CHARLES DICKENS

Marile speranțe

Roman

1962

B I B L I O T E C A P E N T R U T O Î
E D I T U R A P E N T R U L I T E R A T U R Ă

În românește de *Vera Călin*
Prefață de *Dan Grigorescu*

GREAT EXPECTATIONS
BY
CHARLES DICKENS
VOL. I
BERNHARD TAUCHNITZ
1861

P R E F A Ț Ă

1812, anul în care s-a născut Dickens, e cunoscut în literatura engleză ca „anul lui *Childe Harold*”; în 1869, cu un an înaintea morții romancierului britanic, apărea ultimul volum din *Război și pace*. Distanța uriașă de la poemul byronian, care proiecta figura eroului dezamăgit de lumea îngustă în mijlocul căreia era silit să trăiască, pînă la vasta frescă istorică, cu mișcările ei largi de oameni, e de fapt distanța de la apogeul romantismului la triumful marelui roman realist. Într-o jumătate de secol, literatura mondială parcursese un drum lung, nu lipsit de meandre și de înfrîngeri, dar care, prin Balzac, Dickens, Turgheniev, a dus, în cele din urmă, la afirmarea categorică a metodei realiste.

Opera lui Charles Dickens cuprinde încă destule elemente ale perioadei precedente, dar schițează, în același timp, cu pregnanță, caracteristici ale realismului, care se vor dezvolta în opere ulterioare. Pentru că Dickens a trăit într-o perioadă de răscruce, într-o societate în care mesajul revoluționar al romanticilor Shelley și Byron va fi preluat de cartism, „cea dintîi mișcare revoluționară proletară, mișcare largă, cu adevărat de masă, încheată din punct de vedere politic”¹.

¹ Lenin, *Internaționala a III-a și locul ei în istorie*, în *Opere*, vol. XXIX, Editura Politică, 1959, p. 293.

În Anglia, începutul secolului al XIX-lea este marcat de participarea tot mai largă a proletariatului la luptele sociale și politice. Rînd pe rînd, mișcările „sfărîmătorilor de mașini“, ale greviștilor de la Manchester și din alte orașe industriale dovedeau forța muncitorimii britanice în anii aceia în care revoluția industrială luase proporții uriașe, repercutîndu-se în toate domeniile vieții economice, aducînd cu sine și scăderea vertiginoasă a salariilor lucrătorilor, șomajul și sărăcia. Pămînturile obștilor erau înghițite cu o viteză uimitoare de latifundii, de moșiile celor care aveau la îndemîină mijloace moderne de lucru ; țaranii luau drumul orașelor, sporind numărul muncitorilor industriali și al șomerilor.

La rîndul lor, funcționarii mărunți, meseriașii cu ateliere mici cădeau și ei pradă acestui flagel național : sărăcia, devenită endemică în țara care-și trîmbița cu orgoliu victoria împotriva „căpcăunului Bonaparte“.

Familia lui Dickens, de curînd stabilită la Londra, venind din sud, de la Landport (unde, la 7 februarie 1812, se născuse Charles, al doilea din cei șase copii), cunoștea prea bine această stare de lucruri. Ani în șir, John Dickens, om cu o fire veselă și optimistă, aparent risipitoare (Charles îl va numi „tatăl risipitor“), încercase să facă față scumpirii traiului cu leafa lui modestă de funcționar inferior la Amiralitate ; dar, în cele din urmă, fu nevoit să părăsească locuința sa din Camden, cartierul săracilor, și se mută la Marshalsea, celebra închisoare pentru datornici. Pe atunci era obiceiul ca osîndiții din Marshalsea să se stabilească aici cu întreaga familie, ca să scutească măcar banii de chirie. Așa încît soții Dickens se instalară în închisoare, împreună cu cei mai mici dintre copii. Charles, care avea 11 ani, rămase să-și caute o slujbă, să procure mîncarea celor din închisoare (fiindcă, bineînțeles, administrația închisorii nu-l hrănea decît pe osîndit). E vremea umilințelor lui Charles Dickens. Marile lui speranțe de a urma cursurile unui colegiu se prăbuși-

seră dintr-o dată. Își vîndu cărțile (cele mai multe dăruite de vecinii miloși) și se angajă lucrător la o fabrică de cremă de ghetе. De dimineată pînă tîrziu, spre seară, așezat pe un scaun înalt în fața vitrinei, adevărată reclamă vie, umplea într-una cutii de vax. Trecătorii se opreau privind la mîinile mici care se mișcau agil, la obrazul împurpurat de rușine. Seara, ferindu-se de prietenia indiscretă a băieților de vîrsta lui, se furișa spre Marshalsea, punînd în mîna mamei cei cîțiva *penny* cîștigați în ziua aceea, banii de tîrguieli pentru a doua zi. Și apoi se întorcea, zdrobit de oboseală, descurajat, în odăița lui de mansardă, sub privirile tăioase ale proprietăresei.

Dar, pe neașteptate, speranțele lui Charles înviară. John Dickens primi o moștenire. Avea acum destui bani să-l poată înscrie pe Charles la Academia clasică și de comerț. Băiatul își recăpătă vioiciunea, învăța cu sîrg, punea la cale șotii. Profesorii îi admirau talentul literar (compusese un fel de dramă în versuri, *Misnar, sultanul Indiei*, inspirată din *1001 de nopți*), aplaudau spectacolele regizate de el. Lui Charles îi plăcea să citească *Don Quijote*, povești orientale, cărțile marilor romancieri ai veacului al XVIII-lea, Fielding și Smollett. Și, dintr-o dată, fericirea se destrămă din nou.

John Dickens fu concediat; era și el una din nenumăratele victime ale cumplitei crize economice care bîntuia Anglia. Încercă pe rînd cîteva profesii, dar fără succes. Cîștigul său era departe de a face față nevoilor unei familii împovăraătoare. Nici cînd se angajă reporter la un ziar obscur, *The Mirror of Parliament*, al cărui redactor era cumnatul său, venitul lui nu atinse o sumă cît de cît mulțumitoare. Charles fu silit, deci, să-și întreprindă iarăși învățătura. De-acum încolo, prins în vîrtejul luptei pentru existență, nu va mai putea să o reia niciodată.

Avea cîțiva ani de școală, așa încît putu să fie angajat copist într-un birou de avocatură. Aici avu nu numai prilejul de a cunoaște mecanismul complicat, ruginit de tradiție, al justiției engleze, dar și acela de a veni în contact cu nenumărate drame umane, cu nenorociți de tot soiul, împinși de sărăcie să săvîrșească delictе aspru pedepsite de legea ce trecea cu vederea uriașele fraude ale celor bogați. Stenografiind procesele clienților firmei, Dickens încerca să pătrundă adevărul dincolo de paginile codurilor de legi, să descifreze tragediile ascunse și să schițeze portretele împričinaților. Dar viața de minciună din aceste instituții îl dezgustă repede.

Un ziar de mîna a doua, *The True Sun*, avea nevoie de un reporter care să cunoască stenografia. Și Dickens nu șovăi să părăsească încăperile întunecoase ale biroului de avocatură. Dar *The True Sun* se dovedi a nu-și respecta promisiunile. Ca și alte publicații ale vremii, el îi considera pe reporteri un fel de băieți „buni la toate“, micșorîndu-le periodic, sub motivul „scăderii tirajului“, indemnizația, și așa destul de modestă. Charles conduse o grevă a reporterilor londonezi, ceea ce, bineînțeles, nu avu darul să sporească simpatia șefilor lui. Prin stăruințele unchiului său, fu angajat în locul lui John Dickens la *Mirror of Parliament*.

În anii aceia, în Parlamentul englez, se desfășurau înflăcărâte discuții, pricinuite de legea electorală. De cîteva sute de ani, sistemul de reprezentare în Camera Comunelor nu se schimbase cu nimic, în ciuda faptului că între timp se ridicaseră orașe industriale mari, că alte așezări (așa-numitele „tîrguri putrede“), pe vremuri înfloritoare, decăzuseră sau dispăruseră cu totul. De pildă, orașe ca Manchester, Leeds sau Birmingham nu aveau dreptul să trimită nici un deputat în Parlament, în timp ce localități ca Tiverton (10 alegători) își aveau deputatul lor, în virtutea unor drepturi străvechi din vremea reginei Anne. Astfel, reprezentanții orașelor noi nu constituiau decît o

infimă minoritate, neavînd posibilitatea să impună punctul de vedere al industriaşilor în faţa deputaţilor puzderiei de „tîrguri putrede“, trimişi în Parlament de cîte doi sau trei alegători sau, pur şi simplu, numiţi de nobili. Aristocraţia rămînea stăpînă aproape absolută a Camerei Comunelor.

Dar burghezia nu putea fi de acord cu piedicile ridicate în drumul pătrunderii capitalului ei în agricultură. Dezvoltarea firmelor mari de import-export punea noi probleme în faţa capitaliştilor englezi. În acel an 1829, în care şomajul luase proporţii catastrofale (la Preston, de pildă, o treime din populaţie erau şomeri), burghezia britanică încerca să compenseze în alt sector pierderile mari provocate exportului de criza industrială. Şi astfel iau fiinţă „uniunile politice de apărare a drepturilor sociale“, întemeiate din iniţiativa industriaşilor şi a comercianţilor. Adunările uniunilor se ţineau aproape în toate centrele industriale ale Marii Britanii. În ianuarie 1830, *Times* consemna o stare de fapt simptomatică : „La nici unul din aceste mitinguri nu se pierde prilejul de a se scoate în evidenţă situaţia dezastruoasă, ieşită din comun, a muncitorilor“. Bineînţeles, burghezia căuta să cîştige bunăvoinţa unui aliat puternic în lupta ei împotriva aristocraţiei. Dar conţinutul cuvîntărilor rostite de fruntaşii muncitorilor la adunările convocate de „uniunile politice“ era departe de a fi pe placul burgheziei : „Zadarnic se predică răbdare poporului flămînd ! Dacă clasele de mijloc ar fi cu totul sincere, s-ar îngriji în primul rînd să îmbrace şi să sature muncitorimea. Urmăresc ele altceva decît subjugarea clasei muncitoare şi transformarea ei într-o unealtă oarbă slujind scopurilor lor ?“ Revolta clasei muncitoare era sporită şi de faptul că revendicările burgheziei liberale nu cuprindeau votul egal şi direct, menţinînd procedura electorală învechită.

Aceasta e epoca în care tînărul reporter de la *Mirror of Parliament* îşi ocupă locul în galeria presei din Ca-

mera Comunelor. În discursurile emfactice el desluși repede șarlatania ; încă de la începutul activității lui ziaristice, Dickens nu nutrea nici un fel de respect pentru această „sfântă instituție“ burgheză. Așa cum va scrie unui prieten : „În ce privește Parlamentul, care lucrează puțin și vorbește mult, cel mai interesant lucru care se poate spune despre el e ceremonia săvârșită de cel care i-a dat afară pe deputați, punînd cheia în buzunar“, aluzie la actul de dizolvare a Parlamentului, semnat, cu două veacuri în urmă, de Cromwell.

După îndelungate dispute parlamentare, la 4 iunie 1832, Parlamentul votează celebrul *Reform Bill*, care rămăsese însă doar o jalnică umbră a propunerilor inițiale formulate de „uniunile politice“. Această lege lua unor „țîrguri putrede“ dreptul de a trimite deputați ; în schimb ea nu acorda decît foarte puține locuri noilor centre industriale. Deputații proaspăt aleși, cei mai mulți arendași bogați sau mari proprietari de imobile, erau satisfăcuți de profitul pe care-l trăseseră de pe urma luptelor populare. Imediat după alegeri, însă, au avut loc mari demonstrații ale muncitorilor și ale funcționarilor mărunți din principalele orașe industriale, care nu considerau rezolvată problema „legii electorale“. Dickens va continua să fie martor la numeroase lupte pricinuite de ciocnirea dintre interesele aristocrației și capitalului, pe de o parte, și ale muncitorimii, pe de altă parte.

Deocamdată, în Parlament lucrurile se mai liniștiseră, iar reporterul avea, în sfîrșit, răgazul să aștearnă cîteva însemnări despre tipuri și împrejurări cunoscute. Semnîndu-le cu pseudonimul Boz, el le trimise revistei *Monthly Magazine*. Prima schiță a lui Boz, *Prînzul din Poplar-Walk*, prezenta cîteva figuri ridicole de mici burghezi, preocupați de mărunțișuri pe care le privesc cu o gravitate ilariantă. După cîteva luni de așteptări, schița apăru, dar nesemnată. Era în noiembrie 1833. Schițele se succedară cu regularitate, înfățișînd personaje din aceeași

lume cu pretenții, care transformă fiecare întâmplare mărunță în eveniment de mari proporții.

Dickens părăsise *Mirror of Parliament* trecînd la *Chronicle*, ziar de mare tiraj, în redacția căruia reporterii aveau mult de lucru, terorizați de perspectiva concedierii imediate în cazul în care articolele lor nu răspundeau exigențelor patronilor. Dickens străbătea drumurile țării, în diligențe vechi, scriîndu-și articolele (și, de la o vreme, și schițele) la lumina șovăielnică a unei lămpi de ulei. Viața palpitantă de reporter îi pune la îndemînă nenumărate subiecte. Unele din ele apăreau, sub pseudonimul Boz, în ediția de dimineață a ziarului, *Morning Chronicle*. Aceasta se întîmpla în ianuarie 1835; de cîteva luni, din august 1834, semnătura sa apăruse și în *Monthly Magazine*, așa încît Boz nu mai era un necunoscut în lumea presei. De-a lungul întregului an 1835, schițele lui erau publicate aproape săptămînal în ziar; așa încît, la începutul anului 1836, putu să ofere editorului Macrone o culegere destul de cuprinzătoare. Succesul nu întîrzie să se arate: *Schițele lui Boz* se epuizară repede, editorul pregătînd imediat o nouă ediție.

O editură londoneză de curînd înființată, „Chapman and Hall“, văzu în tînărul scriitor pe omul chemat să asigure, prin scrisul lui, prosperitatea firmei. Editorii se gîndiseră să publice desenele unui grafician vestit pe vremea aceea, Seymour, însoțindu-le cu un text literar, un roman despre vînătoare, al cărui titlu urma să fie *Clubul lui Nemrod*. Dar Boz nu era de acord. Ce lucruri interesante s-ar putea spune într-un nou roman vînătoresc? Nu apăruseră destule în ultima vreme? Și schiță planul unui roman de aventuri, un roman vesel, ai cărui eroi vor străbate țara de la un capăt la celălalt, descriînd, cu acest prilej, scene din viața „bătrînei și veselei Anglii“.

La 31 martie 1836 apăru prima fasciculă din *Documentele postume ale clubului Pickwick*. Dar editorii primiră îndată știri îngrijorătoare. Numărul exemplarelor vîn-

dute nu depășea 400. Dickens era deznădăjduit. Dezastrul lui *Pickwick* îl făcea să se socotească un ratat. Publicul nu era dornic să afle aventurile acestor savanți ridicoli, pîndiți de pretutindeni de ghinioane. Editorii se gîndeau chiar să întrerupă publicarea *Documentelor postume*. Dar, dintr-o dată, minunea se produse. În fascicula a V-a își făcu apariția un personaj nou, înzestrat cu istețimea și curajul omului din popor : Sam Weller. Și, a doua zi, librăriile trimiseră cereri disperate pentru noi exemplare din această lucrare : vînzarea crescuse de la 400 la 50.000 de fascicule. Boz deveni, dintr-o dată, un nume cunoscut în întreaga Anglie, iar Sam Weller, acest Ulenspiegel englez, eroul cel mai iubit de cititori.

Cum se explică acest succes fulgerător ? Fără să atingă registrele cele mai grave, romanul lui Dickens schița, totuși, un tablou al Angliei din primele decenii ale veacului. Parodia alegerilor, moravurile judiciare (atît de cunoscute de fostul copist din biroul de avocatură), falsa erudiție, afacerile dubioase, concurența sînt tratate cu umor, proiectate pe fondul „bătrînei Anglii” patriarhale, fără șomaj și lupte de stradă. Experiența de viață a scriitorului, neobișnuit de bogată pentru un tînăr de 24 de ani, îi îngăduie să aducă în scenă tipuri de mare autenticitate, cunoscute în anii tragici ai copilăriei, în închisoarea Marshalsea, în cursul călătoriilor sale reportericești. De altfel, întreaga sa operă va păstra această amprentă a experienței personale, amplificată de o fantezie neobosită.

Succesul *Documentelor postume ale clubului Pickwick* îi îndeamnă și pe alți editori să solicite colaborarea lui Boz. Dickens este angajat redactor la *Bentley's Miscellany* ; acum, cînd, în sfîrșit, nu mai este silit să alerge prin țară în căutarea unui subiect de reportaj, pe care să-l transcrie în diligență, doborît de oboseală, el acceptă oferta de a scrie o carte nouă — *Aventurile lui Oliver Twist*. În februarie 1837, în timp ce „Chapman and Hall” continuau să-i publice *Documentele postume*

ale clubului *Pickwick* (care vor apărea pînă în luna noiembrie), a fost tipărită prima fasciculă a noului roman. Atmosfera e, de data aceasta, cu totul diferită de cea din romanul anterior. Povestind viața unui copil al nimănui, romanul urmărește consecințele legii din 14 august 1834 cu privire la „adăpostirea săracilor”. Problema, după cum se vede, era atît de importantă pentru „victoriosul Albion”, încît s-a simțit nevoia unei soluții judiciare care să pună capăt acestui flagel ce lovise țara. Soarta lui Oliver Twist dovedește cît de falsă e această soluție, cît de inadecvată este ea pentru a rezolva complexitatea unei probleme ce decurge din însăși structura societății burgheze. Legea din 1834 înființa celebrele *work-houses*, casele de muncă împotriva cărora protestaseră spiritele cele mai luminate ale vremii. Umiliți, supuși unui regim extenuant de muncă, săracii internați în *work-houses* ispășeau uneori cu moartea timpurie, și întotdeauna cu foamea și cu boala, vina de a nu se fi născut bogați, de a fi siliți să recurgă la „filantropia” burgheză.

După exuberanța din *Pickwick*, atmosfera apăsătoare a lui *Oliver Twist*. Aparent, o schimbare structurală a concepțiilor lui Dickens. În realitate, scriitorul pune fața în față două epoci diferite ale istoriei Angliei. De o parte, Anglia patriarhală dinainte de criza din 1830, cînd „însăși marea industrie abia ieșea din perioada copilăriei sale”¹, de cealaltă parte, țara copleșită de marile crize industriale, slăbită și sărăcită. Pentru Dickens, *Documentele postume ale clubului Pickwick* nu au fost numai o carte de succes, dar și un crez, identic cu al atîtor intelectuali britanici de bună-credință, un mod încă naiv de a protesta împotriva stării de fapt produse de dezvoltarea capitalismului. Cu *Oliver Twist* se deschide seria romanelor în care protestul scriitorului va căpăta mai multă fermitate și claritate.

¹ Marx, Postfață la ediția a doua a *Capitalului*, Ed. P.M.R., 1948, p. 45.

De acum înainte, pentru Dickens începe o perioadă de febrilă activitate creatoare, pe care nu o va întrerupe decât moartea. În vreme ce întâmplările tragice ale vieții lui *Oliver Twist* se deapănă în coloanele lui *Bentley's Miscellany*, „Chapman and Hall“, încurajați de succesul romanului de debut al scriitorului, îi propun publicarea, tot în fascicule, a unei cărți noi. Și, astfel, în aprilie 1838, cititorii englezi fac cunoștință cu un alt copil oropsit: *Nicholas Nickleby*.

È impresionantă dragostea scriitorului pentru copii, considerați simboluri ale purității morale într-o lume viciată de relațiile dușmănoase impuse de bani. Onagiu pentru propria sa copilărie, personajele acestea ale lui Dickens sînt schițate cu multă grație, rămînînd aproape tot timpul eroii centrali ai romanelor sale.

Fasciculele din *Nicholas Nickleby* se bucură de o caldă primire din partea cititorilor. Lupta dintre principiul răului, întruchipat de cămătarul Ralph Nickleby și de sălbaticul profesor Squeers, și cel al binelui și virtuții, simbolizat idilic de frații Cheeryble, bogătași „cu suflet bun“, era urmărită cu pasiune; și, cînd, în cele din urmă, virtutea triumfă, cititorii surîd mulțumiți.

Dickens nu-și pusese încă semnătura sub ultima pagină a întâmplărilor lui *Nicholas Nickleby*, și, în aprilie 1840, începe să publice o nouă lucrare, *Ceasul meșterului Humphrey*, concepută ca un ciclu de schițe legate printr-un personaj comun, povestitorul. Dar interesul cititorilor scade brusc. Scriitorul recunge atunci la vechea sa armă: romanul. Dezvoltînd una dintre povestiri, *Magazinul de antichități*, el pune din nou față în față inocența unui copil, mica Nell, și cinismul unui cămătar, Quilp. Și măiestria cu care Dickens urmărește soarta noului său erou, copilul dezarmat în fața uneltirilor rafinate ale omului lacom de banii care-i asigurau și puterea în societate, îi atrage din nou cititorii.

Dar romancierul avea, de mai multă vreme, obligația de a respecta o făgăduială făcută editorilor săi. Aceștia erau convinși că un roman istoric, acum, la aproape zece ani de la moartea lui Walter Scott, era mijlocul cel mai sigur de sporire a veniturilor. Dickens amîna împlinirea făgăduielii. Trecutul nu-l atrăgea, evenimentele din Anglia vremii sale i se păreau mult mai pasionante decît cele petrecute cu secole în urmă. Era perioada unei grave crize economice: mărfurile zăceau în porturi, firmele de pe continent nu mai cumpărau metale și textile din Anglia. Patronii trecură la măsuri radicale, care constau în scăderea salariilor și în concedieri masive.

Convinsese că alegerea unor deputați din rîndurile lucrătorilor va asigura cîștigarea unor condiții de viață ome-nești, asociațiile muncitorești își îndreptară ofensiva în domeniul politic. În 1835, asociația londoneză a muncitorilor redactă *Carta poporului*, stipulînd propunerile pentru îmbunătățirea sistemului electoral. Astfel luă naștere „cartismul”. Eliberîndu-se treptat de influențele ideologice ale micii burghezii radicale, dejucînd numeroasele manevre diversioniste ale capitalismului, mișcarea va atinge forme tot mai violente, va formula revendicări tot mai clare. În ciuda încercărilor burgheziei de a-l înăbuși, cartismul, care, după cum îl va defini Lenin, „în multe privințe a fost o pregătire a marxismului, «penultimul cuvînt» care l-a precedat”¹, va continua, vreme de încă un deceniu, să înfricoșeze în egală măsură pe politicienii burghezi și pe aristocrați.

Fostul reporter de ziar nu putea rămîne indiferent la aceste mari mișcări politice. De aceea pregeta ca, tocmai acum, să părăsească descrierea Angliei contemporane și să abordeze evocarea istorică. Și cînd, în cele din urmă, se va hotărî s-o facă, romanul va păstra amprenta lipsei

¹ Lenin, *Despre compromisuri*, în *Opere*, vol. XXX, E.S.P.L.P., 1956, p. 485.

de entuziasm a scriitorului pentru tema propusă. Zădărnice s-a încercat să se descopere în *Barnaby Rudge* un „roman cu cheie“, să se stabilească paralele între răscola antipapală din 1780, condusă de lordul Gordon, care formează substanța epică a cărții, și mișcarea caritativă. Adevărul e că romanul nu îngăduie să se găsească vreo aluzie la țelurile mișcării care se desfășura sub ochii lui Dickens. Dar e tot atât de adevărat că, în ciuda unei recuzite a vechiului roman gotic — răpiri senzaționale, dispariții misterioase, crime, corbi înțelepți — *Barnaby Rudge* nu renunța la unele accente violente de critică la adresa demagogilor conservatori, așa cum apăreau și în Camera Comunelor a anului 1840, dovadă a faptului că, indiferent de temă, Dickens nu putea ocoli problemele vremii sale, nu poate să nu ia atitudine față de ele.

În 1841, în drum spre Edinburgh, unde fusese invitat de câteva personalități culturale, Dickens avu prilejul să întâlnească din nou mizeria care cuprinsese Anglia. Imaginea satelor pustii, a orașelor cu mahalale sordide, cu mii de cerșetori urmăriți de zeloasa poliție regală, nu-i poate fi ștersă nici de entuziasta primire făcută de locuitorii vechiului oraș scoțian.

Răscolit de sentimentul de dezgust față de regimul din Anglia, Dickens se gândi că a sosit vremea să accepte invitația de a vizita America, în calitate de „oaspete al națiunii“. Și, în primele zile ale anului 1842, el ancorază pe țărmul american. Pe vremea aceea, America apărea democrațiilor britanici ca un adevărat pământ al făgăduinței, țara în care idealurile democratice și republicane fuseseră împlinite. Așa încît Dickens pornise în această călătorie animat de cel mai sincer entuziasm. Primirea pe care i-o făcuseră americanii, delegațiile venite din Far West, de la 2.000 de kilometri, să-l salute și să-și exprime admirația pentru creatorul lui *Pickwick*, întîlnirea pe care o avu cu cel mai de seamă scriitor

american al vremii, Washington Irving, avură darul să sporească acest entuziasm. Dar nu trecu mult și iluzia se spulberă. Adevăratul chip al Americii — țară a sclavajului legiferat, a speculei cinice cu bani, cu pământ și cu oameni, a corupției administrative, a șantajelor de presă, a lichelismului politic — îi apărea limpede scriitorului, înzestrat cu un spirit de observație atît de ascuțit.

Abia întors în patrie, el își publică *Notele din America*, scrise cu o singură preocupare : aceea de a spune întregul adevăr despre marea înșelătorie pe care o constituie „țara tuturor libertăților“. Reacția cercurilor capitaliste, și, mai ales, a sclavagiștilor din Sud, a fost deosebit de violentă. Coloanele ziarelor americane erau năpădite de calomnii veninoase, de atacuri înverșunate.

Dar Dickens nu capitulează. La începutul lui ianuarie 1843 încredințează tiparului un nou roman, *Martin Chuzzlewit*, al cărui erou repetă amara experiență americană a scriitorului. Iluziile lui Martin se risipesc în fața peisajului grotesc al democrației din „lumea nouă“. Într-o scrisoare adresată prietenului său, actorul Macready, romancierul afirma : „Oricît de rea și plină de păcate ar fi bătrîna noastră țară, oricît de nenorociți ar fi milioanele ei de locuitori ai ei, tot iese cîștigată în urma unei comparații cu America“. Dar aceasta nu înseamnă că Dickens consideră că lumea veche, Anglia suferințelor lui *Oliver Twist* și *Nicholas Nickleby*, e absolvită de orice păcate. Dimpotrivă, ura sa împotriva filistinismului britanic e și mai puternică. Despre ea grăiește crearea unui personaj ca Pecksniff, micul burghez pretențios și ipocrit, caracterizat printr-o „platitudine pompoasă, prolixitate prudentă și plicticoasă incoerență moral-sentimentală“¹. Opoziția romantică rău-bine, viciu-virtute apare din nou în opera

¹ Marx-Engels, *Recenzii asupra cărții : Thomas Carlyle, Latter-Day Pamphlets (Pamflete contemporane)*, Londra 1850, în K. Marx-F. Engels, *Despre artă și literatură*, E.P.L.P. 1953, p. 254.

lui Dickens, subliniind încrederea scriitorului în triumful bunătații, al inimii omenești. Pentru el, inima omului e un tezaur incalculabil al acestei lumi, creuzetul în care se plâsmuiesc marile frumuseți, nebănuitele sinteze creatoare ale vieții. Orfanii, oamenii necăjiți, ducînd o existență mărunță, sînt cei care, în cele din urmă, înving tocmai datorită inimii lor bune. Soluția închide, evident, o primejdie pe care Dickens nu va ști s-o ocolească întotdeauna. O înclinare spre sentimentalism, spre finaluri fericite, care să dea satisfacție spiritului de justiție al oamenilor își va face loc aproape întotdeauna în operele sale, silindu-l să facă apel la situații neverosimile, la transformări psihologice miraculoase.

Așa se întîmplă, de pildă, cu Scrooge, patronul nemilos din *O colindă de Crăciun*, publicată în luna decembrie a anului 1843. Atmosfera mohorită a orașului britanic de la mijlocul secolului trecut este brusc luminată de bagheta magică a scriitorului; Scrooge însuși devine un om cu o inimă largă și generoasă, spre marea mulțumire a cititorului.

Soluțiile lui Dickens nu sînt străine de un filantropism sentimental, întemeiat pe credința că inimile bune, mila și generozitatea ar fi în stare să schimbe fața lumii, să alunge mizeria și suferința. Scriitorul deslușise în mare măsură mecanismul ascuns al alcătuirii sociale a vremii lui, dar, asemeni atîtor alți intelectuali mic-burghezi, nu descoperise modalitatea de a manevra acest mecanism în sensul dorit. De aici, convenționalul unor personaje, al unor situații care determină convertirea bogătașilor, tipurile negative din opera sa. Dar simțul său de observație nu putea trece peste adevărata înfățișare a „filantropiei” celor avuți, în jurul căreia burghezia făcea atîta zgomot.

Una din povestirile sale, care s-a bucurat de o largă răspîndire încă din timpul vieții scriitorului, *Clopotele*, dezvăluie cu un remarcabil simț realist chipul „genero-

șilor“ burghezi, pentru care mila e o modalitate sigură de a-și face reclamă. Oamenii oproșiți și umiliți, pe care Dickens îi înconjoară cu dragoste și cu duioșie impresionantă, sînt puși într-un contrast net cu burghezia „miloasă“, care, prin gura lui *sir* Joseph Bowley, teoretizează izvoarele fericirii săracilor: răbdarea, munta și, evident, plata în termen a datoriilor. Reducerea la burlesc, la șarjă nu îndulcește cu nimic violența satirei la adresa celor care în teoriile lor „filantropice“ lăsau deoparte tocmai bunătatea dezinteresată, credința în om.

Accentele acestea de revoltă împotriva bogătaşilor pe care banul i-a făcut insensibili la suferința umană răsună grav și aspru și în romanul următor, *Dombey și fiul*. Condamnarea capitalismului dezumanizant se realizează prin figura bătrînului Dombey, grijuliu față de soarta fiului său, în care vede pe continuatorul afacerilor lui prospere, dar tiranic în purtarea cu fiica sa, delicată și pură, prin care Dickens adaugă încă o figură galeriei sale de copii oproșiți. Și, din nou, cei umili și săraci produc miracolul: domnul Dombey e convertit, romanul încheindu-se cu o apoteoză a bunătații omenesti.

Dickens nu văzuse în luptele înverșunate la care fusese martor un semn al existenței a două națiuni în sînul societății britanice: muncitorii și exploatatorii. Dar concepția lui umanitară cîștigase în claritate, condamnarea cinismului, a celor pentru care banul ține locul oricărui sentiment, se făcea acum cu mai multă violență. O dovadă e romanul *David Copperfield*, a cărui publicare începe în 1849. Deși cartea, în mare măsură autobiografică, nu reflectă decît parțial frămîntările societății contemporane, ea ridică, mai limpede decît pînă atunci, problema influenței nefaste pe care averea o exercită asupra structurii sufletești a oamenilor. Sărăcia e considerată, în lumea aceasta, ca un lucru infamant și vrednic de dispreț.

Pentru Dickens, adevărata crimă e lipsa de bunătate. Domnul Murdstone, nemilostivul tată vitreg al lui David, e vinovat de viața grea și fără bucurii a copilului, a cărui soartă se aseamănă izbitor cu aceea care-l umilise pe Charles Dickens cu două decenii în urmă. Și nu e singurul; alături de el se află patronii fabricii, fățarnicul Uriah Heep, împreună cu toți cei viciați de aceeași dorință de înavuțire care-i osifică. Mizeria pe care o îndură David, neputința celor buni, Pegotty, Marta, Mell, Micawber (al cărui portret amintește figura lui John Dickens), toți oameni „umili“, creează o atmosferă apăsătoare, în care protestul răzbate limpede, îndurerat.

Ecoul luptelor sociale din deceniile al IV-lea și al V-lea ale veacului va răsună mai puternic în romanele publicate de Dickens după 1850. Dacă pînă acum scriitorul urmărise cu precădere soarta unor indivizi (fapt subliniat și de titlurile celor mai multe din romanele acestei perioade: *Oliver Twist*, *Nicholas Nickleby*, *Barnaby Rudge*, *David Copperfield*), volumele care vor urma se vor îndrepta spre înfățișarea unor întregi instituții sociale, spre dezvăluirea resorturilor care le pun în mișcare: justiția, Parlamentul, întreprinderea capitalistă. Astfel, tematica romanelor devine mai cuprinzătoare, procesul social e descris cu mai multă luare-aminte. Acesta e, fără îndoială, un rezultat al marilor mișcări muncitorești care își vor pune amprenta pe creația celor mai de seamă scriitori englezi ai epocii: Thackeray, surorile Brontë, Gaskell și Dickens.

Astfel, numai la cîțiva ani de la apariția lui *David Copperfield*, Dickens desenează o latură caracteristică lumii capitaliste: mecanismul greoi al procedurii juridice britanice. Procesul de moștenire, descris cu o explicabilă competență, se inspiră dintr-un caz autentic. Încheierea romanului *Casa groazei*, publicat în 1852, în care cheltuielile de judecată ale procesului întins de-a lungul cîtorva generații depășeau valoarea moștenirii, cores-

punde și ea unei revoltătoare realități. De data aceasta, nici o undă de căldură, de încredere în inima ome-nească nu risipește atmosfera apăsătoare, mohorită¹ a cărții.

După cum nici în romanul ce apare la doi ani după aceea, *Timpuri grele*, nu adie vreun vînt care să risipească negura grea, plină de miasme, din mijlocul căreia apar figurile grosolane și crude ale industriașilor Grad-grind și Bounderby. În opoziție cu ei se află muncitorul Stephen Blackpool, cinstit ca David Copperfield, ca Nicholas Nickleby sau Oliver Twist, copilăros tot ca ei. Sfirșitul lui tragic, umilirea sa brutală aduc în opera lui Dickens problema relațiilor dintre muncitori și patron, deși aceasta se naște pe temeiul unei intrigi lipsite de soluții. Că simpatia lui merge fără ezitare alături de muncitorul împilat și disprețuit, e limpede. Dar e tot atît de limpede că muncitorul cade victimă, într-o măsură, și propriei sale resemnări, refractară la lupta organizată.

Era perioada unei temporare scăderi a luptei proletariatului englez, a unei derute în rîndul revoluționarilor. Burghezia începuse să-și recîștige încrederea în forțele ei. „Revoluția franceză din 1848 — așa cum arată Engels în prefața ediției germane din 1892 la *Situația clasei muncitoare în Anglia* — a salvat burghezia engleză. Proclamațiile socialiste ale muncitorilor francezi victorioși au speriat mica burghezie engleză și au dezorganizat mișcarea muncitorilor englezi, care se desfășura într-un cadru mai strîmt, însă mai practic și mai nemijlocit.”¹

Romane ca *Timpuri grele* sau *Casa groazei*, produse ale stării de spirit caracteristice perioadei de după înfrîngerea cartismului, au prilejuit celebra definiție a lui Macaulay, aplicată lui Dickens: „Un socialist înnegurat”. John Ruskin aprecia că „orice om care se intere-

¹ Marx-Engels, *Opere*, II, E.S.P.L.P., 1958, p. 672—673.

sează de probleme sociale trebuie să citească *Timpuri grele*, a cărui temă e de interes național“.

Oricum, un lucru e vrednic de consemnat: de acum înainte, figura atît de obișnuită în romanele lui Dickens, aceea a bogătașului „bun“ sau „convertit la blîndețe“ de cei umili, nu mai apare. Nici *Mica Dorrit*, publicată în 1855, deși e construită într-o atmosferă mai luminoasă, cu un final fericit, care încheie o lungă suită de aventuri pasionante, nu prezintă decît profiluri dezgustătoare de potentăți, cum e acel Merdle, membru al Parlamentului, veros și escroc. Ceea ce atrage critica aspră a celebrei *Edinburgh Review* (dușmana de odinioară a lui Shelley și Byron), care-i reproșează romancierului „gravele învinuiri aduse judecătorilor și guvernului“.

Pentru cîțiva ani lista romanelor lui Dickens se întreprinde. E perioada în care scriitorul ținea conferințe în folosul copiilor bolnavi, începînd lungul și obositorul turneu de lecturi din propria sa operă, al căror venit era pus în mare măsură la dispoziția săracilor.

Apoi, în primăvara lui 1859, în noua revistă *All the Year Round*, tipărită în urma rupturii cu editorii săi, care se dovediseră peste măsură de lacomi, apărură *Povestea celor două orașe*, inspirată din evenimentele Marii Revoluții Franceze. Acțiunea romanului se desfășoară și la Londra, dînd posibilitate scriitorului să se refere cu stăruință la stările de fapt din societatea britanică. Dar intriga complicată, în care evenimentele revoluționare se pierd sub povara unor detalii puțin semnificative, rezolvarea melodramatică ce reînvie străvechiul *qui pro quo* fac ca și această incursiune în trecut să fie cu totul nerodnică. Dar referirile la aristocrația engleză înspăimîntată de revoluție stîrnesc vehemente proteste ale presei conservatoare: „Dickens pune Franța și Anglia pe aceeași treaptă, scrie revoltată *Saturday Review*. El găsește o plăcere stranie în a atrage atenția numai asupra cusurilor strămășilor săi, asupra faptelor istorice vred-

nice a fi osîndite. Cu alte cuvinte, susţine el, strămoşii noştri erau cruzi, fanatici, nedrepti, se lăsau conduşi de un guvern incapabil...”

După terminarea *Poveştii celor două oraşe*, Dickens începe să publice o serie de schiţe, al căror titlu generic e *Voiajorul necomercial*. Dar răceala cu care publicul întâmpină romanul unuia dintre colaboratorii revistei *All the Year Round* duce la scăderea bruscă a tirajului revistei, ceea ce îl face pe Dickens să se gîndească la scrierea unui nou roman care să salveze publicaţia. Iniţial, *Marile speranţe* a fost conceput ca o povestire de mică întindere. Apoi ideea prinse contururi tot mai precise, scriitorul hotărîndu-se să publice romanul săptămînal, în fragmente. Astfel, în decembrie 1860, cititorii au început să urmărească întâmplările lui Philip Pirrip, cunoscut sub numele de Pip.

Însuşi titlul romanului cuprinde o ironie amară. Majoritatea personajelor cărţii se nutresc cu speranţe irealizabile, zdrobite de legile aspre care guvernează societatea. Toate aceste speranţe sînt legate, într-un fel sau altul, de dorinţa înavuţirii, schimonosind sufletele. Istoria senzaţională a vieţii a lui Pip constituie, pentru Dickens, un argument pentru a demonstra modul cum, într-o societate întemeiată pe idolatrizarea banului, în care valoarea umană e calculată în funcţie de acest unic etalon, averea alterează sentimentele cele mai pure. Pip îşi repudiază vechii prieteni săraci, căpătînd o optică deformată în aprecierea celor din jur.

Ironia destinului face ca averea (şi, deci, şi rangul social) să-i fie dăruită de un fost ocnăş. Descoperirea că binefăcătorul lui e ocnăşul a cărui figură se asociază, în conştiinţa lui, cu una dintre cele mai întunecate amintiri din anii copilăriei produce în sufletul său o prăbuşire catastrofală. Pentru el, banii lui Magwitch sînt „murdari” şi nu pot să facă un *gentleman*.

Ceea ce nu înțelesese Pip era că într-o societate în care banii sînt un scop în sine, ei sînt întotdeauna murdari. Chiar dacă, așa cum sperase atîta vreme, binefăcătoarea sa ar fi fost ciudata domnișoară Havisham, banii ei nu ar fi izbutit decît să-l transforme într-o ființă egoistă și insensibilă, asemănătoare cu toți ceilalți *gentlemen* din societatea înaltă, care îl atrăgea ca un miraj. Patima pentru bani zdrobește demnitatea umană; rudele domnișoarei Havisham se suspectează reciproc, căzînd în grotesc; negustorul Pumblechook, rudă bună cu Pecksniff, care s-a purtat cîndva rău cu micul orfan, se pleacă umilit dinaintea viitorului *gentleman*, pentru ca apoi, cînd marile speranțe ale lui Pip se spulberă, să-l privească din nou cu un dispreț pe care nici nu-și dă osteneala să și-l ascundă.

Protectorul lui Pip, Magwitch, este, ca și Jean Valjean, un om mutilat de societatea burgheză, una din nenumăratele victime ale legilor ei inumane, ale moralei ei fățarnice. Povestea tristă a vieții lui e o mărturie zguduitoare prin adevărul ei lapidar. Societatea e necruțătoare față de Magwitch, care a vrut să-și cîștige hrana, îl zdrobește sub povara miniei ei, deși ea l-a împins la crimă, lăsîndu-l atîta amar de vreme să moară de foame.

Pînă și Wemmick, cel obsedat de obținerea unor „averi portative“, e schilodit de societatea în care totul se cîștigă doar prin tranzacția propriilor conștiințe. Viața dublă a acestui funcționar „model“, insensibil și blazat în relațiile de serviciu, o gazdă îndatoritoare și tandră între zidurile „castelului“ său caricatural, se dovedește, în cele din urmă, a nu fi decît o simplă amăgire.

Singurul personaj asupra căruia societatea nu acționează ca o forță distructivă e blajinul și naivul Joe. Indiferent la bani și la titluri, el nu e atins de morbul dorinței de parvenire cu orice preț. Dar soluția lui Dickens prezintă aici fisurile caracteristice concepției sale. Joe Gargery refuză de a participa la lupta acerbă pentru

profit care se duce în lumea capitalistă ; el își află fericirea în munca onestă din micul său atelier. Umanismul lui, consecvența cu care își ajută aproapele se împletesc însă cu o nețărnută naivitate, exprimată printr-o inadaptabilitate la viața societății capitaliste. Ca și domnul Pocket, vărul domnișoarei Havisham, ca Micawber și Pickwick, ca William Dorrit și atîția alți eroi ai lui Dickens, Joe impresionează nu numai prin copleșitoarea lui bunătate, ci și prin stîngăcia comportării lui în societate. Un idilism blajin, moștenit din tradiția romanului sentimental, luminează viața tihnită pe care Joe o duce în căsuța de la țară, alături de cea de-a doua soție a sa, Biddy. Dar lucrul esențial, așa cum sublinia criticul sovietic I. M. Katarski¹, este că tocmai de un om simplu, de un meseriaș modest și-a legat Dickens idealul uman.

Rădăcinile răului trebuie căutate, sugerează scriitorul, nu în trăsăturile psihologice ale unor personaje, ci în caracterul relațiilor sociale existente. Astfel încît singuraticii cu suflet mare, oamenii faptelor bune, ca Joe sau Magwitch, se găsesc dezarmați în fața declanșării forțelor sociale. Figura protectorului bogat al celor sărmani, nelipsită în romanele de tinerețe ale lui Dickens, e compromisă în *Marile speranțe*. Averea și bunătatea lui Magwitch nu-l pot ajuta pe Pip să devină un om întreprinzător. Dimpotrivă, banii îl moleșesc.

Dickens descoperă adevăratul chip al personajelor sale, falsificat de viața îngustă, al cărei unic scop e câștigul. Dacă deformarea nu e făcută cu bună-știință, din necesitatea de a corespunde unui model impus de societate pentru asigurarea prestigiului (ca în cazul lui Jaggers sau Wemmick), ea rezultă din reacția firească a unui om lovit care încearcă să se răzbune sau să-i ferească pe cei dragi de lovituri asemănătoare (domnișoara Havisham). Alteori, personajele sînt falsificate pe nesim-

¹ *Istoria Angliskoi literaturî*, Izdatelstvo Akademii Nauk S.S.S.R., 1955, tom. II, p. 258.

uite de societate, de legile ei inumane, care-l modelează pe Pip, de exemplu, după cerințele tradiționale ce atribuie gentilomului, omului cu avere, o altă viață sufletească decît omului de rînd.

Întreaga intrigă a romanului se întemeiază pe acest joc tragic al aparențelor care se destramă pe rînd, lăsînd să se întrevadă, pînă la urmă, adevărata înfățișare a eroilor. Jaggers și Wemmick au învățat că, pentru ei, păstrarea aparențelor e absolut obligatorie; ei își ascund cu grijă sentimentele duioase, viața din afara tenebrosului birou de avocatură. Problemele de conștiință sînt rezolvate în sensul unei complete separări a vieții de familie de cea profesională.

Domnișoara Havisham, această mireasă tragică, izolată într-un fel de cavou fantastic, în care timpul s-a oprit, a fost inclusă de o anume critică estetizantă în categoria „monștrilor inocenți”. Definiția nesocotește faptul esențial că monstruozitatea vieții duse de bătrîna domnișoară e un rezultat al falsificării sentimentelor ei de către practica inumană a căsătoriilor de interes. Deși nu a nutrit niciodată dorința înavușirii, sugerează Dickens, ea e zdrobită de pofta de bani a celor din jurul ei. Nimeni nu poate scăpa, în această societate a interesului meschin, de loviturile pricinuite de lupta pentru bani. Domnișoara Havisham nu mai e nici o inocentă. Societatea i-a alterat candoarea, transformînd-o într-o ființă crudă și egoistă; mînată de dorința răzbunării, ea, care a fugit de lumea cruzimii și a egoismului, mutilează sufletul fiicei ei adoptive, încercînd să facă din ea o cochetă fără inimă.

În cele din urmă, aparențele se risipesc și aici: domnișoara Havisham și Estella (acest personaj pe care romancierul l-a voit rece și enigmatic) își descoperă fondul de reală bunătate pe care Dickens crede că îl poate găsi în sufletul celor mai multe personaje ale sale, ascuns adesea sub gheața așternută de societatea vremii.

Prin Magwitch, autorul își exprimă ideea lui favorită : aceea că toți oamenii au dreptul la partea lor de fericire în viață. Ființa repudiată de societate încearcă să-și răzbune destinul întunecat, făcînd din fiul său adoptiv un adevărat *gentleman*. Dar societatea nu îngăduie încălcarea regulilor ei rigide nici chiar cînd la mijloc e o simplă întîmplare fericită. Pip e înlăturat cu brutalitate din lupta pentru pătrunderea în așa-zisa „societate înaltă”. De altfel, el nu a fost niciodată indiferent la perspectivele ascensiunii sociale. Inscripția de pe mormîntul mamei sale el o interpretează astfel : „Cuvintele «soția celui de mai sus» mi se păreau o dovadă despre năzuințele tatălui meu către o lume mai bună”. În timpul în care trăiește sub supravegherea asprei sale surori, el visează la o viață mai ușoară. Năzuințele sale sînt, fără doar și poate, întemeiate. Dar viața, pe care el a cuprins-o dintr-un unghi greșit de vedere, îi retează elanurile ; providențialul binefăcător nu izbutise să-l smulgă decît în aparență din lumea mizeră pe care Pip dorea cu ardoare s-o părăsească. Himera unei vieți mai bune, care-l ispitise încă din copilărie, dispare ; Dickens relevă adevărul dramatic că, în condițiile unei societăți a castelor, nici un mijloc nu poate duce la desființarea barierelor dintre caste.

Romanul sugerează, prin însăși structura sa concentrată, strînsa dependență a personajelor de același element central : banul. Nu în zadar toate firele epice se strîng în mîna lui Jaggers, reprezentantul cinic al legii în lumea capitalistă. Acest personaj, care face legătura între justiția organizată a statului și cei care sînt nimiciți de puterea ei oarbă, deține tainele tuturor celorlalți eroi ascunși cu grijă sub paravanul aparențelor. În casa lui trăiește o femeie care se dovedește a fi mama Estellei și soția lui Magwitch. E avocatul domnișoarei Havisham, al lui Pip, dar și al nefericitului ocnaș. La rîndul său, Magwitch se integrează în acțiunea centrală

nu numai prin prietenia arătată lui Pip, dar și prin ura care-l face să-l urmărească pe Compeyson, *gentleman*-ul criminal. Acesta, vinovat de nebunia calmă a eroinei din alt plan epic, domnișoara Havisham, închide ciclul.

E adevărat, coincidențele sînt prea numeroase, ele obosesc. Din acest punct de vedere, Dickens se află încă sub influența romantismului; el creează și de astă dată o opoziție prea netă între personaje. Magwitch, omul care contrazice prin purtarea lui precedentele conformiste ale moralei burgheze, e opus lui Compeyson, un ticălos fără nici o scînteie de umanitate; Joe se opune lui Orlick; brutalul și greoiul Drummle, veselului Herbert Pocket, un adevărat om de caracter... Acest proces duce inevitabil la monotonie în descrierea caracterelor.

De altminteri, s-a observat că personajele lui Dickens aparțin cîtorva categorii distincte, față de care atitudinea autorului e categorică. În primul grup sînt incluse personajele complet pozitive, de obicei tineri, eroi ideali, nealterați de societate. Biddy, Joe, Herbert sînt tratați cu un umor binevoitor, cu admirație și duioșie. E drept că uneori umorul atinge granițele șarjei (momentul vizitei lui Joe la Pip e concludent în această privință). Dar duioșia nu lipsește niciodată, luminînd cu căldură figura acestor personaje. Stîngăcia lui Joe, sinceritatea explozivă a lui Herbert nu sînt niciodată obiect de satiră.

Aceasta e rezervată prezentării figurilor negative. Chiar și înfățișarea exterioară a unui Pumblechook, Drummle sau Compeyson e grăitoare pentru atitudinea autorului față de ei. Ucigași de tipul lui Compeyson, ipocriți ca Pumblechook, filistini ca toate rudele domnișoarei Havisham sînt pictați într-o pastă densă, amestec de ură și dispreț față de ei și de societatea care i-a creat.

Figurile patetice contribuie la încordarea situației, la sublinierea momentelor de tensiune epică. Cînd aceste personaje sînt niște criminali de rînd, tipuri veninoase,

invidioase, eroul devine melodramatic, ca în cazul lui Orlick. Dimpotrivă, crearea tipului blînd, generos se rezolvă în cele din urmă într-un sentimentalism care limitează complexitatea personajului; Magwitch e grăitor în această direcție.

Și, în sfîrșit, excentricii, oamenii ciudați pentru norme de viață sociale. Personajele acestea, în general burlești, care ascund un puternic fond uman, sînt tratate cu un umor blajin, plin de generozitate (prezentarea familiei lui Matthew Pocket, deși prevestește tehnica lui Lewis Carroll din *Alice în țara minunilor*, nu atinge niciodată nivelul grav al sarcasmului propriu acestui scriitor).

În această privință, însă, nu lipsesc niciodată implicațiile sociale, stabilindu-se cu precizie locul fiecăruia dintre personaje în societatea vremii, relațiile cu personajele din alte categorii. Aceasta dă viață, spontaneitate eroilor dickensieni, care acționează conform legilor generale ale vieții.

Chiar dacă situațiile romanesti și coincidențele abundă, firele acțiunii se leagă într-o țesătură strînsă, pasionantă. Pe bună dreptate s-a spus despre *Marile speranțe* că reprezintă romanul de maturitate al scriitorului, strîngînd în paginile sale calitățile și defectele cele mai caracteristice creației sale.

Marile speranțe au consolidat faima lui Dickens. La lecturile în public din 1861 și 1862, în timpul vizitei la Paris din 1863, publicul lua pur și simplu cu asalt locurile de unde putea vedea figura scriitorului: o figură îmbătrînită, cu ochi obosiți, cu un obraz brăzdat, trădînd boala care înainta într-una, fără ca Dickens s-o ia în seamă. Scria însă din ce în ce mai greu.

Lucrul la romanul pe care-l publică în 1864, *Prietenul nostru comun*, îl epuizează. Un subiect complicat, construit în jurul unei moșteniri care, de data aceasta, în mod alegoric, constă dintr-o imensă grămadă de gunoi.

Analele londoneze din vremea lui Dickens consemnau un asemenea caz, în care un oarecine a dobândit o avere fabuloasă de pe urma unei asemenea grămezi de gunoi. Dar Dickens nu se oprește la acest detaliu. Eroii se comportă față de idoli lumii capitaliste în același fel în care o făceau personajele din *Murile speranțe*. Și aici, în ciuda intrigii complicate în care norocul protejează uneori pe cei răi, concluzia condamnă definitiv meschinăria, apoteozînd fericirea simplă a celor buni.

Infruntînd sfaturile medicilor, care-i interziceau orice efort, punîndu-i în față perspectivele cele mai sumbre, Dickens începu un nou turneu de lecturi. Turneul din America (Boston, New York, Chicago, Baltimore, Philadelphia, Washington), unde a fost purtat în triumf de locuitorii orașelor din Nord, pe care, în timpul războiului civil, încheiat cu doi ani în urmă, îi susținuse în numeroase articole de ziar în lupta împotriva proprietarilor de sclavi din Sud, îl extenuază. Se întoarce în Anglia slăbit, amenințat de paralizie și chiar de apoplexie. Cei care au asistat la ultima sa lectură în public, la 13 martie 1870, au fost însă uluiți de vitalitatea cu care Dickens interpreta toate rolurile personajelor sale. Dar romancierul atât de iubit cade înfrînt de boală. La 9 iunie 1870, moare, lăsînd neterminată ultima sa lucrare, romanul *Misterul lui Edwin Drood*, conceput în genul tradițional al cărților detectiv, conținînd însă aluzii directe la prostia îngîmfată și veninoasă a oamenilor legii din Anglia.

Opera lui Dickens constituie o contribuție substanțială la cultura democrată a poporului englez. Romanele lui desfășoară tabloul vast al realității vremii lui, surprînsă în cîteva din momentele sale cele mai caracteristice. Dezvăluind contradicțiile Angliei capitaliste, descriînd viața de fiecare zi a oamenilor umili și buni, Dickens a creat o artă de o mare simplitate, în ciuda unor alunecări spre romanesc și senzational. În paginile lui și-a găsit loc proverbul popular, balada și farsa, umorul popular prin ex-

celență. Dacă am aminti numai de figura lui Sam Weller, căruia scriitorul îi datorează în mare măsură succesul său, și încă am înțelege mai exact sensul acestei inspirații populare a lui Dickens.

În interesul său pentru viața Angliei din frământata perioadă a cartismului, pentru oamenii ei simpli, pentru istoria ei (pe care a și popularizat-o într-o admirabilă ediție pentru copii) trebuie căutate trăsăturile caracteristice ale creației sale.

Gama largă a umorului dickensian, de la ironia blajină pînă la sarcasmul necruțător, rezultă din atitudinea scriitorului, care respinge impasibilitatea, observația indiferentă. El participă pasionat la viața eroilor săi, stigmatizează și se înduioșează, lovește și mîngîie, chemînd la unirea eforturilor pentru schimbarea vieții.

Dar Dickens este și un interpret al visului oamenilor simpli din țara sa despre o orînduire mai bună; visul acesta s-a plămădit în lupta revoluționară la care scriitorul nu a participat direct, dar ale cărei ecouri răsună în creația lui, căpătînd uneori o puternică tentă utopică.

Dickens a preluat simțul de observație, spiritul critic, sarcasmul marilor realiști din veacul al XVIII-lea, Fielding și Smollett. Dacă e adevărat că în opera lui se distinge încă procedee romantice, mai ales în ceea ce privește portretizarea, nu e mai puțin adevărat că întreaga sa creație se dovedește că aparține mijlocului secolului al XIX-lea, caracterizat prin profunde contradicții sociale și prin violente ciocniri între clase. Realismul romanului dickensian a fost preluat de generația din jurul lui 1900, de G. B. Shaw, Wells, Hardy, Galsworthy, la care, pe măsură ce capitalismul britanic va evolua spre imperialism, analiza va deveni mai amănunțită, satira — mai tăioasă. Concludentă ni se pare mărturisirea făcută cîndva de Shaw: „Dickens m-a învățat să exprim cu sinceritate sentimentele mele de simpatie și de ură față de cei în mijlocul cărora viețuiesc“.

Toate acestea au făcut ca opera lui Dickens să se bucure de o largă răspîndire încă din timpul vieții lui. În 1838 apărea pe continent cea dintîi traducere din scrierile sale, tipărită la Braunschweig. Erau cîteva din *Schițele lui Boz*; de acum înainte numărul traducerilor va crește mereu, făcînd ca Dickens să fie unul dintre cei mai cunoscuți scriitori britanici ai veacului trecut. După cum mărturisea Herzen, traducerea în rusește a cărților lui Dickens sosea în îndepărtatul Omsk „la numai două luni de la apariția lor la Londra sau Paris“. Teatrele joacă adaptări după *Pickwick*, *Prietenul comun*, *David Copperfield*, *Dombey și fiul*, *Mica Dorrit*. Se scriu nenumărate studii despre personalitatea scriitorului; mai tîrziu, în epoca cinematografului, se toarnă filme al căror scenariu se inspiră din opera lui.

Dar cei dintîi care au deslușit adevăratul sens al mesajului lui Dickens, caracterul profund realist al artei lui, au fost Marx și Engels. Considerat ca un semn al timpurilor, scriitorul britanic e citat, alături de Thackeray, Charlotte Brontë și Elizabeth Gaskell, ca făcînd parte din „strălucita școală actuală de romancieri din Anglia, ale căror pagini fine și elocvente au dezvăluit lumii mai multe adevăruri politice și sociale decît toți politicienii, publiciștii și moraliștii de profesie la un loc“¹.

Oamenii progresiști de cultură din toate țările au relevat valoarea creației lui Dickens, înțelesul ei umanitar, legătura ei profundă cu realitatea. Belinski, de pildă, afirma despre romanele „acestui talentat scriitor englez“, reprezentative pentru „caracterul social“ al literaturii, că exprimă „teribilul adevăr al realității, ele sînt viață transformată în artă“.

Herzen îl așeza, împreună cu Shakespeare, Byron și Thackeray, în rîndul „marilor scriitori englezi“ care au

¹ Marx, *The English Middleclass (Clasa mijlocie din Anglia)*, în Marx-Engels, *Despre artă și literatură*, E.P.L.P. 1953, p. 293.

„darul sincerității și al negării“ și ale căror opere sînt profund împlîntate în societatea vremii. Traducător al mai multor romane dickensiene, Cernîșevski aprecia măiestria descrierii „vieții de fiecare zi“ și a „lumii celor mărunți“, precum și accentele satirice ale operei sale. El îi prețuia în mod deosebit integritatea morală și forța sarcasmului său, ura împotriva celor răi și corupți, dragostea pentru cei buni și simpli.

La noi, opera lui Dickens a fost cunoscută surprinzător de tîrziu. După cîte se pare, primele mențiuni despre romancierul englez apar în 1870, anul morții sale. Ziarul bucureștean *Terra* din 11 iunie publică un anunț al librărilor Siegmund Simon din Hamburg, care face cunoscut cititorilor din România că a trimis reprezentantului său din București mai multe opere ale literaturii universale, printre care și „două volume frumos legate, cuprinzînd pagini alese din romanele lui Boz (Charles Dickens)“. Volumele sînt, firește, în limba germană.

Știrea morții scriitorului, survenită exact în zilele în care apărea anunțul lui Simon, nu e consemnată în presa de dincoace de munți, a cărei atenție era concentrată pe atunci asupra unei sîngeroase campanii electorale, avînd de stabilit numărul de victime ale jandarmilor și agenților electorali. Așa încît, o veste ca aceea a morții unui scriitor străin, netradus în romînește, nu putea atrage atenția presei politice bucureștene. Revista *Familia*, însă, care apărea în romînește la Pesta, publică știrea în numărul său din 14/26 iunie, în fruntea rubricii *Din strainetate*. „Dickens a moritu. Boz — marele autor anglezu, celu mai mare romantieru alu lumii moderne — nu mai este între viui. Elu repausa în 10 iunie a.c. (în realitate la 9 iunie — n.n.) în aprindere de creri. Operele lui : *Cas'a desiertă*, *Twist Ollivier*, *Tîmpuri grele*, *Două cetati* ș.a. sunt multu mai cunoscute decît se fia cine-va necesitatu a demustră marimea literara a nemuritorului Dickens.“ Peste puțină vreme (în numărul din 28 iunie/11 iuliu

1870), *Familia* revine cu un articol de proporții mai mari, descriind simplitatea vieții scriitorului, dragostea lui pentru cei săraci și umiliți. Revista publică și o gravură reprezentând casa din Gads Hill, unde a murit Dickens.

În 1874, în numărul din 1 august al *Convorbirilor literare*, N. Gane publică nuvela *Hatmanul Baltag*, pe care o prezintă ca pe o adaptare după Dickens. Realitatea e că nuvela (care, mai târziu, în 1882—1883, va sluji lui Caragiale și lui Iacob Negruzzi la compunerea libretului pentru opera *Hatmanul Baltag*, cu muzică de Eduard Căldella) nu prezintă decât slabe asemănări cu *Colinda de Crăciun* a scriitorului britanic.

Caracteristic ni se pare faptul că prima traducere din opera marelui prieten al celor împilați va apărea în *Contemporanul*, revistă care milita pentru o lume mai dreaptă. În septembrie 1883, revista publică, cu inițialele I. N. (Ion Nădejde), capitolele VII și VIII din *Dugheana cu vechituri*. E episodul tragic al rățăcirilor micuței Nell și ale bunicului ei prin cartierele sărace ale Londrei, în mijlocul muncitorilor zdrobiți de oboseală. Pasajul, ales în spiritul ideilor promovate de revistă, constituie un violent act de acuzare împotriva societății capitaliste din Anglia și de pretutindeni. În *Foița* literară a ziarului *Lumca nouă* apare, începînd chiar din primul număr al publicației, la 2 noiembrie 1894, traducerea integrală a romanului *Vremuri grele* sub semnătura Sofiei Nădejde.

După cît se pare, cel dintîi literat român care întreprinde o analiză a operei marelui romancier e C. Dobrogeanu-Gherea. În studiul dedicat lui Eminescu, criticul își alege ca argument al afirmației sale că „fantasticul... trebuie să slujească drept unealtă pentru creațiile poetice, nu ca material și scop”¹, *Povestea de Crăciun* a lui Dickens. Gherea va stărui asupra faptului că „de la cel dintîi pînă la cel din urmă rînd din Dickens, totul e pătruns de cea mai adîncă iubire și compătimire pentru cei

¹ Studiul *Eminescu*, în *Contemporanul*, martie 1887.

săraci, apăsăți, suferinzi. Poate încă mai mult decît Victor Hugo, el ar putea zice : „Am pledat toată viața mea cauza celor mici, celor apăsăți».”¹ Într-un alt articol, *Înrîurirea traducerilor*², el insista asupra necesității „de a avea traduse, într-o frumoasă limbă romînească”, operele lui Balzac, Stendhal, Zola, Dickens, Tolstoi, Dostoievski și ale altor mari scriitori universali, exclamînd : „Ce influență imensă ar avea această bibliotecă superbă asupra educației gustului artistic al publicului nostru cititor!”.

Tot o revistă muncitorească, *Evenimentul literar* (29. VIII. 1894), caracterizează, sub semnătura lui C. Șăr-căleanu (pseudonimul lui C. Stere), personalitatea lui Dickens, pe care-l menționează, împreună cu Tolstoi și cu George Eliot, în rîndul „scriitorilor care gravitează spre socialism”. Deși Stere nu distinge pe scriitorii socialiști de cei poporanști, în ceea ce-l privește pe Dickens, afirmația nu e lipsită de adevăr. Ea era îndreptățită de atitudinea romancierului față de oamenii umili, de ura sa nerușătoare față de potențații de tot soiul.

Ni se pare caracteristic faptul că opera scriitorului englez începe să fie popularizată și analizată în revistele muncitorești în perioada de intensificare a luptei proletariatului din țara noastră. Clasa muncitoare recunoștea în Dickens un prieten adevărat.

Poate că cele mai frumoase cuvinte despre Dickens, rostite în literatura noastră dinainte de eliberare, aparțin lui Ibrăileanu. Într-un articol publicat la 20 aprilie 1919 în *Însemnări literare*, revistă care apărea sub conducerea lui Sadoveanu și Topîrceanu, Ibrăileanu scria : „Acum, cînd lumea veche se clatină, cînd mulțimea anonimă, simpaticeă lui, se ridică ca un val, nici un alt scriitor nu poate fi atît de modern ca acest prieten generos al celor umiliți și ofensați”.

¹ Articolul *Artiștii-cetățeni*, în *Literatură și știință*, tom. II, 1894.

² *Lumea nouă*, 28.XI 1894.

În *Viața Românească* nr. 5/1922, Ibrăileanu desenează un portret amplu al lui Dickens, admirabilă prezentare a personalității scriitorului, urmată de o analiză profundă a romanelor, care „sînt bucăți întregi de viață, înviorate și înseninate de sufletul ales al autorului”¹.

De altminteri, în opera lui Ibrăileanu creația lui Dickens e pusă adesea alături de aceea a celor mai mari scriitori realiști ai veacului trecut.

Chiar înainte de apariția în românește a cărților romanțierului englez, ele au stîrnit interesul oamenilor noștri de cultură. Dovada o fac, de pildă, sublinierile și adnotările cu care Coșbuc a însoțit lectura unei traduceri vechi în limba germană a *Istoriei Angliei pentru copii*, aflată acum la Biblioteca Academiei R.P.R. Într-o scrisoare datată 11²³ octombrie 1893, referitoare la apariția unei nuvele a lui Brătescu-Voinești, Duiliu Zamfirescu pune în contrast „dulceața” autorului lui *Pană Trăsnea Sfîntul* cu realizarea superioară a „caracterului bun” din *Timpuri grele*, pe care-l recomandă drept model.

Traducerile cu valoare literară au întîrziat însă să se arate. Biblioteca de literatură universală visată de Gherea, în care Dickens figura la loc de cinste, nu s-a înfăptuit decît peste foarte mulți ani.

Prima traducere în volum, *Noapte de Crăciun*, a văzut lumina tiparului în 1907. Pînă spre sfîrșitul deceniului al treilea al secolului apar numai cîteva tălmăciri răzlețe, în general din *Poveștile de Crăciun*, realizate aproape fără excepție prin intermediul tălmăcirilor franceze. Editorii căutau să pună în circulație mai ales creația sentimentală a scriitorului, în care problematica socială era mai greu de detectat. Abia după 1930, unii scriitori, ca V. Demetrius sau Ion Pas, prezintă cititorilor romîni opere cu o substanță epică mai densă, cu un tablou social mai com-

¹ Articolul e semnat de Paul Rareș, pseudonim pe care l. Crețu, în studiul *Pseudonimele lui Ibrăileanu* (*Viața românească* nr. 3/1961), îl atribuie autorului *Spiritului critic*.

plet : *David Copperfield* și *Documentele postume ale clubului Pickwick*.

În anii de după eliberare, traduceriile din creația lui Dickens au atins tiraje de sute de mii de exemplare, care în trecut ar fi părut de-a dreptul fanteziste. S-au publicat pentru prima dată opere însemnate ale scriitorului, în traduceri literare valoroase, fidele originalului englez : *Martin Chuzzlewit*, *Nicholas Nickleby*, *Dombey și fiul*, *Note din America*, *Clopotele*, *Marile speranțe*. Au apărut studii monografice dedicate lui Dickens, fără să mai vorbim de nenumăratele articole publicate în presa noastră cotidiană. Cititorii români fac cunoștință, astfel, cu figura acestui mare prieten al oamenilor sărmani, cu încrederea sa neclintită în victoria binelui și frumosului, în adevăr și în fericirea umanității. Darurile creației lui au fost definite lapidar și vibrant de un alt mare cîntăreț al omului, Gorki, într-o frază cu valoare de motto : „Dickens a rămas pentru mine scriitorul dinaintea căruia mă plec cu respect. Acest om a înțeles perfect arta cea mai grea : aceea a dragostei de oameni.“

DAN GRIGORESCU

CAPITOLUL I

Din numele de familie al tatălui meu, Pirrip, și din numele meu de botez, Philip, limba mea de copil n-a izbutit să scoată alt cuvânt mai lung și mai lămurit decît Pip. Și fiindcă eu îmi spuneam Pip, Pip a rămas.

Susțin că Pirrip este numele de familie al tatălui meu bizuindu-mă pe autoritatea pietrei de pe mormîntul lui și pe spusele surorii mele, doamna Joe Gargery, soția fierarului. Întrucît nu mi-a fost hărăzit să-mi văd vreodată părinții și fiindcă nu mi-a căzut niciodată în mină vreun portret de-al lor (căci au trăit amîndoi cu mult înainte de epoca fotografiilor), primele imagini despre ei mi le-am plasmuit, în chip nelogic, după pietrele de pe mormîntul lor. E ciudat că forma literelor de pe piatra tatii mă făcea să văd un om oacheș, scurt și îndesat, cu părul creț și negru. Iar trăsăturile și caracterul inscripției : „De asemenea, și Georgiana, soția celui de mai sus“, mă du-se-ă la concluzia copilăroasă că mama era pistriuiată și bolnăvicioasă. Cît despre cele cinci mici romburi de piatră, lungi fiecare de cîte un picior¹ și jumătate, care se înșirau frumos alături de mor-

¹ Unitate de măsură avînd lungimea de aproximativ o treime dintr-un metru, folosită înainte de adoptarea sistemului metric.

mintul părinților, în amintirea celor cinci frațiori ai mei, care au renunțat foarte de timpuriu să-și mai eroiască drum prin viața asta de luptă, lor le datorez convingerea, păstrată cu religiozitate, că bieții copii s-au născut cu toții culeși pe spate și cu mâinile înfundate în buzunarele pantalonilor și că nu și-au scos mâinile din buzunare cît timp au trăit.

Locuiam într-un ținut mlăștinos, lângă cotitura cea mai din vale a fluviului, la douăzeci de mile depărtare de mare. Se pare că cea mai vie și cea mai puternică impresie pe care mintea mea o păstrează despre identitatea lucrurilor am dobîndit-o în amurgul unei zile mohorite, zi care a rămas neștearsă din amintirea mea. În ziua de care vorbesc, m-am încredințat că locul acela, posomorît și năpădit de urzici, e cimitirul : că răposatul Philip Pirrip, decedat în această parohie, și Georgiana, „soția celui de mai sus“, sînt morți de-a binelea și îngropați : că Alexander, Bartholomew, Abraham, Tobias și Roger, copiii celor mai sus pomeniți, sînt morți și ei și îngropați : că întinderea aceea de dincolo de cimitir, unde pășteau cirezi, întunecată, sălbatică, plină de gropi și presărată cu movile și garduri, e țara mlăștinilor : iar suvița plumburie de jos, din capătul ei, e fluviul : că locul îndepărtat și sălbatic de unde năvălește vîntul e marea și că pumnulețul ăsta de om, care tremură și seincește, înfricoșat de tot ce vede, e Pip.

— Dar mai tacă-ți gura ! strigă o voce înspăimîntătoare, și un om se ridică dintre morminte, lângă ușa care dădea în biserică. Stai liniștit, diavole, că de nu, îți frîng gîtul !

Era o ființă înfricoșătoare : purta o haină grosolană, cenușie, și avea o cătușă mare de fier la picior. Palărie nu avea, ghetele îi erau rupte, iar la cap era legat cu o basma zdrențuită. Arăta ca un om ieșit din apă, care se tirise prin noroi și fusese lovit și

tăiat de pietre, înțepat de urzici și sfîșiat de mărăcini; șchiopăta, tremura, se holba la mine și mormăia tot timpul; dinții îi clănțăneau cînd mă apucă de bărbie.

— Vă rog, domnule, să nu-mi frîngeți gîtul, îl implorai eu, îngrozit. Vă rog frumos...

— Cum te cheama? întrebă omul. Spune iute!

— Pip, domnule.

— Încă o dată, și se holbă la mine. Ia zi!

— Pip. Pip, domnule.

— Unde locuiești? Arată-mi cu degetul!

Arătai în direcția unde se întindea satul nostru, printre aninii și plopii de pe malul neted, cam la o milă depărtare de biserică.

După ce mă privi timp de o clipă, omul mă întoarse cu capul în jos și cu picioarele în sus și-mi goli buzunarele. Dar, în afară de o bucată de pîine, nu găsi nimic. Cînd biserica se întoarse din nou în picioare — căci omul era atît de iute în mișcări și atît de puternic, încît răsuci biserica cu susul în jos, în fața mea, și mă făcu să văd clopotnița la picioarele mele — cum spun, cînd biserica se întoarse din nou în picioare, eu ședeam, tremurînd, cocoțat pe o piatră înaltă de mormînt, în timp ce el înfuleca pîinea cu lăcomie.

— Mai puștiule, făcu omul, lingîndu-și buzele, dar dolofani obraji mai ai!

Cred că, într-adevăr, aveam obraji dolofani, deși pe atunci eram cam mititel și nu prea voinic pentru vîrsta mea.

— Să fiu al naibii dacă nu i-aș mîncea! spuse omul, clătînînd amenințător din cap. Zău dacă n-aș face-o!

Îmi exprimai cu gravitate dorința ca acest lucru să nu se întîmple și mă încheștai cu putere de piatra

pe care mă așezase omul, întâi ca să mă țin mai bine, și apoi ca nu cumva să încep să plîng.

— Ia spune-mi, făcu omul. unde ți-e mama?

— Acolo! răspunsei eu.

Omul tresări, ca și cum ar fi vrut s-o ia la goană, apoi se opri și se uită în urmă.

— Acolo, explicai eu serios. „De asemenea, și Georgiana“, aia-i mama.

— A! făcu el, întorcîndu-se. Și ala de alături de ea e tat-tău?

— Da, domnule, spusei eu, chiar el. „Răposat în această parohie“.

— Aha! bodogăni omul, gînditor. Și acum tu pe lingă cine trăiești, asta dacă cumva te mai las eu cu zile, lucru la care încă nu m-am hotărit.

— Cu soră-mea, doamna Gargery, nevasta lui Joe Gargery, fierarul, domle.

— Fierarul, aha! făcu el. Și-și privi piciorul.

După ce-și plimbă de cîteva ori privirea întunecată de la picior la mine. se apropie de piatra pe care se-deam eu, mă apucă de amîndouă mîinile și mă împinse îndărăt, ținîndu-mă cît putea mai departe de el; ochii lui mă sfredelean, și eu îl priveam cu dez-nădejde.

— Măi băiețaș, mă întreb dacă să te las cu zile. Știi ce-i aia o pilă?

— Știu, domnule.

— Dar haleală știi ce-i?

— Știn.

După fiecare întrebare, mă înghiontea mai tare, ca să mă facă să mă simt mai slab și ca să mă înfri-coșeze mai rău.

— Ai să-mi aduci o pilă. Mă smuci din nou: Și ai să-mi aduci haleală. Și iar mă smuci: Să mi le aduci pe amîndouă. Dacă nu, îți scot măruntaiele! și mă mai zgîlții puțin.

Eram atît de îngrozit şi de ameţit, încît mă agăţai de el cu amîndouă mîinile.

— Dac-aţi fi atît de bun şi m-aţi lăsa să stau drept, domle, poate că n-aş mai fi atît de ameţit şi aş înţelege mai bine, îndrăznii eu.

Îmi dădu un ghiont zdravăn, mă răsuci din nou, şi biserica sări iarăşi deasupra moriştii de vînt din vîrf. Apoi mă ţinu în poziţie de drepti, pe vîrfurile pietrei de mormînt, şi îmi spuse aceste cuvinte înspăimîntătoare :

— Mîine, dis-de-dimineaţă, ai să-mi aduci pila şi ceva haleală. Mi le aduci la fortificaţii, vezi ? Colo ! Aşa ai să faci, şi nu cumva să îndrăzneşti să sufli o vorbă sau să faci un semn cum că ai văzut pe unul ca mine sau pe oricine. În felul ăsta, poate te las cu zile. Dacă-ţi dai în pete şi sufli măcar o vorbuliţă, cît o fi ea de mică, îţi scot inima şi ficaţii şi-i mănîncă fripţi. Acu să ştii că eu nu-s singur cum ţi-ei fi închipuind tu. Mai e un băiat ascuns cu mine. Doamne, ce om ! Pe lingă el, eu sînt un inger ! Băiatul ăsta aude tot ce spun eu acum. Face el ce face cu puştii şi le scoate inima şi ficaţii. Degeaba încerci să te ascunzi de el. Poţi să zăvorăşti uşa, să te ascunzi în pat, să te ghemuieşti, să-ţi tragi aşternutul peste cap, dar cînd ţi-e lumea mai dragă şi crezi c-ai scăpat de el, se furişează băiatul, îţi spintecă burta şi-ţi scoate măruntaiele. Acu, să ştii că abia-abia îl ţin în friu ca să nu se repeadă la tine. Cu greu îl ţin, că el vrea morţiş să-ţi scoată măruntaiele. Ei, ce spui ?

I-am spus că am să-i aduc pila şi ce-oi găsi de-ale gurii, şi că a doua zi, dis-de-dimineaţă, o să vin cu lucrurile la fortificaţii.

— Spune : Să mă trăsnească Dumnezeu de n-oi face aşa ! se răsti omul.

Am spus după el, și omul m-a dat jos de pe piatră.

— Și acu, mai spuse el, să te ții de făgăduială și să nu uiți de băiatul ăla. Cară-te acasă!

— Bună seara, domle, am băguit eu.

— N-ar strica să fie bună, spuse el, aruncînd o privire în jurul lui, peste cîmpia rece și umedă. Mai bine aș fi broască sau țipar!

Și omul își încrucișă brațele, cuprinzîndu-și trupul, care tremura; se strînse de parcă i-ar fi fost teamă să nu se desfacă în două bucăți și o porni, șontic-șontic, spre zidul jos al bisericii. Mă uitam după el cum își croia drum printre urzicile și mărăcinii care creșteau în jurul moviștelor, și ochilor mei de copil li se părea că omul dă la o parte miinile morților, care se întindeau încet din morminte ca să-l prindă de gleznă și să-l tragă înăuntru.

Cînd ajunse la zidul jos al bisericii, îl sari cu picioarele lui amorțite și țepene, apoi se întoarse după mine. Cînd îl văzui întorcîndu-se, mă îndreptai cu fața spre casă și o luai la sănătoasa. Dar, după cîteva clipe, mă uitai în urmă și-l văzui înaintînd spre fluviu, stringîndu-și trupul cu mîinile ca și mai înainte și călcînd cu picioarele lui julite pe pietroaiele presărate prin mlaștini, ca să se folosească trecătorii de ele cînd începeau ploile mari, sau în timpul fluxului.

În timp ce stăteam și mă uitam după el, bălțile mi se păreau întocmai ca o dungă neagră și dreaptă, fluviul — o altă dungă orizontală, mai îngustă și mai luminoasă decît aceea a bălților, iar cerul — o țesătură de dungușe dese și mișcătoare, roșii și negre. Izbutii cu greu să deslușesc, la malul fluviului, singurele două lucruri negre din tot peisajul, care păreau că stau în picioare: unul din ele era farul, care folosea marinarilor la cîrmit: semăna cu

un butoi fără doage, în vârful unei prăjini, și arăta tare urît cînd îl vedeai de aproape; celălalt era o spînzurătoare cu niște lanțuri agățate de ea; acolo atîrnase nu demult un pirat. Omul se îndrepta șchio-pătînd spre spînzurătoare, ca și cum ar fi fost însuși piratul, care ar fi înviat și ar fi coborît din ștreang, iar acum s-ar fi dus să se spînzure din nou. Gîndul acesta îmi dădu fiori. Și cînd văzui că vitele din cireadă își înalță capetele și se uită după el, mă întrebai dacă nu cumva se gîndesc și ele la același lucru. Mă uitai în jurul meu, ca să-l văd pe băiatul cel înfricoșător, dar nu se vedea nici țipenie de om. Apoi mă cuprinse iarăși frica și am început a goni din nou spre casă, fără să mă mai opresc.

CAPITOLUL II

Soră-mea, doamna Joe Gargery, era cu peste douăzeci de ani mai în vîrstă decît mine și se bucura de un renume grozav în mintea ei și a vecinilor pentru că mă crescuse „ca-n palme“. Încercam pe vremea aceea să-mi dau singur seama de înțelesul acestor cuvinte și, fiindcă știam că avea o mîină grea, pe care avea obiceiul s-o abată deopotrivă asupra soțului ei și asupra mea, am presupus că Joe Gargery și cu mine fusesem amîndoi crescuți „ca-n palme“.

Nu prea era arătoasă soră-mea și, nu știu de ce, mi se părea că tot cu palmele trebuie să-l fi hotărît pe Joe s-o ia de nevastă. Joe era un bărbat frumos: fața lui netedă era înconjurată de păr bălai, și albastrul irișilor lui era atît de deschis, de parcă s-ar fi amestecat cu albul ochilor. Era blind, duios, im-

păciuitor și prostuț, sărmanul de el, un fel de Hercule în putere, dar și în slăbiciune.

Soră-mea avea părul și ochii negri și pielea atît de roșie, încît uneori mă întrebam dacă nu cumva se freca cu o răzătoare în loc să se frece cu săpun. Era înaltă, ciolănoasă și purta întotdeauna un șorț grosolan, prins la spate cu două noduri, și un nelipsit pieptăraș, pe care erau prinse mii de ace de cusut și cu gămălie. I se părea o cinste nemaipomenită pentru ea, și o mare rușine pentru Joe, că era silită să poarte tot timpul șorțul acesta. Deși, zău că nu-mi dau seama de ce era silită să-l poarte, sau de ce nu-l scotea ori de cîte ori voia.

Fierăria lui Joe era lipită de casa noastră, o casă de lemn, cum erau în vremea aceea mai toate locuințele din ținut. Cînd mă întorsei în goană de la cîmitir, fierăria era închisă, și Joe stătea singur în bucătărie. Cum eram tovarăși de suferință și, în această calitate, ne făceam unul altuia nemumărate destainuiri, Joe îmi și împărtăși ceva în clipa în care ridicai zăvorul și-mi aruncaî privirea spre vatra din fața ușii, unde ședea el.

— Doamna Joe a ieșit din casă de zece ori pînă acum ca să te caute, Pip. Și, culmea culmilor, adîneauri s-a mai dus încă o dată.

— Adevărat?

— Da, Pip, spuse Joe. Și, din păcate, a luat cu ea și „gîdiliciul“.

La această veste dureroasă, îmi ațintii plin de deznădejde ochii asupra focului și începui să-mi răsucesc singurul nasture care îmi mai rămăsese. „Gîdiliciul“ era un băț cu capătul de ceară, lustruit de atîtea atingeri cu sărmana mea făptură.

— Ba se așeza, ba se scula, mă lămuri Joe. Pe urmă, a pus mîna pe „gîdilici“ și-a țîșnit afară. Așa

a fost, facu Joe, scormonind tacticos cu vâtraiul focul de pe grătar și privindu-l țintă : A țîșnit afară.

— A plecat de mult, Joe? Il tratam pe Joe ca pe un copil mai mare și ca pe un tovarăș.

— Știu eu, Pip, spuse Joe, uitîndu-se la ceasornicul olandez din perete ; e plecată de vreo cinci minute. Pip, vine ! Ascunde-te în dosul ușii, băiete, și pune prosopul între tine și ușă !

I-am urmat sfatul. Soră-mea deschise ușa mare și, dîndu-și seama că există undeva o piedică, ghici îndată pricina și își urmă cercetările cu ajutorul „gidiliciului“. Sfîrșitul a fost că m-a aruncat spre Joe (se folosea adesea de mine ca de un proiectil conjugal). Joe, fericit să mă primească în orice condiții, mă vîrî în vatră și, cu piciorul lui mare, îmi facu liniștit zid de apărare.

— Unde ai fost pînă acum, maimuțoiule ? întrebă doamna Joe, bătînd cu piciorul în podea. Să-mi spui numaidecît ce-ai făcut, și de ce-mi scoți sufletul și-mi amărăști viața, că de nu, te scot din colțul ala chiar de-ai fi tu de cincizeci de ori Pip, și el, de cinci sute de ori Gargery !

— N-am fost decît pînă la cimitir, bîuguî eu de pe scăunașul pe care ședeam, plîngînd și frecîndu-mi pielea

— La cimitir ! repetă soră-mea. Dacă n-aș fi fost eu, de mult țî-ar fi putrezit oasele acolo. Cine te-a crescut ca-n palme ?

— Dumneata, spusei eu.

— Și de ce, mă rog ? țîpă soră-mea

— Nu știu, scîncii eu.

— Nici eu ! spuse soră-mea. N-aș mai face-o a doua oară. Atîta știu. Pot să spun că, de cînd te-ai născut tu, nu mi-am scos șorțul nici măcar o zi. Ca și cum n-ar fi fost de ajuns să fii nevastă de fie-

rar — și încă nevasta lui Gargery ! — mai trebuia să-ți fiu și ție mamă !

Mă uitam cu jale la foc, și gândurile mi se depărtară de la întâmplările acestea. Căci din jarul răzbunător răsăriră și prinseră chip în fața mea fugarul din țara mlaștinilor, cu piciorul încătușat, băiatul acela misterios, pila, mîncarea și făgăduiala înspăimîntătoare pe care o făcusem, că voi prăda casa care mă adăpostea.

— Sigur, făcu doamna Joe, agățînd „gădilicini” la locul lui. Sigur, la cimitir ! Ușor vă vine la amîndoi să spuneți „la cimitir”. De fapt, Joe nici măcar nu pomenise de așa ceva. Voi doi o să mă duceți pe mine într-o bună zi la cimitir, și frumoasă pereche o să mai fiți fără mine !

În timp ce soră-mea pregătea ceștile de ceai, Joe se uita la mine, ca și cum, în mintea lui, și-ar fi făcut socoteala ce fel de pereche am fi noi doi în împrejurările dureroase pe care le schița nevastă-sa. Apoi, își mîngîie mustața și bucelele blonde din dreapta capului, urmărind-o prin odaie cu ochii lui albaștri pe doamna Joe, așa cum făcea de obicei cînd se dezlănțuia vijelia.

Soră-mea avea un fel foarte hotărit și mereu același de a tăia pîinea pentru noi și de a o unge cu unt. Mai întîi, împingea cu mîna stîngă bucata de pîine în pieptărașul șorțului și, uneori, se prindea în ea cîte un hold sau un ac de cusut, pe care, după aceea, îl descopeream în gură. Pe urmă, lua puțin unt (nu prea mult) pe vîrfurile cuțitului și-l întindea pe pîine, asemenea unui farmacist care prepară o alifie, întrebuițînd, repezita și îndeminatică, amîndouă părțile cuțitului, curățînd și potrivind untul în jurul cojii. Apoi, avînta cu îndeminare cuțitul și reteza o felie, cu o mișcare de fierastrău ; în cele din urmă, înainte de a desparti felia de bucata de

pîine, o tăia în două jumătăți, din care Joe căpăta una, și eu, alta.

De data aceasta, deși mi-era foame, nu îndrăzneam să mănînc felia mea. Simțeam că trebuie să păstrez ceva pentru omul acela înfiorător și pentru aliatul lui, băiatul acela și mai înfricoșător. Știam eu că doamna Joe este o gospodină foarte cumpătată și că, în cotrobăiala mea hoțască, s-ar fi putut să nu găsesc nimic în cămară. De aceea, hotărîi să ascund felia de pîine cu unt în pantaloni. Curajul de care aveam nevoie pentru înfăptuirea acestei hotărîri mi se părea îngrozitor. Era ca și cum mi-aș fi pus în gînd să mă azvîrl din vîrfurile unei case înalte, sau să sar în valurile unei ape adînci. Și hotărîrea mi se păru și mai greu de îndeplinit din pricina neștiuturii lui Joe. Ca doi buni prieteni și tovarăși de suferință, legați între ei printr-un fel de francmasonerie¹, datorită bunătății lui față de mine, despre care am mai vorbit, stabilisem obiceiul ca, în fiecare seară, în timp ce mîncam pîinea, să ne luăm la întrecere, ridicînd din cînd în cînd în tăcere feliile, ceea ce ne umplea de admirație reciprocă și ne dădea imboldul de a merge mai departe. În seara aceea, Joe mă îmbie de cîteva ori să încep întrecerea noastră prietenească, arătîndu-mi felia lui, care scădea vîzînd cu ochii; dar, de fiecare dată, mă vedea cu cana galbenă de ceai pe un genunchi și cu felia de pîine cu unt, neatinsă, pe celălalt. În cele din urmă, cuprins de deznădejde, îmi dădui seama că ceea ce plănuisem trebuie îndeplinit și că ar fi mai bine să mă apuc de treabă în chip cît mai firesc, atît cît îmi îngăduiau împrejurările.

¹ Asociație internațională secretă, cu principii politice reacționare și cu ritualuri oculte, ai cărei membri, organizați în grupe, se susțin reciproc

M-am folosit așadar de un moment cînd Joe și-a întors capul și am vîrît felia de pîine în pantaloni.

Era vădit că Joe se necăjea, închipuindu-și că-mi lipsește pofta de mîncare, așa că mușcă amărît din felia lui; nu-i prea tîlnea mîncarea. Își molfăi mai mult îmbucătura, dus pe gînduri, ca de obicei, și, în cele din urmă, o înghiți ca pe o pilulă. Era gata să muște din nou și tocmai își aplecase capul într-o parte, ca să măsoare mai bine pîinea, cînd, aruncîndu-și privirea spre mine, văzu că felia mea de pîine cu unt dispăruse.

Mirarea și nedumerirea cu care se opri o clipă înainte de a mușca, holbîndu-se la mine, erau prea izbitoare ca soră-mea să nu ia aminte.

— Ce s-a întimplat? întrebă ea cu vioiciune, punînd ceașca pe masă.

— Zău, Pip! murmură Joe, clătînd din cap cu un aer plin de dojană. Măi băiete, o să ți se aplece! O să ți se oprească-n gît. Nici n-ai avut timp să mosteci, Pip.

— Ei, ce s-a mai întimplat? repetă soră-mea, mai aspru ca înainte.

— Ar fi mai bine dac-ai putea să tușești și s-o scuipi, Pip. Ascultă sfatul meu, spuse Joe, înspăimîntat. E drept că nu-i frumos, dar sănătatea-i sănătate.

Între timp, soră-mi îi sărise muștarul; se năpusti la Joe, îl apucă de favoriți și-l lovi cu capul de perețele din spate; iar eu stăteam în colț, privind la cele ce se petreceau cu un aer vinovat.

— Așa poate ai să spui ce s-a întimplat, spuse soră-mea gîfîind; și nu te mai holba la mine.

Joe se uita la ea neputincios; apoi mușcă deznădăduit din pîine, cu ochii la mine.

— Știi, Pip, începu el solemn, cu obrazii umflați de ultima îmbucătură și vorbind tainic, ca și cum

am fi fost singuri, noi doi am fost întotdeauna prieteni, iar eu aş fi ultimul om care să te vorbească de rău, dar... şi Joe îşi mişcă scaunul, cu ochii în podea, apoi îşi ridică privirea spre mine, dar n-am mai auzit să înfulece ceva în halul ăsta !

— Ce, a înfulecat mîncarea ? strigă soră-mea.

— Ştii, măi băiete, urmă Joe, fără să-şi fi înghiţit îmbucătura şi uitîndu-se la mine, nu la nevastă-sa, şi eu înfulecam adeseori cînd eram de vîrsta ta ; pe vremea aceea, eram printre cei mai pricepuţi la treaba asta ; dar n-am mai pomenit să înfulece ceva ca tine, Pip. Slavă Domnului că n-ai murit !

Dintr-o săritură, soră-mea fu lîngă mine, mă înşfăca de păr şi rosti doar aceste cuvinte înspăimîntătoare :

— Vino să te doftoricesc.

În vremea aceea, nişte păcătoşi de medici reînviaseră moda apei de catran, şi doamna Joe avea totdeauna în dulap provizii mari din acest medicament ; credea că pe cît era de greţos, pe atît era de folositor. Uneori îmi dădea cantităţi atît de mari din această bautură mîntuitoare, pe care o socotea un întăritor fără seamăn, încît mi se părea că miros ca un gard proaspăt vopsit. În seara de care vorbesc, dat fiind că făcusem un lucru neobişnuit, fu nevoie de o jumătate de litru din vestitul amestec, pe care soră-mea mi-l turnă pe gît, spre marea mea uşurare, ţinîndu-mi capul la subsuoară ; arătam întocmai ca o cizma într-o trăgătoare de cizme. Joe scăpă numai cu un sfert de litru ; pe acesta trebui să-l înghită (spre durerea bietului om, care mesteca încet şi gînditor în faţa focului) „pentru că îl răscolise şi pe el“. Judecînd după mine, aş spune că, dacă nu-l răscolise cumva înainte de a lua apa de catran, cu siguranţă că după aceea l-a răscolit zdravăn.

Groaznic lucru e să ai muștrări de conștiință; dar cînd un biet băiat, în afară de acea neliniște tainică a cugetului, mai e chinuit și de o apăsare, care se exercită asupra cracului de pantalon, vă pot spune că zbuciumul e de nedescris. Gîndul vinovat că trebuie s-o prad pe doamna Joe — nici o clipă nu-mi trecea prin gînd c-am să-l fur pe Joe, fiindcă socoteam că nici unul din lucrurile gospodăriei nu era al lui — acest gînd, unit cu necesitatea de a sprijini neconținut cu mîna bucata de pîine cu unt, fie că ședeam, fie că eram trimis în bucătărie ca să aduc ceva de acolo, mă scotea din minți. Și, uneori, cînd vîntul sufla dinspre bălți, în timp ce ațîtam focul, mi se părea că aud afară glasul omului cu piciorul în cătușă, glasul omului care mă pusese să jur că voi păstra taina și care îmi spusese că nu poate și nu vrea să flămînzească pîna a doua zi și că trebuie să mînînce acum. Alteori gîndeam: „Și dacă băiatul, care cu greu poate fi ținut în frîu ca să nu-și înfigă mîinile în măruntaiele mele, se lasă tîrit de o nerăbdare firească sau greșește și crede că are drept la inima și ficatîi mei astăzi în loc de mîine?!“ Dacă e adevărat că părul ți se face măciucă de spaimă, atunci, în seara aceea, așa trebuie să se fi făcut părul meu. Dar poate că nu i s-a făcut nimănui vreodată părul măciucă de spaimă.

Era în ajunul Crăciunului, între 7 și 8 seara după ceasornicul olandez, și eu trebuia să învărtesc la budinca pentru a doua zi cu un făcăleț de aramă. Încecai să mă apuc de treabă, în timp ce felia de pîine mă apăsa pe picior (ceea ce îmi aduse iar aminte de chipul omului cu piciorul în cătușă), dar îmi dădui seama că încercarea de a scoate felia de pîine cu unt pe la gleznă era menită să dea greș. Avui însă norocul să mă pot furișa afară din odaie

și să-mi ascund o parte din conștiința vinovată în odăița mea din pod.

— Ia ascultă! făcui eu după ce sfârșii cu învințitul. Mă încălzeam puțin la vatră, înainte de a fi trimis la culcare. Astea-s tunuri, Joe, nu-i așa?

— Aha! făcu Joe. Iar a evadat un pușcăriaș!

— Ce înseamnă asta, Joe? întrebai eu.

Doamna Joe, care dădea întotdeauna lămuriri, spuse arțăgoasă:

— Evadat, evadat!

Dădea definiții așa cum îmi turna pe gît apa de caltran

În timp ce doamna Joe stătea aplecată deasupra lucrului de mină, eu îmi țuguiai buzele, ca să-i șoptesc lui Joe:

— Ce-i aia pușcăriaș?

Joe își țuguie și el buzele, ca să-mi dea un răspuns meșteșugit, dar eu nu prinsei decît o singură vorbă: „Pip“.

— Ieri seara a scăpat un pușcăriaș, spuse Joe cu glas tare; după apusul soarelui, au tras cu tunul, ca să înștiințeze lumea. Acum cică înștiințează lumea pentru un altul.

— Cine trage cu tunul? întrebai eu.

— Dă-l încolo de băiat! se amestecă soră-mea, încredințându-se la mine peste lucrul de mină. Toată ziua pune întrebări. Nu pune întrebări și n-o să ți se răspundă cu minciuni.

Mi se păru nepoliticos din partea ei să-mi dea de înțeles că ar fi fost în stare să-mi răspundă cu o minciună, chiar dacă eu i-aș fi pus întrebări. Dar ea nu era politicoasă decît atunci cînd avea musafiri.

În clipa aceea, Joe îmi ațîta și mai mult curiozitatea, căci își dădea osteneala să sufle, cu gura larg deschisă o vorbă care mie mi se părea că este

„Toane“. De aceea, arătai cu o mișcare firească spre doamna Joe și-mi țuguiai buzele, ca să întreb: „Ea?“ dar Joe, care nici nu voia să audă ce-i eu-
flam eu, deschise din nou gura mare și-mi arunca
un cuvânt de neînțeles. Însă eu tot nu pricepeam ni-
mic.

— Doamnă Joe, spusei eu, neîntrezărind altă so-
luție, dacă nu te superi, de unde trage cu tunul?

— Dumnezeu să te binecuvinteze! exclamă soră-
mea cu un glas de parcă n-ar fi vrut să spună asta,
ci tocmai contrariul. De la galere.

— O! făcui eu cu ochii la Joe. Galere?

Joe tuși cu un aer de reproș, ca și cum ar fi
spus: „Doar ți-am șoptit“¹.

— Și, dacă nu te superi, ce-i aia galere? între-
bai eu.

— Așa-i cu băiatul ăsta! se înfurie soră-me-
a, arătând spre mine cu acul de cusut în care bagase
ața și clătind din cap. Nici nu i-ai răspuns bine
la o întrebare, că el îți și pune alte douăzeci. Ga-
lerele sînt niște corăbii pentru pușcăriasi, știi, acolo,
dincolo de băltoace (La noi în ținut așa se spunea
la mlaștini.)

— Cine stă oare în corăbiile astea de pușcăriasi
și de ce i-o fi băgînd acolo? spusei eu așa, ca din
întîmplare și cu o deznădejde calmă în glas.

Întrecusem măsura, și doamna Joe se sculă nu-
maidecît de pe scaun:

— Mai băiete, să-ți spun ceva, începui eu. Să știi
că nu te-am crescut ca-n palme ca să-mi scoți sufle-
tul. Dacă te-aș fi crescut așa, aș merita ocări, nu
laude. Oamenii careucid, care fură, înșeală oamenii
și fac tot soiul de păcătoșenii, pentru care, pînă la

¹ În limba engleză, galerele sînt numite *hulks*. De aceea, în timp
ce Joe fi șoptește cuvîntul, băiatul înțelege *sulks* — în limba engleză:
toane.

urmă, sînt trimiși la ocnă, oamenii ăștia, cînd sînt mici, omoară lumea cu întrebări. Și acum du-te la culcare!

N-aveam voie să iau lumînarea cu mine ca să-mi lumineze drumul cînd mă duceam la culcare; în timp ce urcam scările în beznă și capul îmi vîjîia — căci doamna Joe își întovărășise ultimele cuvinte bătînd toba cu degetarul în capul meu — mă simțeam foarte zguduit de faptul că eram atît de aproape de galere. Fără nici o îndoială, eram pe drumul care duce la ocnă. Începusem prin a omori lumea cu întrebări și aveam de gînd s-o prad pe doamna Joe.

Din vremea aceea atît de îndepărtată și pînă acum, m-am gîndit de multe ori că puțini oameni știu cît de tainice sînt spaimele celor mici. Oricît de neîntemeiate ar fi ele, sînt totuși spaime. Eram cumplit de înspăimîntat de băiatul care voia să-mi scoată inima și ficații; cumplit de înspăimîntat de omul cu cătușa la picior; și cumplit de înspăimîntat de mine însumi, căci cineva îmi smulsese o făgăduială îngrozitoare; nu trăgeam nici de cum nădejde că aș putea să scap cu ajutorul soră-mi, care respingea toate încercările mele. Mi-era teamă să mă gîndesc la cîte aș fi fost în stare să fac, dacă mi s-ar fi cerut, în singurătatea spaimei mele.

Dacă am ațipit cumva în noaptea aceea, a fost numai pentru a mă vedea plutînd în josul fluviului, spre galere, dus de fluviul vijelios al primăverii; vedeam apoi stafia unui pirat, care, în timp ce treceam prin fața spînzurătorii, îmi striga, printr-un cornet acustic, că ar fi mai bine să vin la mal și să mă las spînzurat pe loc decît să mai amîn. Mi-era frică să adorm, chiar dacă mă ademenea somnul, fiindcă știam că, o dată cu primele licăriri ale dimineții, trebuia să prad cămara. Nu puteam să fac

treaba aceasta în timpul nopții, fiindcă pe atunci nu puteam să-mi fac rost de lumină printr-o mișcare lesnicioasă de frecare; pentru aceasta ar fi trebuit să mă folosesc de cremene și aș fi făcut un zgomot asemănător cu zăngănitul pe care-l făceau lanțurile piratului.

De îndată ce pe giulgiul negru al nopții apărură pete cenușii, m-am sculat și am coborît scările; fiecare scîndură și fiecare crăpătură de pe trepte striga în urma mea: „Opriți hoțul! Scoală-te, doamnă Joe!“ Cămara era mai plină ca de obicei, fiindcă era Crăciunul. Un iepure, care atîrna cu capul în jos, mă sperie, fiindcă mi se pareă că-mi făcea cu ochiul ori de cîte ori mă întorceam cu spatele. N-aveam timp să mă conving dacă era într-adevăr așa, nici să aleg, nici nimic altceva, fiindcă n-aveam nici o clipă de pierdut. Am furat niște pîine, niște brînză, o jumătate de oală de carne tocată (pe care am legat-o în batistă, împreună cu felia de pîine din ajun) și niște *brandy* dintr-un ulcior de piatră (pe aceasta am turnat-o într-o sticlă în care făceam h-coare de Spania la mine, în odaie, fără știrea nimănui; apoi am subțiat-o pe cea rămasă în ulcior cu conținutul unei căni, pe care o găsisem în dulapul din bucătărie); am mai furat un os cu foarte puțină carne pe el și o plăcintă rotundă cu carne de porc. Eram gata să plec fără plăcintă, dar mă simțeam ispitit să mă ure pe un raft, ca să văd ce era ascuns cu atîta grijă în farfuria de pămînt din colț, și așa am descoperit plăcinta. Am luat-o cu speranța că nu fusese făcută ca să fie mîncată în zilele acelea și că va mai trece timp pînă i se va descoperi lipsa.

În bucătărie era o ușă care dădea în atelier; am descuiat-o, am ridicat zăvorul și am luat pila din grămada de unelte a lui Joe. Apoi am încuiat, am

tras din nou zăvorul și am deschis ușa pe care intrasem în ajun, cînd mă întorsesem în goană de la cimitir. am închis-o și pe aceasta și am luat-o la fugă spre mlaștinile cufundate în ceață.

CAPITOLUL III

Era o dimineață batută de brumă și foarte umedă. Picăturile de apă stăteau aninate de fereastră, ca și cum un spiriduș ar fi plîns toată noaptea și s-ar fi folosit de fereastra mea în loc de batistă. Vedeam bruma pe tufișurile dezgolite și pe iarba rară, ca o pînză groasă de păianjen; picăturile se întindeau de la o rămurică la alta, de la un fir de iarbă la celălat. Gardurile și porțile erau lipicioase de umezeală, și ceața care acoperea mlaștinile era atît de deasă, încît degetul de lemn de pe indicatorul care îndrepta lunca către satul nostru — și de care oamenii nici nu voiau să știe, fiindcă niciodată nu se abăteau pe la noi — nu l-am putut vedea decît atunci cînd am ajuns sub el. Iar cînd m-am uitat în sus, la deget și la apa care curgea șiroaie din el, conștiința mea cea vinovată crezu că vede o arătare, care mă îndrepta spre ocnă.

Cînd am ajuns la mlaștină, ceața se îngroșase mai tare, așa încît în loc să mă reped eu spre lucrurile din jurul meu, se repezeau ele la mine, ceea ce era foarte neplăcut pentru un cuget vinovat. Barierele, gropile și malurile fluviului se năpusteau la mine prin ceață, ca și cum ar fi strigat cu glas limpede: „Vine un băiat care a furat o plăcintă din carne de porc. Oprîți-l!“ Cirezile se repezeau și ele la mine, iar boii se holbau și scoteau aburi pe nas:

„Hoțomanule!“ Un bou negru, cu cravată albă, căruia cugetul meu răscolit mai că-i găsea asemănare cu un preot, mă privi atît de pătrunzător și cu atîta încapăținare, apoi, în timp ce eu îl ocoleam, își răsuci capul învinuindu-mă într-o asemenea măsură, încît, bietul de mine, izbucnii: „N-am avut încotro, domnule! N-am luat-o pentru mine!“ Atunci, boul își lăsă capul în jos, scoase o șuviță de aburi pe nas și, după ce lovi cu piciorul dinapoi în pămînt și-și undui coada, se făcu nevăzut.

Iar eu înaintam spre fluviu; dar oricît de repede fugeam, nu izbuteam să-mi încălzesc picioarele, în care pătrunsese umezeala, așa cum pătrunsese cătușa în piciorul omului pe care trebuia să-l întîlne-sc. Cunoșteam destul de bine drumul spre fortificații, fiindcă coborisem acolo, duminică, cu Joe: Joe ședea pe un tun vechi și-mi vorbea de ștrengăriile pe care le vom face cînd eu voi fi ucenicul lui. Un ucenic adevărat. Cu toate acestea, din pricina piciei, mă îndreptai prea mult spre dreapta și fui nevoit să mă întorc pe malul noroios, presărat cu pietre și cu țărushi care măsurau înălțimea fluxului. Înaintam grăbit, după ce trecusem o groapă despre care știam că se afla foarte aproape de fortificații, și tocmai mă cățarasem pe dimbul gropii, cînd omul răsări în fața mea. Stătea cu spatele la mine, cu brațele încrucișate și clătina din cap, amețit de somn.

Mă gîndeam că i-aș face mai multă plăcere dacă aș răsări pe neașteptate în fața lui, cu mîncarea în mînă, așa că înaintai tiptil și-l atinsei pe umăr. Omul sări în sus, dar nu era omul meu, ci un altul!

Totuși, și omul acesta purta o haină cenușie și grosolană și avea o greutate mare legată de picior, și el era schiop, răgușit și zgribulit, întocmai ca și celălalt. Doar fața îi era deosebită, și apoi purta o pălărie moale și turtită, cu boruri largi. Toate ace-

tea le-am zărit într-o clipă, căci doar o clipă l-am văzut; pe urmă, omul mă înjură zdravăn și ridică pumnul, ca să mă lovească; dar lovitura era prea slabă și nu nimeri, ba omul se și împiedică și era gata să cadă; apoi o luă la goană prin ceață, poticnindu-se de două ori, și pieri din ochii mei.

„Asta-i băiatul!“ gîndeam eu. Inima-mi bătea, fiindcă-l recunoscusem. Cred că aş fi simţit şi o durere în ficat, dacă aş fi ştiut unde se află ficatul.

Ajunsei la fortificaţii, şi acolo se afla omul pe care-l căutam; umbla ghemuit, schiopătînd şi cu braţele încrucişate la spate, nerăbdător să mă vadă sosind. Era îngheţat de tot. Aproape că mă aşteptam să-l văd prăbuşindu-se în faţa mea, mort de frig. Avea nişte ochi atît de lihnîţi, încît, cînd îi întinsei pila, pe care el o puse pe iarbă, mi se păru că, dacă n-ar fi văzut legătura cu mîncare, ar fi încercat să mănînce uncalta. De data aceasta nu mă răsuci cu capul în jos şi cu picioarele în sus, ca să-mi golească buzunarele, ci mă lăsă să stau în picioare, în timp ce eu desfăceam legătura şi scoteam tot ce aveam în buzunar.

— Ce-i în sticlă, băiete? întrebă el.

— *Brandy*, răspunsei eu.

Începu să arunce tocătura în gîtlej într-un clip foarte ciudat — arăta mai curînd ca un om care pune în mare grabă deoparte nişte provizii decît ca un om care mănîncă; se opri, totuşi, ca să tragă o duşcă din băutură, dar dîrdîia atît de rău, că de-abia putea să ţină gîtul sticlei între dinţi fără să-l muşte.

— Cred că aveţi friguri, spusei eu.

— Sînt cu totul de părerea ta, răspunse el.

— E rău pe aici, îl lămurii eu. Aţi stat tot timpul prin băltoace, şi-s pline de friguri şi de reumatism.

— N-avea grijă, că apuc eu să halesc înainte de mă ia dracu, spuse omul. Aș hali chiar dac-aș ști că, după aia, mă agață colo, pe spînzurătoare. Vin eu de hac frigurilor, n-avea grijă !

Înfulca pîinea, carnea tocată, carnea de pe os, brînză și plăcintă, în același timp, privind mereu bănuitor prin ceață și oprindu-se din cînd în cînd din mestecat, ca să asculte. Cîte un sunet adevărat sau închipuit, cîte un clipocit care venea dinspre fluviu, sau răsufllarea vreunui bou, care umbla prin mlaștini, îl făceau să tresară. Deodată îmi spuse :

— Nu mă trădezi, măi drace ? N-ai adus pe nimeni cu tine ?

— Nu, zău nu, domnule !

— Și nici n-ai lăsat vorbă să te urmărească ?

— Nu.

— Bine, făcu el, te cred. Ai fi un ciîne afurisit dacă, la vîrsta ta, ai pune să urmărească un biet nenorocit, pe care și așa copoi îl urmăresc pînă-n pînzele albe.

Din gîtlejul lui ieși un sunet ciudat, ca și cum omul ar fi avut în el un ceasornic care trebuia să bată. Se șterse la ochi cu mîneca lui zdrențuită de postav aspru.

Mă cuprinsese mila și îndrăzniș să spun, în timp ce el își vedea de plăcintă :

— Îmi pare bine că vă place.

— Ai spus ceva ?

— Am spus că-mi pare bine că vă place.

— Să trăiești, băiete ! Îmi place.

Mă uitasem de multe ori la ciînele nostru cînd mîncea ; și mă izbi o asemănare desăvîrșită între felul cum mîncea dulăul nostru și cum mîncea omul. Ca și ciînele, omul meu se repezea la mîncare. Apoi înghițea sau, mai bine zis, strivea grăbit mîncarea în gură și, în timp ce mîncea, trăgea cu ochiul în

jurul lui, ca și cum l-ar fi amenințat primejdia ca cineva să-i smulgă plăcinta. Cred că era prea tulburat ca să se bucure în tihnă de mâncare, sau ca să lase pe cineva să mănânce alături de el, fără să-l sfîșie cu dinții. În toate aceste amănunte, semăna leit cu un ciine.

— Mi-e teamă că n-o să-i mai lăsați nimic, începui eu sfios, după o tăcere șovăielnică, fiindcă nu știam dacă observația mea era politicoasă.

Nu mai aveam de unde să iau plăcintă. Certitudinea acestui fapt mă silise să fac aluzia.

— Să-i las? Cui să-i las? întrebă omul, oprindu-se din ronțait.

— Băiatului de care-ați vorbit. Care era ascuns cu dumneavoastră.

— A! răspunse omul, rîzînd răgușit. Lui? Da, da! Lui nu-i trebuie haleală.

— Ba arăta ca și cum ar fi avut și el nevoie, spusei eu.

Omul se opri din mestecat, privindu-mă pătrunzător și nespus de mirat.

— Cînd arăta?

— Adineauri.

— Unde?

— Colo, arătai eu, acolo, l-am găsit moțîind și credeam că sînteți dumneavoastră.

Omul mă apucă de guler și se holbă la mine într-un clip atît de înfricoșător, încît îmi închipui că în el se născuse din nou dorința de a-mi frînge gîtul.

— Era îmbrăcat ca dumneavoastră, știți cum, doar eu palărie, explicai eu tremurînd; și, cum să va spun — mă osteneam să explic totul în chip foarte delicat — ar fi avut și el nevoie să împrumute o pilă. N-ați auzit tunul aseară?

— Va să zică, au tras cu tunul! spuse ca și cînd ar fi vorbit pentru sine însuși.

— Mă mir că vă mai îndoîți, spusei eu. Noi l-am auzit de acasă de la noi, și noi stăm departe, și ferestrele erau închise.

— Vezi că un om singur, în pustietatea asta, începu el, un om cu creierul gol și cu burta goală, care se prăpădește de frig și de alte lipsuri, nici nu mai aude noaptea altceva decît bubuituri de tun și strigăte. Și nu numai atît. Vede cum îl înconjoara soldați îmbrăcați în uniforme roșii și luminați de făcliile din fața lor. Îi aude cum strigă numărul lui, cum îl strigă pe el, aude zăngănitul armelor și ordi-nele: „Gata! Acum înconju-rați-l!“ iar oamenii pun mina pe tine și, cînd colo, nu-i nimic. Dacă n-am văzut aseară o sută de soldați, care tropăiau și mergeau aliniați, n-am văzut nici unul. Ce să mai vorbim de tras! Ziua nămiaza mare aud cum se cutremură ceața de bubuituri. Dar omul ăsta...

Vorbise ca și cum ar fi uitat de mine; apoi mă întrebă:

— Dar omul ăla, n-ai băgat nimic de seamă la el?

— Era plin de vînatăi pe obraz, spusei eu, amîn-tindu-mi de lucruri despre care nici nu bănuiam că le știu.

— Aici? făcu omul, lovindu-și fără milă obrazul stîng cu podul palmei.

— Da, acolo!

— Unde e? Omul își ascunse la piept, în surtu-cul cenușiu, picul de mîncare care-i mai rămăsese. Arată-mi drumul pe care a luat-o el. O să-l dobor ca pe un copoi. Fir-ar să fie fierul ăsta, care-mi roade piciorul! Fă-te-neoa cu pila, băiete!

Îi arătai locul unde celălalt picrise, învăluit în ceață, și omul se uită într-acolo timp de o clipă. Apoi se așeză pe iarba deasă și udă și începu să-și

pilească fierul cătușei ca un nebun, fără să-i pese de mine, fără să se uite la piciorul lui zgîriat, care sîngera. Avea mișcări atît de brutale, de parcă bietul lui picior n-ar fi fost mai simțitor decît pila. Și iar mi se făcu frică de el, fiindcă-l vedeam atît de grăbit și de mînios și, afară de asta, mi-era și teamă să mai lipsesc de acasă. Îi spusei că trebuie să plec, dar nu mă luă în seamă; am socotit că cel mai cumințe lucru e s-o iau din loc. Mă uitai o dată la el și-l văzui cu capul aplecat peste genunchi, muncind din greu la cătușa lui și bolborosind repezit blesteme la adresa ei și a piciorului. Mă oprii în ceață, și ultimul sunet pe care-l mai auzii dinspre locul unde-l lăsasem fu hîrșîitul pilei.

CAPITOLUL IV

Eram sigur că în bucatărie voi găsi un comisar, gata să mă ridice. Nu găsii însă nici urmă de comisar, iar hoția mea nici nu fusese încă descoperită. Doamna Joe era nespus de prinsă cu pregătirile; orînduia casa pentru ziua cea mare, și Joe fusese așezat în ușa bucatăriei, ca să nu stea în calea fărâșului, un obiect spre care destinul îl împingea întotdeauna, mai devreme sau mai tîrziu, ori de cîte ori soră-mea mătura cu energie podelele locuinței sale.

— Unde naiba ai fost? fu urarea de Crăciun a doamnei Joe cînd eu, împreună cu cugetul meu vinovat, ne făcurăm apariția.

Răspunsei că fusesem jos în sat, ca să aud cîntecele de Crăciun.

— Bine, făcu doamna Joe. Bine că n-ai făcut ceva mai rău.

„Nici vorbă“, gîndeam eu.

— Dacă n-aş fi nevestă de fierar şi dacă n-aş robi toată ziua cu şorţul pe mine — ceea ce e cam acelaşi lucru — poate m-aş învrednici şi eu să mă duc să ascult cîntecele, spuse doamna Joe. Tare-mi plac cîntecele de Crăciun, şi tocmăi de aceea nu mi-e dat să le aud niciodată.

Joe, care se aventurase în bucătărie în urma mea, după retragerea fîraşului, îşi trecu podul palmei peste nas, cu un aer împăciuitor, în clipa în care doamna Joe îl fulgeră cu privirea; iar cînd sorămea îşi întoarse privirile într-altă parte, Joe îşi încrucişă pe furis arătătoarele şi le ridică la vedere, în semn că doamna Joe are toane. Toanele făceau parte într-atîta din felul ei obişnuit de a fi, încît, săptămîni de-a rîndul, Joe şi cu mine umblam cu degetele ca nişte adevăraţi cruciaţi.

Ne aştepta o masă minunată, cu picior de porc afumat, cu legume şi pui la frigare. O minunată plăcintă cu carne fusese pregătită din ajun (de aceea nici nu se simţise lipsa cîrnii tocate), şi buclinea se cocea. Din pricina acestor pregătiri deosebite, Joe şi cu mine furăm lipsiţi, fără prea multe fasoane, de obişnuita gustare de dimineaţă: „Că doar n-o să mă apuc să robotesc acum, să vă infund cu mîncare şi să spăl vasc, cînd am atîtea pe cap, spuse doamna Joe, puteţi să fiţi siguri de asta!”

Aşa că Joe şi cu mine căpătarăm două felii de pîine, ca şi cum am fi fost o trupă de două mii de oameni în marş forţat, şi nu un om şi un copil, care se aflau în casa lor; băurăm şi cîteva înghiţituri de lapte cu apă din nişte căni de pe bufet, cerînd tot timpul scuze cu privirile. Între timp, doamna Joe puse perdele albe şi curate la ferestre, bătu în cuie un volan înflorat de-a lungul vetrei largi, în locul celui vechi, şi deschise salonaşul din partea cealaltă a săliţei; salonaş care stătea tot timpul închis

și petrecea restul anului într-un întuneric răcoros, apărat de o hîrtie argintie, care acoperea pînă și cei patru căței albi de porțelan cu nasul negru și cu un coșuleț de flori în bot, așezați doi cîte doi pe cămin și semănînd leit unul cu altul. Doamna Joe era o gospodină de o curățenie exemplară, dar avea un talent deosebit de a face curățenia ei mai neplăcută și mai respingătoare decît murdăria însăși. Curățenia e tovarășă bună cu cuvioșenia, și unii oameni fac la fel ca doamna Joe în ceea ce privește religia.

Deoarece doamna Joe avea atîta treabă, se ducea la biserică prin delegație, adică Joe și cu mine ne duceam în locul ei. Cînd era îmbrăcat în haina de lucru, Joe arăta ca un adevărat fierar, bine clădit; în hainele de duminică, însă, semăna, în cel mai bun caz, cu o sperietoare de ciori. Nimic din ceea ce purta duminică nu i se potrivea și nu părea să fie al lui, și totul îl zgîria. În acea împrejurare deosebită răsări din odaia lui în clipa în care clopotele de sărbătoare începură să bată; părea o adevărată întruclipare a mizeriei în costum de penitență duminicală. Cît despre mine, cred că în mintea soră-mi trebuie să fi existat gîndul nelămurit că eram un mic infractor, pe care i-l adusese un polițist (în zina nașterii mele), și că-i fusesem dat în seamă pentru a fi tratat conform cu majestatea-sa legea, pe care o încălcasem. Se purta totdeauna cu mine ca și cum m-aș fi încăpățînat să mă nasc împotriva cerințelor înțelepciunii, religiei și moralei și împotriva părerii celor mai buni prieteni, care mă sfătuiseră să nu vin pe lume. Chiar și atunci cînd s-a hotărît să-mi comande un rînd de haine, croitorul a primit ordin să mi le facă strîmte ca niște haine de pușcăriaș, ca nu cumva să-mi pot mișca în voie mîinile și picioarele.

Cred că înfațișarea pe care o aveam Joe și cu mine, în timp ce ne îndreptam spre biserică, putea să miște inimile miloase. Și, totuși, suferințele mele trupesti nu însemnau nimic față de ceea ce se petrecea în sufletul meu. Spaima care mă cuprindea ori de câte ori doamna Joe se apropia de cămară, sau ieșea din casă, nu se putea asemăna decît cu remușcările care-mi chinuiau sufletul cînd mă gîndeam la fapta pe care o săvîrșisem cu minile mele. Apăsât de povara acestei taine păcătoase, mă întrebam dacă biserica va avea puterea să mă apere de răzbunarea băiatului aceluia înspăimîntător în cazul cînd m-aș mărturisi păcatul în sfîntul lăcaș. Mă gîndeam ca, atunci cînd pastorul începe să citească numele celor ce se căsătoresc și spune: „Și acum mărturisește!”, ar fi momentul potrivit să mă scol și să-i propun o convorbire secretă în sacristie. Mă gîndesc că mica noastră adunare ar fi fost copleșită de mirare dacă m-aș fi folosit de acest mijloc deznădăjduit, căci era zi de Crăciun, și nu duminică.

Domnul Wopsle, paracliserul, avea să ia masa la noi, împreună cu domnul Hubble, rotarul, și cu doamna Hubble; de asemenea, și unchiul Pumblechook (unchiul lui Joe, pe care doamna Joe și-l însușise însă), negustor de grîne din orașul vecin, om cu stare și cu brîscă proprie. Ora mesei era unu și jumătate. Cînd Joe și cu mine ajunserăm acasă, masa era pusă, iar doamna Joe, gata îmbrăcată, pregătea prînzul. Ușa de la intrare era deseniată (cum nu se întîmpla în nici o altă împrejurare), ca să între musafirii. Totul era minunat, și nimeni nu rosti nici o vorbă despre hoția mea.

Veni și ora la care trebuiau să sosească musafirii, dar aceasta nu aduse vreo ușurare conștiinței mele. În afară de nasul lui roman și de capul lui mare, chel și lucios, domnul Wopsle avea și o voce

groasă, de care era nespus de mîndru; era lucru ştiut printre cunoştinţele lui că, dacă ar fi fost lăsat să facă ceea ce ar fi vrut, ar fi putut să cîntească atît de bine, încît să-l facă pe pastor să turbeze de ciudă; el însuşi mărturisea că, dacă biserica ar fi „larg deschisă” — voia să spună „pentru concursuri” — şi-ar croi el drum, fără nici o îndoială. Fiindcă biserica nu era însă „larg deschisă”, bietul om nu ajunsese, după cum am spus, decît paraclicer. Dar amarnic se mai răzbuna cînd spunea „Amin”; iar cînd cînta psalmul, cînta întotdeauna versul în întregime, după ce-şi arunca mai întîi privirile asupra adunării, ca şi cum ar fi spus: „L-aţi auzit pe amicul de sus? Acum cinstiţi-mă cu părerea dumneavoastră asupra stilului meu!”

Eu deschideam uşa musafirilor, făcîndu-i să creadă că asta era pentru noi un lucru obişnuit. O deschisei mai întîi pentru domnul Wopsle, apoi pentru domnul şi doamna Hubble, şi, în cele din urmă, pentru unchiul Pumblechook. (N. B. Eram ameninţat cu cele mai grozave pedepse dacă îi spuneam „unchiule”.)

— Doamnă Joe — spuse unchiul Pumblechook, un om între două vîrste, care răsufila greu şi se mişca încet, cu o gură ca de peşte, cu ochi holbaţi şi fără viaţă şi cu un păr de culoarea nisipului, care îi stătea ţepos în virful capului; arăta ca şi cum cineva ar fi încercat să-l strîngă de gît, şi el tocmai şi-ar fi venit în fire — v-am adus, în dar de sîrbători, o sticlă de vişinată şi v-am mai adus şi o sticlă de Porto

De fiecare Crăciun îşi făcea apariţia cu aceleaşi cuvinte — pe care le rostea ca şi cum ar fi spus o mare noutate — şi cu două sticle pe care le purta

ca pe două greutăți. De fiecare Crăciun, doamna Joe îi răspundea, cum îi răspundea și acum: „O, un-chiul Pum-ble-chook! Ce drăguț!” și, de fiecare Crăciun, el răspundea, cum răspundea și acum: „Așa precum meritați. Sinteți sănătoși cu toții? Și ce mai face flecuștețul?” Ăla eram eu.

În asemenea împrejurări, luam masa în bucătărie, iar nucile, portocalele și merele le mîncam în salonaș; schimbarea aceasta semăna cu schimbarea pe care o suferea Joe cînd își îmbrăca straițele de duminică. Soră-mea era neobișnuit de vioaie și, în general, pot spune că era mai drăgălașă în societatea doamnei Hubble decît în orice altă societate. Mi-amintesc că doamna Hubble, o femeie marunțică, ascuțită, cu părul buclat și care se îmbrăca în rochii de culoarea cerului, se bucura de renumele că era foarte tînără, pentru că, nu știu în ce timpuri îndepărtate, se căsătorise cu domnul Hubble, care era mult mai în vîrstă decît ea. Iar despre domnul Hubble mi-amintesc că era un bătrîn zdravăn, spătos, puțin adus, că mirosea a rumeguș de lemn și că umbla întotdeauna cu picioarele foarte depărtate unul de altul; cînd eram mic, vedeam mile întregi de teren printre picioarele lui cînd îl întilneam urcînd poteca.

În mijlocul acestei societăți alese nu m-aș fi simțit la locul meu nici dacă n-aș fi pradat cămara. Nu pentru că stăteam înghesuit într-un colț al feței de masă, cu masa în piept și cotul lui Pumblechook în ochi, și nici fiindcă n-aveam voie să vorbesc (de altfel, nici n-aveam chef să vorbesc), și nici fiindcă eram ospătat cu marginile solzoase ale picioarelor de găină și cu acele colțuri neștiute ale porcului, de care bietul animal, cînd era în viață, n-ar fi avut de ce să fie mîndru. Nu, toate acestea nu m-ar fi

supărat dacă oamenii m-ar fi lăsat în pace. Dar ei nu voiau să mă lase în pace. Li se părea că-și pierd timpul dacă uită cumva să îndrepte conversația, mereu spre mine și să mă înțepe când și când. Mă simțeam ca un biet tăuraș într-o arenă din Spania, atît de tare mă dureau înțepăturile lor.

Începură să mă încolțească chiar de la începutul mesei. Domnul Wopsle spuse rugăciunea cu un ton teatral — astăzi rugăciunea aceea mi se pare un fel de amestec religios între cuvintele stafiei din Hamlet¹ și ale lui Richard al III-lea² — și încheie exprimîndu-și dorința de a ne vedea pe toți recunoscători. La aceste cuvinte, soră-mea se uită șintă la mine și spuse cu o voce joasă și plină de reproș :

— Ai auzit? Să fii recunoscător.

— Mai ales, băiete, interveni domnul Pumblechook, să fii recunoscător față de aceia care te-au crescut ca-n palme.

Doamna Hubble clătină din cap și, măsurîndu-mă de parcă ar fi avut o jalnică presimțire cum că n-o să sfîrșesc bine, întrebă :

— De ce oare tinerii nu sînt niciodată recunoscători ?

Acest mister moral păru prea adînc pentru societatea noastră, așa că domnul Hubble îl dezlegă scurt, spunînd :

— Vicioși din natură.

Toată lumea murmură : „Adevărat!“ și mă priveră cu toții într-un clip deosebit de neplăcut și plin de înțeles.

¹ Referire la actul I din *Hamlet* de Shakespeare : pe meterezele castelului Elsenaur, Hamlet, prinț al Danemarcei, vede apărînd spectrul tatălui său, răposatul rege al Danemarcei, care-i mărturisește că a fost ucis de fratele său, Claudius, acesta răpindu-i tronul și soția.

² Referire la monologul lui Richard al III-lea, din actul I al piesei cu același nume de Shakespeare.

Cînd aveam musafiri, poziția și influența lui Joe erau oarecum mai proaste (dacă așa ceva mai era cu putință) decît atunci cînd eram singuri. Dar, de cîte ori putea, mă ajuta și mă îmbărbăta în felul lui și, de obicei, în timpul mesei, își manifesta simpatia, servindu-mă mereu cu sos, dacă era sos la masă. Deoarece în ziua aceea pe masă se afla sos din belșug, în momentul de care vorbesc, Joe îmi puse în farfurie cam vreun sfert de litru.

Ceva mai tîrziu, tot în timpul mesei, domnul Wopsle făcu, cu oarecare asprime, critica predicii din ziua aceea și dădu să se înțeleagă cam ce fel de predică ar ține el, firește, în cazul cînd ușile bisericii „ar fi larg deschise”. După ce cinsti musafirii cu enumerarea cîtorva idei din predica pe care ar fi ținut-o el, spuse că socotea subiectul predicii prost ales pentru ziua aceea, ceea ce este de neiertat. adăugă el, de vreme ce subiecte se găsesc „pe toate drumurile”.

— Chiar așa, făcu unchiul Pumblechook, ai pus degetul pe rană! Roiesc subiectele pe toate drumurile pentru cei care știu să pună mina pe ele. De asta avem nevoie! Nu trebuie omul să alerge prea mult după un subiect dacă umblă cu ochii deschîși. Apoi, după cîteva clipe de gîndire, domnul Pumblechook adăugă: Uită-te numai la friptura asta de porc. Și aici găsești un subiect! Uită-te la friptura dacă ai nevoie de un subiect!

— Așa e. Ce învățătură pentru cei tineri! spuse domnul Wopsle (știam că acum trebuie să pomenescă de mine). Ce mai învățătură se poate scoate din predica asta!

— Auzi ce spune? interveni soră-mea, deschizînd o paranteză severă.

Joe îmi mai dădu puțin sos.

— Porcii, urmă domnul Wopsle, cu glasul cel mai adânc și arătînd cu furculița spre obrajii mei stacojii, ca și cum ar fi rostit numele meu de botez, porcii au fost dintotdeauna tovarășii celor risipitori. Lăcomia porcului ne este înfățișată ca un exemplu pentru cei tineri („Frumos îi stă, gîndeam eu, să spuie asta, cînd adineauri a lăudat porcul fiindcă e gras și fraged.“) Ceea ce este urît la porc este și mai urît la un băiat.

— Sau fată, sugeră domnul Hubble.

— Sau fată, încuviință domnul Wopsle, cam energic. Dar nu văd nici o fată pe aici.

— Afară de asta, spuse domnul Pumblechook, întorcîndu-se brusc spre mine, gîndește-te de ce trebuie să fii recunoscător. Dacă te-ai fi născut purcel?

— Ba chiar așa s-a și născut, dacă se poate spune asta despre un copil, zise soră-mea cu glas apăsător. Joie îmi mai dădu puțin sos.

— Bine, dar eu vorbesc de un purcel cu patru labe, spuse domnul Pumblechook. Dacă te-ai fi născut cum spun, ai fi fost oare aici la masă? Nu...

— Poate sub forma asta, interveni domnul Wopsle, arătînd cu capul spre farfurie.

— Nu, nu mă gîndeam la forma asta, domnule, îi răspunse domnul Pumblechook, căruia nu-i plăcea de loc să fie întrerupt. Voiam să spun că n-ar fi putut să se bucare împreună cu cei mai mari și mai buni decît el, că n-ar fi putut să tragă folos de pe urma vorbelor lor și să se lăfăiască în belșug. Ar fi putut? Nu, n-ar fi putut! Și care i-ar fi fost soarta? Se întoarce din nou spre mine: Ai fi fost vîndut pentru atîția și atîția șilingi¹, după prețul pieței, și Dunstable, măcelarul, ar fi venit spre cote-

¹ Monedă divizionară engleză, valorînd a douăzecea parte dintr-o liră sterlină.

țul tău de paic, te-ar fi luat la subsuoara stînga și cu mîna dreaptă s-ar fi căutat prin buzunarul de la piept al șorțului, ca să-și găsească cuțitul, și așa s-ar fi sfîrșit viața ta. Te-ar mai fi crescut cineva ca-n palme? Nici gînd!

Joe îmi mai oferi niște sos, dar mie mi-era teamă să mai iau.

— Ai avut bătaie de cap cu el, doamnă Gargery, nu-i așa? întrebă doamna Hubble cu compătimire.

— Bătaie de cap? îngînă soră-mea. Bătaie de cap? și urmă o listă îngrozitoare a tuturor bolilor de care mă făcusem vinovat, a tuturor nopților și zilelor cînd refuzasem să dorm, a tuturor locurilor înalte de unde căzusem și a tuturor locurilor joase în care căzusem, o enumerare a tuturor julturilor pe care mi le făcusem și a tuturor ocaziilor cînd soră-mea mă blestemase să intru în mormînt, iar eu mă împotrivisem cu încăpăținare.

Cred că tare minioși trebuie să fi fost romanii unii pe alții din pricina nasurilor¹. Poate că de aceea au și ajuns un popor atît de neastîmpărat. În orice caz, nasul roman al domnului Wopsle mă înfurie atît de rău, în timp ce soră-mea făcea pomelnicul tuturor nelegiuirilor mele, încît aș fi avut poftă să trag de el pînă ce domnul Wopsle ar fi început să urle. Dar tot ce îndurasem pînă acum nu era nimic față de simțămintele înspăimîntătoare care mă cuprinseseră în pauza care urmă după expunerea soră-mi, timp în care se nitară cu toții la mine cu indignare și groază, ceea ce mă duru nespus de mult.

— Totuși, spuse domnul Pumblechook, îndreptînd frumușel conversația spre tema de unde pornise, și porcul e bun la ceva cînd e fript, nu-i așa?

¹ Referire la „nasul roman” — lung și drept.

— Servește-te cu *brandy*, unchiule, spuse soră-mea.

Doamne, va să zică tot s-a întâmplat! O să descopere că *brandy*-ul e slab și o să spună că e slab; eram pierdut! Îmi încheștai amîndouă mîinile de piciorul mesei, pe sub fața de masă, așteptîndu-mi soarta.

Soră-mea se duse după ulciorul de piatră, se întoarse cu el și umplu cu *brandy* paharul unchiului Pumblehook, fiindcă nimeni altcineva nu bea așa ceva. Nenorocitul începu să se joace cu paharul, îl ridică, se uită la el, măsurîndu-i transparența, și-l puse jos, prelungindu-mi groaza. În timpul acesta, doamna Joe și Joe stringeau iute masa, ca să servească plăcinta și budinca.

Nu-l slăbeam din ochi. Cu mîinile și picioarele încheștate de piciorul mesei, îl vedeam pe nenorocitul de Pumblehook jucîndu-se cu paharul, ridicîndu-l, zîmbind, aruncîndu-și capul pe spate și dînd *brandy*-ul pe gît. O clipă după aceea, toți musafirii încremeniră, căci domnul Pumblehook sări în picioare, se răsuci de cîteva ori, ca și cum ar fi fost cuprins de o criză de tuse măgărească, și țîșni afară pe ușă; apoi îl zărirăm prin fereastră cum se zgudua și scuipa, strîmbîndu-se infiorător, de parcă și-ar fi ieșit de-a binelea din minți.

Eu mă țineam încheștat de colțul mesei, iar doamna Joe și Joe alergară afară. Nu-mi dădeam seama cum se întimplase, dar eram sigur că-l omorisem. În această situație îngrozitoare, mă simții ușurat cînd fu adus înapoi și, aruncînd o privire asupra tuturor musafirilor, ca și cum el ar fi fost de vină, se lăsă pe scaun, gîfîind:

— Catran!

Umplusem sticla cu conținutul cîinii cu apă de catran. Știam că îndată o să-i fie și mai rău. Cu puterea strînsorii mele nevăzute, mișcai masa ca un mediu din zilele noastre la o ședință de spiritism.

— Catran! strigă soră-mea, înmărmurită. Cum putea să ajungă catranul acolo?

Dar unchiul Pumblehook, care era atotputernic în bucătăria soră-mi, nu voia să audă de nimic; făcu un gest autoritar cu mîna, ca și cum ar fi măturat subiectul, și ceru să i se dea gin fierbinte cu apă. Soră-mea, care căzuse în mod înfricoșător pe gînduri, fu nevoită să aducă ginul, apa fierbinte, zahărul și coaja de lămîie și să le amestece. Eram salvat, cel puțin pentru moment. Tot mai stăteam cu mîinile încheștate de piciorul mesei, dar, de data aceasta, îl strîngeam cu zelul recunoștinței.

Încetul cu încetul, m-am liniștit, am dat drumul la piciorul mesei și am început și eu să mănînc budincă. Domnul Pumblehook mîncea și el budincă. Toată lumea mîncea budincă. Apoi, domnul Pumblehook începu să strălucească, datorită influenței binefăcătoare a ginului cu apă. Începusem să cred că o să scap basma curată, cînd soră-mea îi spusese lui Joe:

— Farfurii curate pentru desert.

Mă încheștai din nou de piciorul mesei și-l strîngeai la piept, ca și cum ar fi fost tovarășul copilăriei mele, prietenul scump al sufletului meu. Prevedeam ce avea să urmeze și simțeam că, de data aceasta, se sfîrșise cu mine.

— Trebuie să gustați, spuse soră-mea, adresîndu-se oaspeților cu un surîs drăgălaș. trebuie să gustați, înainte de a vă ridica de la masă, din darul minunat și delicios pe care l-a trimis unchiul Pumblehook.

Parcă trebuiau neapărat să guste! Nu prea era nădejde să guste ceva!

— Trebuie să știți, mai spuse soră-mea sculîndu-se, că e vorba de o plăcintă gustoasă cu carne.

Musafirii murmurară admirativ. Unchiul Pumblechook, mîndru de a fi meritat cîntea semenilor săi, spuse foarte vesel, mai ales față de tot ce se întîmplase :

— Bine, doamnă Joe, o să ne dăm osteneala ; hai să gustăm din plăcintă.

Soră-mea ieși ca s-o aducă. Îi auzeam pașii îndreptîndu-se spre cămară. Îl văzui pe unchiul Pumblechook jucîndu-se cu cuțitul. Văzui cum se deșteaptă pofta de mîncare în nările romane ale domnului Wopsle și o auzii pe doamna Hubble spunînd :

— O bucățică de plăcintă gustoasă n-are pereche în lume, așa ceva nu strică niciodată.

Și-l mai auzii pe Joe murmurînd :

— Ai să capeți și tu plăcintă, Pip.

N-am să știu cu deplină siguranță dacă țipătul meu ascuțit de spaimă a răsunat numai în mintea mea, sau și în urechile trupești ale musafirilor. Simțeam că nu mai pot îndura, că trebuie să fug. Dădui drumul piciorului mesei și o luai la sănătoasa.

Dar nu ajunsei decît pînă la ușă, și aproape că intrai cu capul într-un grup de soldați înarmați, dintre care unul îmi întinse o pereche de cătușe, spunînd :

— L-am găsit, atenție, băieți !

CAPITOLUL V

La apariția șirului de soldați lovind cu patul puștilor încărcate în pragul ușii, se sculară cu toții, speriați, de la masă, iar doamna Joe, care tocmai se întorcea cu mîinile goale din bucătărie, se opri, ca trăsniță, din jelanăia ei, plină de nedumerire :

— Doamne ferește, Doamne sfinte, ce s-a întâmplat... cu... plăcinta?

Sergentul și cu mine eram în bucătărie, când doamna Joe se opri cu ochii holbați, în timp ce eu tocmai începusem să-mi vin puțin în fire. Sergentul era acela care îmi vorbise; acum se uita pe rînd la oamenii din odaie; în mîna dreaptă ținea cătușele, întinse îmbietor spre ei, iar stînga și-o rezemase pe umărul meu.

— Să-mi fie cu iertare, doamnelor și domnilor, spuse sergentul, dar, după cum am spus de la ușa acestui domnișor fercheș (de fapt nu spusese nimic), urmăresc pe cineva în numele regelui și am nevoie de fierar.

— Și, mă rog, ce treabă ai cu el? se repezi sorămea, căreia nu-i plăcea faptul că cineva avea nevoie de Joe.

— Doamnă, spuse politicoș sergentul, dac-ar fi după mine, aș răspunde că cîntea și plăcerea de a cunoaște pe soția lui mă aduc aici, dar fiindcă vorbesc în numele regelui, spun că am o trebușoară cu el.

Aceste cuvinte ale sergentului sunau foarte plăcut, așa încît domnul Pumblechook strigă, ca să audă cu toții:

— Frumos, frumos!

— Uite despre ce este vorba, fierarule, spuse sergentul, care îl descoperise pe Joe cu privirea. Am avut un mic accident cu drăciile astea; văd că încheietoarea ăsteia nu merge, și cătușele nu se îmbină cum trebuie. Vrei, te rog, să vezi ce s-a întîmplat? că am chiar acum nevoie de ele!

Joe își aruncă ochii la cătușe și anunță că pentru treaba asta e nevoie să aprindă focul în fierărie și că lucrul i-ar cere vreo două ore de muncă.

— Adevărat? Atunci, vrei să te apuci numaidecît? spuse grăbit sergentul. Că doar sîntem în serviciul majestații-sale. Și dacă oamenii mei îți pot fi de folos, or să te ajute.

Apoi își striga oamenii, care intrară în bucătărie unul după altul și-și îngrămădiră armele într-un colț. Stateau ca niște adevărați soldați, cu mîinile împreunate în față, sau rezemîndu-și cînd un picior cînd un umăr; uneori mai dădeau drumul la centiroane sau cartușiere, alteori deschideau ușa și scuipau peste șcile cailor, în curte.

Toate acestea le vedeam fără să-mi dau seama că le văd, căci eram aproape mort de spaimă. Dar, pînă la urmă, înțelegînd că nu pentru mine erau cătușele și că soldații erau cu mult mai interesați decît plăcinta, de vreme ce o lăsaseră în umbră, începui să-mi adun gîndurile.

— Vrei să-mi spui, te rog, cît e ceasul? întrebă sergentul, adresîndu-se domnului Pumblechook ca unui om a cărui putere de judecată îndreptătea părerea că el și timpul erau unul și același lucru.

— E trecut de două și jumătate.

— Nu-i rău, făcu sergentul, dus pe gînduri; chiar dacă sîntem siliți să stăm aici două ore, tot ieșim la socoteală. Cam ce depărtare să fie de aici pînă la mlaștini? După socoteala mea, nu e mai mult de o milă.

— Exact, o milă, spuse doamna Joe.

— Foarte bine. O să-i încercuim cînd se întunecă. Ba, chiar puțin mai înainte, așa am dat ordin.

— Pușcăriasi, domnule sergent? întrebă domnul Wopsle cu un glas nepăsător.

— Întocmai! răspunse sergentul. Doi. Se știe sigur că mai sînt încă prin mlaștini și cred că n-or să încerce s-o șteargă de acolo înainte de se lasă seara. Ați mai văzut oameni din ăștia?

În afară de mine, toată lumea răspunse cu convingere. Dar nimeni nu se sinchisea de mine.

— Bine, făcu sergentul. Cad ei în cursă cînd le-o fi lumea mai dragă ! Hai, domnule fierar ! Dacă dumneata ești gata, apoi și regele este gata.

Joe își scosese haina, vesta și cravata și își puse pe șorțul de piele. Apoi intră în fierărie. Unul dintre soldați deschise obloanele de lemn, un altul aprinse focul, iar un al treilea învîrtea la foale, în timp ce ceilalți stăteau în jurul focului, care, în curînd, începu să duduie. Pe urmă, Joe începu să ciocănească și să izbească cu ciocanul, și apoi din nou să ciocănească și să izbească, în vreme ce noi ne uitam la el.

Interesul pentru urmărirea care trebuia să aibă loc nu numai că absorbi atenția generală, dar o făcu pe soră-mea mărinimoasă. Scoase din butoi un uleișor cu bere pentru soldați și-l pofti pe sergent la un paharel cu *brandy*. Dar domnul Pumblechook spuse aspru :

— Mai bine dă-i vin. Pun rămășag că vinul n-are catran.

Sergentul îi mulțumi și spuse că, deoarece preferă băuturile fără catran, i-ar face mai multă plăcere să bea vin, dacă se poate. Cînd i-se aduse băutura, bău în sănătatea majestății-sale, făcu urări de Crăciun, sorbi tot vinul dintr-o înghițitură și, după aceea, plescăi din buze.

— Bună marfă, așa-i, domnule sergent ? întrebă domnul Pumblechook.

— Să-ți spun ceva, îi răspunse sergentul. Bănuiesc că dumneata ai făcut rost de ea.

Domnul Pumblechook răspunse, rîzînd satisfăcut :

— Ei, na ! De ce ?

— Pentru că dumneata, spuse sergentul, bătîndu-l pe umăr, ești un om care știe ce-i bun.

— Crezi ? făcu domnul Pumblechook, rîzînd ca adineauri. Mai bea un paharel !

— Dar bei și dumneata ! Ciocnim, spuse sergentul. Virful paharului meu la piciorul paharului dumitale, piciorul paharului dumitale la virful paharului meu. Ciocnim o dată, de două ori... Frumos sună paharele astea ! În sănătatea dumitale ! O mie de ani să trăiești și să nu fii niciodată un judecător mai puțin bun decît ai fost astăzi, și asta din soiul celor mai buni !

Sergentul goli paharul ; părea gata să mai bea încă unul. Băgai de seamă că, în excesul lui de ospitalitate, domnul Pumblehook parcă uitase că dăduse vinul în dar, pentru că luă sticla de la doamna Joe și, într-o revărsare de voieșie, ospăta pe toată lumea cu vin. Pîna și eu căpătai puțin. Și era atît de darnic domnul Pumblehook, încît mai ceru o sticlă, și cînd prima se termină, o goli și pe aceasta, cu aceeași mărimime.

În timp ce mă uitam la ei, cum stăteau ciorchine în jurul focului, petrecînd atît de minunat, mă gîndeam că prietenul meu, fugarul din mlaștini, fusese acela care însuflețise ospățul. Nu petrecuseră nici pe sfert atît de bine înainte de a-i fi încălzit emoția produsă de povestea fugarului. Și acum, cînd așteptau cu toții, plini de însuflețire, ca „cei doi tîlhari“ să fie prinși, în timp ce foalele parcă urlau și focul pîlîia tot pentru ei doi, iar fumul părea că iese pe coș ca să-i urmărească, acum, cînd Joe ciocănea și lovea cătușele ce le erau sortite, și toate umbrele nelămurite de pe pereți se clătinau amenințîndu-i, în timp ce vîlvătaia se înălța și cobora, iar scînteile aprinse cădeau și se stingeau, mintea mea de copil, plină de compătimire, își spunea că și după-amiaza cenușie pâlise tot din pricina lor, sărmani nenorociți.

În cele din urmă, Joe își termină treaba, iar zgomotul și vuietul se opriră. În timp ce-și punea haina, Joe își făcu curaj și spuse că n-ar fi rău să por-

nească și câțiva din noi împreună cu soldații, ca să vadă cum decurge urmărirea. Domnul Pumblechook și domnul Hubble se împotrivesc, invocând dorința de a-și fuma pipele și de a rămâne în societatea doamnelor, dar domnul Wopsle spuse că el ar merge dacă merge și Joe; acesta spuse că se duce și că, dacă doamna Joe îmi dă voie, mă ia și pe mine. Sint sigur că niciodată n-am fi căpătat învoiala de a ne duce dacă doamna Joe n-ar fi fost curioasă să știe ce o sa se mai întimplă și cum o să se sfârșească povestea. Dar de data aceasta soră-mea spuse doar atât:

— Dacă aduci băiatul înapoi cu capul spart, să nu-ți închipui c-am să i-l dreg eu.

Sergentul dădu politicos bună ziua doamnelor și se despărți de domnul Pumblechook ca de un camarad, deși mă îndoiesc că-și dădea la fel de bine seama de meritele acestui *gentleman* în stare de uscăciune, cum i le cunoștea când avea gitlejul umezit de băntură. Oamenii își luară armele și se incolonară. Domnul Wopsle, Joe și cu mine primirăm ordinul strict de a rămâne în spatele lor și de a nu scoate nici o vorbă după ce vom ajunge la mlaștini. Afară, în aerul rece, în timp ce ne îndreptam cu hotărîre spre ținta noastră, eu îi șoptii lui Joe cu un glas de trădător:

— Zău, Joe, mai bine nu-i găsim.

Și Joe îmi șopti:

— Să știi, Pip, că dau un șiling dac-au ieșit din mlaștini și au luat-o la sănătoasa.

Nici o haimana din sat nu se lua după noi, fiindcă vremea era rece și amenințătoare, drumul, pustiu, și terenul, nesigur; afară de asta, se lăsa întunericul, și oamenii se încălzeau acasă la foc și sărbătoreau Crăciunul. Cîteva fețe curioase apărură la geamurile luminate și se uitară după noi, dar nimeni nu ieși din casă. Trecurăm pe lângă stîlpul cu degetul de

lemn și o luarăm drept înainte, spre cimitir. Acolo, sergentul ne opri cu un semn din mână, și doi sau trei oameni se împrăștiară printre morminte, ba chiar cercetară și ușa bisericii. Se întoarseră fără nici un rezultat, și după aceea ieșirăm prin poarta laterală a cimitirului și pornirăm cu toții spre mlaștinile nesfârșite. Vântul de răsărit ne sufla mazăricea rece în obraz, și Joe mă luă în spinare.

Acum, cînd ajunsesem în pustietatea aceea neagră, unde nimeni nu bănuia că mă aflasem cu mai puțin de opt sau nouă ore înainte și că-i văzusem ascunși pe cei doi fugari, de-abia acum mă întrebam cu groază, pentru întâia oară, dacă nu cumva, în caz că-i găsesc, pușcărișul meu se va gîndi că eu îi adusesem pe soldați. Doar mă întrebasese dacă nu sînt un drac care îl trădează și-mi spusese că aș fi un cîine afurisit și nemilos dac-aș asmuți oamenii asupra lui. Oare n-o să creadă că sînt într-adevăr un drac și un cîine prefăcut și că l-am trădat?

De astă dată nu mai avea rost să-mi pun întrebări de felul acesta. Eram cocoțat pe spinarea lui Joe, și Joe era sub mine, sărind șanțurile ca un vînător și îndîmîndu-l pe domnul Wopsle să nu cadă drept în nasul lui roman, ci să ție pasul. Soldații mergeau în fața noastră, împrăștiați pe o distanță mare și depărtați unul de altul. Umblau pe drumul pe care pornisem și eu, la început, și pe care-l pierdusem prin ceață. Negura pareă nu se lăsase încă, sau poate că o împrăștiase vîntul. Sub lucirea apropiată și roșiatică a apusului de soare, farul, spînzurătoarea, dîmbul de la fortificații și celălalt mal al fluviului se vedeau limpede, deși aveau o culoare apoasă și plumburie.

Stăteam cocoțat pe umărul larg al lui Joe, și inima îmi batea cu furie: mă uitam în toate părțile, ca să văd vreo urmă de pușcăriș. Nu vedeam nimic, nu

auzeam nimic. Domnul Wopsle mă speriasse de cîteva ori, fiindcă gîlîia şi răsuflea zgomotos; dar acum cunoşteam sunetele acestea şi le deosebeam uşor de ceea ce căutam eu. Treşării îngrozitor la un moment dat, căci mi se păru că aud hîrşitul pilei; nu era însă decît clopoşelul unei oi. Oile care păşteau se opriră locului şi se priviră sfioase; iar boii îşi feriră capetele de vînt şi de mazărice şi se holbară urît la noi, ca şi cum ne-ar fi socotit răspunzători pentru această pacoste; dar, în afară de aceste lucruri şi de fiorul zilei care se stingea în fiecare firicel de iarbă, nimic nu tulbura liniştea de groază care domnea în ţara mlaştinilor.

Soldaţii mergeau mai departe, în direcţia vechilor fortificaţii, şi noi înaintam cîte puţin în urma lor, cînd deodată ne oprirăm cu toţii, căci un ţipăt prelung, adus de vînt şi de ploaie, ne lovise auzul. Apoi se auzi un alt ţipăt. Venea de departe, dinspre răsărit, dar era prelung şi puternic. Ba, judecînd după amestecul sunetelor, păreau să fie chiar donă sau mai multe glasuri, care strigau împreună.

Din pricina asta, sergentul şi oamenii de lingă el vorbeau în şoaptă cînd Joe şi cu mine ne apropiaram. După o clipă de ascultare, Joe (care era un bun interpret al sunetelor) şi domnul Wopsle (care nu era) fură de aceeaşi părere. Sergentul, un om hotărît, porunci ca nimeni să nu răspundă strigătului: ordonă oamenilor să schimbe drumul şi să pornească într-acele „în pas alergător“. Aşa că începurăm să coborîm spre dreapta (acolo era răsăritul), şi Joe o luă la picior cu atîta inţeleală, încît trebuia să mă ţin bine ca să nu alunec de pe umerii lui.

Acum goncam de-a binelea; „o adevărată depănătoare“, se exprimă Joe, şi acestea fură singurele cuvinte pe care le rosti în tot timpul urmăririi. Urcam şi coboram dîmburi, săream peste bariere, intram în

noroiul din șanturi și ne croiam drum prin bățișuri înțepătoare; nimeni nu se întreba încotro mergem. Cu cât ne apropiam mai mult de locul de unde veneau țipetele, cu atât ne dădeam mai bine seama că nu se auzea numai un singur glas. Uneori nu se mai auzea nici un sunet, și atunci soldații se opreau. Când țipetele reîncepeau, soldații iuțeau pasul, și noi, după ei. După cîtva timp ne apropiasem atât de tare, încît auzirăm o voce care striga: „Ucigașule!“ și o alta: „Pușcăriași! Fugari! Santinelă! Aici sînt evadații!“ Apoi, amîndouă glasurile păreau înăbușite de focul unei lupte, și pe urmă izbucneau din nou. Atunci soldații o luară la goană ca niște cerbi, și Joe, după ei.

Sergentul era în cap cînd ajunserăm la locul de unde veneau strigătele, și doi din oamenii lui îl ajunseră numai decît din urmă. Aveau armele încărcate și gata să tragă, cînd ne apropiarăm și noi.

— Aici sînt amîndoi, gîfii sergentul, și se luptă în fundul unei gropi. Predați-vă, fiare blestemate! Despărțiți-vă odată!

Apa ne stropea, noroiul zbura prin aer, se auzeau înjurături și lovituri de pumni. Cîțiva oameni coborîră în șanț ca să-i ajute sergentului și-i traseră afara, unul după altul, pe fugarul meu și pe celălalt. Amîndoi erau plini de sînge, gîfiau, blestemau și se smuceau: îi recunoscusem pe amîndoi din prima clipă.

— Băgați de seamă! spuse pușcăriașul meu, ștergîndu-și sîngele de pe obraji cu mîneca lui zdrențuită și dezlipindu-și de pe degete smocuri de păr simulse. Eu l-am prins! Eu vi-l predau! Să nu uitați asta!

— Nu merită să ne atragi atenția, spuse sergentul. N-o să-ți ajute mare lucru, măi omule. Că doar ești în aceeași situație cu el. Dați-mi cătușele!

— Nici nu mă aștept să-mi ajute mare lucru. Nici nu vreau să mă simt mai bine decît mă simt acum.

spuse omul meu, rîzînd cu poftă. L-am prins. Şi el ştie. Asta-mi ajunge.

Celălalt puşcăriaş era galben la faţă şi, în afară de julturile mai vechi de pe obrazul stîng, era zgîrriat şi sfişiat din cap pînă în picioare. Nu izbuti să-şi tragă răsufllarea şi să vorbească pînă cînd sergentul nu-i prinse pe amîndoi în cătuşe; se sprijinea de un soldat, ca să nu cadă.

— Bagă de seamă, soldat, a încercat să mă omoare, acestea fură primele lui cuvinte.

— Am încercat să-l omor? spuse fugarul meu dispreţuitor. Credeţi c-am încercat şi nu mi-a mers? L-am prins ca să-l predau; asta am făcut. Nu numai că nu l-am lăsat s-o ia la sănătoasa din mlaştini, dar l-am tîrît pînă aici, l-am tîrît pînă aici ca să-l aduc înapoi. E boierul păcătosul ăsta! Şi acum, mulţumită mie, boierul ăsta o să intre iar în ocnă. Să-l omor? Nu făcea să-l omor, cînd puteam să-i fac una mai bună şi să-l trimit înapoi la ocnă!

Celălalt tot mai gîfîia:

— A... încercat... să mă omoare... fiţi... fiţi martori.

— Ia te uită! făcu primul, uitîndu-se la sergent. Singur am fugit de pe galără; am dat o lovitură şi am fugit. Aş fi putut s-o tulesc şi din pustiul ăsta blestemat şi îngheţat; uitaţi-vă la piciorul meu: aşa-i că nu-i nici urmă de fiare pe el?! Dacă n-aş fi aflat că e şi el aici, aş fi luat-o la sănătoasa. Dar să-l las pe ăsta s-o ia din loc? Să-l las să se folosească de descoperirea mea? Să-l las să facă iarăşi din mine o unealtă? Încă o dată? Nu, nu! Să ştiu de bine că în şanţul ăsta îmi putrezesc oasele! şi arată şanţul, rotindu-şi mîinile încătuşate. Legat să fi fost, şi tot laş fi ţinut, numai să nu scape din ghearele mele pînă veneaţi voi.

Celălalt fugar, pe a cărei față se vedea bine că-i era groază de tovarășul lui, repeta mereu :

— A încercat să mă omcare ! Aș fi fost omorât dacă n-ați fi venit voi.

— Minte ! făcu pușcăriașul meu cu o energie salbatică. Mincinos s-a născut, și mincinos o să moară ! Uitați-vă la mutra lui ; se vede cât de colo ; ia să se uite în ochii mei ! Să vedem, îndrăznește ?

Celălalt se strădui să zîmbească batjocoritor, dar nu izbuti să dea buzelor lui, care zvîneau, o expresie potolită ; se uita la soldați, se uita în jurul lui, la cer și la mlaștini, numai la celălalt nu se uita.

— Îl vedeți ? urmă pușcăriașul meu. Vedeți ce ticălos e ? Vedeți cum își rotește ochii ? Așa se uita și la proces, cînd ne judecau pe amîndoi. Nu voia să se uite la mine.

Celălalt își tot mușca și-și răsucea buzele uscate, rotindu-și privirile speriate cînd ici, cînd colo ; în cele din urmă, își îndreptă pentru o clipă privirea spre omul meu și spuse :

— Nici n-am ce vedea la tine ! apoi privi, pe jumătate ironic, spre mîinile lui încătușate.

Cînd auzi aceste cuvînte, pușcăriașul meu se minie atât de sincer, încît, dacă soldații nu l-ar fi oprit, s-ar fi năpustit asupra lui.

— Nu v-am spus eu, sări celălalt, că dac-ar putea, mi-ar face seama ? Se vedea că tremura de frică, și o spumă albă, foarte ciudată, ca niște fulgi mici de zăpadă, îi apăruse pe buze.

— Gata cu discuția, spuse sergentul. Ia aprindeți făcliile !

În timp ce unul din soldați, cel care purta un coș în loc de armă, se lăsă în genunchi, ca să deschidă coșul, fugarul meu se uită pentru prima oară în jurul lui și mă văzu. Cu puțin înainte, coborîsem de pe spinarea lui Joe, și acum stăteam pe marginea șan-

țului, de unde nu mă mișcasem d  c nd sosisem  i
arunca   o privire curioasă c nd se uită la mine, miș-
cai ușurel m na și dădui din cap. Așteptam de mult
să se uite la mine, ca să-l pot asigura de nevinovăția
mea. Nu prea eram sigur că știe ce urmărește, căci
 mi aruncă o privire care pentru mine era de ne nteles.
Nu mă privi dec t o clipă, dar dacă m-ar fi privit
timp de o oră, sau de o zi întreagă, fața lui nu mi
s-ar fi părut mai atentă dec t în clipa aceea.

Apoi, soldatul care purta coșul aprinse o lumin t 
și dădu foc la trei sau patru făclii ; una și-o luă el,
iar pe celelalte le împărți soldaților. P n  atunci era
aproape întuneric, dar acum se întuneca de-a binelea.
și, nu mult după aceea, fu întuneric beznă. Înainte
de a părăsi locul acela, patru soldați se așezară în
cerc și traseră c te două focuri în aer.  ndat  după
aceea văzurăm alte făclii aprinz ndu-se undeva în
spatele nostru și altele care p lp iau prin m laștini,
pe celălalt mal al fluviului.

— Bine, făcu sergentul. Înainte, marș !

 naintar m puțin și, deodată, auzirăm înaintea
noastră trei bubuituri de tun, al căror sunet mi se
paru că izbucnise chiar din urechea mea.

— S nteți așteptați pe bord, vorbi sergentul către
omul meu. Au aflat că veniți. Nu te depărta, m i
omule. Stai frumos aici.

Cei doi oenași erau ținuți la distanță unul de altul
și fiecare umbla înconjurat de o gardă de soldați.
Eu mă ag tasem de mâna lui Joe, care purta o f -
clie. Donmul Wopsle era de p rerere să ne întoarcem
acasă, dar Joe voia să vadă ce se  nt mpl  p n  la
urmă, aș  că am mers mai departe. Acum umblam
pe o potecă destul de bună, care șerpuia de-a lungul
fluviului și cotea din loc în loc c nd  nt lnea c te un
șanț ; în drum văzurăm o moară mică de vânt și un
stăvilar plin de noroi. C nd mă uitam în jurul meu,

vedeam luminile care veneau în urmă. Făcliile noastre lăsau pe potecă pete mari de foc, pe care le vedeam pilpiind și fumegînd. Încolo nu vedeam nimic decît o beznă deasă. Luminile noastre încălzeau aerul din jur cu vîlvătaia lor de smoală, și cei doi prizonieri păreau că se simt bine, în timp ce înaintau șchiopătînd printre arme. Din cauză că șchiopătau, nu puteam să mergem mai repede; erau amîndoi atît de sfîrșiți, încît a trebuit să ne oprim de două sau trei ori, ca să-i lăsăm să se odihnească.

Dupa vreo oră de drum, ajunserăm la o cabană amarită de lemn, în fața căreia se afla un debarcader. Înăuntrul cabanei erau niște păzitori, care întrebă cîine vine; sergentul le răspunse. Apoi intrară în cocioaba unde mirosea a tutun și a spoială; în odaie ardea un foc bun, iar pe masă lumina o lampă; văzurăm un șir de arme, o tobă și o laviță joasă de lemn, ca o storcătoare de rufe fără motor, pe care puteau să doarmă pînă la doisprezece soldați. Vreo trei sau patru soldați stăteau întinși cu mantalele pe ei și nu prea păreau a se sinchisi de venirea noastră; își ridicară doar capetele, ne priviră somnoroși și apoi se culcară din nou. Sergentul dădu un fel de raport, însemnă ceva într-un registru și apoi pușcărișul pe care eu îl numesc „celălalt“ fu trimis, împreună cu un păzitor, pe vas.

Pușcărișul meu nu s-a uitat la mine decît o singură dată. Nu se mișcase din fața focului; avea o privire gînditoare și-și încălzea pe grătar cînd un picior, cînd celălalt, uitîndu-se la picioarele lui ca și cum le-ar fi compătimit pentru ultimele lor pățanii. Deodată, se întoarse spre sergent și spuse:

— Vreau să-ți spun ceva despre evadarea asta, ca nu cumva să fie bănuți anumiți oameni împreună cu mine.

— Poți să spui orice-ți place, dar nu aici, răspunse sergentul, privindu-l cu răceală și stînd cu brațele încrucișate. Ai să ai tot timpul să vorbești și să auzi vorbindu-se despre asta înainte de a se încheia povestea. Știi doar.

— Știu, dar asta-i altceva, altă poveste. Un om nu poate să crape de foame; eu, cel puțin, nu pot. Am luat niște balcală de sus, din sat, știi satul de lângă biserică, dincolo de mlaștină.

— Vrei să spui c-ai furat, spuse sergentul.

— Și-am să-ți spun și de unde. De la fierăria satului.

— I-auzi! făcu sergentul, uitîndu-se la Joe

— I-auzi, Pip! făcu Joe, uitîndu-se la mine

— Nu prea era mare lucru, niște resturi, o picătură de *brandy* și o plăcintă.

— Ați băgat cumva de seamă că vă lipsește o plăcintă, domnule fierar? întrebă sergentul cu glas tainic.

— Nevastă-mea a băgat de seamă chiar în clipa cînd ați intrat pe ușă. Ți-amintești, Pip?

— Va să zică, spuse ocașul meu, întorcîndu-și posomorit ochii spre Joe, fără să se uite măcar la mine, va să zică, dumneata ești fierarul? Atunci, nu te supăra, dar eu ți-am mîncat plăcinta.

— Să-ți fie de bine, asta în ceea ce mă privește, răspunse Joe, amintindu-și în ultima clipă de doamna Joe. Nu știu ce vină ai dumneata, dar, orice-ai fi făcut, nu te-aș lăsa să mori de foame din cauza asta, că doar ești un biet nenorocit. Nu-i așa, Pip?

Auzii ca și înainte o hîrîială în gîtlejul omului, care ne întoarse spatele. Vasul era din nou la țîrm și patrula era gata, așa că îl întovărășirăm pînă la debarcaderul făcut din pietre și țărुși ciopliți grosolan; văzurăm cum îl suiră pe vas. Niște ocași, care semănau cu el, vîsleau. Nimeni nu părea mi-

rat să-l vadă, sau curios să știe cine e, nimeni nu părea bucuros sau amărit; nimeni nu-i spusese o vorbă, doar cineva bodogăni, ca și cum s-ar fi adresat unor cîini :

— Dați-i drumul !

O dată cu acest semnal, vislele se cufundară în apă. La lumina făcliilor, nu departe de noroiul malurilor, văzurăm galera neagră, ca o arcă a lui Noe peste care plutea blestemul. În ochii mei de copil, corabia închisă, zăvorîtă și legată cu lanțuri ruginite, corabia-închisoare, părea asemănătoare cu prizonierii înșiși. Vasul pluti de-a lungul malului, coti și dispăru. Apoi, capetele făcliilor fură aruncate în apă, sfîrșiră și se stinseră, ca și cum totul s-ar fi sfîrșit.

CAPITOLUL VI

Starea mea sufletească, iscată de hoția de care fusesem dezvinovățit pe neașteptate, nu mă împinse de fel la o mărturisire sinceră; dar nădăjduiesc că în adîncul cugetului meu existau și resturi de sentimente mai bune.

Nu-mi amintesc să fi simțit vreo pornire de duioșie față de doamna Joe în clipa în care teama de a fi descoperit se spulberă. Dar pe Joe îl iubeam. Poate că asta se întîmpla numai și numai din pricină că în acele zile de demult dragul de el mă lăsa să-l iubesc, dar și, pentru că în ceca ce-l privea pe Joe, ființa mea lăuntrică nu se simțea chiar atît de bine. Aveam de gînd (mai ales cînd îl văzui prima oară cîntîndu-și pila) să-i spun adevărul adevărat. Și, totuși, nu i l-am spus, numai și numai fiindcă îmi

era teamă că, dacă va afla, mă va socoti mai păcătos decît eram de fapt. Frica de a pierde încrederea lui Joe și de a sta de acum înainte seară de seară singur în colțul de lîngă vatră, privind trist spre prietenul și tovarășul pierdut pe vecie, îmi lega limba. Imaginația mea bolnăvicioasă mă făcea să-mi închipui că dacă Joe ar ști, n-aș mai putea niciodată să mă uit la el cum își mîngîie mustața bălaie, stînd lîngă cămin, fără să cred că se gîndește la fapta mea. Îmi închipuiam că dacă Joe ar ști, n-aș mai putea să-l văd uitîndu-se chiar și așa, din întîmplare, la carnea sau budinca din ajun, așezate pe masă în ziua următoare, fără să mă gîndesc că bietul om se întrebă dacă nu cumva n-am trecut și eu prin cămară. Îmi închipuiam că dacă Joe ar ști și ar spune vreodată în cursul vieții noastre de familie că berea e prea groasă, ori prea subțire, convingerea că el ar crede c-am pus catran în ea mi-ar împinge tot sîngele în obraz. Într-un cuvînt, eram prea laș ca să fac ceea ce știam că e drept, așa precum fuseseam prea laș ca să nu fac ceea ce știam că nu e drept. Nu avusesem de-a face cu lumea pînă atunci și nu imitam pe nici unul din numeroșii ei locuitori care se poartă în felul acesta. Am făcut singur descoperirea acestui fel de a se purta, ca un adevărat geniu neînvățat.

Fiindcă mi se făcu somn de îndată ce ne îndepărtăm de corabie, Joe mă luă din nou în spinare și mă duse acasă. Drumul acesta trebuie să fi fost grozav de obositor, fiindcă domnul Wopsle, care era sleit de puteri, avea o mutră atît de îmbufnată, încît, dacă porțile bisericii ar fi fost „larg deschise“, cred că ar fi excomunicat toată expediția, în frunte cu Joe și cu mine. Dar, nefiind decît un laic, se încapățîină să stea jos pe iarba umedă, cu o înversurare atît de nesănătoasă, încît, cînd își scoase haina,

ca să o usuce la focul din bucătărie, dovada de pe pantaloni l-ar fi putut duce la spînzurătoare, dacă fapta aceasta ar fi fost socotită o crimă capitală.

În timpul acesta, eu mă bălăbăncam ca un bețiv prin bucătărie, fiindcă nu era mult de cînd Joe mă lăsase jos, fiindcă dormisem tun în spînzurarea lui și fiindcă mă trezisem în căldură, în lumină și în sunet de glasuri. După ce mi-am venit în fire (cu ajutorul unui ghiont zdravăn între umeri și al acestor cuvinte întăritoare: „Așa copil n-am mai văzut!“ rostite de soră-mea), am înțeles că Joe le povestea despre mărturisirea ocașului și că musafirii sugerau diferite căi prin care acesta ar fi putut pătrunde în cămară. După ce inspectă cu grijă locuința, domnul Pumblechook descoperi că omul se urcase mai întîi pe acoperișul fierăriei, de unde ajunsese pe acoperișul casei, și că se coborîse prin coșul bucătăriei cu ajutorul unei frîghii făcute din fișii de așternut: și fiindcă domnul Pumblechook era un om foarte sigur de el și avea brișca lui, toată lumea spuse că el are dreptate, și nu ceilalți. Totuși, domnul Wopsle strigă: „Nu!“ cu o furie sălbatică și cu răutatea neputincioasă a omului ostenit; dar, deoarece el n-avea nici o teorie specială și nici haină pe el n-avea, părerea lui fu nesocotită în unanimitate. Unde mai pui că pantalonii îi fumegau, fiindcă stătuse cu spatele la sobă ca să-i usuce, ceea ce nu era de natură să inspire încredere.

Atît am auzit în seara aceea, înainte de a mă fi înșfăcat soră-mea, pentru că eram necuviincios de somnoros, și înainte de a mă fi dus la culcare cu o mină atît de grea, încît mi se părea că port cincizeci de perechi de ghete, care se lovesc mereu de marginea treptelor. Starea sufletească despre care

am vorbit începând de-abia a doua zi, înainte de a mă fi sculat, și dură mult timp după ce povestea cu fugarul fu dată uitării și nu mai fu pomenită decât în împrejurări neobișnuite.

CAPITOLUL VII

Pe vremea cînd îmi petreceam zilele prin cîmîtîr, citind pîctrele de pe mormintele alor mei, aveam doar atîta știință de carte încît să pot silabisii. Nici măcar înțelesul simplu al acestor inscripții nu-l prindeam, căci cuvintele „soția celui de mai sus” mi se păreau o dovadă despre năzuințele tatălui meu către o lume mai bună; și dacă despre vrenna din răposatele mele rude s-ar fi spus „a celui de jos”, sînt sigur că-aș fi avut o părere foarte proastă despre acel membru al familiei noastre. Cît despre noțiunile mele cu privire la adevărurile teologice de care ma lega catehismul, nici ele nu erau prea precise: căci îmi amintesc bine că declarația mea cum că „voi călea toată viața pe aceeași cale” o socoteam drept obligația de a trece totdeauna satul, pornind de la casa noastră într-o direcție anumită și de a nu schimba acest drum, ocolind pe la rotăria satului sau pe la moară.

Mai tirziu, eram sortit să devin ucenicul lui Joe, și pînă la îndeplinirea acestei misiuni, n-aveam voie, cu nici un chip, să fiu „alinat”, cum spunea sorămea, sau „alintat”, cum aș spune eu. Prin urmare, nu numai că eram băiat la toate în fierărie, dar dacă vreun vecin avea nevoie de un băiat ca să-i alunge păsările de pe ogoare, sau ca să adune pietre, sau pentru orice altă treabă de felul acesta, mie-mi

era hărăzită cinstea de a îndeplini aceste munci. Totuși, ca nu cumva situația noastră înaltă să sufere vreo știrbire, pe raftul din bucătărie stătea o pușculiță în care, după cum fusesem anunțat în chip public, se aruncau toți banii pe care îi câștigam eu. Mi se părea uneori că acești bani vor fi vărsați întru lichidarea datoriei naționale, fiindcă nu trăgeam nici un fel de nădejde să am și eu parte de această comoară.

Matusa domnului Wopsle ținea o școală serală în sat; asta însemna că era o bătrână caraghioasă, cu mijloace restrinse și nenumărate beteșuguri, care își facea somnul, în fiecare seară, de la 6 la 7, în tovărășia unor tineri, care plăteau fiecare câte doi penny¹ pe săptămână pentru plăcerea foarte folositoare de a o vedea dormind. Bătrîna închiriasse o căsuță; domnul Wopsle avea o odaie sus, și noi, elevii, îl auzeam regulat citind cu glas tare, foarte demn și chiar înspăimîntător, ba uneori auzeam și câte o lovitură zdravănă în tavan. Există și legenda că domnul Wopsle „examina“ școlarii o dată pe trimestru. În această împrejurare, domnul Wopsle își ridica manșetele, își ciufulea părul și ne ținea cu vîntarea pe care a ținut-o Marc-Antoniul lîngă trupul neînsuflețit al lui Cezar.²

Apoi urma întotdeauna *Oda* lui Collins despre pasiuni³, și eu îl stimam pe domnul Wopsle mai cu

¹ Monedă divizionară engleză, valorînd a douăsprezecea parte dintr-un șiling.

² Referire la cunoscuta scenă din tragedia *Iulius Cezar* de Shakespeare: lîngă trupul neînsuflețit al lui Cezar, după asasinarea acestuia de către conjurații conduși de Brutus, generalul roman *Marc-Antoniul* (83—30 î.e.n.) rostește cuvinte calde de adio, în care face elogiul celui dispărut.

³ *William Collins* (1721—1759), poet liric englez; principala sa operă este o culegere de ode (1747), printre care se numără oda închinată pasiunilor.

seamă pentru felul cum declama *Răzbunarea*¹, aruncîndu-și minios sabia însîngerată și apucînd, cu o privire nimicitoare, trompeta vestitoare de război. Pe atunci nu căzusem încă pradă pasiunilor pe care aveam să le cunosc mai tîrziu și pe care aveam să le asemui, cu vorbele lui Collins și ale lui Wopsle, spre neajunsul ambilor domni.

În afară de această instituție educativă, mătușa domnului Wopsle mai ținea și un mic bazar, în aceeași odaie. Habar n-avea ce marfă se află în prăvălie sau cît costa fiecare lucru, dar, în sertar, păstra un mic registru soios, care servea drept catalog de prețuri, și cu ajutorul acestui oracol Biddy descurca tranzacțiile comerciale. Biddy era nepoata domnului Wopsle; mărturisese că nu mă simt în stare să descopăr ce fel de rudă era cu domnul Wopsle. Era orfană, ca și mine; și, ca și mine, fusese crescută „ca-n palme“. Era demnă de luat în seamă, credeam eu, din pricina extremităților ei: căci părul îi era totdeauna nepieptănat, mîinile nespălate și ghețele rupte. Descrierea de mai sus nu i se potrivea numai într-o singură zi din săptămîna. Duminica, cînd se ducea la biserică, Biddy era foarte îngrijită.

Datorită atît făpturii mele neajutorate, cît mai ales ajutorului lui Biddy, mai mult decît al mătușii domnului Wopsle, am ieșit învingător din lupta cu alfabetul, ca dintr-un hățiș de spini: plictisit și zgîriat de fiecare literă în parte. După asta, m-am trezit printre hoții accia, cele nouă cifre, care păreau să născocescă, în fiecare seară, cîte ceva nou ca să se ascundă și să mă zăpăcească. Dar, în cele din urmă, bîjbîind și pe dibuite, am început să scriu, să citesc și să socotesc, dar fără să mă omor cu firea.

¹ Odă de Collins.

Într-o noapte ședeam în colțul căminului cu tablita în față și mă osteneam din răputeri să compun o scrisoare adresată lui Joe. Cred că se împlinise anul de la urmărirea din mlaștini, căci trecuse mult timp de atunci și era iarnă și un ger cumplit. Într-o ora sau două am izbutit să mizgălesc cu litere de tipar această epistolă, folosindu-mă de alfabetul care stătea pe vatră, la picioarele mele :

„dRagă JO cre d ca SCRiu BinE și creD ca sa Pot să t E INrat pe Tine Jo. O să ne Par a Bine și canD o Sati fiu Ucenic o Sa Radem mult. Pip.“

Nu aveam neapărat nevoie să comunic cu Joe prin scrisoare, căci el ședea alături de mine și eram singuri. Dar îi înmînai această comunicare scrisă (cu tablita cu tot) lui Joe, care o primi ca pe o minune de erudiție.

— Mai Pip, măi băiete! strigă Joe, deschizînd mari ochii lui albaștri. Dar ești un învățat, zău că ești!

— Aș vrea să fiu, spusei eu, trăgînd cu ochii la tablita pe care o ținea el în mînă; vedeam eu că scrisul meu era cam zăpăcit.

— Uite un J, făcu Joe, și un O în toată legea! Uite J și O, Pip, adică Joe!

Nu-l auzisem niciodată pe Joe citind cu glas tare un cuvînt mai lung decît această monosilabă și, duminică, la biserică, băgasem de seamă că, deși, întîmplător, ținea cartea de rugăciuni pe dos, acest lucru nu-l supăra cîtuși de puțin, ca și cum totul ar fi fost așa cum se cuvine. Dorind să mă folosesc de acest prilej, pentru a afla dacă, în caz că aș fi profesorul lui Joe, ar trebui să încep chiar de la început, spusei :

— Bine! Dar citește și restul, Joe!

— Si restul, Pip? întrebă Joe, uitîndu-se tacticos și cu ochi cercetători la cele scrise. Unul, doi,

trei. Păi sînt trei J-uri și trei O-uri și trei J-O, adică Joe, Pip!

Mă aplecai peste umărul lui Joe și, cu ajutorul degetului arătător, îi citii toată epistola.

— Grozav! făcu Joe, la sfîrșit. Dar să știi că ești învățat, nu glumă!

— Joe, cum se scrie Gargery? întrebai eu cu un aer de modestie protectoare.

— Eu nu-l scriu în nici un fel, răspunse Joe.

— Bine, dar gîndește-te că l-ai scrie.

— Nu pot să mă gîndesc, spuse Joe. Măcar că și mie îmi place grozav să citesc!

— Îți place, Joe?

— Grozav! Dă-mi o carte bună sau un ziar bun și așază-mă în fața unui foc strașnic, și nici nu-mi trebuie altceva! Doamne, urmă el, după ce-și frecă nițel genunchii cu mîinile, cînd dai de un J și un O și-ți spui: „În sfîrșit, am dat de J și O — Joe“, tare-i interesant să citești!

Din ultimele cuvinte, înțelesei că învățătura lui Joe, ca și forța aburilor, era încă la primele începuturi. Îmi urmași gîndul și-l întrebai:

— Te-ai dus vreodată la școală cînd erai mic ca mine?

— Nu, Pip, nu m-am dus.

— De ce nu te-ai dus niciodată la școală, Joe, cînd erai mic?

— Păi, să-ți spun, Pip, răspunse Joe, punînd mîna pe vîtrai și aplecîndu-se să scormonească în cet focul, pe grătar, cum făcea totdeauna cînd se lăsa dus de gînduri, lui taică-meu, Pip, îi cam plăcea băutura, și cînd era beat, o bătea fără milă pe mama. Încolo, nu făcea nici o treabă, doar, din cînd în cînd, mă mai bătea și pe mine. Și mă bătea cu o putere pe care pot s-o asemuiască numai cu puterea

cu care nu bătea niciodată în nicovala lui. Înțelege ce spun, nu-i așa?

— Sigur, Joe.

— Așa că maică-mea și cu mine ne-am luat de cîteva ori lumea-n cap; și mama se ducea să lucreze cu ziua și-mi spunea: „Acu, Joe, slavă Domnului, ai să te duci și tu la școală“. Dar taică-meu avea inima așa bună, că nu putea să trăiască fără noi, săracul. Și venea cu o gloată după el și făcea atîta gălăgie la casele unde lucra mama, că oamenii n-aveau încotro și ne dădeau afară. Și iar ne lua tata acasă, și iar ne bătea. Și d-aia, vezi tu, Pip, spuse Joe, oprindu-se gînditor din scormonit, d-aia n-am învățat eu carte.

— Săracu de tine!

— Dar să știi, Pip, spuse Joe atingînd ușor grătarul cu văturaiul, ce-i al lui e-al lui, și, ca să spun drept, ca de la bărbat la bărbat, taică-meu avea inimă bună, îți dai seama?

Nu-mi dădeam seama, dar n-am spus nimic.

— Vezi, urmă Joe, cineva trebuie să aibă grijă de casă, că altfel se duce totul de rîpă. Știi doar!

Asta știam și am încuviințat.

— Așa că taică-meu nu se împotriva ca eu să mă apuc de lucru; și m-am apucat de meseria mea, care ar fi fost și meseria tatii dacă s-ar fi ținut de ea, și am lucrat, nu glumă, zău așa, Pip. Și, cu timpul, l-am ținut cu pe tata, pînă s-a prăpădit, săracul, de boala copiilor. Și chiar mă gîndeam să pun să serie pe mormîntul lui: „De-a fost urîtă a lui purtare, avut-a totuși suflet mare“.

Joe recită aceste versuri cu o mîndrie atît de vădită și atît de limpede, încît îl întrebai dacă el le făcuse.

— Eu le-am făcut, spuse Joe, chiar eu. Într-o clipă le-am ticluit; ca atunci cînd, dintr-o singură

lovitura, scoți o poteoavă. Niciodată, în viața mea, n-am fost atît de mirat, căci nu-mi venea să cred, îți spun drept, nu-mi venea să cred că eu le facusem. Cum îți spuneam, Pip, gîndul meu era să pun să cioplească cuvintele astea pe mormîntul lui; dar pocziile astea costă bani, oricum le-ai ciopli, mari sau mici, și m-am lăsat păgubaș. Ce să mai zic de ciocli! Toți banii pe care i-am strîns i-am cheltuit cu mama. Nu-i prea mergea bine cu sănătatea, era frîntă. Dar n-a mai făcut mult timp umbră pămîntului și a închis ochii, sărmana de ea!

Ochii albaștri ai lui Joe se făcuseră cam apoși; își frecă întîi un ochi, și apoi pe celălalt, într-un fel foarte ciudat și neîndemînic, cu minerul vatraînului.

— Pe urmă mi-a fost urît să trăiesc singur aici, spuse Joe, și atunci am cunoscut-o pe soră-ta. Știi, Pip — Joe se uită drept în ochii mei, ca și cum ar fi știut că voi fi de altă părere — sora ta e o femeie frumoasă.

Eu mă uitam în foc, îndoindu-mă vîdit.

— Orice-ar zice neamurile sau lumea, Pip — Joe ciocănea cu vatraînul în grătar la fiecare cuvînt — să știi că soră-ta e o femeie frumoasă.

Nu-mi veni nimic mai potrivit în minte decît:

— Îmi pare bine, Joe, că zici așa.

— Și mic-mi pare bine, spuse Joe, întărind spusele mele. Îmi pare bine că gîndești așa. Puțina roșeață pe față, sau nițel prea multe oase, asta nu mă supără pe mine.

Îi spusei cu istețime că dacă pe el nu-l supără, n-avea pe cine să supere.

— Sigur! incuviință Joe. Chiar așa, ai dreptate, băiete! Cînd am cunoscut-o pe soră-ta, se vorbea prin sat că te crește pe tine ca-n palme. „Foarte frumos din partea ei“, zicea lumea, și eu spuneam la fel. Și dacă tu ți-ai fi dat seama ce mic, ce prapadit

și ce urîț ărai, urmă Joe, făcînd o strîmbatura ca și cum ar fi văzut ceva foarte scîrbos, Doamne, ai fi avut o parere foarte proastă despre tine!

Fără ca vorbele lui să-mi facă prea multă plăcere, spuse:

— Lasă, Joe, nu te mai sinchisi de mine.

— Dar m-am sinchisit de tine, Pip, spuse el cu o simplitate drăgastoasă. Cînd am cerut mina surorii tale, ca s-o duc la altar, după ce se hotărîse și ea să trăiască cu mine aici, la fierărie, i-am spus: „Și ada și copilășul ăla, Dumnezeu să-l binecuvînteze pe sarmanul micuț! Și i-am mai spus: Are și el loc la fierărie!“

Eu izbucnii în plîns, îi cerui iertare lui Joe și-l luai de gît; el lăsă văturaiul din mînă, ca să mă strîngă în brațe, și-mi spuse:

— O să fim întotdeauna cei mai buni prieteni, nuș așa, Pip? Hai, nu mai plînge, băiete!

După această mică întrerupere, Joe vorbi mai departe:

— Vezi tu, Pip, asta-i povestea! Vezi și tu unde am ajuns. Acu, dacă vrei tu să te îngrijești de învîlătura mea — dar îți spun dinainte că-s tare greu de cap, tare greu — doamna Joe nu trebuie să vadă ce facem noi. Trebuie să facem totul, cum să-ți spun, pe furiș. Ai să mă întrebi de ce pe furiș? Stai să-ți spun de ce, Pip.

Luase din nou văturaiul în mînă, căci altfel nici nu cred ca ar fi putut să-și urmeze demonstrația.

— Soră-ta e cu conducerea.

— Cu conducerea, Joe? Eram nedumerit, căci îmi trecu prin minte (și trebuie să adaug că eram plin de nădejdi) că Joe se despărțise de ea în favoarea vreunui ministru al marinei sau a unui ministru de finanțe.

— E cu conducerea, lămură Joe. Vreau să spun că-i place să ne conducă pe tine și pe mine.

— A!

— Și nu s-ar bucura prea tare dac-ar avea doi învățați în casă, urmă Joe, și, mai cu seamă, nu s-ar bucura dacă m-aș face învățat. de frică să nu mă răscol. Știi, ca un răzvrătit, înțelegi?

Eram gata să-i răspund printr-o întrebare și apucasem să rostesc cuvântul: „De ce“, cînd Joe mă opri:

— Stai puțin. Știu ce vrei să spui, Pip. Ai răbdare! Eu nu zic că soră-ta n-o face pe împăratul cu noi din cînd în cînd. Nu zic că nu ne pune bețe-n roate și că nu ne apasă uneori. Mai cu seamă cînd o apucă toanele... Joe începu să vorbească în șoaptă, cu privirile îndreptate spre ușă: Îți spun cînslit, Pip, trebuie să recunoști că-i mînioasă din fire.

Joe rosti acest cuvînt ca și cum ar fi început cu cel puțin zece M-uri.

— De ce nu mă răscol? Asta-i întrebarea pe care nu te-am lăsat s-o pui, nu-i așa, Pip?

— Da, Joe.

— Păi, să vezi... spuse Joe, trecînd văturaiul în mîna stîngă, ca să-și poată mîngîia mustața cu dreapta, și de cîte ori îl vedeam prins de această pașnică îndeletnicire, știam că nu mai e nici o nădejde. Soră-ta e fire de stăpîn. Fire de stăpîn!

— Ce înseamnă aia fire de stăpîn? întrebai eu, cu nădejdea că-l voi aduce la o dezlegare.

Dar Joe avea răspunsul mai bine pregătit decît m-aș fi așteptat și-mi închise pe deplin gura, cu un gest rotund al mîinii și cu o privire fixă:

— Uite, ea e! Eu nu sînt fire de stăpîn, urmă Joe, luîndu-și privirea de la mine și ducîndu-și mîna înapoi la mustață. Și mai cu seamă, Pip, de data asta îți vorbesc serios, băiete, mi-a ajuns s-o vîd pe săr-

mana maică-mea, o biată femeie care muncea și ro-bea toată zina de-i ieșea sufletul și n-a avut parte de liniște cît a trăit! Tare mi-e frică să nu păcă-tuiesc și eu și să mă port urît față de femeia mea; mai bine să păcătuiesc în celalalt fel și să n-o duc eu chiar așa bine. Pareă eu n-aș vrea să fiu singurul țap ispășitor, măi Pip? Pareă n-aș vrea să n-ai parte de „gîdilici“, măi băiete? Toate le-aș lua asupra mea: dar așa-i viața, Pip, și nădăjduiesc c-ai să treci eu vederea toate necazurile.

Măcar că eram mic, cred că, în seara aceea, îl priveam pe Joe cu mai multă admirație. De atunci încolo am fost mereu egali, cum fusesem și pînă atunci, dar, din seara aceea, ori de cîte ori, în clipe de liniște, mă uitam la Joe sau mă gîndeam la el, simțeam că îl port în inima mea.

— Pînă una-alta, spuse Joe, ridicîndu-se ca să mai arunce un lemn în foc, acum sună ceasul opt și nu s-a întors încă. Sper că iapa unchiului Pumblehook n-a căleat pe un ochi de gheață și s-a dat la fund..

În zilele de țîrg, doamna Joe pleca uneori la oraș cu domnul Pumblehook, ca să-i ajute la cumpărarea acelor obiecte gospodărești care cereau și părerea unei femei; căci unchiul Pumblehook era burlac și n-avea încredere în slugi. În ziua aceea era zi de țîrg, și doamna Joe plecase înfr-una din aceste expediții.

Joe făcu focul, mătură vatra și apoi ne duserăm amîndoi la ușă ca să auzim cînd vine brișca. Era o noapte rece și uscată, vîntul sufla amarnic și chi-ciura era albă și tare. „Dacă ar rămîne cineva azi-noapte afară, în mlaștini, ar muri de frig“, mă gîndeam eu. Apoi, îmi îndreptai ochii spre stele, gîndindu-mă ce groaznic trebuie să fie pentru un

om degerat să se uite la ele și să nu găsească nici ajutor și nici milă în lumina lor selipitoare.

— Uite că vine iapa, spuse Joe. Auzi cum sună ca niște clopoței?

Sunctul poteoavelor pe drumul înghețat era cît se poate de muzical. Trapul iepei era mai iute ca de obicei. Pregătirăm un scaun pentru clipa cînd doamna Joe va descinde, ațîțarăm focul pentru ca fereastră să fie luminată și aruncarăm o ultimă privire prin bucătărie, ca să vedem dacă fiecare lucru e la locul lui. După ce isprăvirăm cu aceste pregătiri, sosiră și ei, încotoșmănați pînă-n ochi. Mai întîi coborî doamna Joe, și apoi și unchiul Pumblechook, care acoperi iapa cu o pătură. Pe urmă intrarăm cu toții în bucătărie, aducînd cu noi o boare de aer atît de rece, încît focul parcă-și pierduse toată căldura.

— Ei, făcu doamna Joe, dezbrăcîndu-se grăbită și emoționată; apoi, aruncîndu-și boneta pe umăr, o lăsă să atîrne de panglici. Dacă nici astă-seară băiatul ăsta nu ne este recunoscător, atunci să știi că nu mai e niciodată.

Mă arătai cît se poate mai recunoscător, atît cît poate să se arate de recunoscător un băiat care nu știe încă de ce trebuie să ia mutra aceasta.

— Nădăjduiesc, spuse soră-mea, că n-o să-l alinte. Dar tare mi-e teamă.

— Nu-i în felul ei, spuse domnul Pumblechook. Las', că știe ea.

Ea? Mă uitai la Joe, mișcînd din buze și înălțîndu-mi sprîncenele. Ea? Joe se uită la mine, mișcînd și el din buze și înălțîndu-și sprîncenele. Ea? Deoarece soră-mea îl prinse asupra faptului, Joe își trecu mîna peste nas, cu aerul acela împăciuitor pe care-l adopta în asemenea împrejurări, și se uită la ea.

— Ei? făcu soră-mea artăgoasă. Ce vă holbați? A luat foc casa?

— A vorbit cineva adineauri, îndrăzni Joe cu un ton politicos, despre ea.

— Ea e ea, spuse soră-mea. Doar dacă vrei să spui că domnișoara Havisham e el. Și nu-mi închipui e-ai să îndrăznești.

— Domnișoara Havisham din partea de sus a orașului? întreba Joe.

— Există vreo domnișoară Havisham în partea de jos a orașului? spuse soră-mea. Zice e-ar vrea ca băiatul să se ducă să se joace acolo. Și sigur e-o să se ducă. Și bine-ar face să se joace acolo, spuse soră-mea, elătinînd din cap către mine, ca să mă încurajeze să fiu vesel și jucăuș, că altfel e vai de el!

Auzisem de domnișoara Havisham din partea de sus a orașului. Toată lumea, pe o rază de cîteva-mile, auzise de ea, căci era o domnișoară foarte bogată și înspăimîntătoare, care locuia într-o casă mare și înfrîntătoare, se zăvora de teama bandiților și trăia o viață de pustnică.

— Pe cinstea mea! făcu Joe înmărmurit. Mă întreb de unde-l cunoaște pe Pip!

— Neghiobule! strigă soră-mea. Cine ți-a spus că-l cunoaște?

— A spus cineva adineauri, îndrăzni Joe din nou, cu un ton politicos, cum că vrea ca Pip să se joace acolo.

— Și nu putea să-l întrebe pe unchiul Pumblechook dacă nu cunoaște vreun băiat care ar vrea să se joace acolo? Nu s-ar putea ca unchiul Pumblechook să fie vreun chiriaș de-al ei și să se ducă uneori, nu zic trimestrial, sau de două ori pe an — asta ar fi să cer prea mult de la tine — dar din cînd în cînd, ca să-și plătească chiria? Și atunci n-ar putea să-l întrebe pe unchiul Pumblechook dacă nu cumva cunoaște vreun băiat care ar vrea să se joace acolo? Și n-ar putea oare unchiul Pumblechook, care este atît

de îndatoritor și se gîndește totdeauna la noi, deși tu, Joseph, poate că nu ești de părerea asta — spuse ea pe un ton de adîncă imputare, ca și cum Joe ar fi fost cel mai nesimțit dintre nepoți — n-ar putea oare unchiul Pumblechook să pomenească de băiatul ăsta, care o face pe grozavul aici (ceea ce eu declar sus și tare că nu făceam) și pentru care am robit de bună-voie?

— Foarte bine! strigă unchiul Pumblechook. Bine zis! Frumos expus! Foarte bine! Ei, Joseph, acum știi cum stau lucrurile?

— Nu, Joseph, spuse soră-mea cu imputare, în timp ce Joe își trecea mereu mîna peste nas în chip de scuză, nu știi încă cum stau lucrurile, deși poate crezi că știi. Poți să crezi că știi, dar nu știi, Joseph! Pentru că nu știi că unchiul Pumblechook, orice am spune noi — dîndu-și seama că viitorul acestui copil poate să atîrne de o vizită la domnișoara Havisham — s-a oferit să-l ia la oraș, în noaptea asta, în brișca lui, să-l culce la el și să-l ducă chiar dînsul la domnișoara Havisham mîine dimineață. Și, Doamne-Dumnezeule, strigă soră-mea, aruncîndu-și boneta cu o deznădejde bruscă, stau și-mi bat gura cu vîiteii ăștia, și unchiul Pumblechook așteaptă, iapa o să răcească la ușa, și băiatul e murdar de jeg și noroi din cap pînă-n picioare!

Cum a rostit vorbele acestea, s-a și năpustit la mine, ca un vultur asupra unui miel, și mi-a băgat fața într-o puțină de lemn, mi-a pus capul sub cișmea, m-a săpunit, m-a frămîntat, m-a frecat, m-a inghiontit și m-a scărmanat pînă ce n-am mai fost eu însumi. (E locul să spun aici că eu cunosc mai bine decît orice făptură din lume efectul unei verighete care trece dușmănos peste fața unui om.)

După ce sfîrși cu spălatul, soră-mea m-a îmbrăcat cu rufe curate, cele mai țepene pe care le-a găsit; mă

simţeam ca un puşcăriaş în pînză de sac ; apoi m-a înţolit cu hainele mele cele mai strimte şi mai chinuitoare. În această stare am fost predat domnului Pumblehook, care mă primi solemn, ca un şerif, şi mă blagoslovi cu un discours, pe care ştiu că de-abia aştepta prilejul să-l rostească :

— Băiete, să fii recunoscător tuturor prietenilor tai, dar, mai cu seamă, celor care te-au crescut ca-n palme.

— La revvedere, Joe !

— Dumnezeu să-ţi ajute, Pip, băiete !

Nu mă despărţisem niciodată de el pînă atunci, şi, atît din pricina celor ce simţeam, cît şi din cauza săpunului, nu văzui la început din brişcă nici o stea. Apoi, una cîte una, stelele începură să sclipească, fără să mă lămurească de ce mă duceam să mă joc la domnişoara Havisham şi de-a ce trebuia să mă joc.

CAPITOLUL VIII

Locuinţa domnului Pumblehook de pe strada principală a ţîrgului amintea de piper şi de făină, aşa cum se şi cuvine să arate casa unui negustor de grîne şi seminţe. Mi se părea că un om care are în prăvălia lui atîtea sertăraşe trebuie să fie într-adevăr foarte fericit şi, uitîndu-mă într-unul sau două dintre acestea, aflate în dreptul raftului de jos, unde văzui nişte pachetele cafenii legate cu sfoară, mă întrebam dacă seminţele de flori şi bulbii aşteptau doar o zi frumoasă ca să iasă din cuştile lor şi să înflorească.

Acest gînd îmi veni în minte a doua zi după sositrea mea, dis-de-dimineată. Cu o seară înainte fusesem

trimis la culcare într-o mansardă cu un tavan oblic, care, în colțul unde se afla patul, se lăsa atît de jos, încît îmi făceam socoteala că de la sprincenele mele și pînă la țiglele de pe acoperiș era o distanță mai mică de un picior. Tot în dimineața aceea descoperii o afinitate ciudată între semințele grînelor și pinza de doc. Domnul Pumblehook era îmbrăcat în doc, și vînzătorul lui, la fel; și nu știu, parcă docul avea un aer și un miros care ți-aminteau de semințe, după cum semințele aveau un aer și un miros care aduceau a doc, așa încît nici nu le mai deosebeam. Tot cu prilejul acesta băgai de seamă că domnul Pumblehook își conducea afacerea privind tot timpul spre șelar, care privea într-una spre atelierul unde se fabricau trăsuri, care părea că își cîștigă existența stînd cu mîinile în buzunare și cu ochii la brutar, care, la rîndul lui, stătea cu mîinile încrucișate și se uita la băcan, care stătea în pragul ușii și căsca de plictiseală, uitîndu-se la farmacist. Ceasornicarul, stînd aplecat peste pupitrul lui cu lupa la ochi, sub privirile unei cete de oameni îmbrăcați în bluze țărănești, care se uitau la el prin vitrină, părea singurul om de pe strada principală absorbit de meseria lui.

Domnul Pumblehook și cu mine luarăm gustarea de dimineață la ora 8, în odăița din spatele prăvăliei, în timp ce vînzătorul își bea cana de ceai și își mîncea pîinea cu unt pe un sac de mazăre, în prăvălie. Domnul Pumblehook mi se părea un tovarăș de masă tare nesuferit. În afară de faptul că era de părerea soră-mi, care spunea că trebuie să mîncîm atît cît să-mi țin zilele, în chip de pedeapsă, și lăsînd deoparte faptul că-mi dădea pîine multă și unt puțin și că turna apă caldă în lapte, încît ar fi fost mai sincer din partea lui să renunțe cu totul la lapte, conversația lui era alcătuită numai din probleme de aritmetică. Cînd îi spusei politicos: „Bună dimi-

neapăta", mă întrebă solemn : „Cît fac șapte ori nouă, măi băiete?" și cum era să-i răspund eu, cînd mă lua așa repede, într-o casă necunoscută și pe stomacul gol? Mi-era foame, dar n-apucaî să înghit nici o înghițitură, și domnul Pumblechook începu o adunare nesfîrșită, care nu încetă în tot timpul mesei : „Șapte cu patru? Și cu opt? Și cu șase? Și cu doi? Și cu zece?" Și așa mai departe. După fiecare răspuns, n-apucam să iau mai mult decît o imbucătură, sau o sorbitură, și urma altă întrebare. În timp ce el își vedea liniștit de treabă și mîncea slănină cu chifle calde, înfulecînd și îndopîndu-se (dacă-mi este îngăduit să spun așa).

De aceea, mă arătai foarte bucuros cînd se făcu ora 10 și plecarăm spre domnișoara Havisham, deși mă simțeam cam stingherit, fiindcă nu știam cum o să mă port în casa acestei domnișoare. După un drum de un sfert de oră, ajunserăm la locuința domnișoarei Havisham, o casă sinistră de cărămidă veche, cu multe zăbrele de fier. Unele din ferestre fuseseră zidite; ferestrele nezidite aveau zăbrele ruginite; în fața casei se afla o curte înconjurată de un gard de fier, cu o poartă zăvorîtă; așa că, după ce sunărăm, furăm nevoiți să așteptăm să vină cineva să ne deschidă. În timp ce așteptam la poartă, eu trăgeam cu ochiul înăuntru (pînă și aici domnul Pumblechook îmi spuse : „Și cu patrușprezece?" dar eu mă făcui că nu-l aud) și văzui că la marginea casei se afla o fabrică mare de bere. Înăuntru nu lucra nimeni și se vedea că de mult nu mai făcuse nimeni bere pe acolo.

O fereastră se deschise, și o voce limpede întrebă : „Cine e?" Și însoțitorul meu răspunse : „Pumblechook". Vocea spuse : „Foarte bine". Fereastra se închise la loc, și o domnișoară trecu curtea cu niște chei în mînă.

— Asta, spuse domnul Pumblechook, e Pip.

— Țsta-i Pip? întrebă domnișoara, care era foarte drăguță și părea foarte mindră. Intră, Pip.

Domnul Pumblechook dădu să intre și el, dar ea îl opri cu poarta.

— A! făcu ea. Dorești s-o vezi pe domnișoara Havisham?

— Dacă domnișoara Havisham dorește să mă vadă... răspuse domnul Pumblechook, cam încureat.

— A, făcu fata, dar vezi că nu dorește!

Aceste cuvinte fură rostite cu atita hotărâre și într-un fel care nu admitea discuție, încît domnul Pumblechook, deși se simțea destul de jignit în demnitatea lui, nu putu să protesteze. În schimb, mă măsură cu o privire aspră — ca și cum eu i-aș fi făcut ceva — și plecă, rostind aceste cuvinte pline de imputare: „... ”

— Băiete, ai grijă ca purtarea ta să fie spre cînstea aceloră care te-au crescut ca-n palme!

Mi-era cam teamă că se va întoarce și mă va întreba prin poartă: „Și cu șaisprezece?” Dar nu se întîmplă așa.

Tinăra mea călăuză încuie poarta și pornirăm împreună prin curte. Era o curte pavată și-ngrijită, dar iarba creștea prin toate crăpăturile. Curtea și fabrica de bere erau unite printr-o potecă; portița de lemn din capătul potecii era deschisă, fabrica era deschisă și ea și se vedea pînă departe, spre zidul înalt, care mărginea proprietatea; totul era gol și pustiu. Vîntul care sufla părea mai rece aici decît afară, în stradă; intra și ieșea vijîind prin ușile deschise ale fabricii de bere, făcînd un zgomot ascuțit, ca și cum ar fi bătut în pînzele unei corăbii aflate pe mare.

Fata văzu că mă uit la fabrica de bere și-mi spuse:

— Ai putea să bei liniștit toată berea care se fabrică acum aici, măi băiete.

— Și eu cred, domnișoară, spusei eu sfios.

— Mai bine nici să nu se facă bere aici, fiindcă ar ieși acră, ce crezi ?

— Cam așa, domnișoară.

— Nu că i-ar fi trecut cuiva prin gând să încerce, adăugă ea ; cu fabrica asta s-a terminat, așa pustie o să rămână pînă o să cadă la pămînt. Și bere avem destulă în pivniță, ca să înecăm tot „castelul“ !

— Țasta-i numele casei, domnișoară ?

— Unul din numele casei.

— Are mai multe nume, domnișoară ?

— Mai are unul. Îi spune Satis ; un nume grecesc, sau latinesc, sau ebraic, sau, din partea mea, toate trei la un loc, și înseamnă „destul“.

— Casa „Destul“ ! spusei eu. Ce nume ciudat, domnișoară.

— Da, spuse ea. Dar înseamnă mai mult decît ai crede. Pe vremuri, cînd au botezat casa, numele ei voia să spună că oricine ar stăpîni casa asta nu mai poate dori altceva. Se vede că, pe vremea aceea, oamenii se mulțumeau cu puțin. Stai, n-o lua razna, băiete !

Deși îmi spunea atît de des „băiete“, și asta cu o nepăsare care nu mi se părea prea măgulitoare, era de vîrsta mea. E adevărat că părea mai mare decît mine, fiindcă era fată și fiindcă era frumoasă și știa să se stăpînească ; și se purta cu mine într-un fel atît de disprețuitor, de parcă ar fi avut 21 de ani și ar fi fost regină.

Intrarăm în casă printr-o ușă lăturalnică — ușa cea mare de la intrare avea două lanțuri de-a curmezișul — și primul lucru care mă izbi fu întunericul de pe coridoare : fata lăsase o luminare aprinsă pe coridor. Acum luă lumînarea și trecurăm împreună prin mai multe săli, apoi urcarăm o scară ; era întuneric beznă peste tot, doar lumînarea ne lumina drumul.

În cele din urmă, ajunserăm la o uşă, şi fata spuse :

— Intră.

Îi răspunsei mai mult din timiditate decât din politeţe :

— După dumneata, domnişoară.

Fata îmi spuse :

— Nu fii caraghios, băiete, eu nu intru.

Apoi se depărtă, plină de dispreţ, şi, ceea ce era mai rău, luă cu ea şi lumina.

Nu prea mă simţeam bine şi mi-era şi teamă. Totuşi, deoarece nu-mi rămânea altceva de făcut decât să bat la uşă, bătui, şi un glas dinăuntru îmi spuse să intru. Intrai şi mă văzui într-o odaie destul de mare, bine luminată cu luminări de ceară. Nici o rază de soare nu patrundea în odaia aceasta. După mobila, pareă să fie un iatac, deşi pe atunci nu înţelegeam înfăţişarea şi rostul multor lucruri care se aflau aici. Dar ceea ce mă izbi din cale-afară fu o masă cu o oglindă aurită : la prima vedere, mi se părură că e o masă de toaletă.

N-aş putea spune că aş fi fost în stare să dau de rostul acestui obiect dacă o doamnă frumoasă n-ar fi fost aşezată în faţa mesei. Şedea într-un fotoliu cu cotul sprijinit de masă şi cu capul în mână ; era cea mai stranie făptură pe care o văzusem pînă atunci sau pe care o voi vedea vreodată :

Era îmbrăcată în stofe bogate — în atlas, mătase şi dantele. Tot ce purta pe ea era alb. Şi pantofii ei tot albi erau. Un văl alb şi lung îi acoperea capul, şi-n păr avea flori de lămîi, iar părul îi era tot alb. Pe gît şi pe mîini scilipeau giuvaeruri scînteietoare, şi pe masă scînteiau altele. Prin toată odaia erau împrăştiate rochii — nu chiar atît de minunate ca aceea pe care o purta — şi cufere pe jumătate pline. Pe semne că nu sfîrşise încă cu îmbrăcatul, fiindcă

n-avea decît un singur pantof în picior ; celălalt era pe masă, alături de mîna ei ; vîlul nu era bine potrivit, ceasul cu lanț nu și-l pusese încă, iar alături de giuvaerurile de pe masă se vedeau niște dantele, care trebuiau să-i împodobească rochia, o carte de rugăciuni, o batistă, niște mînuși și cîteva flori, toate îngrămădite dezordonat lîngă oglindă.

Toate acestea nu le-am văzut de la început, deși, din primele clipe, am văzut mai mult decît își poate cineva închipui. Dar văzui că tot ceea ce ar fi trebuit să fie alb în jurul meu fusese alb odată, demult, și își pierduse strălucirea, iar acum era ofilit și galben. Văzui că mireasa, îmbrăcată de nuntă, se ofilise și ea, ca și rochia, ca și florile, și că singura strălucire care îi mai rămăsese era strălucirea ochilor ei duși în fundul capului. Văzui că rochia fusese pusă odată pe trupul împlinit al unei femei tinere, și că acest trup, pe care acum toate atîrnau, se chircise pînă nu mai rămăsese decît pielea și oasele. Mi-amintesc că, o dată, la tîrg, am văzut niște figuri de ceară, îngrozitoare, înfățișînd nu știu ce personaj închipuit care își dădea sufletul, înconjurat de mare alai. Altă dată m-au luat la una din vechile biserici din țara mlaștinilor, ca să văd niște moaște îmbrăcate într-o pulbere de veșminte bogate, care tocmai fuseseră dezgropate dintr-un cavou al bisericii. Acum figura de ceară și moaștele păreau însuflețite de niște ochi negri, care se mișcau și se uitau la mine. Aș fi țipat, dac-aș fi îndrăznit.

— Cine-i ? întrebă doamna de la masă.

— Pip, doamnă.

— Pip ?

— Băiatul pe care l-a adus domnul Pumblechook.

Am venit să mă joc.

— Vino mai aproape, să te văd. Vino aproape.

De-abia cînd mă oprii în fața mesei, ferindu-mă de privirile ei, văzui cu de-amănuntul toate lucrările de lingă oglindă și observai că ceasul se oprise la nouă fără douăzeci de minute și că ceasornicul din perete se oprise și el tot la nouă fără douăzeci de minute.

— Uită-te la mine, spuse domnișoara Havisham. Nu ți-e teamă de o femeie care n-a văzut lumina zilei de cînd te-ai născut tu?

Din păcate, trebuie să recunosc că nu mi-a fost teamă să spun uriașa minciună cuprinsă în răspunsul : „Nu“.

— Știi ce ating eu în clipa asta ? întrebă ea, punîndu-și mîinile una peste alta în partea stîngă a pieptului.

— Da, doamnă (mă gîndeam la băiatul acela necruțător).

— Ce ating ?

— Inima.

— E zdrobită !

Rosti aceste cuvinte foarte apăsător, cu o privire arzătoare și cu un zîmbet ciudat, în care se oglindea și puțină mîndrie. După ce stătu cîteva clipe cu mîinile pe inimă, le lăsă încet în jos, ca și cum ar fi fost prea grele.

— Sînt obosită, spuse domnișoara Havisham. Vreau să mă distrez și m-am plictisit de oameni mari. Joacă-te !

Cred că cei mai neînduplecați cititori vor recunoaște că în lumea întreagă n-ar fi ușor de găsit ceva pe care un băiat l-ar putea îndeplini mai greu în împrejurările despre care am vorbit.

— Citeodată am trăsnaî bolnăvicioase, urmă ea, și acum mi-a trăsnit prin cap că vreau să văd pe cineva jucîndu-se. Hai, hai ! spuse ea cu o mișcare nerăb-

dătoare a degetelor de la mina dreaptă. Joacă-te! Joacă-te! Joacă-te!

În clipa aceea, de frica soră-mi, îmi trecu prin minte ideea deznădăjduită de a porni la plimbare în jurul odăii, imitind brișca domnului Pumblechook. Dar nu mă simțeam în stare să duc la bun sfârșit această reprezentare, așa că mă lăsaș păgubaș; stăteam în picioare și mă uitam la domnișoara Havisham cu o privire pe care îmi inchipui că o găsea încă păfinată, căci, după ce ne privirăm cîtva timp unul pe altul, mă întrebă :

— Ești ursuz și îndărătnic ?

— Nu, doamnă. Îmi pare așa de rău pentru dumneavoastră ! Îmi pare tare rău că nu-mi vine să mă joc. Dacă vă plîngeți de mine, o să am de furcă cu soră-mea, așa că, vedeți, dacă aș putea, m-aș juca, dar tot ce-i aici e atît de nou pentru mine, așa de ciudat, așa de frumos și de trist !

Mă oprii, de frică să nu spun prea mult, speriat că am și spus mai mult decît voiam, apoi, din nou, ne uitaram unul la altul.

Înainte de a vorbi, domnișoara Havisham își întoarse privirea de la mine spre rochia pe care o purta, spre masa de toaletă și, în sfârșit, spre imaginea ei din oglindă.

— Atît de nou pentru el, murmură ea, și atît de vechi pentru mine ! Atît de ciudat pentru el, și atît de obișnuit pentru mine ! Și atît de trist pentru amîndoi. Cheam-o pe Estella !

Deoarece tot se mai uita la chipul ei din oglindă, eu-am inchipuit că vorbește mai departe cu ea însăși și nu m-am mișcat.

— Cheam-o pe Estella ! repetă ea, fulgerîndu-mă cu o privire. Asta poți s-o faci. Cheam-o pe Estella ! De la ușa.

Îmi venea la fel de greu să stau în beznă într-un coridor întunecos al unei case necunoscute și să zbier după o fată infumurată, care nici nu se arăta și nici nu răspundea, simțind totodată că e o îndrăzneală fără seaman să urlu după ea astfel; toate acestea mi se păreau la fel de grele ca și încercarea de a mă juca la comandă. Dar fata răspunse în cele din urmă, și luminarea purtată de ea se apropie ca o stea prin coridorul negru.

Domnișoara Havisham îi făcu semn să se apropie, luă o bijuterie de pe masă și îi încercă efectul, punind-o pe pieptul tinăr și frumos al fetei și în părul ei castaniu.

— A ta să fie, într-o zi, draguțo, și s-o porți cu plăcere. Vreau să te văd jucând cărți cu băiatul ăsta.

— Cu băiatul ăsta? Dar e un băiat de țaran!

Mi se păru că aud răspunsul domnișoarei Havisham, numai că vorbele ei sunau atât de ciudat:

— Ei și? Poți să-i zdrobești inima.

— Ce știi să joci, băiete? mă întrebă Estella cu mare dispreț.

— Doar „sărăcește-ți vecinul“, domnișoară.

— Ei, sărăcește-l, îi spuse Estellei domnișoara Havisham, și începurăm să jucăm cărți.

De-abia atunci începeam să înțeleg că, în odaia aceea, totul se opriese cu mult timp în urmă, ca și ceasornicul și pendula. Observai că domnișoara Havisham pune bijuteria pe masă, chiar pe locul de unde o luase. În timp ce Estella împărțea cărțile, eu mă uitai din nou spre masa de toaletă și văzui că pantoful, care fusese odată alb și acum îngălbenise, nu fusese purtat niciodată. Îmi arunceai privirile spre piciorul descălțat și văzui că ciorapul de mătase, care fusese odată alb și acum îngălbenise, era zdrențuit de atîta purtat. Dacă n-ar fi fost această

înțepenire a lucrurilor, această oprire în loc a atîtor obiecte palide și îmbătrinite, rochia ofilită de mireasă de pe trupul gîrbovit n-ar fi semnat atît de mult cu un lîngoliu și nici valul n-ar fi fost asemănător cu un giulgiu.

Și domnișoara stătea ca o moartă și se uita cum jucăm noi cărți : dantelele și podoabele de pe rochia de mireasă parcă erau făcute din hîrtie arsă. Pe atunci nu auzisem încă despre morți străvechi, dezgropați din întimplare, care se transformă în pulbere în clipa în care sînt scoși la lumină ; dar de multe ori de atunci m-am gîndit că domnișoara Havisham arăta ca o făptură pe care razele soarelui ar pre-schimba-o în pulbere.

— Băiatul ăsta spune valeților „flăcăi“, zise Estella batjocoritoare, înainte de sfîrșitul primului joc. Și ce miini aspre are ! Și ce ghetе grosolane !

Pînă atunci nu-mi trecuse niciodată prin gînd că trebuie să-mi fie rușine de miinile mele : dar acum începeam să le socotesc destul de urîte. Disprețul ei pentru mine era atît de puternic, încît mă molipsii și eu.

Estella cîștiga jocul, și acum eu eram acela care trebuia să dea cărțile. Bineînțeles că le dădai greșit, fiindcă știam că Estella de-abia așteaptă să greșesc ; și ea mă pîrî domnișoarei Havisham, spunînd că sînt un țaran prost și neîndeminatic.

— Tu nu spui nimic despre ea ? întrebă domnișoara Havisham în timp ce privea. Ea îți spune atitea lucruri jignitoare, și tu nu spui nimic. Ce părere ai despre ea ?

— Nu vreau să spun, bilbîii eu.

— Spune-mi la ureche, spuse domnișoara Havisham, aplecîndu-se.

— Cred că-i foarte mîndră, șoptii eu.

— Altceva ?

— Cred că-i draguță.

— Altceva?

— Cred că-i place să jignească (tocmai atunci Estella se uita la mine cu o expresie de neînchipuită scîrbă).

— Altceva?

— Cred că-ș vrea să mă duc acasă.

— Și să n-o mai vezi niciodată, măcar că-i așa draguță?

— Nu spun că n-aș mai vrea s-o văd niciodată, dar acum aș vrea să mă duc acasă.

— Ai să te duci îndată, spuse domnișoara Havisham cu glas tare. Acum, termină-ți jocul.

Aș fi putut să jur că fața domnișoarei Havisham nu era în stare să zîmbească decît cu zîmbetul acela cîndat de la început. Căci chipul îi înghețase într-o expresie încordată și gînditoare; aceasta se întîmplase, poate, atunci cînd întepeniseră toate lucrurile din jurul ei, și acum ființa ei arăta de parcă nimic n-ar fi putut s-o destindă din nou. Trupul i se indoise și stătea încovoiat; glasul părea că se prăbușise, și acum domnișoara vorbea încet, împrăștiind în jurul ei un somn de moarte; în totul, domnișoara Havisham părea că se prăbușise odată, demult, pe dinăuntru și pe dinafară, sub apăsarea unei lovituri cumplite.

Jucai pînă la sfîrșit, și Estella mă sărăci. După ce-mi luă toate cărțile, le aruncă pe masă, ca și cum le-ar fi disprețuit, pentru că le cîștigase de la mine.

— Cînd să te mai chem? spuse domnișoara Havisham. Stai să mă gîndesc.

Tocmai începusem să-i reamintesc că azi e miercuri, dar ea mă opri cu mișcarea aceea nerăbdătoare a degetelor de la mîna dreaptă pe care o făcuse și la început.

— Ai răbdare! Eu habar n-am de zilele săptămîinii, nici de săptămînile anului. Vino după șase zile. Ai înțeles?

— Da, doamnă.

— Estella, du-l jos. Dă-i ceva de mîncare și lasă-l să se plimbe și să privească cît mîncă. Du-te, Pip.

Am coborît scările în urma luminării, așa cum le urcasem, și Estella lăsă lumina acolo unde o găsisem. Pînă cînd deschise ușa laterală, mi se păru că afară trebuie să fie noapte. Lumina bruscă mă ameți, ca și cum aș fi petrecut multe ceasuri în întunecimea acelei odăi ciudate.

— Așteaptă aici, băiete, spuse Estella, și dispăru, închizînd ușa.

M-am folosit de timpul cît am rămas singur în curte ca să mă uit la mîinile mele aspre și la ghetele mele grosolane. Acum nu mai aveam nici eu o părere prea bună despre aceste accesorii. Pînă atunci nu mă stingheriseră niciodată, dar acum mă stinghereau ca niște lucruri vulgare. Mă hotărîi să-l întreb pe Joe de ce mă învățase să spun acelor poze „flăcăi“, de vreme ce trebuia să le spun „valeți“. Ce bine ar fi fost dacă Joe ar fi fost mai binecrescut, căci atunci aș fi fost și eu mai puțin necioplit.

Estella se întoarse cu niște pîine, puțină carne și o căniță cu bere. Puse cana jos, pe pietrele din curte, și-mi întinse pîinea și carnea, fără să se uite la mine, purtîndu-se atît de jignitor, de parcă aș fi fost un ciine căzut în dizgrație. Mă simțeam atît de rănit, atît de umilit, supărat, îndurerat și necăjit — nu găsesc cuvîntul potrivit pentru durerea mea usturătoare — încît îmi dădura lacrimile. În clipa aceea fata se uită la mine cu o bucurie nebună, fiindcă ea era pricina acestor lacrimi, ceea ce îmi dădu putere să le stăpînesc și să mă uit în ochii ei; dădu ironic din

cap — de parcă ar fi vrut să spună că era sigură că mă rănise indeajuns — și mă părăsi.

După plecarea ei, am căutat un loc unde să-mi ascund fața și m-am dus în spatele porțiței din fundul potecii; m-am sprijinit cu cotul de zid, mi-am înfundat capul în mîneacă și am început să plîng. În timp ce plîngeam, mă izbeam cu capul de zid și-mi smulgeam părul din cap; simțămintele mele erau atît de amare, iar durerea mea fără nume atît de ascuțită, încît simțeam nevoia să mă împotrivesc.

Creșterea pe care mi-o dăduse soră-mea mă făcuse simțitor. În lumea cea mică a copiilor, a tuturor copiilor, oricine i-ar crește, nimic nu pare mai tragic și nu e resimțit mai dureros decît nedreptatea. Poate că un copil nu suferă nedreptăți mari; dar copilul e mic și lumea lui e mică și ea; păstrînd proporțiile, calul lui de lemn i se pare la fel de mare ca un cal de vînătoare islandez. În sufletul meu s-a dat, din cea mai fragedă copilărie, o luptă neîntreruptă cu nedreptatea. Din vremea cînd de-abia puteam să vorbesc, știam că soră-mea, în tirania ei aspră și capricioasă, e nedreaptă cu mine, și nu mă puteam obișnui cu gîndul că faptul de a mă fi crescut „ca-n palme“ ți dădea dreptul să mă crească în ghionți. Această idee m-a urmărit în timpul pedepselor, dizgrațiilor, posturilor, veghilor și tuturor celorlalte forme de penitență, și bănuiesc că eram atît de sfios și de simțitor tocmai din pricină că, în tot timpul copilăriei mele singuratice și lipsite de apărare, eram atît de pătruns de această convingere

Pînă una-alta, m-am descotorosit de sentimentele mele jignite, izbindu-le de zidul berăriei și smulgîndu-le o dată cu părul. După aceea mi-am șters fața cu mîneca și am ieșit de după gard. Piinea și carnea erau destul de bune, iar berea mă încălzea

și mă înțepa, așa încît în curînd m-am simțit în stare să privesc în jurul meu.

Fără doar și poate că locul care se-ntindea pînă la porumbarul din curtea fabricii era pustiu. Porumbarul fusese indoit cu prăjina cu tot de vreun vînt cumplit, și dacă s-ar fi aflat pe atunci vreun porumbel înaintu, s-ar fi simțit ca pe mare. Dar în porumbar nu se vedea nici un porumbel, după cum nu era nici cal în grajd, nici porc în coteț, nici orz în hambar și nici miros de graunțe sau de bere în căldările și în butoaiele din fabrică. Pesemne că toate resturile și mirosul fabricii se împrăștiaseră în aer o dată cu ultimul nor de fum. Într-o curticică alăturată se aflau o grămadă de butoaie goale, al caror miros acru amintea de zile mai bune; ba era chiar prea acru ca să mai amintească de berea de altădată, și apoi butoaiele acelea singuratece nu se deosebeau de celelalte.

În fund de tot, dincolo de fabrică, se întindea o grădină parăginită, înconjurată de un zid vechi; zidul nu era înalt, așa că mă cățărui pe el și izbutii să stau agățat destul ca să văd că grădina cea parăginită era grădina casei și că era năpădită de buruieni, dar că pe potecile ei galbene și verzi se vedeau urme, ca și cum cineva s-ar fi plimbat din cînd în cînd pe acolo; și mai văzui că Estella tocmai se îndepărta de mine, umblind pe potecă. Dar Estella părea să fie pretutindeni. Căci atunci cînd, lăsîndu-mă ispitit de butoaie, începui să umblu printre ele, o văzui și pe ea făcînd același lucru, la celălalt capăt al curții. Era cu spatele la mine și își ținea cu amîndoua mîinile părul castaniu și răsfirat; nu se întoarce de loc spre mine și, deodată, se făcu nevăzută. La fel și-n fabrică, vreau să spun în locul acela înalt și pardosit unde pe vremuri se făcea bere și unde se mai vedeau și acum unelte. Cînd am în-

trat prima oară în fabrică și, cam speriat de întunericul dinăuntru, m-am oprit lângă ușă, uitându-mă în jurul meu, am văzut-o din nou, trecînd printre focurile stinse și urcînd o scară ușoară și luminoasă de fier. Pe urmă a apărut într-un coridor de sus, deasupra capului, ca și cum s-ar fi pregătit să se ridice încet în văzduh.

În clipa aceea și-n locul acela, cu închipuirea mea se petrecu ceva ciudat. Și atunci lucrul acesta mi s-a părut ciudat, dar, mai târziu, mi s-a părut și mai ciudat. Îmi îndreptai ochii, puțin amețiți de lumina aceea albă, spre o grindă mare de lemn dintr-un colț al fabricii, și în dreapta, lângă mine, văzui o siluetă de femeie atîrnată de gît. Era îmbrăcată în alb-gălbui și era încălțată cu un singur pantof; picioarele ofilte de pe rochia ei erau ca de hîrtie arsă, și fața era a domnișoarei Havisham; obrajii se mișcau ca și cum domnișoara Havisham ar fi încercat să mă strige. Ingrozit de chipul acela, care, cu o clipă înainte, nu se aflate acolo, o luai mai întîi la fugă, apoi mă apropiai de trupul spînzurat. Și spaima mea crescuse cînd în locul acela nu mai găsisem nimic.

Lumina înghețată și vie de afară, cerul luminos, oamenii pe care-i vedeam trecînd dincolo de zăbrelele porții și influența binefăcătoare a berii și a mîncării care mai rămăsese m-ar mai fi putut liniști puțin. Dar cred că nici cu ajutorul lor nu mi-aș fi venit în fire atît de curînd dacă n-aș fi văzut-o pe Estella, care se apropie cu cheile în mînă, ca să-mi deschidă poarta. Ar fi avut de ce să mă disprețuiască, îmi ziceam, dacă m-ar fi văzut speriat; și nu voiam să-i dau prilejul.

Cînd trecu pe lângă mine, îmi aruncă o privire triumfătoare, ca și cum s-ar fi bucurat că aveam mîini atît de aspre și ghetete atît de grosolane, apoi

îmi deschise poarta și o ținu deschisă, ca să trec. Am ieșit fără să mă uit la ea, dar ea m-a atins, batjocoritoare, cu mina.

— De ce nu plîngi?

— Fiindcă nu vreau.

— Vrei, spuse ea. Ai plîns pînă ți s-au umflat ochii; și acum îți mai vine să plîngi.

Rise disprețuitor, mă împinse afară și încuie poarta în urma mea. Mă dusei de-a dreptul la domnul Pumblechook și, spre marea mea ușurare, nu-l găsii acasă. Așa că lăsai vorbă vânzătorului în ce zi eram din nou așteptat la domnișoara Havisham și pornii hotărît să bat pe jos cale de patru mile pînă la fierărie; și, în timp ce umblam, cugetam la cele văzute și-mi spuneam mereu că eram un țărăan de rînd, cu mîini aspre și ghetе grosolane, că aveam obiceiul, demn de dispreț, de a numi valeții „flăcăi”, că eram mult mai neștiutor decît mă credeam în ajun și că drumul pe care apucasem nu putea duce decît la o viață proastă și amărită.

CAPITOLUL IX

Cînd am ajuns acasă, soră-mea, care era foarte curioasă să afle de toate despre casa domnișoarei Havisham, îmi puse o mulțime de întrebări. Așadar, mă trezii cu niște ghionți puternici în ceafă și în sale și cu fața izbită de peretele bucătăriei, în semn de ocară pentru că nu răspundeam destul de amănunțit la întrebările ei.

Dacă în sufletul altor copii teama ascunsă de a nu fi înțeleși se află la fel de adînc înrădăcinată cum se afla în sufletul meu — și cred că așa e,

căci n-am nici un motiv să cred că am fost un monstru — atunci în acest fapt trebuie căutată cheia multor ascunzișuri. Eram sigur că dacă i-aș descrie soră-mi casa domnișoarei Havisham așa cum o văzuseră ochii mei, n-aș fi fost înțeles. Nu numai atât. Eram convins că domnișoara Havisham n-ar fi fost înțeleasă: deși și pentru mine ea era o ființă cu totul ciudată, mi se părea o trădare și o grosolanie s-o fi tirît așa cum era (de Estella nici nu mai vorbesc) în fața ochilor doamnei Joe. De aceea, am spus cît am putut mai puțin și m-am trezit cu fața bușită de peretele bucătăriei.

Culmea a fost, însă, că Pumblechook, laudărosul acela bătrîn, ros de curiozitatea de a ști tot ce văzusem și tot ce auzisem, pică și el cu brișca lui la ora ceaiului, ca să afle toate amănuntele. Și doar văzînd curiozitatea care-l chinuia, ochii lui de pește și gura lui deschisă, părul spălăcit, zburlit de nerăbdare, și pîtecele umflat, devenii mai aprig în hotărîrea de a nu dezvălui nimic.

— Ei, băiete, începu unchiul Pumblechook, de îndată ce i se oferi jîlțul de lingă foc. Cum te-ai descurcat în orașul de sus?

Eu răspunsei: „Destul de bine“.

— Destul de bine, domnule, și soră-mea îmi arată pumnul.

— Destul de bine! repetă domnul Pumblechook. Țsta nu-i un răspuns. Spune-ne ce înțelegi prin „destul de bine“, băiete.

Poate că tencuiala lipită de frunte dă creierului o înclinare spre încăpăținare. Atîta știu, că încăpăținarea mea se oțeli de îndată ce tencuiala mi se lipi de frunte. Timp de cîteva clipe rămăsei pe gînduri, apoi răspunsei, ca și cum aș fi descoperit ceva nou:

— Vreau să spun, destul de bine.

Soră-mea scoase o exclamație de nerăbdare și era gata să se năpustească asupra mea — sărmanul de mine, eram lipsit de apărare, căci Joe avea treabă, în fierărie — când domnul Pumblechook interveni :

— Nu. Nu te enfuria. Las', că mă descurc eu cu puștiul, mă descurc eu. Apoi, domnul Pumblechook ma întoarse spre el cu o mișcare de parcă ar fi vrut să-mi taie părul și spuse : Mai întâi, ca să-ți limpezești gândurile, cât fac patruzeci și trei de *penny* ?

Socotii în gând care ar fi urmările unui răspuns ca : patru sute de lire, și văzînd că n-ar fi prielnice pentru mine, încercai să mă apropii pe cât puteam de răspunsul adevărat, care era cam cu opt *penny* mai puțin decît răspunsul pe care-l dădai eu. Atunci, domnul Pumblechook mă puse să repet tot sistemul monetar, începînd cu „doisprezece *penny* fac un șiling“ pînă la „patruzeci de *penny* fac trei șilingi și patru *penny*“, și apoi mă întrebă triumfător, ca și cum ar fi muncit el :

— Ei, și acum, cât fac patruzeci și trei de *penny* ?

Și eu răspunsei, după o lungă gîndire :

— Nu știu.

Și într-adevăr eram atît de scos din fire, încît mă îndoiesc dacă știam.

Domnul Pumblechook făcu un gest de șurub cu capul, ca să-mi scoată răspunsul din creier, și spuse :

— De pildă, patruzeci și trei de *penny* fac trei *farthing*¹ și șase *penny*².

— Da ! spusei eu. Și, deși soră-mea mă trase în clipa aceea de urechi, îmi făcu o plăcere nespusă să văd că răspunsul meu stricase gluma lui și-l adusese la un punct mort.

¹ Monedă mărunță engleză, a patra parte dintr-un *penny*.

² Întrebarea este pusă cu intenția de a-l încurca pe copil. În realitate, patruzeci și trei de *penny* = 3 șilingi și 7 *penny*.

— Băiete! cum arată domnișoara Havisham? re-
începu domnul Pumblechook, după ce-și reveni; își
încrucișase strîns mîinile pe piept și-și mișca capul
în chip de șurub.

— Foarte înaltă și oacheșă, spusei eu.

— Așa-i, unchiule? întrebă seră-mea.

Domnul Pumblechook clipi afirmativ din ochi. Și
cu înțelesei că n-o văzuse niciodată pe domnișoara
Havisham, care nu arăta de fel așa.

— Bine! făcu domnul Pumblechook cu îngîmfare.
Vezi, așa trebuie să-l iei! Așa-i că știu să umblu
cu el?

— Eram sigură, unchiule, răspunse doamna Joe.
L-aș lăsa tot timpul cu dumneata; te pricepi așa de
bine să umbli cu el!

— Mai departe, băiete! Ce făcea, azi, cînd ai
intrat la ea? întrebă domnul Pumblechook.

— Seda, răspunsei eu, într-o trăsuriică de catifea
neagră.

Domnul Pumblechook și doamna Joe se zgîiră unul
la altul — cred și eu! — și repetară amîndoi:

— Într-o trăsuriică de catifea neagră?

— Da, spusei eu. Și domnișoara Estella, știți, ne-
poata ei, îi dădea cozonac și vin prin fereastră trăsuri-
rîi, pe o farfurie de aur. Și m-am dus și eu în spatele
trăsurîi, să mîinîc porția mea, fiindcă așa mi-a spus.

— Mai era cineva pe acolo? întrebă domnul Pum-
blechook.

— Patru ciini, răspunsei eu.

— Mari, sau mici?

— Uriași, spusei eu. Și se luptau pentru mște
costițe de vițel, care stăteau într-un coșuleț de argint.

Domnul Pumblechook și doamna Joe se nitară din
nou unul la altul, cu totul uluiți. Îneebunîsem de-a
binelea — eram ca un martor torturat ca sa spană

adevărul — și le-aș fi spus orice mi-ar fi trecut prin cap.

— Unde era trăsura asta, pentru numele lui Dumnezeu? întrebă soră-mea.

— În odaia domnișoarei Havisham.

Și iar se holbară unul la altul.

— Dar n-avea cal, adăugai această întregire salvatoare în clipa în care înlăturai din mintea mea patru armăsari gătiți, ale căror hamuri îmi treceau gînduri sălbatice.

— E cu puțință. unchiule? întrebă doamna Joe. Ce tot spune băiatul ăsta?

— Să-ți spun eu ce-i, răspunse domnul Pumblechook. Eu cred că era o litieră¹. Știi, e cam ciudată, foarte ciudată, destul de ciudată ca să-i placă să-și petreacă ziua într-o litieră.

— Ai văzut-o vreodată șezînd în litieră, unchiule? întrebă doamna Joe.

— Cum era s-o văd, răspunse el, nevoit să mărturisescă, cînd n-am văzut-o în viața mea?! Nici n-am dat ochii cu ea!

— Doamne, unchiule! Și atunci cum ai vorbit cu ea?

— Nu înțelegi? spuse domnul Pumblechook îmbufnat. Cînd am fost acolo, m-am dus pînă la ușa ei, și ușa era deschisă, și așa mi-a vorbit. Cum nu-ți legi? Doar băiatul s-a dus să se joace. De-a ce te-ai jucat, băiete?

— Ne-am jucat cu stegulețe, spusei eu. (Vă rog să mă credeți că sînt înmărmurit de cîte ori îmi amintesc de minciunile pe care le-am spus în seara aceea.)

— Stegulețe! glasul soră-mi răsună ca un ecou.

¹ Un fel de pat sau de scaun, purtat de cai sau de oameni, întrebuintat în antichitatea romană, în evul mediu și astăzi în unele țări coloniale ca mijloc de locomoție.

— Da, spusei eu. Estella flutura un steag albastru, și eu unul roșu, și domnișoara Havisham unul presărat cu stelute aurii, știți, prin fereastra trăsuri-ricii. Și, după aceea, am fluturat cu toții săbiile și am strigat: „Ura“.

— Săbii! repetă soră-mea. De unde ați luat săbii?

— Din dulap, spusei eu. Și am văzut în dulap pistoale, și dulceață, și pilule. Și soarele nu intra în odaie, era luminată cu lumînări.

— Asta-i adevărat, spuse domnul Pumblechook, dînd din cap cu greutate. Așa stau lucrurile, asta am văzut și eu. Și amîndoi se bolbăra la mine, și eu mă uitam la ei cu un aer firesc de neapasare voită, cuprînzîndu-mi piciorul drept cu mîna dreaptă.

Dacă mi-ar mai fi pus și alte întrebări, cu siguranța că m-aș fi trădat, căci eram gata să spun că în curte se afla un balon și m-aș fi aventurat în această afirmație dacă închipuirea mea n-ar fi fost împărțită între acest fenomen și un urs, care se ascundea în fabrica de bere. Dar ei erau atît de prinși cu comentarea minunilor pe care le auziseră, încît scăpai. Nu încetaseră încă să comenteze acest subiect, cînd Joe se întoarse de la lucru, ca să bea o ceașcă de ceai. Sora-mea, mai mult ca să-și ușureze mintea împovărată decît ca să-i facă lui plăcere, îi povesti așa-zisele mele experiențe.

Cînd l-am văzut pe Joe deschizînd mari ochii lui albaștri și uitîndu-se uluit și neputincios prin bucatărie, m-am simțit copleșit de remușcări, dar numai în ceea ce-l privea pe el, și nicidecum față de ceilalți doi. Numai și numai față de Joe mă socoteam un mic monstru, în timp ce ei dezbăteau problema foloaselor cu care mă voi alege eu în urma cunoștinței cu domnișoara Havisham și mulțumită protecției ei. Nici nu se îndoiu că domnișoara Havisham va „face ceva“ pentru mine; îndoielile lor priveau numai forma ace-

lui „ceva“. Soră-mea se gîndea la ceva „avere“. Domnul Pumblechook înclina spre un premiu frumos, cu ajutorul căruia să devin ucenic într-o meserie mai de soi; de pildă, comerțul cu grîne și semințe. Joe îi nemulțumii adînc pe amîndoi. Căci lui îi trăsni prin cap ideea minunată că aș putea primi în dar unul din cei patru cîini care se băteau pentru costițele de vițel.

— Și un cap de prost poate să dea o părere mai bună, spuse soră-mea. Dacă mai ai ceva de lucru, vezi-ți de treabă.

Și Joe plecă.

După plecarea domnului Pumblechook, în timp ce soră-mea spăla vasele, mă furișai în fierăria lui Joe și rămăsei acolo pînă ce-și isprăvi el treaba. Apoi îi spusei:-

— Joe, înainte de a se stinge focul, aș vrea să-ți spun ceva.

— Adevărat, Pip? spuse Joe, trăgîndu-și lîngă foc seăunelul lui de potcovar. Atunci, spune. Ce s-a întîmplat, Pip?

— Joe, începui eu, apucînd mîneca suflecată a cămășii lui și răsucind-o între degete. Îți amintești de tot ce-am spus de domnișoara Havisham?

— Dacă mi-amintesc? spuse Joe. Te cred! E minunat!

— E groaznic, Joe; nu-i adevărat.

— Ce tot spui, Pip? strigă Joe, lăsîndu-se uluit pe spate. Doar n-ai să spui că...

— Ba da, Joe; sînt minciuni.

— Dar nu tot ce-ai spus! Doar n-ai să spui că nu era nici o trăsura de catifea neagră! zise el în timp ce eu dădeam negativ din cap. Dar cel puțin cîinii, Pip! Zău, Pip, spuse Joe convingător, dacă costițele nu erau, dar măcar cîinii...

— Nu, Joe.

— Nici un ciine? Întrebă Joe. Un câțeluș? Hai, spune-mi!

— Nu, Joe, nimic.

În timp ce eu îl priveam cu deznădejde, Joe se uita dezamăgit la mine.

— Pip, măi băiete! Nu merge așa! Unde ai să ajungi?

— E groaznic, Joe, nu-i așa?

— Groaznic? strigă Joe. E de neînchipuit! Ce te-a apucat?

— Nu știu ce m-a apucat, Joe, răspunsei eu, lăsându-i mîneca și așezîndu-mă jos, în cenușă, la picioarele lui, cu capul ridicat, dar tare-aș fi vrut ca tu să mă fi învățat să nu spun valeților din jocul de cărți „flăcăi“, tare-aș vrea să n-am ghetete așa grosolane și mîini așa aspre.

Apoi i-am mărturisit lui Joe cît eram de nenorocit și că-mi era cu neputință să le spun toate acestea doamnei Joe și domnului Pumblechook, care se purtau atît de aspru cu mine, și că la domnișoara Havisham locuia o domnișoară foarte frumoasă și grozav de mîndră, care spusese că sînt necioplit și că știam și eu că sînt necioplit și că tare-aș fi vrut să nu mai fiu necioplit și că de aceea turnasem atîtea minciuni, nici eu nu știu cum.

Cazul meu era metafizic, și dezlegarea lui prezenta pentru Joe cel puțin tot atîtea greutăți ca și pentru mine. Dar Joe scoase cazul de pe tărîmul metafizicii și, în felul acesta, îl dezlegă.

— Un lucru e sigur, Pip, spuse Joe, după ce rumegă cîtva timp problema; minciuna tot minciună rămîne. Oricare ar fi pricina pentru care ai mințit, n-ar fi trebuit să faci asta; minciunile vin de la părintezele minciunilor, și tot acolo duc. Să nu mai minți, Pip! În felul ăsta, n-o să ajungi să nu mai fii necio-

plit, mai bărete. Și nici n-am priceput cu prea bine ce-i cu neciopleala ta. Nu știi chiar totul, dar ești încă mic. Și apoi ești învățat cum nu sînt mulți.

— Nu, sînt un prost și un înapoiat. Joe!

— Ce tot spui?! Și scrisoarea pe care mi-ai scris-o aseară? Ba chiar cu litere de tipar! Am mai văzut cu scrisori! Și încă de la boieri mari! Și, pe cîntea mea, că nu erau cu litere de tipar! spuse Joe.

— N-am învățat mai nimic pînă acum, Joe. Ai tu o părere bună despre mine. Asta-i tot.

— Bine, Pip, spuse Joe. Să zicem că-i așa. Dar înainte de a fi un învățat cioplit trebuie să fii mai întii necioplit, eu așa cred. Nici regele care stă pe tron și poartă o coroană pe cap nu poate scrie cu litere de tipar nici un act dacă n-a învățat alfabetul în timp cît era prinț moștenitor. Da, adăugă Joe clătinînd cu înțelepciune din cap — și dacă n-a început de la A și nu a muncit pînă a ajuns la Z. Și eu știu ce înseamnă toate astea, măcar că n-aș putea spune că am trecut și eu prin ele.

Înțelepciunea lui Joe mă umplea de nădejde și-mi dădea puțin curaj.

— Și apoi cred că cei neciopliți — mă gîndesc la ciștigul și la meșteșugul lor — ar fi mai de folos dacă ar rămîne cu cei neciopliți, în loc să se dueă să se joace cu cei ciopliți. Dar ia spune, că mi-am adus aminte, stégulețele erau?

— Nu, Joe.

— Păcat că nu erau, Pip. Fie că este sau nu așa, e mai bine să nu vorbim acum, că o miniem pe soră-ta și n-avem voie să facem asta cu bună-știire. Ascultă, Pip, la ce-ți spune un prieten adevărat! Dacă nu izbutești să te „cioplești“ mergînd pe drumul cel drept, apoi decît să umbli pe un drum strîmb, mai bine

lăsa-te pagubaș ! Așa ca nu te mai gîndi la asta și ai să trăiești mulțumit și ai să mori liniștit.

— Nu ești supărat pe mine, Joe ?

— Nu, băiete. Mă tot gîndesc că minciunile tale au fost tare îndrăznețe și aiurite ; știi, cînd ai spus de cîinii care se băteau pentru carnea aceea de vițel. Ți-o spune un om care-ți vrea binele din toată inima : scoate-ți toate astea din cap, măi Pip, te rog din tot sufletul, acum, cînd te duci să te culci. Asta-i tot, băiete, și să nu mai faci asta niciodată.

În odăița mea, în timp ce-mi făceam rugăciunea, mi-adusei aminte de sfaturile lui Joe ; și, totuși, mintea mea de copil era atît de tulburată și de ne-mulțumită, încît, mult timp după ce m-am băgat în pat, am continuat să mă gîndesc că tare necioplit l-ar socoti Estella pe Joe, un biet fierar, cu mîini aspre și bocanci grosolani. Mă gîndeam că Joe și soră-mea stăteau în bucătărie, că eu mă urcasem în odăița mea venind tot de-acolo, că domnișoara Havisham și Estella nu stăteau niciodată în bucătărie și ea erau cu mult mai presus de aceste lucruri de rînd. Am adormit cu gîndul la „cum îmi petreceam timpul“ la domnișoara Havisham, ca și cum aș fi locuit acolo săptămîni și luni în șir, nu cîteva ore, ca și cum vizita mea acolo ar fi fost o amintire de demult, nu ceva care se întîmplase în aceeași zi.

Ziua aceea a fost pentru mine o zi de neuitat, căci ea a adus mari schimbări în sufletul meu. Dar așa se întîmplă în viața oricărui om. Închipuiți-vă că o anumită zi n-ar fi existat și gîndiți-vă ce deosebit ar fi fost drumul vieții voastre. Voi, care citiți rîndurile acestea, opriți-vă o clipă și gîndiți-vă la lanțul lung de fier sau de aur, de spini sau de flori care nu v-ar fi legat niciodată dacă prima verigă nu ar fi fost făurită în ziua aceea neuitată.

CAPITOLUL X

O zi sau două mai târziu, într-o dimineață, eum deschisei ochii, îmi trecu prin minte fericita idee că cel mai bun lucru pe care-l aveam de făcut ca sa nu mai fiu atît de necioplit era s-o store pe Biddy de toata știința ei. Ca urmare a acestei inspirații luminoase, cînd mă dusei seara la mătușa domnului Wopsle, îi spusei lui Biddy că aveam motivele mele pentru care doream să ajung ceva în viață și că i-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ar împărtăși toată știința ei. Biddy, care era fata cea mai înimoasă din lume, primu propunerea mea și, într-adevăr, chiar după cinci minute, începu să pună în aplicare ceea ce făgăduise.

Planul de educație, sau „cursul“, orînduit de mătușa domnului Wopsle, ar putea fi rezumat în următoarele cuvinte: Elevii mînceau mere și își înfundau pale în baină, pe la spate, pînă cînd mătușa domnului Wopsle își aduna puterile și se repezea la toți, pocnindu-i, fără alegere, cu o nua. După ce-și primeau pedeapsa, rizînd și bătîndu-și joc de bătrîna, elevii se așezau într-un șir și-și treceau, din mîna în mîna, bizuînd, o carte zdrențuită. Pe foile cărții se aflau, sau, mai bine zis, se aflaseră odată un alfabet, cîteva exerciții de silabisire, cîteva cifre și tabele. De îndată ce acest volum începea să circule, mătușa domnului Wopsle cădea într-o stare de letargie, fie din cauza somnului, fie din pricina reumatismului. Atunci elevii începeau să-și examineze unul altuia ghetetele, cu scopul de a afla cine era în stare să calce mai virtos pe gheata celuiilalt. Acest exercițiu mintal ținea pînă cînd Biddy se repezea la ei și le împărțea trei *Biblii* desfigurate (care arătau ca și cum un om neîndemînat le-ar fi tăiat cu barda dintr-un butuc),

cu mult mai neciteț tipărite decît toate curiozitățile literare pe care le-am văzut vreodată, stropite cu pete de rugină și conținînd diferite specimene din lumea insectelor strivite între foi. Această parte a cursului era de obicei insuflețită de mai multe lupte corp la corp între Biddy și școlarii neascultători. După ce luptele se sfîrșeau, Biddy ne spunea la ce pagină să deschidem și apoi citeam cu toții cu glas tare, într-un cor înspăimîntător, ceea ce înțelegeam, sau, mai bine zis, ceea ce nu înțelegeam; Biddy ne întovărășea cu vocca ei așcutită și monotună, și nici unul din noi n-avea habar de ce citea și nici respect față de text. Harmălaia asta ținea cîtva timp, pînă ce o trezea pe matusa domnului Wopsle, care, elătinîndu-se, se napustea asupra unui băiat ales la întimplare și-l trăgea de urechi. Atunci înțelegeam cu toții că lecția de seară luase sfîrșit și saream în sus cu strigăte de victorie intelectuală. Trebuie să fiu sincer și să spun că nu era interzis ca elevii să se îndeletnicească cu scrisul pe tablă și chiar cu cerneală (atunci cînd se găsea), dar în timpul iernii era greu să urmezi acea parte a cursului, din pricină că prăvălioara, în care se adunau elevii și care servea matusii domnului Wopsle drept salonaș și dormitor, era foarte slab luminată cu ajutorul unor luminări de seu acemice și fumegînde, iar foarfece de tăiat fitilul nu exista.

Îmi dădui seama că, în astfel de împrejurări, va fi nevoie de mult timp ca să mă cioplesc; totuși, m-am hotărît să încep, și, chiar în seara aceea, Biddy, în urma înțelegerii noastre, mi-a împărtășit cîteva informații din lista de prețuri, și anume din rubrica zahăr rafinat, ba chiar mi-a împrumutat un D mare englezesc, pe care-l imitase după un titlu de ziar, ca să-l copiez acasă și pe care eu, pînă ce Biddy m-a lămurit, îl confundam cu un model de cataramă.

Desigur, în sat exista o circiumă, și lui Joe îi plăcea să se ducă uneori acolo, ca să-și fumeze luleaua. În seara aceea primisem ordine severe de la sorămea ca la întoarcerea de la școala să-l iau pe Joe de la „Barcagiii veseli“ și să-l aduc acasă cu orice preț. Așa că-mi îndreptai pașii spre „Barcagiii veseli“.

La „Barcagiii veseli“, pe perete, lângă ușă, se întindea un răboj care te neliniștea de lung ce era, cu multe semne de cretă pentru niște datorii care, după cum mi se părea mie, nu se plăteau niciodată. Semnele acelea se aflau acolo de cînd mă știam, și răbojul crescuse mai repede decît mine. Dar ținutul nostru era foarte bogat în cretă și poate că oamenii nu dădeau cu piciorul la nici un prilej de a o folosi.

Deoarece era sîmbătă seara, îl găsii pe circiumar uitîndu-se cam înnegurat la răboj, dar fiindcă eu aveam treabă cu Joe, nu cu el, îi dădui bună seara și intrai în odaia din fundul coridorului, unde ardea un foc zdravăn și unde Joe își fuma luleaua în tovarășia domnului Wopsle și a unui străin. Joe mă saluta, ca de obicei, cu vorbele: „Să trăiești, Pip, mai băiete!“ și, în odaia aceea, străinul își întoarse capul și se uită la mine.

Era un om ciudat, pe care nu-l văzusem niciodată. Ținea capul într-o parte și un ochi pe jumătate închis, ca și cum ar fi ochit ceva cu o pușcă nevăzută. Avea o lulea în gură, pe care o scoase, și, după ce dădu încet afară tot fumul, clatina din cap, uitîndu-se ținută la mine. Dădui și eu din cap, iar străinul mai dădu o dată din cap și îmi făcu loc pe banca, lângă el, ca să mă pot așeza.

Dar fiindcă eram obișnuit să stau lângă Joe de cîte ori veneam la circiumă, îi spusei: „Nu, mulțumesc, domnule“, și mă furișai pe locul pe care Joe mi-l oferî pe banca din față. Străinul se uită la Joe și, văzînd că el se gîndea la altceva, îmi făcu din

non semn cu capul și apoi își frecă piciorul în chip foarte caraghios ; cel puțin așa mi se părea mie.

— Spuneai, zise străinul, întorcându-se spre Joe, că ești fierar.

— Da, așa am spus, răspuse Joe.

— Ce vrei să bei, domnule?... Știi că nu mi-ai spus cum te cheamă.

Joe îl lămuri, și omul îi spuse pe nume.

— Ce vrei să bei, domnule Gargery? Fac cu cinste. Știi, ca să încheiem seara de azi.

— Să-ți spun drept, spuse Joe, nu prea sînt învățat să beau pe banii altuia

— Învățat? Nu, făcu străinul, dar din cînd în cînd, într-o sîmbătă seara, se poate. Hai! spune ce vrei, domnule Gargery.

— Nu vreau să fac pe bătosul, spuse Joe, Rom.

— Rom, repetă străinul. Și poate ar vrea și domnul să-și dea cu părerea?

— Rom, făcu domnul Wopsle.

— De trei ori rom! strigă străinul către circiumar. Adu paharele!

— Domnul asta, lămuri Joe, ca să-l prezinte pe domnul Wopsle, e un domn pe care ți-ar plăcea să-l auzi. E paracliser la biserică.

— Aha! făcu străinul, cu ochiul la mine. Biserica aceea singuratică, dincolo de mlaștini, cu mormintele de jur împrejur.

— Chiar așa, spuse Joe.

Străinul mormăi ceva cu satisfacție, în timp ce-și fuma luleaua, și își întinse picioarele pe banca pe care ședea. Purta o pălărie de drum, cu boruri largi, și pe dedesubt avea capul legat cu o basma în chip de glugă, așa încît nu i se vedea nici un fir de par. Stătea cu privirile ațintite asupra focului, și mie mi se părea că văd pe fața lui o expresie șireată și un ris stăpînit.

— Nu cunosc ținutul ăsta, dar în partea dinspre fluviu pare grozav de pustiu.

— O țară de mlaștini e întotdeauna pustie, îl lămurii Joe.

— Desigur, desigur. Vi se întâmplă să găsiți pe acolo țigani, haimanale sau orice fel de vagabonzi?

— Nu, răspunse Joe; doar din cînd în cînd cîte un ocaș evadat. Și nu-i ușor să dăm de ei. Așa-i, domnule Wopsle?

Domnul Wopsle, amintindu-și cu demnitate de cele împlinite odinioară, încuviință, dar nu cu prea multă căldură.

— Te pomenesci c-ați și fost în căutarea lor? întrebă străinul.

— O dată, răspunse Joe. Nu e-am fi vrut să-i prindem noi, înțelegi dumneata; noi ne-am dus doar ca să privim; eu, domnul Wopsle și cu Pip. Așa-i, Pip?

— Da, Joe.

Străinul mă privi din nou și iar strînse din ochi, ca și cum m-ar fi ochit cu pușca lui nevăzută, apoi spuse:

— E un pumn de om mititelul ăsta! Cum îi spune?

— Pip, spuse Joe.

— Așa l-ați botezat?

— Nu, nu-i botezat așa.

— Numele de familie este Pip?

— Nu, lămurii Joe, e un nume pe care și l-a dat singur cînd era mic și așa-i spunem.

— E fiul dumitale?

— Cum să-ți spun... începu Joe gînditor, nu pentru că ar fi fost nevoie să cugete asupra răspunsului, ci pentru că la „Barcagiii veseli“ era obiceiul să cugeți adînc asupra tuturor subiectelor care se discutau în timp ce-ți fumai luleaua. Cum să spun?... Nu, nu-i fiul meu.

— Nepot? întrebă străinul.

— Cum să-ți spun?... răspunse Joe, cu același aer de adâncă gândire. Ca să-ți spun drept, nu mi-e nici nepot.

— Ce naiba e atunci? întrebă străinul.

Întrebarea lui mi se păru prea apăsată.

La aceste cuvinte, domnul Wopsle se amestecă în discuție, ca unul ce știa tot ce se putea ști despre rude, deoarece meseria lui îl silea să țină minte cu care din rudele femeiești nu e voie să te însori. El lămuri legăturile de rudenie care existau între mine și Joe. Fiindcă tot apucase să vorbească, domnul Wopsle încheie cu un pasaj scrișnit și înspăimântător din *Richard al III-lea*, și i se păru că este de ajuns să declare: „După cum spune poetul“, ca să lămurească lumea cu privire la rostul acestei recitări.

Și trebuie să mai adaug că, în timp ce pomenea de mine, domnul Wopsle socoti că, pentru a-și desăvârși raportul, e necesar să-mi ciufulească părul și să mi-l bage în ochi. Nu pricep de ce toți oamenii de teapa lui, care veneau la noi, îmi produceau în împrejurări asemănătoare aceeași senzație neplăcută. Nu-mi amintesc să fi fost vreodată, în copilărie, subiectul de discuție al familiei și al prietenilor familiei fără ca vreo persoană cu mîna mare să nu fi recurs, în semn de ocrotire, la aceste mijloace cu influențe imediate asupra ochilor mei.

În tot acest timp, străinul nu se uita decît la mine, și se uita ca și cum ar fi fost hotărît ca pînă la urmă să mă împuste, să mă doboare la pămînt. Dar după întrebarea aceea cu „ce naiba“, nu mai scoase nici o vorbă pînă ce se aduseră paharele; și atunci trase cu pușca, și a fost o împușcătură de pomînă!

Nu făcu nici o observație cu glas tare, ci jucă o scenă mută, care îmi era adresată mie. Își amesteca

romul cu apa, uitindu-se la mine, și-l gustă, cu ochii ațintiți tot asupra mea. Așadar, îl amestecă și-l gustă; dar nu-l amestecă cu lingura pe care i-o adusesese cârciumarul, ci cu o pilă.

Făcu așa ca nimeni să nu vadă pila în afară de mine; și, după ce sfârși, o șterse și o puse în buzunarul de la piept. Recunoscui pila lui Joe și, din clipa în care văzui unealta, înțelesei că-l cunoaște pe fugarul meu. Mă uitam ținută la el, ca vrăjit. Dar el se așeză mai bine pe bancă și, fără să-i pese de mine, începu să vorbească despre guli.

Sîmbătă seara, la noi în sat, simțea fiecare om că se primenește de toate relele și că are o clipă de răgaz înainte de a începe din nou viața de toate zilele, ceea ce îi dădu și lui Joe curajul de a îndrăzni ca sîmbătă să stea la cârciumă cu o jumătate de oră mai târziu decît în alte zile. Dar jumătatea de oră, ca și romul, se sfîrșise, și Joe se pregăti de plecare. luîndu-mă de mînă.

— Mai stai o clipă, domnule Gargery, spuse străinul. Cred că am pe undeva, prin buzunar, un șiling nou și strălucitor, și dacă-l găsesc, e al băiatului.

Alese șilingul dintr-o grămăjoară de bani mărunți, îl împachetă într-o hîrtie mototolită și mi-l dădu mie.

— E al tău, spuse el. Bagă de seamă, numai al tău!

Îi mulțumii holbîndu-mă la el într-un chip care depășea cu mult marginile bunei-cuviințe și ținîndu-l pe Joe strîns de mînă. Omul îi dădu bună seara lui Joe și dădu bună seara și domnului Wopsle (care plecă o dată cu noi), iar mie îmi aruncă doar o privire cu ochiul lui de țintaș, de fapt nici nu era o privire, căci își închise ochiul, dar ce minuni nu se pot face cu un ochi pe care-l ascunzi!

Dacă pe drumul spre casă aș fi avut chef de vorbă, n-aș fi vorbit decît eu, căci domnul Wopsle

se despărțise de noi la ușa cîrciumii, iar Joe umbla tot drumul cu gura căscată, pentru ca aerul să-i scoată pe cit se putea mirosul de rom. Dar eu eram înmărmurit de această reîntoarcere a vechiului meu păcat și a poveștii cu fugarul și nu mă puteam gîndi la nimic altceva.

Soră-mea nu era în toane rele cînd ne făcuram apariția în bucătărie, și Joe, încurajat de această împrejurare neobișnuită, îi povesti întîmplarea cu șilingul.

— O fi unul fals, pun mîna în foc, spuse doamna Joe triumfătoare. că altfel cum i-l-ar fi dat băiatului?! Ia să mă uit la el! ~

Scosei moneda din hîrtie și se dovedi că nu era falsă.

— Dar ce-i asta? spuse doamna Joe, aruncînd șilingul și culegînd hîrtia de pe jos. Două hîrtii de cîte o livră?!

Nu erau, nici mai mult, nici mai puțin, decît două hîrtii soioase și umede de cîte o livră, care păreau să fi trecut prin toate tîrgurile de vite din ținut. Joe își luă pălăria și alergă cu hîrțiile la „Barcagii vesele”, ca să le înapoieze posesorului. În timp ce el era plecat, eu ședeam pe scaunelul pe care ședea el de obicei și căscam gura la soră-mea cu un aer absent; eram sigur că omul n-o să mai fie la cîrciumă.

În curînd, Joe se întoarse, spunînd că omul plecase, dar că el, Joe, lăsase vorbă la „Barcagii vesele” despre hîrțiile de o livră. Apoi soră-mea le împachetă în hîrtie, le sigilă și le așeză sub niște petale uscate de trandafiri, într-un ceainic care stătea de frumusețe sus pe dulapul din salonul de musafiri. Și acolo au rămas multe zile și multe nopți, ca un adevărat coșmar pentru mine.

Cînd m-am dus să mă culc, somnul îmi trecuse de mult ce mă gîndeam la străinul ce mă țintea cu

pușca nevăzută și la cît eram de păcătos și de ne-
cioplit fiindcă avusesem legături conspirative cu
pușcăriiașii; uitasem de mult de această întîmplare
din primii ani ai copilăriei mele. Și apoi mă urmă-
rea pila. Mă cuprinsese spaima că pila va reapărea
cînd mă voi aștepta mai puțin. Mă îmbiam la somn,
gîndindu-mă la miercură viitoare, pe care aveam
s-o petrec la domnișoara Havisham; și, în somn,
văzui pila cum înaintează spre mine, ieșind de după
o ușă, fără să pot vedea cine o ține. M-am trezit
țipînd.

CAPITOLUL XI

În ziua hotărîtă m-am întors la domnișoara Ha-
visham, și sunetul șovăielnic al clopoțelului a adus-o
pe Estella la poartă. Încuie poarta după ce mă lăsă
să intru, ca și rîndul trecut, apoi porni înainte spre
coridorul întunecos, unde o aștepta lumînarea.
Nu-mi aruncă nici măcar o privire. După ce luă lu-
mînarea în mînă, îmi spuse cu dispreț, vorbindu-mi
peste umăr:

— Astăzi ai să vii pe aici, și mă duse în cu tîutul
altă parte a casei.

Coridorul era lung și părea că străbate tot sub-
solul pătrat al castelului. Totuși, nu trecurăm decît
printr-o aripă și, la capătul coridorului, Estella se
opri, puse jos lumînarea și deschise o ușă. Aici
văzui din nou lumina zilei, căci mă aflam într-o
curticeică pavată; la capătul acesteia se vedea o
casă izolată, care părea să fi aparținut pe vremuri
directorului sau administratorului răposatei fabrici
de bere. Pe peretele exterior al casei se afla un oro-

logiu. Ca și ceasornicul din odaia domnișoarei Havisham, ca și ceasul de pe masa ei de toaletă, orologiul acesta se oprise și el la nouă fără douăzeci de minute.

Intrărăm pe ușa deschisă, la parter, într-o odaie întunecoasă și joasă din spatele casei. Era lume în odaie, și Estella îmi spuse, îndreptîndu-se spre musafiri :

— Tu du-te și stai acolo, băiete, pînă e nevoie de tine.

„Acolo“ era fereastră; mă îndreptai deci spre fereastră și stătui „acolo“ privind afară, într-o stare sufletească foarte neplăcută.

Fereastră era foarte joasă și dădea într-un colț urît al grădinii părăsite; se vedeau niște coceni de varză și o tufă de merișor, care pe vremuri fusese rotunjită cu foarfecele în chip de budincă, și acum avea în vîrf frunze, a căror culoare și formă erau deosebite de ale celor vechi, ca și cum partea aceea a budincii s-ar fi lipit de fundul cratiței și s-ar fi ars. Aceste gînduri foarte simple îmi treceau prin minte în timp ce mă uitam la tufa de merișor. În timpul nopții căzuse puțină zăpadă, și parcă, după cîte știam eu, se și topise; dar aici, în colțul umbrît al grădinii, nu se topise încă, și vîntul o ridica în vîrtejuri mici și o arunca pe fereastră, ca și cum m-ar fi pedepsit fiindcă venisem acolo.

Am ghicit că sosirea mea oprise discuția și că oamenii din odaie se uitau la mine. Nu puteam să văd nimic din cameră în afară de lucirea focului în geamul ferestrei, dar mă înțepenii din toate încheieturile, fiindcă mă simțeam măsurat de aproape.

În odaie se aflau trei doamne și un domn. Nu trecuseră nici cinci minute de cînd stateam la fereastră și, nu știu de ce, dar știam că erau cu toții niște lingușitori și niște șarlatani, fiecare dintre

ei. însă, prefăcându-se că nu știe acest lucru despre ceilalți. Dacă ar fi recunoscut aceasta, s-ar fi trădat ei înșiși ca niște lingușitori și șarlatani.

Aveau cu toții un aer plictisit și posomorit, de parcă așteptarea lor ar fi făcut plăcere cuiva, și cea mai vorbăreată dintre doamne era nevoită să vorbească cu gura încheștată ca să nu caște. Această doamnă, pe care o chema Camilla, aducea foarte mult cu soră-mea, doar că era mai în vîrstă (după cum am descoperit cînd am văzut-o mai de aproape), și avea trăsăturile mai grosolane. Într-adevăr, după ce am cunoscut-o mai bine, mi-am spus că era o fericire că avea totuși trăsături, oricum ar fi arătat ele, atît de gol și de opac era zidul mort al feței ei.

— Sărmanul de el! spuse doamna aceasta, repinzindu-se în vorbă, așa cum făcea soră-mea. Își este lui însuși dușman.

— E mai bine să fii dușmanul altuia, spuse domnul. E mult mai firesc.

— Vere Raymond, interveni o altă doamnă, trebuie să ne iubim aproapele.

— Sarah Pocket, răspunse vărul Raymond, dacă omul nu-și este lui însuși aproape, atunci cine îi este?

Domnișoara Pocket rîse, și Camilla rîse și ea și spuse (stăpînindu-și un căscat):

— Ce idee!

Dar cred că li se părea tuturor o idee destul de bună. Cealaltă doamnă, care nu rostise încă nici o vorbă, spuse grav și apăsător:

— Foarte adevărat!

— Sărmanul de el! urmă Camilla (cu știam că în tot acest timp se uitau cu toții la mine). E un om atît de ciudat! Cine ar crede că la moartea nevastei lui Tom n-a izbutit nimeni să-l facă să vadă cit e de important ca hainele copiilor să aibă par-

glici de doliu! Doamne! „Camilla, îmi spunea el, ce importanță mai are, de vreme ce bieții orfani tot sînt îmbrăcați în negru?” Numai lui Matthew putea să-i dea prin gînd așa ceva. Ce idee!

— Asta-i o trăsătură frumoasă, tare frumoasă, spuse varul Raymond. Să mă ferească Dumnezeu să spun ca n-are nici o trăsatură frumoasă, dar n-a avut și nici nu va avea vreodată simțul proprietății.

— Știi, spuse Camilla, c-am fost silită să fiu aspră. Am spus: „Nu e cu putință, e în joc onoarea familiei”. I-am spus că e o rușine pentru familie ca hainele copiilor să n-aibă panglică de doliu. Am zbierat de dimineată pînă la prînz. Mi-a făcut rău la stomac. Și, în cele din urmă, a izbucnit — știi cit e el de minios — și mi-a spus: „Fă ce vrei!” Slavă Domnului, mă simt cu conștiința împăcată! Cînd mă gîndesc că am ieșit numaidecît pe o ploaie torențială și am cumpărat tot ce trebuia!...

— El a plătit, nu-i așa? întrebă Estella.

— Nu interesează cine a plătit, draga mea, raspunse Camilla. Eu le-am cumpărat. Și, citeodată, cînd mă trezesc noaptea din somn, îmi pare atît de bine!

Sunetul unui clopoțel îndepărtat, împreună cu ecoul unui strigăt sau al unei chemări, care venea de pe coridorul pe care trecusem și eu, opriră conversația, și Estella îmi spuse: „Hai, băiete!” Cînd mă întorsei, îi văzui pe toți uitîndu-se batjocoritor la mine și, după ce închisei ușa, auzii glasul Sarei Pocket: „Ce să-ți spun! Mă întreb și eu ce-o sa mai urmeze!” și Camilla adăugă, cu indignare: „O asemenea trăsnaie! Ce idee!”

În timp ce mergeam cu lumina de-a lungul coridorului întunecos, Estella se opri deodată și, întorcîndu-se, spuse batjocoritor, apropiîndu-și obrazul de mine:

— Ei ?

— Da, *miss*, răspunsei eu ; eram gata să mă poticnesc și să cad peste ea, dar mă oprii la timp.

Ea se uită la mine și bineînțeles că eu mă uitam la ea.

— Sînt drăguță ?

— Da, cred că ești foarte drăguță.

— Te jignesc ?

— Nu așa mult ca rîndul trecut, răspunsei eu.

— Nu așa mult ?

— Nu.

Punîndu-mi ultima întrebare, mă fulgeră cu privirea și, după ce-i dadui răspunsul, mă lovi peste obraz cu toată puterea.

— Și acum ? spuse ea. Monstru necioplit ce ești, acum ce crezi despre mine ?

— Nu vreau să-ți spun.

— Fiindcă ai de gînd să-mi spui sus. De-aia ?

— Nu, răspunsei eu, nu de-aia !

— De ce nu mai plîngi puțin, nenorocitul ?

— Nici n-am să mai plîng din cauza dumatăle, spusei eu, ceea ce cred că era cea mai mincinoasă declarație din viața mea. fiindcă și în clipa aceea în sufletul meu plîngeam din cauza ei și știu cîtă durere mi-a pricinuit Estella mai tîrziu.

Dupa acest episod, meraserăm mai departe și, în timp ce urcam scara, întîlnirăm un domn care cobora, bîjbîind.

— Cine e ? întrebă domnul, oprindu-se și uitîndu-se la mine.

— Un băiat, răspunse Estella.

Era un om voinic și foarte oacheș, cu un cap foarte mare și o mîna tot așa de mare. Îmi apucă bărbia cu mîna lui mare și-mi suci fața spre flacăra lumînării, ca să mă vadă mai bine. Era pleșuv de timpuriu și avea niște sprîncene stufoase și negre,

care nu stăteau la locul lor, ci se zburleau mereu. Ochii îi erau foarte infundați și neplăcut de ageri și de bănuitori. Avea un lanț mare de ceas, iar în locul unde ar fi trebuit să fie barba și mustățile obrazul îi era presărat cu niște puncte negre. N-aveam nici în clin, nici în mîinecă cu el și nu puteam să prevăd pe atunci că, într-o zi, voi avea de-a face cu omul acesta, dar, întîmplător, avui prilejul să-l măsoz din cap pînă-n picioare.

— Ești din vecini, așa-i? întrebă el.

— Da, domnule, răspunsei eu.

— Cum ai ajuns pe-aici?

— A trimis după mine domnișoara Havisham, domnule, îl lămurii eu.

— Bine! Poartă-te frumos. Eu am avut mult de-a face cu băieți ca tine și știu că nu prea sînteți uși de biserică. Bagă de seamă, spuse el mușcîndu-și degetul arătător, în timp ce se încrunta la mine. Poartă-te frumos!

După aceste cuvinte, îmi dădu drumul, spre bucuria mea, căci mîna îi mirosea a săpun parfumat, și coborî scările. Mă întrebam dacă nu cumva era medicul; dar nu se poate, mă gîndeam eu; dacă ar fi doctor, ar vorbi mai liniștit și mai păriutește. Dar n-avui prea mult timp să analizez această problemă, căci ajunserăm îndată în odaia domnișoarei Havisham. Și domnișoara, și toate celelalte lucruri din odaie erau întocmai cum le lasasem. Estella mă lăsă în picioare lingă ușa și stătui acolo pînă ce domnișoara Havisham își ridică ochii de pe masa de toaletă și se uită la mine.

— Așa, spuse ea fără mirare, au și trecut zilele?

— Da, doamnă. Azi e...

— Taci, taci, taci! spuse ea cu mișcarea aceea nerăbdătoare a degetelor. Nu vreau să știu. Ești gata de joacă?

Mă văzui silit să răspund cam încurcat :

— Nu prea sînt.

— Nu vrei să joci cărți ? întrebă ea cu o privire cercetătoare.

— Da, aş putea, dac-ar fi nevoie.

— Deoarece casa asta ți se pare veche și mohorîtă, băiete, spuse domnișoara Ilavisham nerăbdătoare, și fiindcă nu vrei să te joci, n-ai vrea mai bine să lucrezi ?

La întrebarea aceasta puteam să răspund din toată inima, mai curînd decît la cealaltă. Și i-am răspuns că sînt foarte doritor.

— Atunci du-te în odaia din față, spuse ea, arătînd cu mîna ei ofilită spre ușa din spatele meu, și așteaptă acolo pînă vin și eu.

Am trecut în partea cealaltă a scării și am intrat în odaia pe care mi-o arătase ea. Nici aici nu pătrundeau razele soarelui și domnea un miros închis și apăsător. În căminul umed și demodat fusese nu demult aprins un foc care acum părea că are de gînd să se stingă ; fumul supărător care umplea odaia părea mai rece decît aerul curat, întocmai ca și ceața din mlaștinile noastre. Cîteva luminări albe, așezate pe căminul înalt, luminau slab odaia, sau ar fi mai potrivit să spun că-i tulburau slab bezna. Camera era mare, ba aş putea spune că pe vremuri fusese chiar frumoasă, dar toate lucrurile care se zăreau erau acoperite cu praf și mucegai și se desfaceau în bucăți. Obiectul cel mai însemnat era o masă lungă, acoperită cu o față de masă, ca și cum ar fi fost pregătit un ospaț în clipa în care casa și ceasornicele se opriseră din mers. În mijlocul mesei se vedea ceva rotund, dar era atît de acoperit cu pinze de păianjen, că nici nu se putea zări ce era. Și în timp ce mă uitam la suprafața galbenă, din care mi-amintesc cum obiectul părea că se înălța ca

o ciupercă neagră, văzui păianjeni cu picioarele pestrițe și cu trupul pătat, care mișunau în preajma acestuia ca și cum vestea despre o întâmplare de mare însemnătate publică ar fi ajuns pînă în lumea lor.

Apoi auzii șoarecii chițaind în spatele lemnariei cu care erau căptușiți pereții, ca și cum aceste întâmplări i-ar fi privit și pe ei. Doar gîndacii nu se sinchiseau de agitația din cameră și-și vedeau de drum prin cămin, cu mersul lor cumpatat și bătrînesc, ca și cum ar fi fost miopi și tari de ureche și n-ar fi avut nici o legătură unii cu alții.

Aceste fapte tiritoare mă fascinau și mă uitam la ele de la distanță, cînd domnișoara Havisham îmi puse mîna pe umăr. În cealaltă mîna ținea un baston cocîrjat, în care se sprijinea de parcă ar fi fost vrăjitoarea casei.

— Aici, spuse ea, arătînd cu bastonul spre masa cea lungă, aici mă vor întinde cînd voi fi moartă. Vor veni cu toții aici ca să mă vadă.

Mă cuprinse o teamă nelămurită c-ar putea să se întindă pe masă chiar atunci și să moară pe loc, refăcînd astfel scena îngrozitoare de la muzeul cu figuri de ceară; m-am chircit sub apăsarea mîinii ei.

— Ce crezi că-i asta? întrebă ea, arătînd tot cu bastonul. Acolo, unde vezi pînzele de păianjeni?

— Nu pot să ghicesc.

— E o prăjitură mare. O prăjitură de nuntă. Nunta mea!

Se uită cu ochii sticloși prin odaie, și apoi spuse, sprijinindu-se de mine, în timp ce cu mîna îmi zgîlția umărul:

— Hai, hai, hai! Plimbă-mă, plimbă-mă!

Înțelesei că treaba pe care trebuia s-o fac era s-o plimb pe domnișoara Havisham de jur împrejurul odăii. Prin urmare, pornii numaidecît, și ea se propti

de umărul meu ; mergeam eu un pas care ar fi putut să amintească de brișca domnului Pumblechook (poate că prima pornire pe care o avusesem în casa aceea îmi dăduse această idee).

Nu prea era voinică domnișoara Havisham și, după câteva minute, îmi spuse :

— Mai încet !

Totuși, merserăm mai departe, schimbînd mereu înțeleala, în timp ce mîna ei îmi tot zgîlțîia umărul ; își strimba gura și i se părea că merg prea repede, pentru că și gîndurile ei se urmau cu repeziciune. După cîtva timp îmi spuse :

— Cheam-o pe Estella !

Și eu am ieșit în capul scării și am strigat numele fetei, cum făcusem și rîndul trecut. Cînd lumina apărură, mă întorsei la domnișoara Havisham și pornirăm din nou de jur împrejurul odăii.

Dacă Estella ar fi fost singura spectatoare a acestei scene, și încă m-aș fi simțit destul de încurcat ; dar Estella le aduse cu ea pe cele trei doamne și pe domnul pe care îl văzusem jos, așa că eu nu mai știam ce să fac. Din politețe, dădui să mă opresc, dar domnișoara Havisham îmi zgîlțîi umărul și pornirăm mai departe ; mă simțeam rușinat la gîndul că ei ar putea să creadă că eu fusesem inițiatorul acestui joc.

— Dragă domnișoară Havisham, spuse domnișoara Sarah Pocket, ce bine arăți !

— Nu-i adevărat, răspunse domnișoara Havisham, sînt numai piele și oase.

Camilla se luminează cînd auzi că încercările domnișoarei Pocket fuseseră respinse și murmură, uitîndu-se cu jale la domnișoara Havisham :

— Sărmana de ea ! Cum ar putea să arate bine ? Ce idee !

— Și dumneata ce faci? o întreabă domnișoara Havisham pe Camilla.

Deoarece eram chiar lângă Camilla, mi se păru firesc să ne oprim; dar domnișoara Havisham nu voia. Trecurăm mai departe, și eu îmi dădeam seama că pentru Camilla eram o ființă de nesuferit.

— Mulțumesc, domnișoară Havisham, răspunse ea. O duc și eu cum pot.

— Dar ce s-a întâmplat cu dumneata? întreabă domnișoara Havisham, aspru.

— Nici nu merită să vorbesc, răspunse Camilla. Nu-mi place să vorbesc despre ceea ce simt, dar azi-noapte m-am gândit la dumneata mai mult ca de obicei.

— Altă dată să nu te mai gîndești la mine, spuse domnișoara Havisham.

— Ușor de spus! făcu Camilla, stăpînindu-și cu delicatețe un hohot de plîns; buza de sus începu să-i tremure, și lacrimile prîuseră a-i curge. Raymond e martor cît ienibahar și cite săruri trebuie să iau în cursul nopții. Raymond e martor ce zvie-nituri nervoase am în picior. Dar sughițurile și tresăririle nervoase nu înseamnă nimic față de ceea ce simt cînd mă gîndesc cu îngrijorare la cei pe care-i iubesc. Dac-aș putea să fiu mai puțin dragăstoasă și simțitoare, n-aș mai suferi de stomac și aș avea niște nervi de fier. Zau c-aș vrea să fiu așa! Dar să nu mă gîndesc la dumneata în timpul nopții, ce idee! și aci izbucni în hohote.

Înțelegi că Raymond, despre care vorbea ea, era domnul de față și că dinsul era „domnul Camilla”. În clipa aceea, Raymond îi veni în ajutor, spunînd cu o voce dulce și mîngîietoare:

— Camilla dragă, doar știe toată lumea că sentimentele tale familiale te sapă în așa hal, încît ți-au scurtat un picior.

— Nu cred că, dacă te gîndești la un om, trebuie să ai pretenții de la el, draga mea, interveni doamna cea gravă, al cărei glas nu-l auzisem decît o dată.

Domnișoara Sarah Pocket, pe care acum o văzui că era o femeie bătrînă, zbîrcită și uscată, cu o față închircită, de parcă era făcută din coji de alune, și cu o gură mare, ca de pisică, atîta că nu avea muștați, întări cuvintele doamnei, spunînd :

— Sigur că da, draga mea. Hm!

— Nu-i așa de greu să te gîndești, spuse doamna cea gravă.

— Parcă există ceva mai ușor? consimți domnișoara Sarah Pocket.

— Da, da! strigă Camilla, ale cărei sentimente clocotitoare păreau că se înalță din picioare pînă la piept. E foarte adevărat! E o slăbiciune să fii atît de dragăstos, dar n-am ce face. Desigur că aș duce-o mai bine cu sănătatea dac-aș fi altfel, dar chiar dac-aș putea, nu mi-aș schimba felul de-a fi. Îmi pricinuiește multă suferință, dar e o mare mîngiere, noaptea, cînd mă scol din somn, să știu că sînt așa. Și urmă o nouă izbucnire de simțăminte.

În tot timpul acesta, domnișoara Havisham și cu mine nu ne oprișem nici o clipă și ne plimbam fără încetare de jur împrejurul odăii, ba atingînd din mers fustele doamnelor, ba tîrindu-le după noi pe toată lungimea odăii întunecate și triste.

— De pildă, Matthew! spuse Camilla. Nu se amestecă niciodată în treburile familiei, nu vine niciodată s-o vadă pe domnișoara Havisham! În timp ce eu stau întinsă trei ore în șir pe canapea, cu șireturile de la corset desfăcute, fără cunoștință, cu capul căzut într-o parte, cu părul atîrnat, cu picioarele nu știu unde...

— Mult mai sus decît capul, iubita mea, spuse „domnul Camilla“.

— Aşa am stat ore în şir din pricina purtării ciudate şi de neînţeles a lui Matthew, şi nimeni nu mi-a mulţumit.

— Cred şi eu că nu ţi-a mulţumit! Îşi dadu cu părerea doamna cea gravă.

— Vezi, dragă, adăugă domnişoara Sarah Pocket (o făptură de o răutate foarte blajină), trebuie să-ţi pui întrebarea : de la cine aştepţi mulţumiri, draga mea ?

— Fără să aştept nici un fel de mulţumire, reluă Camilla, am zăcut ore în şir în starea aceasta, şi Raymond e martor că m-am înecat şi că ienibaharul nu mi-a folosit la nimic ; bieţii copii de peste drum, copiii acordorului de pian, au crezut că gungureşte un porumbel, aşa de rău mă înecam. Şi acum să mi se spună mie... Aici Camilla îşi duse mîna la gît şi începu să schimbe feţe-feţe, ca un rezultat al combinaţiilor chimice care se petreceau în gîtlejul ei.

Cînd numele lui Matthew fu rostit, domnişoara Havisham mă opri şi se opri şi ea, uitîndu-se la cea care vorbea. Această schimbare de atitudine puse capăt reacţiunilor chimice ale Camillei.

— Va veni şi Matthew să mă vadă în cele din urmă, spuse cu severitate domnişoara Havisham, cînd voi fi întinsă pe masa aceasta. Acolo va sta, spuse ea, lovind cu bastonul în masă, la căpătîiul meu ! Şi dumneata vei sta acolo, şi bărbatul dumitale, aici ! Locul Sarei Pocket va fi aici ! Şi al Georgianei, acolo ! Acum ştiţi cu toţii care vă sînt locurile cînd veţi veni să mă sărbătoriţi. Şi acum duceţi-vă !

De cîte ori rostea cîte un nume, izbea masa cu bastonul în locul de care vorbea. Apoi îmi spuse :

— Plimbă-mă, plimbă-mă !

Şi o pornirăm din nou.

— Cred că nu-i nimic de făcut, exclamă Camilla, decît să ne supunem și să mergem! Mie îmi ajunge că am văzut, chiar și pentru un timp atît de scurt, ființa care mi-e dragă și pe care o respect. Mă voi gîndi cu o mulțumire melancolică la clipele acestea, noaptea, cînd mă voi trezi din somn. I-aș dori și lui Matthew această mîngîiere, dar el o disprețuiește. Sînt hotărită să nu dau în vileag simțămintele mele, dar e dureros să ți se spună că vrei să sărbătorești pe o rudă care a murit — ca și cum aș fi un căpcau — și apoi să ți se arate ușa. Ce idee fără rost!

„Domnul Camilla“ interveni în clipa în care doamna Camilla își duse gîfîind mîna la piept, iar doamna cu pricina dovedi o tărie de caracter neobișnuită, căci bănuiesc că voia să arate că avea de gînd să se prăbușească și să se încece de îndată ce va ieși din odaie; izbuti însă să-i trimită o bezea domnișoarei Havisham, după care fu dusă afară. Sarah Pocket și Georgiana se luptau care să rămînă ultima; dar Sarah era prea pricepută ca să poată fi învinsă și se tot sucii în jurul Georgiane cu sprinteneala ei, pînă ce aceasta din urmă fu nevoită să plece prima. Atunci, Sarah Pocket produse un efect deosebit de al celorlalți, despărțindu-se cu cuvintele:

— Dumnezeu să te binecuvînteze, dragă domnișoară Havisham! și un zîmbet iertător și indulgent pentru slăbiciunea celorlalți îi luminează fața făcută din coji de alune.

În timp ce Estella îi petrecea cu lumînarea pînă jos, domnișoara Havisham umbla mai departe cu mîna pe umărul meu, dar din ce în ce mai încet. În cele din urmă, se opri în fața focului și spuse, după ce bolborosi ceva cu ochii la jar:

— Azi e ziua mea de naștere, Pip.

Eram gata să-i spun la mulți ani, dar ea își ridică bastonul.

— Nu pot să sufăr cînd se vorbește despre asta. Nu pot să-i sufăr pe toți cei care au fost aici și nu-mi place ca cineva să-mi pomenească despre ziua mea. Au venit la mine fiindcă e ziua mea, dar n-au îndrăznit să sufle nici o vorbă despre asta.

Bineînțeles că n-am mai pomenit nici eu nimic.

— În ziua asta, cu mult înainte de a te fi născut tu, toată gramada asta de boarfe, spuse ea, îndreptînd bastonul spre pinzele de păianjen de pe masă, fără să le atingă, au fost aduse aici. Boarfele astea și cu mine ne-am ofilit împreună. Pe ele le-au ros șoarecii, pe mine m-au ros niște dinți mai ascuțiți decît dinții de șoareci.

Stătea cu capatul bastonului în dreptul inimii și se uita la masă. Ea purtase odată o rochie albă, care acum se îngălbenise și-și pierduse strălucirea; iar fața de masă fusese și ea pe vremuri albă și acum era galbenă și fără strălucire; tot ce se afla în jurul nostru părea că se va prefăce în pulbere la cea mai mică atingere.

— Cînd totul o să se prabușească, spuse ea cu o privire înspăimîntătoare, și cînd mă vor întinde moartă în rochia de mireasă pe masa de nuntă — fiindcă așa o să se întîmple, și atunci blestemul va cădea asupra lui — eu atît mai bine dacă aceasta va fi de ziua mea!

Se uita la masă ea și cum și-ar fi văzut trupul întins acolo. Eu nici nu mă mișeam. Estella se întoarse și stătu și ea locului, nemișcată. Mi se păru că staturăm așa mult timp. În aerul apăsător al odăii și în întunericul care pătrunsese în toate colțurile, mă cuprinsese teama că și Estella și cu mine vom începe să ne ofilim.

Domnișoara Havisham își reveni pe neașteptate, nu treptat-treptat, din această stare jalnică și spuse:

— Hai să vă vad jucînd cărți; de ce nu începeți?

Și ne întoarserăm în odaia ei, ne așezarăm ca rîndul trecut și, tot ca și rîndul trecut, Estella mă sarăci, iar domnișoara Havisham se uita neconținut la noi; îmi atrăgea atenția cu privire la frumusețea Estellei și, ca s-o vad mai bine, încercă din nou giuvaerurile din părul ei pe pieptul Estellei.

Iar Estella se purta cu mine ca și înainte, doar că nu-mi făcea cinstea să-mi vorbească. După ce jucărăm vreo șase jocuri, domnișoara Havisham hotărî o zi cînd trebuia să vin iarăși, și Estella mă duse jos în curte, unde din nou îmi dădu de mîncare ca unui ciune. Și, din nou, fui lăsat să mă plimb încoace și încolo, după plac.

N-are nici o importanță dacă poarta din zidul grădinii pe care mă cătărasem rîndul trecut, ca să mă uit înăuntru, era acum deschisă sau nu. E de ajuns să spun că în ziua aceea nu văzusem nici o porțiță și că de data aceasta zidul avea una. Fiindcă era deschisă și fiindcă știam că musafirii plecaseră, deoarece Estella se întorsese cu cheile în mînă, intrai în grădină și începui să mă plimb. Grădina era părăginită și presărată cu coji de castraveți și de pepeni, care păreau că au dat naștere unei recolte spontane de pălării și de ghete vechi, asemenea unor străchini găurite cu mlădițe de buruieni în vîrf.

După ce mi-am sfîrșit plimbarea prin grădină și prin sera în care nu se afla nimic altceva decît niște tulpinițe de viță căzute pe jos și cîteva sticle, m-am trezit în colțul acela jalnic pe care-l văzusem prin fereastră. Fără să-mi pun nici o clipă întrebarea dacă nu cumva era cineva în casă, mă uitai înăuntru, printr-o altă fereastră, și mă pomenii, spre marea mea mirare, nas în nas cu un tînăr palid, care avea pleoa-pele roșii și părul spălăcit.

Tînărul acesta palid se făcu repede nevăzut și ră-sări deodată lingă mine. Stătea cu nasul în cărți cînd

mă uitasem eu pe fereastră, și acum vazui că e plin de cerneală.

— Salutare, băiete! făcu el.

„Salutare” e un salut la care cel mai bun răspuns, după cum observasem eu, era tot „salutare”. Așa că răspunsei :

— Salutare! lăsînd la o parte „băiete”, din politețe.

— Cine te-a lăsat să intri? întrebă el.

— Domnișoara Estella.

— Cine ți-a dat voie să dai tîrcoale pe aici?

— Domnișoara Estella.

— Hai să ne batem, spuse tînarul cel palid.

Ce altceva puteam face decît să-i accept invitația? Mai tîrziu, mi-am pus adesea această întrebare. Ce altceva puteam face? Purtarea lui era atît de hotărîtă și eu eram atît de uluit, încît îl urmaș ca și cum aș fi fost vrăjit.

— Stai puțin, spuse el după cîțiva pași, răsucindu-se pe calcîie. Ar trebui să-ți ofer un motiv pentru care să ne batem. Uite! și băt看 numai decît din palme într-un fel supărător. își aruncă cu eleganță un picior spre spate, apoi mă trase de păr, mai băt看 o dată din palme, își aplecă capul și se repezi cu el în stomacul meu.

Acest procedeu de taur, în afară de faptul că trebuia neapărat privit ca o îndrăzneală, era deosebit de neplăcut tocmai după ce mîncasem pîine cu unt. Prin urmare, îi dădui și eu un pumn și mă pregăteam să-i mai dau unul, cînd tînarul spuse :

— Aha! așa faci? și începu să țopăie înainte și înapoi într-un chip cu totul nou pentru experiența mea marginită. Astea-s regulile jocului, spuse el, sarînd de pe piciorul stîng pe cel drept. Reguli severe! Și sări de pe piciorul drept pe cel stîng. Lasă-te jos și execută preliminariile! Și țopăi înainte și îna-

poi, făcînd tot soiul de mosturi, în timp ce eu mă uitam neputincios la el.

De fapt, mi-era cam teamă de el, fiindcă îl vedeam atît de îndeminatic; dar în ceea ce priveşte capul lui balai şi uşurel, mă simţeam convins că, atît pe tarîm fizic, cît şi moral, n-avea ce căuta în stomacul meu şi că aveam dreptul să socotesc jignitor acest fel de a se impune atenţiei mele. Prin urmare, îl întovărăşii în tăcere pîna într-un colţ retras al grădinii, mărginit de două ziduri care se întîlneau şi apărat de restul grădinii prin nişte grămezi de gunoaie. Cînd mă întreba dacă eram mulţumit de teren, îi răspunsei că da, şi el îmi ceru voie să lipsească o clipă, apoi se întoarse cu o sticlă de apă şi cu un burete înmuiat în oţet.

— E spre folosul ambilor, spuse el, punînd lucrurile lîngă zid.

Şi apoi începu să lepede nu numai haina şi vesta de pe el, ci şi cămaşa, cu un aer care era în acelaşi timp nepăsător, preocupat şi însetat de sînge.

Măcar că nu părea prea voinic — avea pistrii pe obraji şi o spuzeală pe gură — mă simţii aproape înspăimîntat de aceste pregătiri îngrozitoare. Părea de vîrsta mea, dar era mult mai înalt şi avea un fel de a se răsuci care făcea impresie. Încolo, era un tînar în haine cenuşii (cînd nu era gol, în vederea luptei), cu coatele, genunchii, încheieturile mîinilor şi călcîiele mult prea mari faţă de restul trupului.

Mi se făcu inima cît un purice cînd îl văzui înfigîndu-se în pămînt în faţa mea, făcînd tot felul de demonstraţii de agilitate şi măsurîndu-ma ca să vadă cum eram construit, ca şi cum şi-ar fi ales cu de-amănuntul osul în care voia să lovească. Niciodată în viaţa mea n-am fost atît de mirat ca atunci cînd am dat drumul primei loviturii şi l-am văzut pe tînarul

meu întins pe spate, ridicînd spre mine un nas înșingerat și o față cam schimonosită.

Dar într-o clipă se ridică în picioare și, după ce se șterse iute cu buretele, făcînd mare caz de îndeminarea lui, se infipse din nou în pămînt. A doua mare surpriză din viața mea a fost cînd l-am văzut din nou întins pe jos și privindu-mă cu un ochi negru. Vioiciunea lui mă umplea de mare respect. Părea lipsit de putere; nici o singură dată nu m-a lovit cu for și mereu îl trînteam pe jos; dar se ridică într-o clipă, se ștergea cu buretele, lua o înghițitură de apă din sticlă, foarte mulțumit că-și dă lui însuși ajutor după toate regulile artei, și apoi se îndrepta spre mine cu un aer și o îndrăzneală care mă făceau să cred că, pînă la urmă, tot o să mă doboare. Avea vîntați grozave, săracul, căci îmi amintesc cu durere că, pe măsură ce-l loveam mai des, îl loveam mai tare; dar el se ridică meru, pînă cînd, la urmă, căzu foarte rău și se lovi cu capul de zid. Dar, chiar și după această întîmplare, se ridică și se învîrti de cîteva ori, amețit, fiindcă nu știa unde mă afluam eu; în cele din urmă, se lăsă în genunchi, își șterse fața, își aruncă buretele în sus și spuse gîfîind :

— Asta înseamnă că ai cîștigat.

Părea atît de viteaz și de nevinovat, încît, deși nu eu propusesem lupta, nu mă bucuram prea mult de victoria mea. Merg chiar atît de departe încît cred că, în timp ce mă îmbrăcam, mă socoteam un soi de pui de lup, sau cine știe ce altă fiară. Totuși, mă îmbrăcai posomorît, ștergîndu-mi din cînd în cînd fața înșingerată și întrebînd :

— Pot să-ți fiu de folos ?

Și el spuse :

— Nu, mulțumesc.

— Sănătate, spusei eu.

Și el răspunse :

— Mulțumesc.

Cînd ajunsei în curte, o găsi pe Estella așteptîndu-mă cu cheile în mînă. Dar nici nu mă întrebă unde fusesem și nici de ce o făcusem să aștepte: fața îi era tare îmbujorată, ca și cum s-ar fi întîmplat ceva care i-ar fi făcut mare plăcere. În loc să se ducă de-a dreptul la poartă, intră în coridor și-mi făcu semn cu mîna.

— Vino-ncoa! Dacă vrei, poți să mă săruți.

O sărutai pe obrazul pe care mi-l întinse. Cred că mi-ar fi plăcut să o sărut de mai multe ori. Dar simțeam că acest sărut era dat unui băiat necioplit, ca o pomană, și că nu însemna nimic.

Cît cu musafirii, cît cu jocul de cărți și cu bătaia, vizita mea durase atîta, încît, cînd mă apropiai de casă, lumina ce cădea pe limba de nisip de dincolo de mlaștini lucea pe cerul negru al nopții, și cuptorul lui Joe arunca pe drum o șuviță de foc.

CAPITOLUL XII

Mă simțeam foarte neliniștit de cîte ori mă gîndeam la tînărul acela palid. Cu cît mă gîndeam mai des la lupta noastră și-l revedeam pe bietul băiat căzut pe spate, cu răsufllarea tăiată și obrații însîngerăți, cu atît eram mai sigur că o să mi se întîmple ceva. Simțeam cum sîngele celui tînăr palid apăsă asupra mea și-mi spuneam că legea îl va răzbuna. Fără să știu precis ce pedeapsă mă aștepta, simțeam totuși că nu se poate ca băieții de la țară să hoinărească prin ținut, năvălind prin casele oamenilor cu stare și năpustindu-se asupra tineretului studios fără să fie aspru pedepsiți. Timp de cîteva zile nici n-am ieșit

din casă și mă uitam grijuliu și înfricoșat prin ușa bucătăriei, înainte de a face vreun drum, ca nu cumva gardienii închisorii din ținut să pună mîna pe mine. Sîngele care curșese din nasul tînărului îmi pătasese pantalonii, și, în întunericul nopții, am încercat să spăl mărturia vinovăției mele. Tînărul mă mușcase de genunchi, și acum îmi suceam mintea în fel și chip, născocind motive de necrezut pentru cazul cînd ar fi trebuit să dau socoteală de această dovadă compromițătoare în fața judecătorilor.

Cînd veni ziua în care trebuia să mă întorc la locul unde se petrecuse scena aceea de cruzime, groaza mea ajunsese la culme. Oare oameni ai justiției, veniți anume din Londra, ma vor pîndi după poartă? Oameni trimiși anume? Sau poate domnișoara Havisham, dorind să se răzbune chiar ea pentru onelegiuire înfăptuită în casa ei, se va ridica în hainele de inmormîntare, va scoate un pistol și mă va împușca? Sau poate niște băieți — o ccață mare de băieți plătiți anume pentru asta — se vor repezi la mine, în fabrica de bere, și mă vor omîri în lovituri? O dovada a marii încrederi pe care mi-o inspirase tînărul cel palid e faptul că nu-l vedeam de loc amestecat în aceste acte de răzbunare; îmi închipuiam că ele veneau din partea unor rude lipsite de înțelepciune, împinse la răzbunare de halul în care se afla băiatul și de solidaritatea indignată cu trăsăturile familiei, care fuseseră desfigurate.

Totuși, trebuia să mă duc la domnișoara Havisham, și m-am dus. Și, închipuiți-vă! nu se întîmplă nimic din pricina luptei de rîndul trezent. Nimeni nu pomeni nimic, iar prin casă nu se vedea nici urmă de tînărul cel palid. Poarta era deschisă; am inspectat grădina, ba chiar m-am uitat pe fereastra casei retrase din fund; dar obloanele erau trase și totul părea mort. Doar în colțul unde avusese loc bătăia am putut descoperi unele urme despre existența tîna-

rului. Pe jos se vedeau urme de sânge, pe care eu le-am ascuns de orice privire omenească, acoperindu-le cu gunoi din grădină.

Pe scară, între odaia domnișoarei Havisham și cealaltă odaie, în care era așternută masa, am văzut un scaun de grădină, un scaun ușor, pus pe roțițe, pe care-l puteai împinge din spate. Îl pusese cineva acolo, după ultima mea vizită, și, din ziua aceea, ocupația mea a fost să o împing pe domnișoara Havisham în jurul odăii și pînă dincolo, în cealaltă cameră, după ce ostenea de atîta umblat cu mîna pe umărul meu. Mereu, mereu, aceleași plimbări, și uneori acestea țineau cîte trei ore în șir. Vorbesc de aceste plimbări în general, pentru că ele erau foarte numeroase, căci fusese hotărît, o dată pentru totdeauna, că trebuia să vin în acest scop la domnișoara Havisham o dată la două zile, la prînz, și fiindcă perioada pe care o rezum acum a durat cel puțin opt sau zece luni.

Pe măsură ce ne obișnuiam unul cu altul, domnișoara Havisham vorbea mai mult cu mine și mă întreba ce învățasem pînă atunci și ce meserie voiam să-mi aleg. I-am spus că voi deveni ucenicul lui Joe — cel puțin așa credeam — și am stăruit asupra faptului că eram foarte neștiutor și că aș fi vrut să știu de toate; îi spuneam toate acestea cu nădejdea că poate mă va ajuta ea întru atingerea acestui scop mult dorit. Dar nu se întîmplă așa; dimpotrivă, mi se pareă că ea prefera să mă știe neștiutor. Nici nu-mi dădea vreodată bani, sau alte lucruri, în afară de masa de prînz, și nici măcar nu pomenea că voi fi plătit pentru treaba pe care o făceam.

Estella era mereu acolo; ea îmi deschidea totdeauna poarta cînd veneam și cînd plecam. Dar nici odată nu mi-a mai spus că pot s-o sărut. Uneori răbda prezența mea cu răceală, alteori îmi arăta bunăvoință;

uneori se purta familiar cu mine, alteori spunea cu tărie că mă urăște. Domnișoara Havisham îmi șoptea adesea la ureche sau mă întreba cînd eram singur cu ea : „Așa-i că se face din ce în ce mai frumoasă, Pip?” Și cînd răspundeam da (fiindcă era adevărat), părea că se înveselește nespus. Cînd jucam cărți, domnișoara Havisham ne privea, bucurîndu-se de toate toanele Estellei ca un zgîrcit de comoara lui. Și uneori, cînd toanele ei erau atît de numeroase și de contradictorii, încît nu mai știam ce să fac și ce să spun, domnișoara Havisham o îmbrățișa cu o dragoste nemărginită și-i șoptea ceva la ureche, care suna cam așa : „Zdrobește-le inimile, mîndria mea, nădejdea mea ! Zdrobește-le inimile, fără milă !”

Cînd lucra în fierărie, Joe avea obiceiul să îngîne un cîntec, al cărui refren suna : „Bătrînul Clem”. Era un fel cam neceremonios de a aduce omagiu unui sfînt, și încă unui sfînt patron, căci cred că bătrînul Clem se bucura de această cîinste în lumea fierarilor. Cîntecul imita bătaia ciocanului și era doar un pretext liric pentru a rosti numele preacîstit al bătrînului Clem : „Așa să loviți, băieți, bătrînul Clem ! Băteți, bătrînul Clem ! Și bere beți, bătrînul Clem ! Fierul sa-l lovim, fierul să-l lovim, bătrînul Clem ! Și apoi bere să ciocnim, bătrînul Clem !” Într-o zi, curînd după apariția scaunului, domnișoara Havisham îmi spuse deodată, mișcînd nerăbdătoare din degete : „Hai, cîntă ceva !” și, spre mirarea mea, începui să îngîn cîntecul acesta, în timp ce împingeam scaunul prin cameră. Nu știu cum se făcu că-i plăcu, fiindcă, după aceea, începu să cînte și ea, cu o voce joasă și molcomă, ca și cum ar fi cîntat prin somn. Și așa a rămas obiceiul să cîntăm cîntecul acesta, în timp ce ne plimbam prin odaie, și, uneori, Estella cînta și ea ; dar cîntecul era atît de potolit chiar atunci cînd cîntam toți trei, încît făcea mai pu-

în zgomot în casa aceea veche și înfiorătoare decît cea mai slabă adiere de vînt.

Ce se petrecea cu mine în lumea aceasta nouă? Cum ar fi fost cu puțință ca firea mea să nu fie înrîurită de cele ce vedeam? E oare de mirare că, atunci cînd ieșeam la lumina zilei din odăile galbene și pline de umbre, gîndurile îmi erau aiurite, iar ochii orbiți?

Poate că i-aș fi vorbit lui Joe despre tînarul acela palid dacă nu l-aș fi amăgit pe vremuri cu invențiile mele năstrușnice. Dar după cum stăteau lucrurile, simțeam că Joe va vedea cu siguranță în tînarul cel palid un călător potrivit pentru trăsura de catifea neagră; așa că nu i-am povestit nimic. Și apoi, pe măsură ce trecea timpul, cea teamă de a vorbi despre domnișoara Havisham și Estella, care mă cuprinsese din prima zi, se făcea din ce în ce mai puternică. Nu aveam încredere desăvîrșită decît în Biddy, și sărmanei Biddy îi spuneam totul. De ce mi se părea firesc să fac așa și de ce pe Biddy o interesa tot ce-i spuneam, nu știam pe vremea aceea; dar acum cred că știu.

Între timp, acasă, în bucătărie, se țineau sfaturi, care mă scoteau din sîrite. Măgarul acela de Pumblechook venea adeseori seara, să stea de vorbă cu sora-mea despre planurile mele; și cred într-adevăr (pînă în ziua de azi și cu mai puține remușcări decît s-ar cuveni) că dacă mîinile mele ar fi putut să scoata cuiul din osia trăsorii lui, aș fi făcut-o. Păcătosul acela avea un cap atît de nerod și de mărginit, încît nu era în stare să vorbească de planurile mele de viitor decît atunci cînd eram și eu de față, asta peșemne fiindcă voia să mă înrîurească. Mă ridică de pe scăunelul pe care stăteam liniștit în colț (de obicei de guler) și, așezîndu-mă în fața focului, ca și cum ar fi vrut să facă din mine friptură, începea:

„Vezi dumneata, doamnă Joe, aici e băiatul nostru! Aici e băiatul pe care l-ai crescut ca-n palme. Ridică-ți capul, băiete, și fii de-a pururi recunoscător acelor care s-au purtat așa cu tine. Ei, și-acum, cu privire la acest băiat!...” Și începea să-mi ciufulească parul — lucru pe care, după cum am mai spus, în adîncul sufletului meu nu l-am îngăduit de cînd mă știu mei unei făpturi omenești — apoi mă apuca de mincea. Arătam atît de neghiob în poziția aceasta, încît numai săptura domnului Pumblehook se putea măsura cu mine în neghiobie.

După aceea, el și cu soră-mea începeau să se întrecă în speculații nesăbuite asupra domnișoarei Havisham și asupra celor ce avea ea de gînd să facă cu mine și pentru mine, așa încît mă cuprindea o dorință dureroasă de a izbucni în lacrimi, de a mă reperi la domnul Pumblehook și de a-l lua la pumni. Oai de cîte ori mi se adresa mie, soră-mea vorbea ea și cum mi-ar fi smuls cîte un dinte la fiecare cuvînt, în timp ce domnul Pumblehook, care se decretase el însuși patronul meu, mă privea de sus cu un aer disprețuitor, ca un adevărat arhitect al destinului meu, nemulțumit de a se fi încureat într-o afacere foarte prost plătită.

În aceste convorbiri, Joe nu avea nici un amestec. Dar doamna Joe și domnul Pumblehook i se adresa destul de des, pe măsură ce discuțiile înaintau, deoarece soră-mea băgase de seamă nemulțumirea lui Joe la gîndul că eu voi părăsi fierăria. Acum eram destul de mare ca să devin ucenicul lui Joe; și cînd Joe ședea cu vîtraul pe genunchi, răscolind gînditor cenușa de la marginea vetrei, soră-mea talmăcea fără nici un fel de îndoială această faptă nevinovată ca o dovadă de împotrivire față de vorbele ei, și de aceea se năpustea asupra lui, îl zgîlția, smulgea vîtraul din mîinile lui și-l arunca. Sfîrșitul acestor dez-

bateri era totdeauna furtunos. Pe neașteptate, fără nici o legătură cu ce se vorbise, soră-mea se oprea în mijlocul unui căscat și, dînd cu ochii de mine, ca din întîmplare, se repezea asupra mea, spunînd : „Hai, destul s-a vorbit de tine ! Să te duci numai decît la culcare. Cred că ne-ai împuiat destul capul cu ale tale pentru ziua de-azi !“

„Ca și cum eu le-aș fi cerut hatîrul de a-mi scoate sufletul !“

Lucrurile au mers așa multă vreme și pare-se că ar fi mers tot așa cîne știe cît dacă, într-o bună zi, domnișoara Havisham nu s-ar fi oprit deodată, în timp ce ne plimbam, sprijinindu-se de umărul meu și spunînd supărată :

— Ai crescut mare, Pip !

Socotii că cel mai nimerit lucru e să-i dau a înțelege, cu ajutorul unei priviri gînditoare, că acest lucru poate fi pus pe seama unor împrejurări asupra cărora n-aveam nici o putere.

Ea tăcu, dar, după puțin timp, se opri din nou, uitîndu-se la mine ; și apoi din nou ; după aceea, fu toată ziua încruntată și îmbufnată. În ziua următoare, cînd, după plimbarea noastră obișnuită, am dus-o pînă la masa de toaletă, ea mă opri cu o mișcare nerăbdătoare din degete :

— Ia mai spune-mi o dată, cum îl cheamă pe fierarul tău ?

— Joe Gargery, domnișoară

— Asta-i meșterul la care trebuie să fii tu ucenic ?

— Da, domnișoară.

— Ar fi bine să intri ucenic la el cît mai curînd. Crezi că Gargery ar vrea să vină aici cu tine și să aducă contractul cu el ?

Îi dădui să înțeleagă că nici nu mă îndoiam că Joe va socoti această invitație drept o mare cîustă.

— Atunci, spune-i să vină !

— Cam pe cînd, domnișoara Havisham?

— Ei asta-i! Oricînd, cît mai curînd! Și vino și tu cu el.

Cînd am ajuns seara acasă și i-am dat lui Joe această veste, soră-mea „a sărit în sus“ într-un chip mai neliniștitor decît altă dată. Ne întrebă pe mine și pe Joe dacă credem că ea este o zdreanță bună să fie călcată în picioare și care este societatea pentru care o socoteam potrivită și cum îndrăznim să ne purtăm așa față de dînsa. După ce sfîrși acest torent de întrebări, aruncă cu un sfeșnic în Joe, izbueni în hohote de plîns, scoase fîrașul — ceea ce nu prevestea niciodată nimic bun — își puse șorțul ei cel grosolan și începu să măture casa, plină de năduf. Nemulțumită cu această curățenie uscată, luă o galeată cu apă și o perie de frecat podelele și ne dădu afară, așa că furăm nevoiți să dîrdim de frig în curticea din spatele casei. Era trecut de ora 10 seara cînd îndraznirăm să ne furișăm în casă, și ea îl întrebă pe Joe de ce nu se căsătorise cu o negresă. Cu o roabă innăscută. Joe nu răspunse, sărmanul de el, ci își tot frîngea mustața și se uita jalnic la mine, ca și cum s-ar fi gîndit că într-adevăr căsătoria cu o negresă ar fi fost o socoteală mai bună.

CAPITOLUL XIII

A fost o grea încercare pentru mine să-l văd pe Joe, a treia zi, gătindu-se cu hainele lui de duminică, pentru ca să mă însoțească la domnișoara Havisham. Și deoarece el socotea că e cazul să-și pună hainele de gală pentru această ceremonie, nu era treaba mea să-i spun că-i stătea mult mai bine în hainele de lu-

eru; cu atât mai mult cu cât știam că bietul om se mișca atât de greoi numai și numai din pricina mea și că tot pentru mine își ridicase gulerul la spate atât de sus, încât părul din creștetul capului îi stătea zburlit, ca un smoc de pene.

La gustarea de dimineață soră-mea ne înștiință că voia să vină cu noi la oraș și să fie lăsată la unchiul Pumblechook, de unde trebuia s-o luăm „după ce vom fi sfinșit treaba cu doamnele noastre cele elegante“, un fel de a vorbi care îl făcu pe Joe să se aștepte la tot ce se poate mai rău. Joe închise fierăria pentru toata ziua și scrisese cu cretă pe ușă (cum avea el obiceiul să scrie în ocaziile, foarte rare de altfel, cînd nu lucra) monosilaba DUS, urmată de o săgeată, care, pare-se, zbura în direcția în care pleca și el.

Pornirăm spre oraș cu soră-mea în frunte; purta pe cap o căciuliță foarte încăpătoare de blană de castor, ținea cu gravitate în mîna un coșuleț de paie, de parcă ar fi purtat pecetea țării în ambalaj de nuiele, era încălțată cu saboți de lemn, pe umeri purta un șal de zile mari și mai avea și o umbrelă, deși era o zi frumoasă și însorită. Nu sînt cu totul sigur dacă luase cu ea aceste obiecte din îngîmfare sau ca să se pedepsească pe ea însăși; dar cred mai curînd că voia să le dea în vileag ca pe niște obiecte care îi aparțineau, așa cum Cleopatra¹, sau orice altă regină năbădăioasă, își arăta bogățiile la defilări sau procesiuni.

Cînd ajunserăm la casa domnului Pumblechook, soră-mea se repezi înăuntru și ne lăsă afară. Deoarece era aproape ora prînzului, Joe și cu mine o pornirăm de-a dreptul spre casa domnișoarei Havisham. Estella deschise poarta, ca de obicei, și în clipa în care o văzu, Joe își scoase pălăria și și-o întinse cu

¹ *Cleopatra* (68—30 î.e.n.), regină a Egiptului, vestită prin frumusețea ei

borurile pe amîndouă minile, ea și cum ar fi cîntărit-o și n-ar fi vrut să se înșele nici măcar cu un sfert de uncie ¹.

Estella nu ne luă în seamă pe nici unul din noi, ci ne arătă drumul, pe care eu îl cunoșteam atît de bine. Eu mergeam în urmă ei, și Joe era ultimul. Cînd m-am uitat înapoi spre Joe, în coridorul cel lung, am văzut că tot își mai cîntărește grijuliu pălăria și că ne urmează cu pași mari și în vîrfurile picioarelor.

Estella îmi spuse că trebuie să intrăm amîndoi, așa că îl luai pe Joe de mîncă și-l dusei la domnișoara Havisham. Ea ședea la masa de toaletă și-și întoarse numaidecît privirile spre noi.

— A! îi spuse ea lui Joe. Dumneata ești bărbatul surorii acestui băiat?

Nu mi-aș fi putut închipui niciodată că dragul de Joe ar putea să arate atît de deosebit de cum era de obicei și atît de asemănător cu o pasăre ciudată; stătea fără să scoată o vorbă, cu smocul de pene din vîrfurile capului zburat și cu gura căscată, de parca ar fi vrut să înghită un vierme.

— Ești bărbatul surorii acestui băiat? repetă domnișoara Havisham.

Era foarte supărător felul în care, în tot timpul acestei întrevederi, Joe se încăpățîna și vorbea cu mine în loc să vorbească cu domnișoara Havisham.

— Da, Pip, începu Joe cu un ton de argumentare puternică, foarte tainic și foarte politicos în același timp. Adică m-am căsătorit cu soră-ta fiindcă pe atunci eram, vorba ceea, burlac.

— Bine! făcu domnișoara Havisham. Și ai crescut băiatul cu gîndul să-l iei ncenic, așa-i, domnule Gargery?

¹ *Uncia* — veche unitate din sistemul englez de greutate; o uncie = aproximativ 35 de grame.

— Doar știi, Pip, răspunse Joe, că noi doi am fost întotdeauna prieteni și că plănuiam între noi să facem ștregării. Și chiar dacă ai spus că nu-ți place meseria fiindcă te murdărești cu negreală și funingine, să știi că tot am fi petrecut de minune, Pip!

— A avut băiatul vreodată ceva împotrivă? întrebă domnișoara Havisham. Îi place meșteșugul?

— Știi prea bine, Pip, răspunse Joe, întărind amestecul de argumentare, taină și politețe, că asta a fost dorința ta cea mare. (Deodată îmi dădui seama că înainte de a apuca să vorbească mai departe, Joe avea de gând să folosească în această împrejurare epitaful compus de el.) Și am înțeles dorința ta prin cuvinte și purtare!

În zadar mă osteneam să-l fac să înțeleagă că ar trebui să vorbească cu domnișoara Havisham. Cu cât făceam mai multe gesturi și strîmbături ca să-l conving, cu atât îmi vorbea mai tainic, mai argumentativ și mai politicos.

— Ai adus contractul cu dumneata? întrebă domnișoara Havisham.

— Doar știi, Pip, răspunse Joe, ca și cum întrebarea ar fi fost de prisos, că tu singur mi l-ai pus în pălărie și știi bine că-i acolo.

Cu aceste cuvinte, scoase contractul și mi-l întinse mie, în loc să-l dea domnișoarei Havisham. Mă tem că mi-era cam rușine de purtarea bietului om. Știam bine că mi-e rușine de el în clipa în care o văzui pe Estella în spatele scaunului domnișoarei Havisham și-i citii în ochi un rîs răutăcios. Luai contractul din mîna lui Joe și-l întinsei domnișoarei Havisham.

— Nu te-ai așteptat să primești plată pentru ucenicia băiatului? spuse ea cu ochii la contract.

— Joe! spusei eu dojenitor, căci el nu răspunse deloc. De ce nu răspunzi?...

— Pip! răspunse Joe, tăindu-mi vorba, ca și cum s-ar fi simțit jignit. Nu s-a pus niciodată între noi o întrebare ca asta, care să aibă nevoie de răspuns. și doar știi bine că răspunsul meu e: Nu! Știi bine că-i nu, Pip, atunci ce să mai spun și eu?

Domnișoara Havisham îi aruncă o privire ca și cum ar fi înțeles mai bine decât aș fi crezut eu ce fel de om este Joe, fiindcă vedea cum se purta; apoi luă o pungă de lingă ea, de pe masă.

— Asta-i răsplata lui Pip, spuse ea, uite-o. În punga asta sînt douăzeci și cinci de lire. Dă-le stăpînului tău, Pip!

Ca și cum ar fi fost scos din mîinți de mirarea pe care făptura din fața lui și odaia aceea ciudată o stîrneau în el, Joe mi se adresa tot mie și de data aceasta:

— Asta-i foarte frumos din partea ta, Pip, și de aceea darul tău e binevenit, deși niciodată nu l-am așteptat, nici acum, nici altă dată. Și acum, băiete, spuse Joe, în timp ce pe mine mă lua cu frig și cald, fiindcă mi se părea că expresia aceea familiară era adresată domnișoarei Havisham, și acum, băiete, să ne facem datoria! Fie ca tu și cu mine să ne facem datoria, amîndoi și fiecare cu ajutorul celuilalt, și ceea ce ne va aduce darul tău năminimos să fie spre mulțumire acelor... care niciodată... Aci Joe se poticni, căci ajunsese la un punct nespus de greu, pînă ce se salvă triumfător cu cuvintele: Și departe să fie toate acestea de mine! Aceste cuvinte îi sunară atît de frumos și de convingător, încît le rosti de două ori.

— Du-te sănătos, Pip! spuse domnișoara Havisham. Condu-i, Estella.

— Să mai vin și altă dată, domnișoară Havisham? întrebai eu.

— Nu. Acum Gargery e stăpînul tău. Gargery! O vorbă să-ți mai spun.

Eu ieșii pe ușă și o auzii spunîndu-i cu glas deslusit și apăsător lui Joe, pe care-l chemase înapoi:

— Băiatul s-a purtat bine aici, și asta-i răsplată lui. Nădăjduiesc că dumneata, ca om cinstit, n-ai să mai ceri nimic altceva.

Cum a ieșit Joe din odaie nu m-am lămurit nici odată; dar știu că, după ce a ieșit, urca mereu scările în loc să le coboare și că se dovedi surd la toate muștrările mele, pînă cînd mă apropiai de el și-l apucaai de mînă. Într-o clipă ieșirăm pe poartă, care fu încuiată în urma noastră, și Estella dispăru. Cînd se văzu din nou la lumina zilei. Joe se sprijini cu spatele de zid și îmi spuse: „Grozav!“ Și rămase atîta timp nemișcat, repetînd: „Grozav“, încît începui să mă tem că n-o să-și mai vină în fire. În cele din urmă, își lungi exclamația, spunînd: „Pip, îți spun eu că e grozav!“ Și așa, încetul cu încetul, își recăpătă graiul și fu în stare să pornească mai departe.

Am motivele mele să cred că mintea lui Joe a ieșit mai ascuțită din această întîlnire, căci, în drum spre casa lui Pumblechook născoci un plan iscusit și adînc. Motivele mele se bazează pe cele ce se petrecură în salonașul domnului Pumblechook; la intrarea noastră, soră-mea stătea de vorbă cu nesuferitul acela de negustor de grîne.

— Ei! făcu soră-mea către noi doi. Dar cu voi ce s-a întîmplat? Mă mir că mai binevoiți să vă întoarceți în societatea unor bieți oameni de rînd!...

— Domnișoara Havisham, spuse Joe, uitîndu-se țintă la mine, ca și cum s-ar fi căznit să-și amintească de ceva, a stăruit mult să dăm... cum a spus, complimente sau salutări, Pip?

— Complimente, spusei eu.

— Aşa mi-amintesc şi eu, spuse Joe. Complimentele ei doamnei Gargery.

— Mult o să-mi folosească! făcu soră-mea, dar era destul de măgulita

— Şi, urmă Joe, privindu-mă iar țință, ca şi cum s-ar fi căznit din nou să-şi amintească ceva. a mai spus că ar dori ca sănătatea să-i îngăduie... nu-i așa, Pip?

— Plăcerea... adăugai eu.

— De a sta de vorbă cu doamnele din ținut, spuse Joe, trăgînd aer în piept.

— Bine! strigă soră-mea, cu o privire mai dulce spre domnul Pumblechook. Ar fi putut să aibă buna-cresștere de a trimite vorbă de la început, dar mai bine mai tîrziu decît niciodată. Şi ce i-a dat zăpăcitului ăstuia?

— Nu i-a dat nimic, spuse Joe.

Doamna Joe era gata să izbuenească, dar Joe vorbi mai departe:

— Tot ce dă, dă prietenilor lui. „Şi prin prieteni, așa ne-a spus dumneaei, înțeleg pe sora lui, doamna J. Gargery.“ Astea au fost cuvintele ei: „Doamna J. Gargery“. N-o fi știut, adăugă Joe, cu un aer gînditor, dacă-i Joe sau Jorge.

Soră-mea se uită la Pumblechook; acesta mîngîia brațele jîlțului de lemn și dădea din cap către soră-mea și spre foc, ca și cum ar fi știut toate acestea dinainte:

— Și cît ți-a dat? întrebă soră-mea, rîzînd în toată legea.

— Ce-ar spune lumea de față dacă ar fi zece livre? întrebă Joe.

— Ar spune, se repezi soră-mea, destul de bine. Nu grozav, dar destul de bine.

— Aflați că-i mai mult decît atît, spuse Joe.

Șarlatanul de Pumblechook¹ dădu numaidecît din cap și spuse, frecîndu-și brațele de scaun:

— E mai mult decît atît, doamnă.

— Ce, doar n-ai să spui... începî soră-mea.

— Bă da, spun, doamnă, spuse Pumblechook; dar ai răbdare. Zi înainte, Joseph. Bravo ție! Zi înainte!

— Ce-ar spune lumea de față de douăzeci de livre? urmă Joe.

— Frumos, asta ar fi cuvîntul pōtrivit! răspunse soră-mea.

— Bine, făcu Joe. Aflați că-i mai mult decît atît.

Fățarnicul de Pumblechook dădu din nou din cap și spuse, rîzînd șerōtitor:

— E mai mult decît atît, doamnă. Bine. Zi mai departe, Joseph!

— Ei, ca să încheiem, spuse Joe, încîntat, întinzînd surorii mele punga, sînt douăzeci și cinci de livre.

— Douăzeci și cinci de livre! răsună ca un ecou glasul celui mai josnic dintre șarlātani, și Pumblechook se sculă, ca să strîngă mina surorii mele. Și nu e mai mult decît meriți dumneata (după cum am și spus cînd mi s-a cerut părerea), și îți doresc să te bucuri de acești bani!

Dacă păcătōsul s-ar fi oprit aici, tot ar fi fost desul de urît din partea lui, dar greșeala lui se îngroșă și mai tare cînd propuse să mă ia sub paza lui, cu drept de protecție asupra mea, faptă care lăsa în umbră toate ticăloșiile lui din trecut.

— Vedeți voi, tu, Joseph, și soția ta, spuse domnul Pumblechook, strîngîndu-mi brațul deasupra cotului, eu sînt un om cārnia îi place să ducă la bun sfîrșit ceea ce a început. Baiatul ăsta trebuie scos la lumină. Lăsați-l în grija mea. Îl scot eu la lumină.

— Numai Dumnezeu știe, unchiule Pumblechhook, spuse soră-mea (strângînd cu putere banii în mîna), cît îți sîntem de îndatorați!

— Nu te mai gîndi la asta, doamnă, răspunse diavolescul negustor de grîne. Plăcerea-i plăcere. Dar băiatul ăsta, știți, trebuie să-l scoatem la lumină. Cînd am spus că voi avea cu grijă de asta, am spus adevărul!

Judecătoria era alături, linga Primărie, și o por-nirăm într-acolo, pentru ca intrarea mea ca ucenic la Joe să fie legalizată de un judecător. Spun că o por-nirăm; adevărul e că Pumblechhook mă împinse pînă acolo ca și cum m-ar fi prins chiar atunci cotrobăind prin buzunarele vreunui trecător sau dînd foc la o claie de fin, și, de fapt, toată curtea avea impresia că fusesem prins cu ocaua mică, fiindcă, în vreme ce Pumblechhook mă împingea de la spate, prin mulțime, auzeam glasuri care spuneau: „Ăsta ce-a făcut?“ și altfel: „E tînăr, dar are o mutră tare pă-cătoasă, nu-i așa?“ Ba un om foarte blind și bine-voitor îmi întinse chiar o cărticică împodobită cu o gravură de lemn, care reprezenta un tînăr fioros în-fășurat în lanțuri grele, asemănătoare cu niște cîr-nați; cartea era intitulată: *A se citi în celulă*.

Judecătoria mi se păru un loc ciudat, cu strane mai înalte decît cele din biserică, cu oameni care se înghesuiau în strane și priveau și cu judecători ară-toși (unul avea capul pudrat), care stăteau în jilțuri, cu brațele încrucișate, sau trăgeau tutun pe nări, sau dormeau, sau scriau, sau citeau ziarele. Pe pereți se mai vedeau și chipuri strălucitoare și întunecate, pe care ochiul meu neartistic le privea ca pe un amestec de aluat întărit și de lipici. Într-un colț, hîrțiile mele fură semnate după lege și atestate, și astfel „intra-i ucenic“; în tot timpul acesta, domnul Pumblechhook

mă ținea de parcă pregatea drumul meu spre eșafod și se îngrijea ca totul să fie în regulă.

După ce ieșirăm și scăparăm de băieții care se înfierbîntaseră așteptînd cu emoție să asiste la torturarea mea în public și se simțiră foarte dezamăgiți cînd văzură că eram înconjurat de prieteni, ne întoarserăm la casa domnului Pumblehook. Soră-mea se înflacărase așa de strașnic cu privire la cele douăzeci și cinci de livre, încît voia cu orice preț să sărbătorim norocul cel mare la „Mistrețul albastru” și să-l trimită pe domnul Pumblehook să aducă familia Hubble și pe domnul Wopsle, cu brișca.

Zis și făcut; și ce zi tristă am petrecut eu! Fiindcă, lucru de neînțeles pentru mine: în mintea tuturor era limpede că eu eram de prisos la această petrecere. Și, culmea: din cînd în cînd, sau mai bine zis cînd n-aveau altceva mai bun de făcut, mă întrebau de ce nu mă înveselesc și eu. Și ce altceva puteam face decît să mă înveselesc chiar atunci cînd nu mă simțeam vesel?

Oricum, însă, ei erau oameni mari, aveau felul lor de a se purta și făceau și ei tot ce puteau ca să se înveselească. Șarlatanul de Pumblehook se întrecea pe sine în rolul binefăcătorului și al inițiatorului întregii solemnități, drept care se așeza în capul mesei; și cînd vorbi adunării despre ucenicia mea — după ce se bucurase drăcește de faptul că puteam fi închis dacă eram prins jucînd cărți, bînd băuturi tari, stînd seara tîrziu în tovărășia unor oameni nerespectabili sau lăsîndu-mă ispitit de alte asemenea rătăcirii, care în contractul meu erau privite ca aproape de neînlaturat — mă așeza pe un scaun lîngă el, ca să-și poată însufleși toate observațiile cu gesturi.

În afară de aceasta, tot ceea ce țîn minte despre „petrecerea” din seara aceea e faptul că oamenii nu

mă lăsau să adorm și că, de cîte ori vedeau că mă prinde somnul, mă trezeau și-mi spuneau să mă învesclesc. Mai țin minte cum seara, tîrziu, domnul Wopsle ne cinsti cu *Oda* lui Collins și-și aruncă cu atîta putere la pămînt sabia însingerată, încît un chelner veni și spuse: „Negustorii de jos vă felicită, dar spun că nu sînteți un bun scamator“. Îmi mai amintesc că, în drum spre casă, erau cu toții foarte veseli și cîntau *O frumoasă doamnă!* Domnul Wopsle cînta basul și (drept răspuns nătărăului aceluia care dirijează acest cîntec în chipul cel mai nerușinat din lume) afirma cu o voce nespus de puternică că el era omul cu pletele albe în vînt, că el era călătorul cel mai slab de pe pămînt.

În sfîrșit, mi-amintesc că, intrînd în odăita mea, mă simțeam nenorocit de-a binelea, deoarece credeam cu tărie că meșteșugul lui Joe n-o să-mi placă nici-odată. Îmi plăcuse odată, dar „odată“ nu era acum.

CAPITOLUL XIV

Nu există un lucru mai dureros decît acela de a-ți fi rușine de casa ta. Simțămîntul acesta e plin de o neagră nerecunoștință și poate că pedeapsa e necesară și binemeritată, dar pot dovedi că e un lucru foarte dureros.

Casa în care trăiam nu fusese niciodată un loc foarte plăcut pentru mine din pricina firii surorii mele. Dar Joe sfințise casa, și eu eram legat de ea. Socoteam salonașul de musafiri drept cel mai elegant salon din lume; asemuia ușa de la intrare cu portalul tainic al unui templu, care nu se deschide decît cu prețul unei jertfe de pui la frigare; bucă-

tăria mi se părea un lăcaș fără măreție, dar cast, iar fierăria — drumul strălucitor care duce la bărbăție și neatinare. Într-un singur an, totul se schimbase. Acum totul era grosolan și obișnuit, și pentru nimic în lume n-aș fi vrut ca domnișoara Havisham și Estella să vadă toate acestea.

Cît de mult din această neplăcută stare sufletească se datora greșelii mele, cît domnișoarei Havisham și cît surorii mele, n-are rost să ne întrebăm acum. Schimbarea avusese loc; lucrul se întîmplase. Bun sau rău, de iertat sau de neiertat, se întîmplase.

Odată, demult, mi se părea că în ziua în care voi intra în fierărie și-mi voi sufleca mînelele cămașii, eu, ucenicul lui Joe, voi fi nobil și fericit. Acum, cînd înlăptuirea acestui lucru stătea în puterile mele, simțeam doar că eram murdar de praf de cărbuni și că asupra cugetului meu apăsa zilnic o greutate față de care nicovala era ușoară ca un fulg. Mai tîrziu, în viața mea (ca și în viața oricărui om, bănuiesc) au existat adesea clipe în care am simțit cum se lasă o perdea groasă, acoperind, pentru un timp, orice interes și orice farmec și nelăsînd să patrundă pînă la mine decît o suferință fără margini. Niciodată însă această perdea n-a căzut cu atita greutate și nepăsare ca atunci cînd calea pe care trebuia să o urmez se întindea dreaptă în fața mea, o dată cu hotărîrea pe care o luasem de a fi ucenicul lui Joe.

Mi-amintesc că, ceva mai tîrziu, tot în „vremea” aceea, obișnuiam să stau duminică seara, cînd se întuneca, în preajma cimitirului, asemuind speranțele mele de viitor cu mlaștinile bătute de vînt și gîndindu-mă că și unele, și altele, la fel de netede și joase erau străbătute de drumuri necunoscute și erau acoperite de ceața întunecoasă care se ridica din mare. Eram la fel de abătut în prima zi a uceniciei mele ca și mai tîrziu; dar mă bucur la gîndul că

n-am suflat nici o vorbă lui Joe despre durerea mea tot timpul cît a durat contractul nostru. Este, cred, singurul lucru bun pe care l-am făcut în vremea aceea și de care mă bucur.

Fiindcă, deși anii aceia cuprind și întîmplările pe care vreau să le povestesc, meritul acelor întîmplări îi revine lui Joe. Nu pentru că eu eram credincios, ci pentru că Joe era credincios, nu mi-am luat lumea în cap și nu m-am făcut soldat sau marinăr. Și nu pentru că eram pătruns de valoarea hărniciei, ci pentru că Joe era pătruns de acest lucru, munceam destul de sîrguincios, măcar că munceam în silă. E greu de știut cît de departe merge înrîurirea unui om de treabă, cîstit și înzestrat cu simțul datoriei; dar e ușor de știut cît de mult te-a înrîurit pe tine omul din apropierea ta, și știu prea bine că puținele lucruri bune care s-au prins de mine în timpul uceniciei mi-au venit de la inima cîstită și mulțumită a lui Joe, și nu de la ființa mea, nemulțumită și frământată de alte năzuințe.

Cine ar fi putut să spună ce voiam? Cum aș putea spune eu însumi, de vreme ce nici eu nu știam? Gîndul care mă îngrozea cel mai tare era acela că, într-o zi nenorocită, cînd voi arăta mai murdar și mai grosolan ca oricînd, îmi voi ridica ochii și o voi vedea pe Estella uitîndu-se în fierărie printr-una din feres-truicile de lemn. Eram urmărit de teama că, mai de vreme sau mai tîrziu, ea mă va găsi cu fața și mîinile negre, îndeletnicindu-mă cu treaba cea mai grosolană, și că se va bucura și mă va disprețui. Adeseori, în asfințit, cînd suflam în foale în locul lui Joe, sau cînd cîntam împreună cu el *Bătrînul Clem*, gîndul că obișnuiam să cîntăm acest cîntec la domnișoara Havisham mă făcea parcă să văd chipul Estellei desprinzîndu-se din flăcări, cu părul ei frumos fluturînd în vînt și cu ochii ei batjocoritori; adeseori, în ase-

menea clipe, mă uitam spre ochiurile negre din perele, care erau ferestrele, și, părîndu-mi-se că o văd trăgîndu-și capul înapoi, îmi închipuiam că Estella venise în cele din urmă.

După aceea, cînd intram în casă ca să luăm cina, casa și mîncarea mi se păreau mai grosolane ca nici-odată și, în fundul inimii mele păcătoase, mi-era mai rușine de casa mea ca oricînd.

CAPITOLUL XV

Deoarece crescusem prea mare pentru școala pe care o ținea mătușa domnului Wopsle, educația mea de sub conducerea acelei femei zăpăcite luă sfîrșit. Dar asta nu se întîmplă înainte ca Biddy să-mi fi împărtășit tot ce știa, începînd cu catalogul de prețuri și sfîrșind cu un cîntec caraghios, pe care-l cumpărase ea odată cu o jumătate de penny. Deși singura parte inteligibilă din această lucrare literară eran primele rînduri

Cînd mă dusei în orașul Lunnon, oameni buni,

Tralala, tralala,

Tralala, tralala,

Nu m-am întors oare acasă negru, oameni buni?

Tralala, tralala,

Tralala, tralala,

totuși, în dorința mea de a deveni mai înțelept, am învățat pe dinafară această compoziție, cu multă sîrguință; și nici nu-mi amintesc să-mi fi pus întrebări cu privire la valoarea ei; mă gîndeam doar (cum, de altfel, gîndesc și acum) că erau prea multe tralalauri față de restul poeziei. În setea mea de a ști cît mai mult, îi propusei domnului Wopsle să mă ferească

și pe mine cu cîteva fărîme intelectuale din comoara lui, ceea ce el primi cu bucurie. Dar deoarece pînă la urmă am descoperit că avea nevoie de mine doar în calitate de manechin dramatic, pe care să-l poată contrazice, jeli, amenința, îmbrățișa, străpunge, înghionti și lovi în fel și chip, m-am lipsit foarte curînd de acest fel de învățătură, mai ales după ce domnul Wopsle mă stîlcise în bătaie în timpul uneia din furiile lui poetice.

Tot ce afluam încercam să-i împărtășesc lui Joe. Această afirmație sună atît de bine, încît conștiința mea nu-mi îngăduie să n-o lămuresc pe deplin. Voiam să fac din Joe un om mai puțin neștiutor și mai puțin necioplit, pentru ca să fie mai puțin nedemn de societatea mea și mai puțin expus batjocurilor Estellei.

Vechile fortificații din mlaștini ne serveau de școală, iar o tăbliță spartă și o bucată de condei alcătuiau materialul nostru didactic, la care Joe mai adăuga o lulea cu tutun. Nu-mi amintesc ca Joe să fi reținut ceva de la o duminică la alta și nici să-și fi îmbogățit mintea cu vreo cunoștință în tot timpul cît a fost elevul meu, doar că la fortificații își fuma luleaua cu un aer mult mai grav decît în orice alt loc — aș zice chiar cu un aer mai învățat — ca și cum ar fi socotit că face progrese mari. Dragul de el, tare aș fi vrut să facă!

Locul era plăcut și liniștit; se vedeau pînzele corăbiilor care treceau pe fluviu, dincolo de chei, și uneori, în timpul refluxului, mi se părea că văd pînzele unor corăbii scufundate, care mai plutesc încă în adîncul apelor. De cîte ori mă uitam la vasele care ieșeau în larg, cu pînzele lor albe, întinse, mă gîndeam la domnișoara Havisham și la Estella; și tot la ele mă gîndeam de cîte ori lumina cădea pieziș, de departe, pe un nor, pe o pînză de corabie, pe

coasta verde a unui deal, sau pe suprafața apei, căci domnișoara Havisham și Estella, precum și casa aceea ciudată, și viața ciudată dinăuntrul ei păreau să fie în legătură cu tot ce era frumos.

Într-o duminică, Joe, care își gustase din plin luleaua, spuse de atâtea ori că „e tare de cap“, încît în ziua aceea mă lăsai păgubaș de învățătură și mă întinsei puțin pe pămînt, cu bărbia în mînă, desenînd fața domnișoarei Havisham și a Estellei peste toată întinderea, pe cer și pe ape, pînă cînd, în cele din urmă, mă hotărîi să dau în vileag un gînd cu privire la ele, care mă frămînta de mult:

— Joe, începui eu, nu crezi că ar trebui să-i fac o vizită domnișoarei Havisham?

— Știu eu, Pip? răspunse Joe tacticos. Pentru ce?

— Cum pentru ce, Joe? Pentru ce-i făcută o vizită?

— Poate despre unele vizite, spuse Joe, se poate vorbi așa, Pip. Dar dacă-i vorba să te duci la domnișoara Havisham... ar putea să creadă că vrei ceva, că aștepti ceva din partea ei.

— Nu crezi c-aș putea să-i spun că nu-i așa, Joe?

— Ai putea, măi băiete, spuse Joe. Și s-ar putea să te creadă. Dar s-ar putea să nu te creadă.

Joe simțea, cum simțeam și eu, că ajunsesem la un punct însemnat și trase cu putere din lulea, ca spusele lui să nu-și piardă tăria din pricina repetiției:

— Vezi tu, Pip, urmă Joe de îndată ce primejdia trecuse. Domnișoara Havisham s-a purtat frumos cu tine. După ce s-a purtat așa, m-a chemat înapoi, ca să-mi spună că asta e tot.

— Da, Joe. Am auzit și eu.

— Tot, repetă Joe foarte apăsător.

— Da, Joe. Îți spun doar că am auzit-o.

— Vreau să spun, Pip, că ea s-o fi gîndit : „Gata ! Eu, la miazănoapte ; tu, la miazăzi !” Cît mai departe !

Și eu mă gîndeam la asta și nu simțeam cine știe ce mîngîiere văzînd că și el gîndise la fel, fiindcă în felul acesta adevărul îmi apărea mai limpede.

— Dar, Joe...

— Da, băiete.

— Vezi, e aproape un an de cînd sînt ucenic și, din ziua în care s-a făcut contractul, nu i-am mulțumit niciodată domnișoarei Havisham, n-am întrebât de ea și nici n-am dat vreun semn de viață, ca să vadă că n-am uitat-o.

— Adevărat, Pip, dar asta doar dacă vrei să-i faci vreo două perechi de potcoave. Cred însă că, de nu s-ar găsi pe nicăieri potcoave, darul tău tot n-ar mulțumi-o.

— Nu la asta mă gîndeam, Joe ; nu mă gîndeam la un dar.

Dar lui Joe îi intrase în cap că trebuie să fie vorba de un dar și ținea morțiș la părerea lui.

— Și nici, adăugă el, dacă ți-ar ajuta cineva să-i faci un lanț nou la ușa de la intrare, sau, să spunem, cîteva șuruburi cu cap mare, pentru ca să aibă la nevoie, sau chiar ceva mai frumos, ca, de pildă, o furculiță de prăjit pîine, sau de luat prăjituri, sau un grătar de prăjit peștișori...

— Nu mă gîndeam de loc la un dar, Joe, îi tăiai eu vorba.

— Bine, spuse Joe, depănîndu-și mai departe gîndul, ca și cum eu i-aș fi dat ghes. Dac-aș fi în locul tău, n-aș face una ca asta. Nu, eu n-aș face-o. Cei trebuie un lanț de ușă dacă are unul ? Și dacă îi dai șuruburi cu capul mare, poate că n-o să-i placă. Iar dacă vrei să-i faci o furculiță de prăjit pîine, trebuie s-o faci din alamă, și tu nu te pricepi și n-o să-ți faci

cinste. Și nici cel mai priceput meșter nu poate să arate ce știe cînd face un grătar, pentru că un grătar e tot grătar, spuse Joe, neslăbindu-mă de loc, ca și cum s-ar fi ostenit să-mi spulbere o iluzie. Și poți să faci orice-ai face, dar tot un grătar o să iasă, vrei, nu vrei...

— Dragă Joe, strigai eu scos din fire și apucîndu-l de haină, oprește-te! Nici nu m-am gîndit vreodată să-i duc vreun dar domnișoarei Havisham!

— Sigur că nu, Pip, incuviință Joe, ca și cum tot s-ar mai fi luptat pentru apărarea lui; îți spun că ai dreptate, Pip.

— Da, Joe; dar voiam să-ți spun că, fiindcă tot n-avem mult de lucru, să-mi dai drumul mîine după-amiază, să mă duc pînă în oraș, ca să o văd pe domnișoara Est... Havisham.

— N-o cheamă Estavisham, Pip, spuse Joe cu gravitate; că doar n-a mai fost botezată încă o dată.

— Știu, Joe, știu. O scăpare de-a mea. Ce părere ai?

Pe scurt, Joe spuse că dacă eu credeam că așa e bine, credea și el la fel. Dar stărui mult asupra faptului că, dacă nu voi fi primit cu bunăvoință, sau dacă nu voi fi încurajat întru repetarea vizitei mele, care n-avea alt scop decît acela de a dovedi recunoștința mea față de bunăvoința de care mă bucurasem, această călătorie de experiență nu va mai fi repetată. În aceste condiții, am făgăduit să mă supun.

Trebuie să știți că Joe avea un lucrător plătit cu săptămîna, pe care îl chema Orlick. El spunea că numele lui de botez e Dolge — ceea ce era cu neputință — dar era un om atît de încăpățînat, încît nu cred să fi căzut pradă unei înșelăciuni în această privință; mai degrabă-mi vine a crede că el însuși și-a impus acest nume în rîndul oamenilor din sat, în semn de ocară pentru puterea lor de înțelegere. Era un flăcău

negricios, foarte puternic, cu umerii largi, cu mâini și picioare ce păreau prost prinse de trup, un om care nu se grăbea niciodată și se bălăbănea în mers. Chiar atunci cînd venea la lucru, parcă nu venea cu gîndul de a lucra, și apoi își făcea treaba tot așa, lasă-mă să te las, ca și cum ar fi făcut-o din întîmplare; iar cînd se ducea la prînz pînă la „Barcagiii veseli“, ca să mănînce, sau seara cînd pleca spre casă, mergea tot așa lăluu, tîrșindu-și pașii ca jidovul rătăcitor sau Cain, ca și cum nici n-ar fi știut încotro s-ar duce și nici prin gînd nu i-ar fi trecut să se mai întoarcă vreodată. Locuia la păzitorul stăvilarului, departe, prin mlaștină, și în zilele de lucru venea bălăbănindu-se din hruba lui, cu mîinile în buzunare și cu mîncarea într-o legăturică atîrnată neglijent de gît, care îi juca pe spate. Duminica stătea toată ziua la stăvilar, sau sprijinit de vreo căpiță de fin, sau de vreun hambar. Nu putea face decît mișcări împrăștiate și umbla cu ochii în pămînt; iar cînd îl opreai sau îl sileai într-un fel oarecare să-și ridice ochii, se uita în sus pe jumătate supărat și pe jumătate nedumerit, ca și cum nu l-ar fi frămîntat niciodată un alt gînd decît acela că e destul de neplăcut și de ciudat faptul că-i vine greu să gîndească.

Acest lucrător ursuz nu mă prea îndrăgea. Cînd eram mic de tot și sfios, îmi spunea că diavolul locuiește într-un colț întunecos al fierăriei și că el îl cunoștea foarte bine; de asemenea, îmi mai spunea că, o dată la șapte ani, focul trebuie aprins cu un băiat viu, și că eu eram un combustibil foarte potrivit pentru acest scop. Cînd am devenit necenicul lui Joe, bănuiala lui Orlick cum că într-o bună zi l-aș putea înlocui se întări; prin urmare, acum mă îndrăgea și mai puțin. Nu că ar fi spus vreodată sau că ar fi făcut vreodată ceva care să dovedească desehis dușmănia lui; am băgat însă de seamă că sufla in-

totdeauna scinteile spre mine și că de cîte ori cîntam *Bătrînul Clem*, nu intra la momentul potrivit.

Dolge Orlick era de față și lucra, a doua zi, cînd i-am amintit lui Joe de după-amiaza mea liberă. Nu spuse nimic în clipa aceea, pentru că lucra împreună cu Joe la o bucată de fier roșu, în timp ce eu eram la foale. Dar de îndată ce sfîrși, spuse, sprijinindu-se de ciocan :

— Uite ce e, stăpîne ! Desigur că n-ai să faci doar pe placul unuia ! Dacă mititelul de Pip are o jumătate de zi liberă, poartă-te la fel și cu bătrînul Orlick.

Cred că n-avea mai mult decît 25 de ani, dar vorbea întotdeauna despre el ca despre un bătrîn.

— De ce ? Ce-ai să faci tu cu o jumătate de zi liberă ? întrebă Joe.

— Ce-am să fac eu ? Dar el ce o să facă ? O să fac ce-o să facă și el, spuse Orlick.

— Pip se duce la oraș, spuse Joe.

— Bine, atunci bătrînul Orlick se duce și el la oraș, răspunse omul nostru. Ce, nu-i loc pentru doi oameni în oraș ? Numai pentru unul ?

— Nu te-nfuria, spuse Joe.

— Ba mă-nfurii dacă-mi place ! mormăi Orlick. Îmi plac mie cei cu plimbatul la oraș ! Hai, meștere. Fără nedreptate. Fii om de înțeles !

Deoarece meșterul nu voia să vorbească mai departe pînă ce lucrătorul nu se va potoli, Orlick se repezi la cuptor, scoase un drug înroșit, îl îndreptă spre mine, ca și cum ar fi vrut să mă străpungă cu el. îl învîrti în jurul capului meu, îl puse pe nicovală și începu să-l turtească cu ciocanul de parc-ar fi fost trupul meu — așa mi se părea mie — iar scinteile ar fi fost singele care țîșnea ; în sfîrșit, după ce ciocănisese atît încît el se încălzise și fierul se răcise, spuse, sprijinindu-se de ciocan :

— Ei, meștere !

— Te-ai potolit? întrebă Joe.

— Da, m-am potolit! spuse Orlick morocănos.

— Ei, atunci, fiindcă-ți vezi de lucru ca și ceilalți, spuse Joe, hai să fie sărbătoare pentru toți!

Soră-mea, care auzise totul din curte — avea obiceiul să spioneze și să tragă cu urechea fără rușine — își băgă imediat capul pe una din ferestre.

— Numai tu ești în stare să faci asta, nătărăule! îi spuse ea lui Joe. Să le dai liber unor golani leneși ca ăștia?! Ești, pesemne, foarte bogat de-ți îngădui să risipești leafa pe degeaba. Tare-aș vrea să fiu eu stăpîn!

— Te-ai face stăpîn asupra tuturoră dacă ți-ar da mina, spuse Orlick, rînjind sinistru.

— Las-o în pace, spuse Joe.

— Le-aș veni eu de hac trîntorilor și pungașilor, răspunse soră-mea, mîniindu-se pînă cînd atinse culmea furiei. Și n-aș putea să vin de hac trîntorilor pînă ce n-aș veni mai întîi de hac stăpînului lor, care-i regele nerozilor! Și n-aș putea să vin de hac pungașilor fără să-ți vin mai întîi de hac ție, care ești cel mai amarnic și cel mai rău pungaș de aici și pînă în Franța. Așa!

— Ești o scorpie afurisită, matusă Gargery! bo-dogăni lucrătorul. Dacă atîta ajunge ca să fii judecătorul pungașilor, atunci ai să fii un judecător bun.

— N-o lași în pace? spuse Joe.

— Ce-ai spus? zbieră soră-mea. Și începu să țipe. Ce-ai spus? Ce mi-a spus Orlick, Pip? Cum a îndrăznit să-mi spună așa cînd bărbatul meu e alături? O! O! O!

Fiecare din aceste exclamații era un țipăt; trebuie să spun cu privire la soră-mea — și acest lucru este adevărat pentru toate femeile mînioase pe care le-am văzut în viața mea — ca, pentru ea, minia nu era o scuză, căci în loc să se lase dusă de minie, făcea, cu

bună-știre, efortări uriașe ca să se minie, și că pentru ca să se înfurie orbește, trebuia să treacă prin anumite faze.

— Cum mi-ai spus în fața acestui om josnic, care a jurat să mă apere? O! Țineți-mă! O!

— Aoleu, mormăi lucrătorul printre dinți, cum te-aș mai ține dac-ai fi nevastă-mea!... Te-aș ține sub pompa de apă și ți-aș scoate nebunia!

— Îți spun s-o lași în pace! interveni Joe.

— O! Auziți-l, strigă soră-mea, bătînd din palme și răcnind în același timp — aceasta era faza următoare. Auziți cum îmi spune! Orlick ăsta! În casa mea! Mie, femeie măritată! Cu bărbatul alături! O! O!

Aici, soră-mea, după o criză de bătăi din palme și de răcnete, se lovi cu mîinile în piept și pe genunchi. Își aruncă boneta din cap și își răvăși părul, ceea ce alcătuia ultima fază în drumul spre nebunie. Deoarece acum arăta ca o adevărată furie și fiindcă se bucurase de un succes desăvîrșit, se repezi la ușa pe care, din fericire, o încuiasem.

Ce putea să facă nenorocitul de Joe, cînd slabele lui întreruperi fuseseră cu totul nesocotite? Ce altceva putea face decît să se repeadă la lucrător și să-l întrebe de ce se amestecase între el și doamna Joe, și apoi să-l mai întrebe dacă se simte destul de bărbat pentru o trîntă. Bătrînul Orlick simțea că împrejurările nu îngăduiau alt sfîrșit decît o trîntă și-și luă numaidecît poziția de apărare, așa că, fără alte pregătiri decît aceea că și-au scos șorțurile afumate și arse, s-au repezit unul la altul ca doi uriași. Dar dacă exista în tot ținutul vreun om care să i se poată împotrivi mult timp lui Joe, eu nu l-am văzut pe omul acela. Ca și cum n-ar fi fost mai breaz decît tinerelul cel palid, Orlick se trezi curînd în praful de cărbuni și nu se prea grăbi să iasă de acolo. Atunci

Joe deschise ușa și o ridică pe soră-mea, care căzuse fără cunoștință în fața ferestrei (cred însă că văzuse mai întâi lupta), o duse în casă și o culcă. De cum își veni în fire, soră-mea nu dori altceva decât să se zvîrcolească și să-și înfigă mâinile în părul lui Joe. Apoi se lăsă liniștea aceea ciudată și tăcerea care urmează după orice zarvă mare. Cuprins de senzația aceea nelămurită pe care am legat-o întotdeauna de astfel de clipe de tihnă — anume că-i duminică și că a murit cineva — m-am dus să mă îmbrac.

Cînd am coborît, i-am găsit pe Joe și pe Orlick măturînd, fără nici o urmă de tulburare pe fețele lor, în afară de o zgîrietură pe nara lui Orlick, care nu era nici expresivă și nici nu alcătuiă o podoabă. O cană cu bere fusese adusă de la „Barcagii veseli“, și cei doi se ospătau în chip foarte pașnic. Tăcerea avusese o influență liniștitoare și filozofică asupra lui Joe, care ieși cu mine în stradă și, la despărțire, îmi spuse aceste cuvinte, cu gîndul că ele îmi vor fi de folos :

— Cînd sus, cînd jos, Pip, asta-i viața !

Nu e locul să spun aici cu ce emoție caraghioasă mă îndreptam spre casa domnișoarei Havisham (fiindcă sîntem obișnuiți să socotim că simțămintele care la un om mare sînt foarte serioase devin caraghioase cînd e vorba de un copil) Nici cum am trecut o dată și de mai multe ori prin fața porții înainte de a mă hotărî să sun. Și nici cum stăteam la îndoială dacă n-ar fi bine să plec fără să sun și că m-aș fi întors cu siguranță și-aș fi lăsat totul pe altă dată dacă aș fi fost stăpîn pe timpul meu.

Domnișoara Sarah Pocket veni la poartă. Nu Estella.

— Ce-i asta ? Dumneata aici ? întrebă domnișoara Pocket. Ce cauți ?

Cînd îi răspunsei că venisem doar să văd ce face domnișoara Havisham, Sarah începu vădit să se gîndească dacă să mă trimită sau nu să-mi văd de treabă. Dar, neîndrăznind să-și ia răspunderea, mă lasa înăuntrul ei, după cîteva clipe, se întoarse, spunîndu-mi cu asprime „să vin sus“.

Totul era ca și înainte, și domnișoara Havisham era singură.

— Ei! făcu ea, privindu-mă țintă. Nădăjduiesc că nu vrei nimic. N-ai să capeți nimic.

— Sigur că nu, domnișoară Havisham. Voiam numai să vă spun că ucenicia merge bine și că vă sînt foarte recunoscător.

— Lasă, lasă! spuse ea, mișcînd nerăbdătoare din degetele ei bătrîne. Mai vino din cînd în cînd; vino de ziua ta. Ei! strigă ea deodată, întorcîndu-se spre mine cu scaun cu tot. Te uiți după Estella, așa-i?

Într-adevăr, mă uitam în jurul meu, ca să o văd pe Estella, și am biiguit că nădăjduiesc că o duce bine.

— E în străinătate, spuse domnișoara Havisham; o cresc ca pe o *lady*. departe de toți; e mai frumoasă ca oricînd; toți care o văd o admiră. Îți dai seama că ai pierdut-o?

Ultimele cuvinte fuseseră rostite cu o bucurie atît de răutăcioasă, și apoi domnișoara Havisham izbucni într-un rîs atît de neplăcut, încît nu știam ce să-i spun. M-a scăpat însă din încurcătură, fiindcă mi-a făcut semn să plec. După ce poarta fu închisă în urma mea de către domnișoara Sarah, cea cu fața din coji de alune, mă simțeam mai nemulțumit ca oricînd de casa mea, de meseria mea și de toate; cu atît m-am ales din vizita aceea.

În timp ce hoinăream pe strada principală, privind cu deznădejde vitrinele și gîndindu-mă la cele ce mi-aș cumpăra dacă aș fi boier, cine credeți că a ieșit din-

tr-o librărie? Nimeni altul decât domnul Wopsle. Ținea în mână zguduitoră tragedia a lui George Barnwell¹, în care tocmai investise șase *penny*, cu gândul de a impuia cu tot ce era scris în carte capul domnului Pumblechook, care îl aștepta la ceai. Când mă văzu, îmi se păru că soarta îi scosese în cale un învățăcel căruia putea să-i citească și mă înșfăcă, stăruind să-l însoțesc pînă în sufrageria lui Pumblechook. Deoarece știam că acasă e jale și fiindcă nopțile erau întunecoase și drumurile înfricoșătoare și pentru că, uneori, orice tovărășie de drum e mai bună decât nimic, nu mă împotrivii prea mult; așadar, intrară în casa domnului Pumblechook în clipa în care străzile și magazinele se luminau.

N-am văzut niciodată piesa care vorbește despre George Barnwell, și de aceea nu știu nici acum cît trebuie să dureze; dar știu că în seara aceea a durat pînă la nouă și jumătate; cînd domnul Wopsle intră la Newgate², mi se păru că n-o să mai ajungă la căsafod, fiindcă se mișca mai încet ca în orice moment anterior din rușinoasa lui carieră. Apoi mi se păru prea de tot văzîndu-l cum se plinge că trebuie să moară în floarea vîrstei, ca și cum n-ar fi fost bătrîn și ofilit. Toate acestea erau doar lungi și plictisitoare. Ceea ce mă supăra era însă faptul că povestea asta și biata mea făptură nevinovată erau privite drept unul și același lucru. Când Barnwell începu să calce strîmb, vă asigur că mă simțeam prost, deoarece pri-

¹ *George Barnwell* (Negustorul londonez sau Istoria vieții lui *George Barnwell*), tragedie în proză, scrisă de Lillo în 1731, inspirată din vechea baladă *George Barnwell*: curtezanul Millwood îl determină pe ucenicul George Barnwell să-și fure patronul și să-și ucidă unchiul; pentru acest fapt, Millwood și George Barnwell sînt condamnați la moarte.

² Principala poartă în partea de vest a vechii cetăți a Londrei: din secolul al XII-lea pînă la începutul secolului al XX-lea s-a aflat aici o cunoscută închisoare londoneză.

virca indignată a lui Pumblehook arunca totul asupra mea. Wopsle își dădea și el osteneala să mă arate în lumina cea mai urită. Eram lingușitor și crud, și trebuia să-l omor pe unchiul meu fără nici o circumstanță atenuantă; Millwood îmi închidea gura în discuții ori de câte ori se ivea prilejul; fiica stăpînului era pur și simplu urmărită de gândul că trebuie să se intereseze de mine, și tot ce pot spune despre purtarea mea uluită și greoaie din dimineața aceea fatală este că era demnă de slăbiciunea firii mele. Chiar și atunci cînd, spre fericirea tuturor, am fost spînzurat, și Wopsle închise cartea, Pumblehook tot se mai holba la mine, clătînd din cap: „Ia aminte, băiete, ia aminte!” ca și cum ar fi fost un fapt bine cunoscut că plănuiam să ucid pe vreuna din rudele mele apropiate, cu condiția s-o pot convinge să devină, din prea mare slăbiciune, binefăcătoarea mea.

Cînd totul se sfîrși și pornii spre casă împreună cu domnul Wopsle, afară era întineric beznă. Ieșirăm din oraș, în timp ce negura învaluia totul; ceața era groasă și umedă. Lampa de la barieră se vedea ca o pată; pareă se mișcase de la locul obișnuit, iar razele ei păreau făcute dintr-o substanță solidă, lipită de ceața. Tocmai cînd băgam de seamă toate acestea și spuneam că ceața se lăsase o dată cu schimbarea vîntului, ce venea dintr-o anumită parte a mlaștinilor, dădurăm de un om, care se bălăbănea pe lîngă cantonul de la barieră.

— Ei! făcurăm noi. oprindu-ne. Ce caută pe aici Orlick?

— A! răspunse el, bălăbănindu-se mai departe. Așteptam și eu, doar oi găsi vreun tovarăș de drum.

— Ai întîrziat, observai eu.

Orlick răspunse foarte firesc:

— Zău? Și tu ai întîrziat.

— Ne-am îngăduit, spuse domnul Wopsle, îmbătat de reprezentația pe care ne-o dăduse; ne-am îngăduit, domnule Orlick, să petrecem o seară intelectuală.

Bătrînul Orlick mirii, ca și cum n-ar fi găsit nimic de spus, și pornirăm împreună. Îl întrebai dacă își petrecuse după-amiaza liberă în partea de jos sau în cea de sus a orașului.

— Da, spuse el, prin tot orașul. Veneam în urma voastră. Nu v-am văzut, dar trebuie să fi fost foarte aproape de voi. Auziți, iar se trage cu tunul!

— De la galere? întrebai eu.

— Da! Iar o fi zburat vreo pasăre din colivie. De la apusul soarelui, mer eu trag cu tunul. Ai să auzi îndată.

Într-adevăr, de-abia înaintarăm cîtiva iarzi¹, și bubuitul atît de bine cunoscut ajunsese pînă la urechile noastre, înăbușit în ceață și rostogolindu-se greu de-a lungul albiei joase a fluviului, ca și cum i-ar fi urmărit cu amenințări pe fugari.

— E o noapte potrivită pentru fugă, spuse Orlick. Mă întreb cum or să aducă pasărea înapoi pe o astfel de noapte.

Subiectul acesta îmi spunea multe și mă cufundai în tăcere, dus pe gânduri; domnul Wopsle, ca și unchiul atît de prost răsplătit din tragedia citită în seara aceea, începu să gîndească cu glas tare, așa cum făcea și eroul de mai sus în grădina lui din Camberwell. Orlick, cu mîinile în buzunare, se bălăbănea greoi, alături de mine. Era foarte întuneric, foarte umed, foarte noroios, și noi înaintam stropindu-ne cu glod. Din cînd în cînd, bubuitul tunului de alarmă ajungea pînă la urechile noastre, și apoi se rostogolea, posomorît, de-a lungul albiei fluviului. Eu eram cufundat în gânduri. Domnul Wopsle își dădu obștescul sfîrșit la Camberwell, muri paralizat

¹ Măsură engleză de lungime, egală cu 0,914 m.

la Bosworth Field și pieri în chinuri la Glastonbury. Orlick mormăia din cînd în cînd : „*Fierul să-l lovim, fierul să-l lovim, bătrînul Clem ! Și apoi bere să ciocnim, bătrînul Clem !*” Credeam că băuse prea mult, dar, de fapt, nu era prea beat.

Si astfel ajunserăm în sat. Drumul pe care veneam noi trecea pe la „Barcagiii veseli”, și, spre mirarea noastră, deși era ora 11, găsirăm cîrciuma într-o stare de tulburare nemaipomenită ; ușa era larg deschisă, și lumînări mai multe ca de obicei fuseseră puse la repezeală pretutindeni. Domnul Wopsle intra ca să întrebe ce se întîmplase (banuia că fusese prins vreun ocnăș), dar ieși în goana mare din cîrciumă.

— S-a întîmplat ceva la tine acasă, Pip, spuse el cu rasuflarea tăiată, fără să se oprească din fugă. **Haideți acolo!**

— Ce s-a întîmplat ? întrebai eu, ținîndu-mă după el.

Alături de mine, Orlick fugea și el.

— Nu înțeleg nici eu. Se pare că cineva a forțat ușa casei, în timp ce Joe Gargery era plecat. Poate niște ocnăși. Cineva din casă a fost atacat și rănit.

Fugeam prea tare ca să putem vorbi și nu ne oprirăm pînă ce nu ajunserăm în bucătăria noastră. Era plină de oameni ; tot satul se strînsese în bucătărie și în curte ; se mai aflau aici un medic, și Joe, și mai era și o ceată de femei, care ședeau pe podea în mijlocul bucătăriei. Oamenii care căseau gura se dădură la o parte la venirea mea, și așa o văzui pe sora-mea — întinsă, fără mișcare și fără cunoștință, pe podeaua de scînduri, chiar în locul unde fusese doborîtă de o lovitură grozavă în moalele capului, o lovitură dată de o mîină necunoscută, în timp ce ea sta cu fața spre foc — sora-mea, pe care nu aveam s-o mai văd ieșindu-și din fire atîta timp cît avea să mai fie nevasta lui Joe.

Cu capul împuiat de George Barnwell, mi se părea la început că și eu trebuie să fi avut vreun amestec în atacul asupra surorii mele, sau, în orice caz, că, fiindu-i rudă apropiată și, după cum știa lumea, foarte îndatorat, puteam fi și mai ușor bănuیت decit oricare altul. Dar cînd am revăzut toată întîmplarea a doua zi, în lumina mai limpede a dimineții, și cînd am auzit cum toată lumea din jurul meu vorbea despre ea în fel și chip, am început să privesc lucrurile cu alți ochi și în chip mult mai înțelegt.

Joe fusese la „Barcagiii veseli“, cu luleaua lui, de la opt și un sfert pînă la zece fără un sfert. În timp ce el se afla acolo, soră-mea stătuse în ușa bucătăriei și dăduse bună seara unui plugar care se întorcea acasă. Omul nu era în stare să spună precis ora la care o văzuse (cînd încercă să se lămurească, se încurcă rău de tot); știa doar că trebuie să fi fost înainte de 9. Cînd Joe ajunse acasă, la zece fără cinci minute, o găsi doborîtă la pămînt și strigă numaidecît după ajutor; focul mai ardea încă cu flacăra destul de înaltă, și fitilul lumînării nu era prea lung; totuși, lumînarea era stinsă.

Din casă nu lipsea nimic. Și în afară de lumînarea stinsă, așezată pe o masă între ușa și trupul soră-mi, care în momentul loviturii privea spre foc, și anume în spatele ei, în bucătărie nu se vedea nici urmă de neorînduială, în afară de dezordinea pe care o făcuse soră-mea cînd căzuse pe jos, plină de sînge. Dar la fața locului fusese găsită totuși o mărturie importantă. Soră-mea fusese lovită în cap și în șira spinării cu un obiect bont și greu; apoi, după ce primise loviturile, tot un obiect greu fusese aruncat cu putere asupra ei, în timp ce ea stătea cu fața în jos. Iar pe

podea, lingă ea, Joe găsisse, cînd o ridicase, o cătușă de oenaș desfăcută cu pila.

Joe se uită acum la cătușă cu ochiul lui de fierar și spuse că pilitura era făcută mai demult. După ce vestea ajunsese pînă la galeră și oamenii veniseră să se uite la cătușă, părerea lui Joe fusese întărită. Oamenii nu erau în stare să spună cît timp trecuse de cînd cătușa nu se mai afla pe vîs, unde fără îndoială că se aflase odată, dar pretindeau că nici unul din oenașii care evadaseră în ajun nu o purtase. De altfel, unul dintre ei fusese arestat și mai avea încă fierul prins de picior.

Fîindcă eu știam ce știam, ajunsei și eu la o concluzie: Bănuiam că fierul era al pușcărișului meu, că era cătușa cu care îl văzusem și pe care el o pilise în mlaștini, dar mintea mea nu-l învinovătea pe el de a fi folosit cătușa și de a fi înfăptuit crima din ajun. Bănuiam că altcineva pusese mîna pe ea și o folosisse în chipul acesta neomenos. Sau Orlick, sau străinul care îmi arătase odată pila.

În ceea ce-l privește pe Orlick: acesta plecase la oraș chiar așa cum ne spusese cînd îl culesesem de pe drum, la barieră; fusese văzut prin oraș în tot timpul serii, fusese în cîteva cîrciumi cu diferiți oameni și se întorsese acasă cu mine și cu domnul Wopsle. Nu exista nici o dovadă împotriva lui, în afară de cearta din ajun cu soră-mea; dar ea se certase cu el și cu toți cei din jurul ei de zeci de mii de ori. Cît despre străin, dacă s-ar fi întors să-și ia banii, nu s-ar fi certat niciodată cu soră-mea din pricina aceasta, pentru că soră-mea era gata oricînd să-i inapoieze totul. De altfel, nu avusese loc nici un schimb de cuvinte; agresorul intrase atît de încet și pe neașteptate, încît o doborîse fără ca ea să fi întors măcar capul.

Mi se părea îngrozitor gîndul că eu procurasem arma și, oricît de neintenționat aș fi făcut-o, nu mă puteam împiedica de a gîndi așa. Sufeream chinurile cumplite, în timp ce mă gîndeam și mă răzgîndeam dacă să nu destram în cele din urmă vraja copilăriei mele și să-i spun lui Joe toată povestea. Luni în șir mă străduiam să rezolv această problemă și nu izbuteam, pentru că a doua zi dimineată s-o iau de la capăt și să o frămînt din nou. Pînă la urmă, rezultatul acestei lupte fu următorul: taina era atît de veche și intrase într-atît în sufletul meu, făcînd parte din însăși ființa mea, încît nu mai puteam s-o smulg. În afară de faptul că mă temeam că această taină, care adusese atîta pacoste, îl va face pe Joe să se îndeparteze de mine, mă mai oprea și groaza pe care-o simțeam la gîndul că Joe nu mă va crede și că va socoti-o drept o născocire monstruoasă, la fel ca și cîinii năzdrăvani și costițele de vițel. Totuși, amînam firește, fiindcă de fapt nu stăteam în cumpănă între bine și rău, acum, cînd lucrul fusese înfăptuit. Să am hotărît să fac destăinuiți dacă se va ivi prilejul de a ajuta la descoperirea criminalului.

Comisarii și oamenii de pe Bow Street ¹ din Londra — pentru că lucrurile se petreceau în vremea vechii poliții cu tunici roșii, astăzi disparute — roiră în jurul casei timp de o săptămînă sau două și făcuseră ceea ce auzisem și citisem că fac aceste autorități în cazuri asemănătoare. Ridicară cîțiva oameni rău văzuți și-i amestecă cu ideile lor sucite; apoi se înfăpîșară să potrivească împrejurările la idei, în loc să scoată ideile din împrejurări. Mai aveau obiceiul să stea la „Barcagiii veseli“, lingă ușa, uitîndu-se afară cu priviri atotștiutoare și distante, care umpleau de admirație întregul ținut; și aveau un fel

¹ Stradă londoneză, unde se află principala instanță judecătorească din Anglia.

foarte misterios de a bea, la fel de folositor ca și felul în care prindeau pe vinovați, sau nu chiar așa, fiindcă pe vinovați nu i-au prins niciodată.

Mult timp după ce aceste forțe constituționale se imprăstiaseră, soră-mea tot mai zăcea bolnavă în pat. Vederea îi fusese atinsă, așa încît vedea obiectele duble și întindea mîna după cești și pahare închipuite, în loc de cele adevărate; auzul îi era foarte slăbit, de asemenea și memoria; și vorbirea îi era de neînțeles. Cînd, în cele din urmă, ajunsese să coboare scările, ajutată de cineva din casă, trebuia să umblu tot timpul cu tăblița după ea, ca să ne spună, prin scris, ceea ce nu putea să ne spună prin viu grai. Deoarece ortografia ei (nu mai vorbește de caligrafie) era mai mult decît slabă și deoarece Joe citea chiar mai prost decît scria ea, se iveau între ei greutăți de neînchipuit, pe care eu eram întotdeauna chemat să le descure. Faptul că i se dădea carne de oaie¹ în loc de doctorie², că se confunda ccai³ cu Joe și brutar⁴ cu slănină⁵, erau greșelile mele cele mai neînsemnate.

Totuși, firea i se schimbase mult în bine și era foarte răbdătoare. Mîinile și picioarele îi tremurau, ceea ce deveni cu vremea o stare obișnuită; mai tîrziu, o dată la două sau trei luni, își ducea mîinile la cap și rămînea aproape o săptămînă în șir cu mintea rătăcită și întunecată. Eram cam încurcați, fiindcă nu puteam să găsim pe nimeni care să o îngrijească, pîna cînd, spre marea noastră ușurare, se ivi o întimplare prielnică: matusa domnului Wopsle se resemnă cu un trai care nu mai putea da naștere la nici un fel de probleme, și Biddy intră în familia noastră.

¹, ², ³, ⁴, ⁵ În limba engleză aceste cuvînte prezintă unele litere care le sînt comune iar scrierea lor stilcîtă poate duce la confuzii: *mutton* — carne de oaie; *medicine* — doctorie; *tea* — ccai; *baker* — brutar; *bacon* — slănină.

Cam la vreo lună după ce sora mea își făcu din nou apariția în bucătărie, Biddy veni la noi cu o lădiță pestriță, care conținea toată averea ei lumească, și deveni binecuvîntarea casei noastre. Mai presus de toate, era o binecuvîntare pentru Joe, căci pe bietul om îl omora cu zile faptul de a se uita tot timpul la ceea ce mai rămăsese din nevasta lui și se obișnuise ca serile, cînd o îngrijea, să se întoarcă spre mine la ficcare citeva clipe și să-mi spună, cu ochii lui albaștri umeziți de lacrimi : „Ce femeie frumoasă era înainte, Pip !“ Și fiindcă din prima clipă Biddy se descurcă foarte bine cu soră-mea, de parcă ar fi cunoscut-o din copilărie, Joe avu și el parte de o viață mai liniștită și începu să se ducă din cînd în cînd la „Barcagiii veseli“, schimbare care îi făcea foarte mult bine. E caracteristic pentru oamenii de la poliție că-l bănuiseră cu toții mai mult sau mai puțin pe sârmanul Joe (deși el n-a știut niciodată nimic despre asta), ba chiar împărtășiseră cuiva părerea că Joe ar fi una dintre cele mai pătrunzătoare minți pe care le întîlniseră ei vreodată.

Prima victorie pe care Biddy o obține în noua ei îndeletnicire fu aceea de a descurca o greutate care pe mine mă copleșise cu totul. Mă căznisem mult să o dezleg, dar nu izbutisem. Să vă spun ce era :

Soră-mea desena neîncetat pe tăbliță un semn care semăna cu un T ciudat și apoi se inversuna să ne facă să înțelegem că acest semn reprezintă ceva pe care ar fi dorit grozav să-l aibă. Încercasem în zadar toate lucrurile care începeau cu T, pornind de la catran și sfîrșind cu pînea și cu ciubărul.¹ În cele din urmă, îmi trecu prin minte că semnul acesta seamănă cu un ciocan, și cînd țipai vorba aceasta în urechea soră-mi, ea începu să ciocănească cu minile în masă și să

¹ În limba engleză : *tar* (catran), *toast* (pîine prăjită) și *tub* (ciubăr).

facă semne de vădită încuviințare. Atunci îi adusei toate ciocanele, unul după altul, dar fără folos. Mă gândii la o cîrjă, fiindcă forma acesteia semăna cu un ciocan; împrumutai din sat o cîrjă și, plin de încredere, i-o adusei soră-mi. Dar cînd i-o arătaam, ea clătină din cap cu atîta putere, încît ne era teamă ca, din pricina slăbiciunii în care se afla, să nu-și scrîntească gîtul.

Cînd soră-mea descoperi că Biddy o înțelegea foarte ușor, semnul acesta misterios reapăru pe tablîța. Biddy se uită gînditoare la el, ascultă lamuririle mele, se uită gînditoare la soră-mea, apoi la Joe (care era întotdeauna reprezentat pe tablîța prin inițiala numelui său) și fugi în fierărie, urmată de Joe și de mine.

— Sigur! strigă Biddy cu fața strălucitoare de mulțumire. Nu vă dați seama? El e!

Orlick, fără îndoială! Soră-mea nu-și mai amintea de numele lui și nu putea să-l înfățișeze altfel decît printr-un ciocan. I-am spus de ce îl chemăm în bucătărie, și el și-a pus încet ciocanul jos, și-a șters fruntea cu mina, și-a mai șters-o o dată cu șorțul și a ieșit din fierărie bălăbănindu-se, cu genunchii îndoiți și cu aerul acela desucheat de vagabond, care îl deosebea de toată lumea.

Mărturisesc că mă așteptam s-o văd pe soră-mea denunțîndu-l într-un fel și m-am simțit dezamăgit de rezultatul neașteptat al întîlnirii. Ea se arată foarte grijulie de a fi în relații bune cu Orlick, părea foarte încîntată că i-l adusesem în cele din urmă și ne făcu semn cum că ar vrea să i se dea ceva de băut. Se uita cu încordare la fața lui, ca și cum ar fi dorit să fie sigură că el era mulțumit de primirea ce i se făcea; încerca tot ce-i stătea în putință ca să-l împacă, și în toată purtarea ei avea un aer umil și pașnic, ca un copil care vorbește cu un stăpîn aspru. De atunci,

aproape că nu trecea zi fără ca soră-mea să nu deseneze ciocanul pe tablă și fără ca Orlick să nu intre balabănindu-se și să stea prosteste în fața ei, ca și cum n-ar fi știut mai mult decât mine ce trebuia să facă.

CAPITOLUL XVII

Acum viața mea de ucenic se desfășura lin, fără nici o schimbare mai însemnată în legătură cu lumea din țara mlaștinilor și cu aceea de dincolo de satul meu, în afară de ziua mea de naștere și de o nouă vizită pe care o făcui domnișoarei Havisham. La poartă am găsit-o de serviciu tot pe domnișoara Sarah Pocket, iar domnișoara Havisham era întocmai cum o lăsasem; îmi vorbi de Estella la fel ca și atunci, poate chiar cu aceleași cuvinte. Întrevederea noastră nu dură decât câteva minute, și la plecare, domnișoara Havisham îmi dădu o livră și îmi spuse să vin iarăși de ziua mea. Cred că este locul să spun aici că această vizită deveni un obicei anual. În anul următor am încercat să refuz livra, dar fără alt rezultat decât întrebarea ei îmbufnată dacă nu cumva ma așteptam la mai mult. Atunci, am luat darul, și de atunci încolo am făcut mereu la fel.

Casa cea veche și mohorită, lumina galbenă din odaia întunecoasă și arătarea ofilită de pe scaunul de lângă măsuță erau atit de neschimbate, încât am simțit că, în locul acela straniu, o dată cu oprirea ceasornicelor, timpul se oprise și el în loc și că, în vreme ce eu și toate lucrurile de afară creșteam și îmbătrâneam, aici totul rămânea încremenit. În amintirile mele despre casa domnișoarei Havisham lumina

zilei nu pătrundea mai mult decît pătrundea în realitate în casa aceea părăsită, ceea ce mă înnebunea și mă făcea ca, în adîncul sufletului, să-mi urăsc meșteșugul și să-mi fie rușine de casa mea.

Încetul cu încetul, am băgat totuși de seamă că Biddy se schimbase. Ghetele nu-i mai erau scilciate, părul îi era strălucitor și bine pieptănat, iar minile îi erau totdeauna curate. Nu era frumoasă — era și ea necioplită și nu putea să fie ca Estella — dar era plăcută la vedere, sănătoasă și blindă. Nu era la noi de mai mult de-un an (mi-amintesc că tocmai ieșise din doliu cînd mă izbi schimbarea ei), și într-o seară băgai de seamă că are ochi foarte adînci și gînditori; ochi frumoși și foarte buni.

Tocmai ridicasem privirile de pe o temă cu care mă căzneau — copiam niște pasaje dintr-o carte, ca să progrez în felul acesta în două direcții deodată — cînd băgai de seamă că Biddy se uită la mine. Am pus jos tocul, și Biddy s-a oprit și ea, fără să lase lucrul din mînă.

— Biddy, spusei eu, cum te descurci tu? Sau sînt eu foarte prost, sau ești tu foarte isteată!

— Unde vezi că mă descurc? Nu-îțeleg, îmi răspunse Biddy zîbind.

Ea se descurca singură cu toată gospodăria noastră, și încă foarte bine; dar nu la asta mă gîndeam eu, deși poate că, din pricina aceasta, lucrul la care mă gîndeam eu părea și mai minunat.

— Cum te descurci tu, Biddy, întrebai eu, ca să înveți tot ce învăț și eu și să te poți ține la pas cu mine?

Începusem să fiu cam mîndru de știința mea, fiindcă livra pe care o primisem de ziua mea o cheltuisem pentru învățătură, iar cea mai mare parte din banii de buzunar îi puneam la o parte tot pentru chel-

tuiceli asemănătoare; astăzi însă n-am nici o îndoială că puținul pe care-l știam mă costa foarte scump.

— Aș putea tot atât de bine să te întreb, spuse Biddy, cum te descurci *tu*?

— Nu-i așa: cînd mă întorc scara de la fierărie, toată lumea vede că mă apuc de învățătură, dar tu nu înveți niciodată, Biddy.

— Pesemne că prind învățătura cum se prinde tusea, spuse Biddy liniștită; și se apucă să coasă mai departe.

Îmi urmăream gîndul, sprijinindu-mă de spătarul scaunului de lemn, și mă uitam la Biddy, care cosea de zor, cu capul într-o parte: începeam să o privesc ca pe o fată neobișnuită, fiindcă îmi aminteam acum cît de bine se descurca ea cu numirile din meșteșugul nostru, numirile feluritelor lucrări de fierărie și ale uneltelor noastre. Pe scurt, tot ce știam eu știa și Biddy. În teorie, cunoștea fierăria tot atât de bine, poate chiar mai bine decît mine.

— Tu, Biddy, ești dintre oamenii care se folosesc din plin de toate prilejurile, spusei eu. N-ai avut prea multe prilejuri înainte de a fi venit la noi, și uite cîte ai învățat!

Biddy mă privi o clipă, apoi începu să coasă mai departe.

— Eu am fost prima ta profesoară, nu-i așa? întrebă ea, în timp ce cosea.

— Biddy, strigai eu, înmărmurit. Plingi?!

— Nu, nu pling, spuse Biddy ridicînd ochii și rîzînd. Ce ți-a venit?

Ce altceva decît că văzusem o lacrimă strălucind pe lucrul ei de mină? Tăcui, reamintindu-mi ce cal de bătaie fusese biata fată pînă cînd matusa domnului Wopple se lăsase cu succes de prostul obicei de a trăi, obicei de care ar face foarte bine să se lase și alții. Mi-am amintit de condițiile nenorocite în care

trăia în prăvălioara aceea jalnică, mi-am amintit de școala aceea de seară, amărită și gălăgioasă, de ceata aceea bezmetică de copii nepregătiți, pe care trebuia să-i tragă și să-i împingă. Mă gândeam că și în vremurile acelea de tristă amintire trebuie să fi existat la Biddy, în stare de amorțeală, ceea ce înflorea acum atât de frumos, căci doar, în nemulțumirea și incurtarea mea, mi se păruse firese să mă îndrept spre ea după ajutor. Biddy cosea liniștită, fără să mai plângă, și, în timp ce o priveam, gândindu-mă la toate acestea, îmi trecu prin minte că poate nu-i fusesem destul de recunoscător. Poate că mă purtasem cu prea multă răceală, poate că încrederea mea ar fi trebuit să-i fie de mai mult sprijin (deși în gândul meu n-am întrebuințat chiar acest cuvânt).

— Da, Biddy, începui eu, după ce cîntărisem toate acestea în minte, tu ai fost prima mea profesoară, și încă într-un timp cînd nu prea ne gândeam că vom sta împreună, așa ca acum, în bucătăria aceasta.

— Săraca de ea! răspunse Biddy.

Se gândea atât de puțin la persoana ei, încît observația mea îi aminti de soră-mea și o făcu să se scoale și să se ducă la ea, să trebaluiască în jurul ei și s-o așeze mai bine pe scaun.

— Din păcate, e adevărat!

— Vezi, spusei eu, trebuie să stăm mai mult de vorbă, ca pe vremuri, și trebuie să-ți cer sfatul mai des ca înainte. Hai să ne plimbăm liniștiți duminică viitoare prin ținutul mlaștinilor, Biddy, și să stăm de vorbă mai mult.

Pe soră-mea n-o lăsam niciodată singură acasă; dar în după-amiaza aceea de duminică, Joe rămase bucuros cu ea, iar Biddy ieși împreună cu mine la plimbare. Era vară, și vremea era frumoasă. După ce trecurăm de sat, de biserică și de cimitir și ajunserăm în ținutul mlaștinilor, de unde vedeam pînzele

corăbiilor care pluteau pe fluviu, eu începui, ca de obicei, să leg amintirea domnișoarei Havisham și a Estellei de tot ce vedeam. Când ajunseram la fluviu, ne așezaram pe mal, în timp ce apa clipea la picioarele noastre, făcând ca liniștea să pară mai adâncă : mă gîndeam că locul și timpul erau potrivite ca să-i dezvălui lui Biddy tainele sufletului meu.

— Biddy, spusei eu, după ce o pusesem să facă legămint că n-o să-mi dea în vileag taina. Vreau să devin „un *gentleman*.”

— O, eu, în locul tău, n-aș vrea ! răspunse ea. Nu cred că ți s-ar potrivi.

— Biddy, spusei eu cam aspru, am motivele mele !

— Tu trebuie să știi mai bine, Pip ; dar nu crezi că ești mai fericit așa cum ești acum ?

— Biddy, strigai eu nerăbdător, nu sunt de loc fericit așa cum sînt acum. Mi-e sila de meseria mea și de viața pe care o duc. De cînd am semnat contractul, nimic nu m-a mulțumit. Nu vorbi prostii.

— Am vorbit prostii ? întreba Biddy, înălțînd liniștita din sprincene. Îmi pare rău. N-am vrut. Vreau doar să te simți bine și să fii mulțumit.

— Bine, dar atunci trebuie să înțelegi o dată pentru totdeauna, Biddy : dacă n-o să duc un alt fel de viață decît cea pe care o duc acum, n-o să fin și nici n-o să pot fi vreodată mulțumit, ci doar nenorocit.

— Păcat ! spuse Biddy, dînd cu tristețe din cap.

De fapt, și eu mă gîndisem de atîtea ori că e păcat, incît, în lupta cîndată pe care o duceam neconținut cu mine însumi, eram pe jumătate gata să vars lacrimi de supărare și amarăciune, mai ales acum, cînd Biddy dadu grai simțămîntului ei și al meu. Și spusei că are dreptate și că știam și eu că e păcat, dar că totuși nu puteam face nimic.

— Dacă aș fi putut să mă statornicesc — îi spusei eu lui Biddy, smulgînd iarba scurtă de sub mină

mea, așa cum odată, demult, îmi smulsesem durerea din păr și o lovisem de zidul fabricii de bere — dacă aș fi putut să mă statornicesc și dacă m-aș simți măcar pe jumătate legat de fierarie, cum mă simțeam cînd eram mic, știu că ar fi mult mai bine pentru mine. Atunci, tu, eu și Joe n-am mai duce lipsa de nimic și poate că Joe și cu mine am fi tovarăși după ce mi-aș termina cu neceția; și poate că aș fi demn de apropierea ta și că, pe banca aceasta, ar sta într-o duminică atît de frumoasă doi oameni cu totul deosebiți. Aș fi fost destul de bun pentru tine, Biddy, ia spune-mi?

Biddy ofta, cu ochii la pînzele de pe apele fluviului, și îmi răspunse:

— Da, nu sînt eu prea năzuroasă.

Nu prea suna magulitor, dar știam că Biddy nu voia să mă jignească.

— Și în loc de asta, spusei eu smulgînd din nou iarbă și mestecînd un fir sau două, vezi ce se întîmplă cu mine: sînt nemulțumit și nu mă simt la locul meu, și, la urma urmelor, de ce m-aș sinchisi că sînt necioplit și grosolan dacă nimeni nu mi-ar fi spus-o?

Biddy își întoarse brusc fața spre mine și mă privi mult mai pătrunzător decît privise corăbiile care pluteau.

— Nu-i nici adevărat și nici prea politicos din partea celui care ți-a zis-o, spuse ea întorcîndu-și din nou ochii spre corăbii. Cine a spus așa?

Eram buimăcit, fiindcă izbucnisem, fără să-mi dau prea bine seama încotro mă îndreptam. Dar acum era prea tîrziu ca să mai schimb vorba și răspunsei:

— Domnișoara cea frumoasă de la domnișoara Havisham e cea mai frumoasă ființă din lume; o admir grozav, și din pricina ei aș vrea să ajung un *gentleman*. După ce făcui aceasta mărturisire nebunească, începui să arunc în apa fluviului iarbă pe

care o smulsesem, ca și cum m-aș fi gândit să plec și eu în urma ei.

— Vrei să devii un *gentleman* ca să-i faci în ciudă sau ca să o câștigi? mă întreabă Biddy liniștită, după câteva clipe de tăcere.

— Nu știu. răspunsei eu posomorit.

— Căci dacă vrei să-i faci în ciudă, urmă Biddy, eu cred — dar tu trebuie să știi mai bine — că mai curînd ai izbuti dacă nici nu te-ai sinchisi de vorbele ei. Și dacă vrei s-o câștigi, eu cred că nu merita, dar tot tu știi mai bine.

Toemai la aceasta mă gândisem și eu de atîtea ori. Lucrul acesta mi se părea și mic la fel de limpede în clipa aceea. Dar cum puteam eu, un biet flăcău zănat, de la țară, să mă feresc de acea amăgire minunată, căreia îi cad zilnic pradă cei mai buni și cei mai înțelepți oameni?

— O fi adevărat tot ce spui tu, îi răspunsei eu lui Biddy, dar grozav o admir!

După ce-am rostit aceste cuvinte, mi-am răsturnat capul pe spate, mi-am apucat părul cu amîndouă minile și am tras zdravăn de el. Știam tot timpul că nebunia mea este atît de prostescă și nelalocul ei, încît aș fi meritat să mă apuc cu mîna de par și să-mi izbese capul de piatră, ca pedepsă pentru că aparținea unui nerod ca mine.

Biddy era fata cea mai înțeleaptă din lume, așa ca nici nu mai încercă să mă lămurească. Își puse mîna ei aspra de atîta lucru, dar atît de mîngîietoare, pe minile mele și mi le scoase încetîșor din par. Apoi mă bătu ușurel pe umăr, ca să mă potolească, în timp ce eu plîngeam cu fața înfundată în mineca hainei. Întoemai cum făcusem atunci, în curtea fabricii de bere, cu convingerea nelamurită că cineva, sau toată lumea — nu știu care din două — mă persecuta îngrozitor.

— Mă bucur de un lucru, spuse Biddy, și anume că ai avut încredere în mine, Pip. Și mă mai bucur de ceva, și anume că poți fi sigur că voi încerca să păstrez încrederea ta și s-o merit. Dacă prima ta dascălă ar fi profesoara ta și acum (Doamne! ce mai profesoară, și câtă nevoie ar mai avea chiar ea să fie dascălă!), cred că ar ști ce lecție să-ți predea. Dar ar fi o lecție grea, și tu ți-ai întrecut de mult profesoara, iar acum nu mai are nici un rost să te învețe. Și, cu un oftat liniștit, pe care i-l smulsesem eu, Biddy se sculă de pe mal, spunând cu o schimbare plăcută și cu proștejime în glas: Mergem mai departe, sau ne întoarcem acasă?

— Biddy, strigai eu, sculându-mă, luînd-o de gît și sărutînd-o. Am să-ți spun întotdeauna totul!

— Pînă cînd ai să devii un *gentleman*, spuse Biddy.

— Știi doar că n-o să devin niciodată, așa că am să-ți spun întotdeauna totul. Nu că aș fi eu în stare să-ți spun ție ceva nou, pentru că tu știi tot ce știu și eu, cum ți-am spus și deunăzi.

— A! făcu Biddy aproape în șoaptă, cu ochii la pînzele de pe fluviu, și apoi repetă cu aceeași schimbare plăcută în glas, ca și înainte: Mergem mai departe, sau ne întoarcem acasă?

I-am răspuns că aș vrea să mergem mai departe și am pornit, în timp ce după-amiaza se topea în amurgul de vară. Era foarte frumos. Începui să mă întreb dacă, la urma urmelor, ceea ce făceam acum nu era mai firesc și mai sănătos decît să joc „sărăcește-ți vecinul” la lumina luminării în odaia cu ceasornicele încremenite și să fiu batjocorit de Estella. Mă gîndeam ce bine ar fi pentru mine dacă mi-aș scoate-o din cap, împreună cu toate celelalte amintiri și trăsnaî, și dacă m-aș apuca de muncă, hotărît să fac cu plăcere ceea ce aveam de făcut, să

mă țin de lucru și să duc toate la bun sfârșit. Îmi spuneam că dacă, în clipa aceea, alături de mine s-ar fi aflat Estella, nu Biddy, aș fi fost, cu siguranță, nenorocit. Eram nevoit să recunosc că, într-adevăr, așa s-ar fi întâmplat și îmi spuneam: „Pip, mare prost ești!”

Vorbiram mult în timpul plimbării, și în tot ce spunea, Biddy avea dreptate. Biddy nu jignea niciodată, nu avea toane și nu era azi una și mâine alta: ea ar fi simțit durere și nu plăcere dacă m-ar fi îndurerat; mai curînd și-ar fi rănit inima ei decît să mă rancască pe mine. Atunci, cum se făcea că nu-mi era mai dragă decît cealaltă?

— Biddy, îi spusei eu în drum spre casă, tare aș vrea să mă lecuiеști!

— Și eu aș vrea! spuse Biddy.

— Dac-aș izbuti să mă îndrăgostesc de tine... nu te superi că-ți vorbesc atît de deschis ție, vechea mea prietenă?

— Nu, dragă, nici gînd! spuse Biddy. Nu te îngrijii de mine.

— Dac-aș izbuti, vezi, asta mi-ar trebui mie!

— Dar vezi că n-ai să izbutești niciodată!

În seara aceea lucrul nu mi se părea cu neputința, așa cum mi s-ar fi părut cu cîteva ore mai devreme. Prin nemare, i-am spus că nu sînt chiar atît de sigur că așa ceva nu se va întîmpla. Dar Biddy îmi spuse că ea e sigură, și o spuse cu hotărîre. În sufletul meu știam că are dreptate, și totuși îi luai în mîncă de rîu că era atît de sigură cu privire la acest lucru.

În apropiere de cîmîtir trebui să trecem un dig și să urcam cîteva trepte din preajma unui stăvilar. De lingă o porțiță, sau din păpuris, sau din spatele unei băltoace cu apă stătută și noroioasă, răsări deodată bătrînul Orlick.

— Sanătate! bombăni el. Unde vă duceți?

— Unde să ne ducem? Acasă.

— Bine, spuse el; să mă jupoaie pe mine de vin dacă nu vă duc acasă!

Pedeapsa de a fi jupuit de vin era una dintre presupunerile lui favorite. Nu prea dădea el vreun înțeles precis acestei expresii, după câte știu eu, dar o întrebuintă, ca și așa-zisul lui nume de botez, ca o insultă adusă omenirii și ca să sugereze oamenilor ceva foarte neplăcut. Cînd eram mic, aveam credința că dacă Orlick m-ar jupui vreodată pe mine, ar face-o cu un cîrlig ascuțit și bine răsucit.

Biddy nu voia ca Orlick să vină cu noi și îmi spuse în șoaptă:

— Să nu vină cu noi; nu pot să-l sufăr.

Cum nici eu nu-l puteam suferi, îmi îngăduii să-i spun că-i mulțumim, dar că nu e nevoie să ne însoțească. El primi această informație cu un hohot de rîs și rămase în urmă, apoi porni, bălăbănindu-se, la o mică distanță în urma noastră.

Eram curios să știu dacă Biddy bănuia că Orlick era amestecat în încercarea de asasinat, despre care soră-mea nu fusese niciodată în stare să ne dea vreo lămurire, și o întrebai de ce nu poate să-l sufere.

— O, răspunse ea, uitîndu-se în urmă la Orlick, care venea bălăbănindu-se, fiindcă mi-e teamă că mă place!

— Ți-a spus el vreodată că te place? întrebai eu, indignat.

— Nu, spuse Biddy, uitîndu-se din nou în urmă, dar de cîte ori dă cu ochii de mine, începe să țopaie în fața mea.

Oricît de nouă și de ciudată mi se părea această dovadă de dragoste, nu pusei nici o clipă la îndoiala exactitatea interpretării.

Eram foarte înfierbîntat de vestea că Orlick îndrăznea să o admire pe Biddy, atît de înfierbîntat, de parcă aş fi fost chiar eu insultat.

— Dar pe tine nu te supără, nu-i așa? întrebă Biddy, liniștită.

— Nu, nu mă supără; doar că nu-mi place.

— Nici mie, spuse Biddy. Dar nici asta nu te supără.

— Sigur, spusei eu, dar să știi că aş avea o părere proastă despre tine, Biddy, dacă ar face-o cu înconștințarea ta.

Din seara aceea eram mereu cu ochii la Orlick și de cîte ori i se oferea prilejul de a țopăi în fața lui Biddy, mă așezam înaintea lui, ca să-i stric demonstrația. Orlick prinsese rădăcini în atelierul lui Joe din cauza simpatiei neașteptate pe care i-o arăta sora mea; altfel, aş fi încercat să-l scot din casa noastră. El înțelese foarte bine gîndurile mele și le răspunse în consecință, după cum am avut prilejul să aflu mai tîrziu.

Și, ca și cum mintea mea n-ar fi fost destul de tulburată și pînă atunci, i-am mărit de mii de ori tulburarea, deoarece în anumite stări sufletești și în anumite anotimpuri, îmi apărea limpede că Biddy era de nenumărate ori mai buna decît Estella și că nu aveam de ce să mă rușinez cu viața aceea simplă, de muncă cinstită, pentru care mă născusem, căci ea îmi oferea destule mijloace de a fi fericit și de a mă respecta pe mine însumi. În zilele acelea eram sigur că înstrăinarea mea de Joe și de fierărie trecuse și că eram pe calea cea bună, care mă ducea spre tovărășia cu Joe și spre viața cu Biddy, cînd, deodată, mă fulgera cîte o amintire tulburătoare din timpul cînd mă duceam la domnișoara Havisham, o amintire care venea ca o săgeată pustiitoare și-mi răscolea iarăși toate gîndurile. Durează mult pînă să-ți aduni gin-

durile răscolite, și adeseori, înainte de-a apuca să le adun cu trudă, ele se risipeau care încotro, fiindcă mi trăsnea deodată prin minte că poate domnișoara Havisham va avea grijă pînă la urmă de soarta mea după ce-mi voi sfîrși ucenicia.

Dacă ucenicia mea s-ar fi terminat atunci, cred că tot atît de nedumerit aș fi fost. Dar ea n-a ajuns niciodată pînă la termenul care-i fusese hotărit, căci o aștepta un sfîrșit timpuriu, după cum vreau să vă povestesc.

CAPITOLUL XVIII

Era într-o simbată seara, în cel de al patrulea an al-ucenicii mele la Joe.

La „Barcagii veseli“, un grup de oameni stăteau în jurul focului și-l ascultau cu luare-aminte pe domnul Wopsle, care citea ziarul cu glas tare. Mă aflam și eu printre ei.

Avusese loc o crimă despre care se vorbea mult, și domnul Wopsle nu vedea decît sînge în fața ochilor. Gusta fiecare adjectiv înfiorător din descrierea crimei și se confunda cu fiecare martor din timpul instrucției. „Sînt pierdut“, gemea el slab, ca victima, sau, asemenea ucigașului, urla cu cruzime: „Ți-arăt eu ție!“ Dădea certificatul medical, imitîndu-l în bătaie de joc pe medicul satului; fluiera și se clătina ca bătrînul paznic de la barieră, care auzise lovitură, și o făcea pe paralizicului în așa hal, încît începeai să te îndoiești dacă martorul era întreg la minte. În minile lui Wopsle judecătorul de instrucție devenea Timon din Atena¹, iar grefierul, un ade-

¹ Tipul mizantropului dezamăgit de lume, din drama cu același nume de Shakespeare (scrisă în 1607).

vărat Coriolan¹. Se distra grozav, iar noi ne distrăm cu toții, simțindu-ne nespuse de bine. În această stare sufletească atât de plăcută, ajunserăm și la verdictul de omor premeditat.

De-abia atunci am dat cu ochii de un domn străin de ținutul nostru, care se sprijinea de spătarul unei bănci din fața mea și privea. Avea o privire disprețuitoare și își mușca partea laterală a degetului arătător în timp ce observa oamenii.

— Bine, îi spuse el domnului Wopsle, după ce acesta sfârși cu cititul. Le-ai potrivit toate după placul dumitale, nici nu mă îndoiesc!

Toți cei de față tresăriră și ridicară ochii, ca și cum l-ar fi văzut pe ucigaș. Străinul îi privea pe toți cu ochii lui reci și batjocoritori.

— Vinovat? Ești sigur? spuse el. Ia spune, hai!

— Domnule, răspuse domnul Wopsle, fără să fi avut cinstea de a va cunoaște, spun: Vinovat!

La aceste vorbe, prinserăm cu toții curaj și încuviințarăm cu un murmur.

— Știam eu că ai să zici așa, spuse străinul. Știam. Ți-am și spus. Dar acum îți pun o întrebare: Știi oare că în Anglia legea presupune că orice om e nevinovat pînă cînd i se dovedește vina?

— Domnule, începu Wopsle, cu, ca englez...

— Iasă, spuse străinul, mușcîndu-și arătătorul și ațintindu-și ochii asupra lui Wopsle. Nu te feri de întrebare. Știi, sau nu știi? Care din două?

Stătea cu capul și cu trupul aplecate într-o parte, întrebător și amenințător, și înainte de a-și mușca din nou degetul, și-l îndreptă spre domnul Wopsle, ca și cum ar fi vrut să-l arate oamenilor.

¹ *Gaius Marcius Coriolan* (secolul al V-lea î.e.n.), general roman, tipul patricianului orgolios, care a pornit război împotriva propriului său popor; personaj principal din drama istorică *Coriolan* (1608) de Shakespeare.

— Ei? făcu el. Știi, sau nu știi?

— Sigur că știu, răspunse domnul Wopsle.

— Sigur că știi. Atunci de ce n-ai spus asta de la început? Acum să te mai întreb ceva, spuse el, luându-l în primire pe domnul Wopsle, ca și cum ar fi avut vreun drept asupra lui. Știi că nici unuia din martori nu i s-a luat interogatoriul în contradictoriu¹?

Domnul Wopsle începu:

— Pot doar să spun...

Dar străinul i-o reteză:

— Ce? Vrei să-mi răspunzi la întrebare? Da, sau nu? Stai să te mai întreb ceva. Și își îndreptă din nou degetul spre el. Fii atent: îți dai sau nu seama că nici unuia dintre martori nu i s-a luat încă interogatoriul în contradictoriu? Nu vreau de la dumneata decât un singur cuvânt: da, sau nu?

Domnul Wopsle șovăi, și noi începurăm să ne facem o părere cam proastă despre el.

— Hai! spuse străinul. Te ajut eu. Nu meriți ajutor, dar te ajut. Uită-te la ziarul pe care-l ții în mână. Ce ziar e?

— Ce ziar e? repetă domnul Wopsle, uitându-se la ziar cu o privire pierdută.

— Este oare ziarul din care citeai adineauri? urmă străinul cu glasul lui batjocoritor și bănuitor.

— Sigur.

— Sigur. Acum uită-te la ziar și spune-mi dacă scrie acolo deslușit cum că inculpatul a declarat că sfătuitoarii lui legali l-au îndemnat să-și rezerve apărarea pentru mai târziu.

— Tocmai asta citeam acum, se apără domnul Wopsle.

— Nu interesează ce citeai acum, domnule; nu te întreb ce citești acum. Poți să citești și *Total*

¹ Termen juridic: confruntarea celor două părți.

nostru de-a-ndaratele, dacă vrei, și poate că ai și făcut-o pînă acum. Uită-te la ziar. Nu, nu, prietene, nu în capul coloanei, jos, jos, știi bine ce vreau să spun. (Începurăm cu toții să vedem că domnul Wopsle încearcă să scape.) Ei, ai găsit?

— Da, aici e, spuse domnul Wopsle.

— Acum urmărește pasajul acela și spune-ne dacă nu serie lămurit cum că ineulpatul a declarat că sfătuitorii lui legali l-au îndrumat să-și rezerve aparaarea pentru mai tirziu. Pricepi despre ce este vorba?

Domnul Wopsle răspunse :

— Nu serie chiar cu cuvintele acestea.

— Nu cu cuvintele astea? repetă străinul cu asprime în glas. Dar înțelesul e același?

— Da, spuse domnul Wopsle.

— Da, repetă străinul, nitîndu-se la cei din jurul lui, cu mîna dreaptă întinsă către martorul Wopsle. Si acum vă întreb pe voi : ce părere aveți despre cugetul unui om care, cu ziarul în fața ochilor, poate să mai pună capul pe pernă și să doarmă liniștit după ce a dat numele de criminal unui semen de-al său care n-a fost încă audiat?

Începurăm cu toții să bănuim că domnul Wopsle nu era chiar omul pe care-l crezusem noi ; vedeam că-și dă arama pe față.

— Si acest om, nu uitați, urmă străinul, aruncîndu-și degetul cu putere înspre domnul Wopsle, acest om ar putea să fie jurat în procesul acesta ; și după ce se va fi făcut bine de rîs, se va întoarce în sinul familiei și va dormi liniștit, deși a jurat că va judeca drept și cu cinste procesul dintre majestatea sa regele și prizonierul de pe banca acuzaților și că va da o sentință dreaptă, în conformitate cu dovezile, așa să-i ajute Dumnezeu !

Eram cu toții adine convinși că nenorocitul de Wopsle mersese prea departe și că ar face mai bine să se oprească din sminteala lui cât mai era timp.

Străinul părăsi locul din spatele băncii, cu un aer de autoritate netăgăduită și cu mișcări care te făceau să crezi că, dacă ar fi vrut, ar fi putut da în vileag taine neștiute despre fiecare om în parte; își făcu loc în spațiul dintre cele două bănci și rămase în picioare în fața focului, cu mina stângă în buzunar și mușcându-și arătătorul mîinii drepte.

— După anumite informații pe care le-am primit, spuse el uitîndu-se la noi, care tremuram în fața lui, sînt îndreptățit să cred că printre voi se află un fierar cu numele de Joseph sau Joe Gargery. Care-i omul acela?

— Aici e omul! spuse Joe.

Cu un semn, străinul îl făcu să se ridice de pe locul lui, și Joe se duse spre el.

— Ai un ucenic, urmă străinul, cunoscut sub numele de Pip? E aici?

— Aici sînt! am strigat.

Străinul nu mă recunoscuse, dar eu știam că e domnul pe care-l întîlnisem pe scară cînd mă dusesem a doua oară la domnișoara Havisham. Îl recunoscusem din clipa în care îl văzusem privind peste spătarul băncii, și acum, cînd stăteam în fața lui și-i simțeam mina pe umarul meu, verificam cu de-amănuntul capul lui mare, obrazul negricios, ochii înfundati, sprincenele negre și stufoase, lanțul mare al ceasului, petele negre din locul bărbii și al favoriților și adulseam mirosul de săpun parfumat pe care-l împrăstia mina lui mare.

— Vreau să stau de vorbă cu voi doi într-un loc mai retras, spuse el, după ce avusese răgazul să mă măsore mai bine. O să dureze mai mult. Poate că ar fi mai bine să ne ducem acasă la dumneata. Naș

vrea să vă spun aici ce am de spus ; pe urmă, o să împărtășiți prietenilor voștri atît cît credeți de cuviință. Nu mă privește.

În mijlocul unei tăceri pline de mirare, ieșiram toți trei de la „Bareagiii veseli“ și ne îndreptarăm spre casă, la fel de tăcuți și mirați. În timpul drumului, străinul îmi arunca din cînd în cînd cîte o privire, alteori își mușca degetul. În apropierea casei, Joe își făcu socoteala că ocazia va fi solemnă și ceremonioasă și porni înainte, ca să deschidă ușa de la intrare. Discuția noastră avu loc în salonașul de musafiri, slab luminat de o singură luminare.

Mai întîi, străinul se așeză la masă, trase lumînarea spre el și se uită în carnetul lui la niște socoteli. Apoi puse la o parte carnetul, împinse lumînarea și se uită prin întuneric la Joe și la mine, ca să ne deosebească unul de altul.

— Numele meu, începu el, este Jagggers și sînt avocat la Londra. Sînt destul de cunoscut. Am ceva de tratat cu voi, o chestiune foarte ciudată, și vă spun de la început că nu vin din partea mea. Dacă mi s-ar fi cerut părerea, n-aș fi fost azi aici. Dar nu mi s-a cerut, și, prin urmare, mă vedeți aici. Fac ceea ce am de făcut în calitate de agent de încredere al altuia. Nici mai mult, nici mai puțin.

Fiindcă din locul unde stătea nu putea să ne vadă prea bine, se sculă, își aruncă un picior peste spătarul scaunului și rămase așa, cu un picior pe scaun și cu celălalt pe pămînt.

— Ei bine, Joseph Gargery, am însărcinarea de a te scăpa de flăcăul ăsta, ucenicul tîn. Te-ai împotrivi ca, la cererea lui și spre binele lui, să anulezi contractul? N-ai cere nimic pentru aceasta?

— Să mă ferească Dumnezeu să cer ceva pentru a sta în calea lui Pip! spuse Joe, holbîndu-și ochii.

— E foarte pros ce spui: „Să mă ferească Dumnezeu“, dar nu asta interesează acum, răspunse domnul Jagers. Întrebarea este: ceri ceva?

— Răspunsul meu este nu, spuse Joe sever.

Mi se părea că domnul Jagers se uită la Joe ca și cum l-ar fi socotit neghiob de dezinteresat ce era. Dar mirarea și curiozitatea care îmi tăiau răsuflarea mă făceau să fiu prea zăpăcit ca să pot spune cu siguranță acest lucru.

— Foarte bine, spuse domnul Jagers. Să îți minte vorbele dumitale și să nu încerci să le întorci mai târziu.

— Cine vrea să întoarcă vorba? spuse Joe.

— Nu spun că vrea cineva. Ai un câine păzitor?

— Da, am un câine păzitor.

— Să nu uiți că lăudăroșenia e un bun câine păzitor, dar că mai bine te aperi cu statornicia. Să nu uiți asta, te rog, repetă domnul Jagers închizînd ochii și dînd din cap spre Joe, ca și cum i-ar fi iertat vreun păcat. Acum să ne întoarcem la flăcăul asta. Ceea ce trebuie să-ți spun este că-l așteaptă mari speranțe.

Joe și cu mine rămăserăm cu gura căscată și ne uităram unul la altul.

— Sînt însărcinat să-i comunic, spuse domnul Jagers, zîrlind degetul într-o parte, spre mine, că va intra în posesia unei averi frumoșele. Mai de parte: e-te dorința posesorului de astăzi al acestei averi ca baiatul să fie scos numaidecît din viața pe care o duce și din locul acesta și să fie educat pentru a deveni un *gentleman*. Într-un cuvînt, să fie educat ca un tînăr cu mari speranțe!

Visul mi se împlinea; închipuirea mea nebună era depășită de realitatea vie; domnișoara Havis-ham voia să-mi pregatească un viitor măreț.

— Acum, domnule Pip, urmă avocatul, îți spun dumitale ce mai am de spus. Mai întâi, trebuie să știi că persoana de la care dețin aceste instrucțiuni dorește să porți întotdeauna numele de Pip. Nădăduiesc că n-ai să socotești această condiție ușoară drept o piedică în calca marilor speranțe care te așteaptă. Dar, dacă ai ceva de spus, spune acum.

Înima-mi bătea atât de repede și urechile îmi vijiau așa de tare, încît cu greu am izbutit să blîngui că n-aveam nimic de spus.

— Cred și eu! În al doilea rînd, trebuie să înțelegi, domnule Pip, că numele mărinimosului dumitale binefăcător va rămîne o mare taină pînă cînd persoana despre care vorbesc va crede de cuviință să-l dezvăluie. Sînt împuternicit să-ți spun că persoana aceasta are de gînd să ți-l dezvăluie ea cea dintîi, prin vin grai. Cînd și unde va fi dus la îndeplinire acest gînd, nu pot spune: nimeni nu poate spune. Poate peste mulți ani. Dar trebuie să înțelegi bine că îți este cu desăvîrșire oprit să faci orice fel de cercetări, să pomenesti vreun cuvînt cît de depărtat sau să faci vreo aluzie unei persoane ca fiind persoana aceea în toată această perioadă cît vei ține legătura cu mine. Dacă ai vreo bănuială în sufletul dumitale, păstrează-o pentru dumneata. Nu interesează care sînt pricinile acestei opreliști. S-ar putea să fie foarte puternice și foarte grave și s-ar putea să nu fie decît o taină. Nu-i treaba dumitale să cercetezi. Acestea sînt condițiile. Acceptarea acestor condiții de către dumneata și fagăduială că ai să le urmezi sînt singurele lucruri cu care mai sînt însărcinat de persoana care mi-a dat aceste instrucțiuni, pentru care nu sînt nicidecum răspunzător. De la această persoană vin marile speranțe despre care ți-am vorbit, și taina aceasta n-o știm decît noi doi. Încă o dată, condițiile nu sînt atât de grele încît

să fie o piedică în înaintarea dumitale, dar dacă ai ceva de spus, spune acum. Vorbește!

Și din nou am bîguit, cu mare greutate, că n-aveam nimic de spus.

— Cred și eu! Și acum, domnule Pip, am terminat cu condițiile (Cu toate că-mi spunea „domnule Pip” și începuse să se apropie de mine, tot nu se lepadase de aerul lui bânuitor și amenințător; tot mai închidea uneori ochii și, în timp ce vorbea, mă arăta cu degetul, ca și cum ar fi vrut să spună că de-ar vrea, ar putea să dezvăluie despre mine tot felul de lucruri dezonorante.) Ajungem acum la simple amănunte practice. Trebuie să știi că, deși întrebuițez atît de des cuvîntul „speranțe”, nu ești inzestrat numai cu speranțe. În mîna mea se află, acum, o sumă de bani care va ajunge din belșug pentru educația și întreținerea dumitale. Te rog să ma socotești tutorele averii dumitale. Nu, nu, făcu el, fiindcă aveam de gînd să-i mulțumesc, îți spun de la început că sînt platit pentru serviciile pe care le fac, altfel nici nu le-aș face. S-a găsit de cuvîntă că trebuie să primești o educație mai bună, în conformitate cu noua dumitale situație, și s-a socotit ca probabil vei crede necesar și important să te bucuri numaidecît de aceste foloase.

I-am spus că le dorisem întotdeauna.

— Nu importă ce ai dorit dumneata întotdeauna, domnule Pip, răspuse el. Să nu ne depărtăm de subiect. Ajunge că le dorești acum. Mi-ai răspuns că ești gata să intri numaidecît sub protecția unui tutore? Așa ai spus?

Am bîlbîit că da.

— Bine. Acum trebuie să mă interesez de gusturile dumitale. Nu cred că este înțeles acest lucru, baga de seamă, dar așa am fost însărcinat să fac.

Ai auzit vreodată vorbindu-se de vreo persoană pe care ai prefera-o ca tutore în locul alteia?

Nu auzisem niciodată de nici un tutore în afara de Biddy și de mătușa domnului Wopsle, așa că i-am dat un răspuns negativ.

— Există o persoană despre care am cunoștință și care cred că ar fi potrivită pentru scopul nostru, spuse domnul Jaggers. Totuși, nu ți-o recomand, bagă de seamă, căci eu nu recomand niciodată pe nimeni. Domnul despre care vorbește este un oarecare domn Matthew Pocket.

— A!

Prinsei numaidecît numele. Ruda domnișoarei Havisham. Domnul Matthew, despre care vorbeau domnul și doamna Camilla. Matthew, al cărui loc trebuia să fie la căpățiul domnișoarei Havisham cînd ea va fi întinsă, în rochia ei de mireasă, pe masa de nuntă.

— Cunoști acest nume? întrebă domnul Jaggers, uitîndu-se viclean la mine și închizînd ochii, în timp ce aștepta răspunsul.

I-am răspuns că auzisem de numele acela.

— O! spuse el. Ai auzit! Întrebarea e: ce părere ai?

Îi spusei sau încercai să-i spun că îi eram foarte îndatorat pentru recomandăție...

— Nu, tinere! îmi tăie el vorba, clătînd foarte rar din capul lui mare. Mai întii, reculește-te!

Fără să mă reculeg, îi spusei din nou că îi eram foarte îndatorat pentru recomandăție...

— Nu, tinere! îmi tăie el vorba din nou, clătînd din cap, încruntîndu-se și zîmbind în același timp. Ești prea tînăr ca să mă duci. Cu mine nu merge. Recomandăție nu e cuvîntul potrivit, domnule Pip, încearcă alt cuvînt.

Mă îndreptai și spusei că îi eram foarte îndatorat fiindcă pomenise de domnul Matthew Pocket...

— Așa-i mai bine! strigă domnul Jagers.

Și eu adăugai că aș fi bucuros să-l cunosc pe acest domn în calitate de tutore.

— Bine. Ai să-l cunoști chiar la el acasă. Totul va fi pregătit și-l vei vedea mai întâi pe fiul lui de îndată ce vei sosi la Londra. Când vrei să vii la Londra?

Cu ochii la Joe, care stătea nemișcat și privind în gol, i-am răspuns că pot veni numaidecît.

— Mai întâi, spuse domnul Jagers, ar trebui să-ți faci niște haine noi, dar nu haine de lucru. Să zicem că de azi într-o săptămână. Ai să ai nevoie de bani. Să-ți las douăzeci de livre?

Seoase cu răceală din buzunar un portofel lunguiet, numără banii pe masă și-i împinse spre mine. De-abia acum își ridică piciorul de pe scaun. Ședea călare pe scaun când îmi împinse banii și-și legăna portofelul, cu ochii la Joe.

— Ei, Joseph Cargery? Ai amuțit?

— Am amuțit! spuse Joe cu hotărîre.

— Ne-am înțeles. Nu vrei nimic pentru dumneata. Nu miți?

— Ne-am înțeles, spuse Joe. Și înțeles rămîne. Și așa să fie întotdeauna!

— Dar ce-ai spune, îl întrerupse domnul Jagers, legănînd portofelul, ce-ai spune dacă aș fi primit instrucțiuni să-ți dau ceva drept despăgubire?

— Despăgubire pentru ce? întrebă Joe.

— Pentru că te lipsești de serviciile lui.

Joe puse mîna pe umărul meu cu o atingere ușoară, de femeie. De atunci m-am gîndit adeseori la el, la amestecul acela de putere și duioșie care exista în el, ca la un ciocan cu aburi care poate strivi un om sau poate atinge o coajă de ou fără s-o spargă.

— Cu dragă inimă, spuse Joe, îl las pe Pip să plece din serviciu și să meargă pe drumul care duce la cinste și avere. Mi-e greu să spun în cuvinte, dar crezi dumneata că banii mă pot despăgubi de pierderea copilului? Întimplă-se ce s-o întimpla cu fiera, doar mi-era cel mai bun prieten!

O, dragul meu Joe, pe care eram atât de bucuros să-l părăsesc și față de care am fost atât de nerecunoscător! Te văd și acum acoperindu-ți ochii cu brațele tale mușchiuloase de fierar; te văd și acum gîfîind și ți-aud glasul stins. Bunul, dragul, credinciosul meu Joe! Și acum mai simt pe brațul meu tremurul drăgăstos al mîinii tale, atât de solemn, de parcă ar fi fost filfiutul unei aripi de înger.

L-am încurajat atunci pe Joe. Eram pierdut în labirintul măreției care mă aștepta și nu eram în stare să regasesc potecile lăturalnice pe care noi doi le străbătusem împreună. L-am rugat să se mîngîie cu gîndul că fusesem totdeauna cei mai buni prieteni (cum zicea el) și că vom rămîne întotdeauna cei mai buni prieteni (cum ziceam eu). Joe își freacă ochii cu încheietura mîinii lui libere, ca și cum ar fi vrut să și-i scoată, și nu mai spuse nimic.

Domnul Jagers se uita la toate acestea ca un om care a recunoscut în Joe pe prostul satului și în mine pe îngrijitorul lui. După aceea spuse, cîntărind în mînă portofelul, pe care acum nu-l mai legăna:

— Ei, Joseph Gargery, te previn că asta-i ultima oară. Nu umbla cu fofirlica cu mine! Dacă ai de gînd să primești darul pe care am însărcinarea să ți-l dau, vorbește, și al tău e! Dacă, dimpotrivă, ai de gînd...

Aci, spre marea lui uimire, fu oprit de Joe, care se repezi brusc la el, cu gînduri foarte războinice:

— Am de gînd să-ți spun, țipa Joe, că dacă vii în casa mea ca să mă ațîi și să mă cicălești, poți

să ieși afară! Și că dacă ești bărbat, atunci poți să rămii! Cînd spun cu o vorbă, atunci așa rămîne, să știu de bine că mă doboară cineva!

Îl trasei deoparte pe Joe, care, într-o clipă, se îmblinzi, spunîndu-mi, de data aceasta mie, cu un glas îndatoritor, ce aducea cu un avertisment politic și puțin dojenitor adresat tuturor aceloră pe care i-ar putea interesa această chestiune, că nu voia să fie ațîțat și cicalit în casa lui. În timpul izbuenirii lui Joe, domnul Jagers se sculase și se apropiase cu spatele de ușă. Fără să arate nici cea mai mică intenție de a se întoarce înapoi în odaie, făcu de la ușă urările de rămas bun cam în felul următor:

— Dragă domnule Pip, avînd în vedere că urmează să devii un *gentleman*, cred că, cu cît vei părăsi mai curînd această casă, cu atît e mai bine. Rămîne pentru de azi într-o săptămîină, și, între timp, îți voi trimite adresa mea. Poți să iei brișca de la oficiul de trasuri din Londra, și ea o să te ducă chiar pînă la mine. Trebuie să înțelegi că n-am nici un fel de părere cu privire la sarcina pe care o îndeplinesc. Sînt plătit pentru aceasta și o fac ca atare. Trebuie neapărat să înțelegi acest lucru! Neapărat!

Își îndreptă degetul spre noi și cred că ar fi vorbit mai departe, dar i se păru că Joe este primejdios și plecă

Îmi trecu prin minte un gînd care mă făcu să alerg după el, în timp ce cobora spre „Barcagii veseli“, unde îl aștepta o trăsură tocmită cu ora.

— Iertați-mă, vă rog, domnule Jagers.

— Ei, făcu el, întorcîndu-se, ce s-a întîmplat?

— Vreau să fiu cinstit și să vă urmez sfaturile, așa că m-am gîndit că ar fi mai bine să vă întreb. Ați avea ceva împotrivă dacă, înainte de a pleca, mi-aș lua rămas bun de la oamenii din ținut pe care-i cunosc?

— Nu, spuse el, privind-mă ca și cum i-ar fi venit greu să mă înțeleagă.

— Nu numai din sat, ci și din partea de sus a orașului.

— Nu, spuse el. N-am nimic împotriva.

I-am mulțumit din nou și am alergat înapoi spre casă. Am descoperit că Joe încuiase ușa de la intrare și părăsise salonașul, iar acum ședea lângă focul din bucătărie, cu palmele pe genunchi, privind țință la taciunii aprinși. Mă așezai și eu în fața focului, cu ochii la taciunii, și mult timp nici unul din noi nu spuse o vorbă.

Soră-mea ședea pe scaunul cu perne din colț, Biddy împletea în fața focului, iar Joe ședea alături de Biddy, și eu, alături de Joe, chiar în colțul din fața surorii mele. Cu cât mă uitam mai mult la taciunii care straluceau, cu atât mai greu îmi venea să mă uit la Joe; cu cât tăcerea se prelungea, cu atât mai greu îmi venea să vorbesc...

În cele din urmă, izbucni :

— Joe, i-ai spus lui Biddy ?

— Nu, Pip, răspunse Joe, tot cu ochii la foc și ținându-și bine genunchii cu mâinile. Te-am așteptat pe tine, Pip.

— Mai bine i-ai fi spus tu, Joe.

— Pip e un domn cu un viitor mare în fața lui, spuse Joe, și Dumnezeu să-i ajute !

Biddy scapă lucrul din mină și se uită la mine. Joe își ținea genunchii lipiți și se uita și el la mine. Eu mă uitam la amindoi. După câteva clipe de tăcere, amindoi mă felicitară. Dar în felicitările lor era o umbră de tristețe pe care eu o simțeam.

Luai asupra mea faptul de-a-i face cunoscută lui Biddy (și prin Biddy, lui Joe) obligația solemnă de a nu ști nimic și de a nu spune nimic despre cel care-mi făurise norocul, obligație care-i privea și pe

prieteni mei. Totul va ieși la iveală la timpul său, le-am spus eu, dar pînă atunci nimeni nu trebuia să afle altceva decît că mă așteptau mari speranțe din partea unui binefăcător necunoscut. Biddy dadu gînditoare din cap, cu ochii la foc, și începu să lucreze din nou, spunînd că va avea grijă să se întîmple așa, și Joe, care tot își mai ținea genunchii cu minile, zise și el : „Sigur, sigur, și eu o să am grijă, Pip“, și apoi mă felicită din nou, arătîndu-se neșpus de uimiți la gîndul că voi deveni un *gentleman*, ceea ce mie nu prea îmi plăcea.

Dupa aceea, Biddy își dadu toată osteneala ca s-o facă pe soră-mea să înțeleagă ce se întîmplase. Eram incredințat că eforturile ei erau zadarnice. Soră-mea ridea și dădea mereu din cap, ba chiar repeta, după Biddy : „Pip“ și „Avere“. Dar mă îndoiesc că aceste cuvinte erau pentru ea altceva decît niște vorbe goale. Și mi-e greu să-mi închipui ceva mai jalnic decît starca minții ei pe atunci.

N-aș fi crezut niciodată că se va întîmpla așa dacă nu aș fi trecut prin toate acestea, dar, în timp ce Joe și Biddy își recîștigau veselie, eu eram din ce în ce mai melancolic. Fără îndoială, n-aș putea spune că eram nemulțumit de soarta mea ; dar, cine știe ? poate că, fără sa-mi dau seama, eram nemulțumit de mine însumi.

Așa știu, că stăteam cu cotul sprijinit de genunchi și cu fața în palme, privind focul, în timp ce ei doi vorbeau despre plecarea mea, despre ce vor face fără mine și despre alte lucruri de felul acesta. Și de cîte ori întilneam privirea, mai caldă ca oricînd, a vreunuia din ei (și se uita mereu la mine, mai ales Biddy), mă simțeam jignit, ca și cum aș fi citit neîncredere în ochii lor. Cu toate că, Dumnezeu mi-e martor, n-au rostit nici o vorbă și n-au făcut nici un gest de neîncredere.

În vremea aceea aveam obiceiul ca în fiecare seară să mă scol de pe scaun și să privesc prin ușa deschisă; căci ușa bucătăriei noastre dădea de-a dreptul afară, în noapte, și în serile de vară stătea deschisă, ca să intre aerul înăuntru. Mă tem că stelele spre care îmi înălțam ochii mi se păreau neînsemnate și umile, căci își aruncau privirile asupra lucrurilor simple în mijlocul cărora îmi petreceam eu viața.

— Sîmbăta seara! spusei cînd ne așezarăm la cina noastră, alcătuită din piine, brînză și bere. Încă cinci zile, și o să fiu în ajun de plecare! Or să treacă repede.

— Da, Pip, spuse Joe, și glasul lui, care ieșea din cana cu bere, suna a gol. O să treacă repede zilele astea.

— Or să treacă repede, repetă Biddy.

— Știi, Joe, m-am gîndit că luni, cînd o să cobor în oraș pentru hainele cele noi, să-i spun croitorului că vin să le îmbrac la el, sau să mi le trimită la domnul Pumblechook. N-ar fi foarte neplăcut ca să se holbeze la mine toată lumea din sat?

— Poate că domnul și doamna Hubble ar dori și ei să te vadă cum arăți îmbracat ca un domnișor. Pip, spuse Joe, tăindu-și sirguincios o bucată de piine, luînd-o în palma minii stîngi și punîndu-și pe ea brînză: se nita la mîncarea mea neatînsă, ca și cum s-ar fi gîndit la vremurile cînd ne luam la întrecere cu felile de piine. Poate că și Wopsle ar vrea. Și poate că oamenii de la „Barcagiii veseli” s-ar bucura și ei.

— Vezi, tocmai asta nu vreau, Joe. O să facă atîta tărăboi, un tărăboi grosolan, și nu pot să sufăr asta.

— Sîgnr. Pip! spuse Joe. Dacă nu poți să suferi...

Biddy mă întrebă, în timp ce ținea farfuria soră-mi :

— Te-ai gândit că ar trebui să te vedem și noi, domnul Gargery, soră-ta și cu mine? O să te vedem și noi, nu-i așa?

— Biddy, răspunsei eu cam supărat, ești prea iute, nici nu poate omul să țină pasul cu tine!

— Totdeauna a fost iute, observă Joe.

— Dac-ai fi avut puțină răbdare, Biddy, ai fi auzit că, într-o seară, cred că în ajunul plecării, vreau să aduc hainele aici.

Biddy tăcu. Am iertat-o cu mărinimie și, puțin după aceea, i-am spus ei și lui Joe un bună seara plin de afecțiune și m-am dus să mă cule. Intrînd în odaie, m-am așezat și am privit îndelung în jurul meu, gîndindu-mă că în curînd aveam să mă despart pentru totdeauna de odaia aceasta sărăcăcioasă, spre a mă ridica, intrînd într-o altă lume. Odaia era plină de amintiri proaspete, și mintea-mi sfîșiată mă purta iară din încăperea aceasta spre cele cu mult mai frumoase care mă așteptau, așa cum odinioară nu puteam hotări între fierărie și casa domnișoarei Havisham, între Biddy și Estella.

Soarele dogorise toată ziua pe acoperișul mansardei mele, și odaia era încinsă. Cînd am deschis fereastra și m-am uitat afară, l-am văzut pe Joe, care tocmai ieșise pe ușa întunecată de sub geamul meu și se răcorea plimbîndu-se; apoi am văzut-o pe Biddy aducîndu-i luleana și aprinzîndu-i-o; Joe nu fuma niciodată la ore așa tîrziu, și faptul că de data aceasta fuma mă făcu să cred că cine știe din ce pricină avea nevoie de mîngîiere.

Apoi Joe se opri la ușa de sub fereastra mea, tragînd din lulea, iar Biddy stătea alături, vorbindu-i liniștită. Știam că vorbește despre mine, fiindcă auzeam mereu numele meu, rostit cu dragoste. Chiar

dac-aș fi putut, n-am vrut să ascult mai departe. Am plecat de la fereastră și m-am așezat pe singurul scaun din odaie, care stătea lângă pat, gîndindu-mă cît e de trist și de ciudat ca prima noapte în care îmi suridea norocul să fie totodată și cea în care mă simțeam mai singur ca niciodată.

Cînd îmi aruncaii ochii spre fereastra deschisă văzui colacii de fum care se ridicau din luleana lui Joe și îmi închipuii că asta e binecuvîntarea pe care mi-o dă el. Nu o binecuvîntare pompoasă și gălăgioasă, ci o binecuvîntare care se pierdea în aerul pe care-l respiram amîndoi.

Am stins lumina și m-am furișat în pat; dar acuma patul era neprîmîtor, și niciodată n-am mai dormit în patul acela somnul meu adînc și sănătos de odinioară.

CAPITOLUL XIX

Dimineata aduse schimbări mari în felul meu de a vedea viața și mi-o arătă atît de luminoasă, de parcă nu mai era aceeași.

Ceea ce mă apăsă mai mult era gîndul că mă mai desparteau șase zile de ziua plecării; nu puteam să înlătur teama că poate, între timp, se va întimpla ceva la Londra și că, la sosirea mea acolo, totul va fi altfel, totul va fi spulberat.

Joe și Biddy erau foarte înțelegători și prietenoși cînd le vorbeam de despărțirea care se apropia, dar nu pomeneau despre asta decît atunci cînd deschideam eu vorba. După gustarea de dimineată, Joe scoase contractele mele de sub dulapul din saloană și le aruncă în foc, iar eu mă simții liber. Pînă

de noutatea eliberării mele, mă dusei la biserică cu Joe; mă gîndeam că, dacă ar fi știut totul, pastorul n-ar fi citit pasajul despre bogătaş și împărăția cerurilor.

Am mîncat devreme, iar după-amiază am pornit singur să mă plimb, cu gîndul să străbat pentru ultima oară țara mlaștinilor. Cînd am trecut prin fața bisericii, am simțit (la fel ca dimineata, în timpul slujbei) o milă înăltătoare pentru bietele fături sortite să vină aici, duminică de duminică, toată viața, și apoi să se odihnească, neștiute, în mormintele acelea mici și verzi. Îmi făgăduii ca într-una din zilele următoare să fac ceva pentru bieții oameni. ba chiar mă gîndeam să dau o masă cu friptură și budincă, cîte o halbă de bere și cîte o vadră de bunăvoință fiecărui om din sat.

Dacă înainte mă gîndeam adeseori cu oarecare rușine la tovarășia mea cu fugarul, pe care-l văzusem odinioară șchiopatînd printre morminte, apoi, Doamne, cu ce simțăminte mă gîndeam, în duminica asta, la nenorocitul acela zdrențaros, care tremura de frig, cu cătușa ticăloșiei la picior și cu numărul pe haină! Mă mîngîiam cu gîndul că toate acestea se petrecuseră demult, că omul fusese dus, fără îndoială, undeva, departe, că era mort pentru mine și că, la urma urmelor, putea să fie mort de-a binelea.

Terminasem cu pămîntul acesta umed și jos, cu gropile și cu stăvilarele; terminasem cu cirezile din partea locului, deși în ziua aceea păreau mult mai respectuoase — atît cît le îngăduia felul lor nepăsător de a fi — și priveau în jurul lor holbindu-se mai bine la posesorul unor asemenea speranțe. Rămîneți cu bine, priveliști monotone ale copilăriei! De acum înainte sînt sortit măreșiei din Londra, nu muncii de fierar și nici vouă! În drumul

meu triumfător, trecui și pe la vechile fortificații; mă întinsei pe jos, ca să mă gîndesc mai bine. și. în timp ce mă întrebam dacă domnișoara Havisham mă pregătea pentru Estella, mă fură somnul.

Cînd m-am trezit, spre marea mea mirare, l-am văzut alături de mine pe Joe trăgînd din lulea. În clipa în care am deschis ochii, Joe mă salută cu un zumbet vesel și spuse:

— Fiindcă e ultima oară, Pip, m-am gîndit să vin după tine.

— Foarte bine ai făcut, Joe.

— Mulțumesc, Pip.

— Poți să fii sigur, Joe, urmai eu, după ce ne strinserăm mîinile, că n-o să te uit niciodată.

— Nu, nu, Pip, spuse Joe liniștit. De asta sînt sigur. Da, da, băiete. Dumnezeu să-ți ajute! Ajunge doar să te gîndești puțin ca să fii sigur de asta. Dar a trecut puțin timp pînă m-am gîndit bine. Știi, tare iute a venit schimbarea asta, nu-i așa?

Nu știu de ce nu mă încînta prea mult faptul că Joe era atît de sigur de mine. Mi-ar fi plăcut să-l văd tulburat sau să-l aud spunînd: „Îți face cînstă să spui asta, Pip“, sau ceva asemănător. De aceea nu răspunsei nimic la prima lui observație; cît despre a doua, spusei doar că vestea venise într-adevăr pe neașteptate, dar că dorisem întotdeauna să fiu un *gentleman* și că mă gîndisem adesea la ce-aș face dacă acest lucru s-ar fi întîmplat aievea.

— Zău, te-ai gîndit? întrebă Joe. Ce ciudat!

— E păcat acum, Joe, spusei eu, că nu te-ai descurcat ceva mai bine cînd făceam noi lecții pe aici. Nu-i așa?

— Știu eu... făcu Joe. Sînt tare de cap. Doar la meșteșugul meu mă pricep. A fost întotdeauna păcat că am fost atît de greu de cap; dar păcatul nu-i mai mare acum decît în urmă cu un an, mă-nțelegi?

Voiam să spun că, atunci cînd voi fi om cu avere, aş putea face cîte ceva pentru el şi că ar fi fost mult mai plăcut dacă ar fi fost ceva mai cioplit. Dar Joe era atît de departe de a bănuî gîndul meu, încît mi-am spus că mai bine aş vorbi despre asta cu Biddy.

Aşa că, după ce ajunserăm acasă şi băurăm ceaiul, o luai deoparte pe Biddy, în grădiniţa de lângă uliţă, şi, după ce, pentru a-i da curaj, îi dădui a înţelege că nu o voi uita niciodată, îi spusei că vreau să-i cer ceva.

— Uite ce este, Biddy, spusei eu, te rog să nu pierzi nici un prilej de a-l ajuta din cînd în cînd pe Joe.

— Cum adică să-l ajut? întrebă Biddy cu o privire hotărîtă.

— Vezi! Joe e un om de treabă, cred că e cel mai de treabă om din lume, dar e cam înapoiat în unele privinţe; de pildă, Biddy, cu privire la învăţătură şi la purtări.

Deşi o priveam în timp ce vorbeam, iar ea deschisese ochii mari, după ce isprăvii eu, Biddy totuşi nu se uita la mine.

— O purtările lui! Dar ce, nu-s bune purtările lui? întrebă Biddy, rupînd o frunză de coacăză.

— Biddy dragă, aici sînt foarte bune...

— Da, aici sînt foarte bune! îmi tăie Biddy vorba, uitîndu-se de aproape la frunza pe care o ţinea în mînă.

— Ascultă ce-ţi spun, dacă ar fi să-l mutăm pe Joe într-o lume mai înaltă, cum nadăjduiesc eu că o să se întimplă cînd voi avea avere, cei din lumea asta n-o să-l preţuiască aşa cum trebuie.

— Crezi că el nu ştie asta? întrebă Biddy.

Întrebarea era atât de revoltătoare (pentru că nicio dată nu-mi trecuse prin gând), încît spusei foarte arăgос:

— Biddy, ce vrei să spui?

Biddy mărunțise frunza între degete — de-atunci mirosul tufişurilor de coacăză mi-a amintit mereu de seara aceea petrecută în grădinița de linga ușa — și-mi spuse:

— Nu te-ai întrebat niciodată dacă nu cumva Joe e un om mîndru?

— Mîndru, repetai cu o emfază plină de dispreț.

— O, există mai multe feluri de mîndrie! spuse Biddy, uitîndu-se drept în ochii mei și clatinînd din cap. Nu toate felurile de mîndrie sînt la fel...

— Ei! De ce te-ai oprit? întrebai eu.

— Nu-s toate de același fel, repeta Biddy. S-ar putea ca Joe să fie prea mîndru pentru a îngădui cuiva să-l smulgă din locul lui, pe care se simte în stare să-l umple, și-l umple cu cinste! Să-ți spun drept, eu cred că e mîndru, deși s-ar putea să ți se pară o îndrăzneală din partea mea să vorbesc așa, cînd tu trebuia să-l cunoști mult mai bine decît mine.

— Biddy, spusei eu, îmi pare rău că te văd așa. Nu m-aș fi așteptat. Ești invidioasă. Biddy, și-mi porți pică. Ești nemulțumită de norocul meu și nu te poți împiedica să mi-o arăți.

— Dacă te rabdă inima să gîndești așa, răspunse Biddy, spune mai departe! Spune mereu așa, dacă te rabdă inima!

— Dacă pe tine te rabdă inima să fii așa, asta vrei să spui, Biddy, adăugai eu de sus, cu un ton virtuos și superior, nu arunca vina pe mine. Îmi pare rău că văd asta la tine, căci invidia e o față urîtă a ființei omenești. Aveam de gînd să te rog să te folosești de orice prilej, după plecarea mea, ca să-l

schimbi în bine pe Joe, care ne e drag la amindoi. Dar, după toate acestea, nu te mai rog nimic. Îmi pare nespus de rău că văd asta la tine, Biddy, repetai eu. E o față urâtă a firii omenesti.

— Fie că mă cerți, fie că mă aprobi, îmi spuse biata Biddy, poți să fii sigur că voi încerca sa fac oricind tot ce-mi stă în puteri. Și, oricare-ar fi părerea cu care vei rămîne despre mine, eu o să mă gîndesc mereu la tine în același fel. Totuși, un *gentleman* n-ar trebui să fie nedrept, spuse Biddy, întorcînd capul.

Eu repetai, cu căldură, că invidia e o față urâtă a firii omenesti. (De atunci am avut prilejul să-mi dau seama că, lăsînd deoparte persoana la care mă refeream în ziua aceea, aveam totuși dreptate.) Mă depărtai de Biddy, coborînd pe potecută, iar ea intră în casă, în timp ce eu porneam, abătut, spre zidul grădinii, ca să mă plimb pînă la masa de seară; și din nou mi se părea foarte trist și ciudat că a doua noapte din viața cea strălucită mă găsea la fel de singuratic și de nemulțumit ca și prima.

Dar din nou dimineața mă lumineă, și eu o învăluii și pe Biddy în mîrinimia mea, iar discuția din ajun fu lăsată baltă.

Îmbrăcat în hainele mele cele mai bune, am plecat în oraș de îndată ce am crezut că voi găsi prăvăliile deschise și m-am înfațîșat în fața domnului Trabb, croitorul; acesta tocmai minca în odăița din spatele prăvăliei și nu găsi de cuvință să vină el la mine, ci mă chemă la dînsul.

— Ei, făcu domnul Trabb, ca și cum ar fi spus: „Salutare, puștiule!” Cum o duci și cu ce-ți pot fi de folos? Își tăiașe cornul cald în trei felii subțiri, își punea între ele unt și pe urmă acoperea unul cu felia.

Domnul Trabb era un burlac înfloritor, iar fereastră odăiței lui dădea într-o grădină cu livadă, înfloritoare și ea; în peretele de lângă cămin se afla zidită o prosperă casă de fier, și nu mă îndoiam că floarea averii lui era păstrată acolo în săculețe.

— Domnule Trabb, începui eu, trebuie să-ți spun ceva destul de neplăcut, fiindcă sună a lăudăroșenie, dar am pus mîna pe o avere frumușică.

Domnul Trabb trecu printr-o schimbare. Uită unul între feliile de pîine, se ridică de pe marginea patului și-și șterse degetele pe fața de masă.

— Doamne-Dumnezeule!

— Plec la custodele meu din Londra, spusei eu, scoțînd, ca din întîmplare, cîteva livre din buzunar și uitîndu-mă la el, și-mi trebuie un rînd de haine elegante, ca să plec îmbrăcat cu ele. Voi plăti, adăugai eu, de teamă că o să se prefacă numai că-mi face hainele, voi plăti cu bani gheața.

— Dragă domnule, spuse domnul Trabb, îndoindu-se politicos, deschizîndu-și larg brațele și îngăduindu-și libertatea de a mă atinge în virful coatelor, vă rog să nu mă jignîți pomenind despre această chestiune. Pot îndrăzni să vă felicit? Vreți să-mi faceți onoarea de a intra în prăvălie?

Ucenicul domnului Trabb era cel mai îndrăzneț băiat din întreg ținutul. La venirea mea, mătura podelele și îi făcu o plăcere nespusă să dea peste mine cu mătura. Cînd intrai în prăvălie cu domnul Trabb, el tot mai mătura, lovind cu mătura în toate colțurile și în toate obstacolele, ca să dovedească (așa mi se părea mie) că se simte egal cu toți fierarii din lume, vii sau morți.

— Ia mai termină, spuse domnul Trabb foarte sever, că altfel îți sparg capul! Dacă vreți să-mi faceți cîntea de a lua loc, domnule... Ce credeți des-

pre aceasta ? spuse domnul Trabb, luînd din raft un sul, desfășurîndu-l cu o mișcare unduioasă peste tejghea și pregătindu-se să bage mîna sub postav, ca să-i pună în evidență luciul. E un articol foarte drăguț. Vi-l recomand pentru ceea ce vă trebuie dumneavoastră, pentru că într-adevăr este extra superfin ! Dar trebuie să vedeți și altele. Dă numărul patru, băiete ! (Îi spuse aceste cuvinte băiatului cu o privire înfricoșător de aspră, prevăzînd desigur primejdia care exista ca secătura aceea să dea cu mătura peste mine sau să facă vreun alt gest familiar.)

Domnul Trabb nu ridică ochii lui severi de pe băiat pînă cînd acesta nu puse numărul patru pe tejghea și se întoarse din nou la o depărtare care mă punea pe mine în siguranță. După aceea îi porunci să aducă numărul cinci și numărul opt.

— Și să nu-mi faci vreo pozna pe-aici, păcătosule, spuse domnul Trabb, fiindcă ai să te căiești toată viața !

Apoi domnul Trabb se aplecă asupra numărului patru și, cu un glas tainic și respectuos, mi-l recomandă ca pe un material ușor, de vară, foarte la modă în înalta societate și printre nobilii de țară, un material de care va fi întotdeauna mîndru cînd se va gîndi că îl poartă un concetățean distins (dacă îi era îngăduit să mă numească astfel).

— Aduci odată numărul cinci și opt, pușlama ce ești ? ! îi spuse domnul Trabb băiatului. Sau vrei să te arunc afară din prăvălie și să le aduc chiar eu ? !

Alesei material pentru un rînd de haine, ajutat fiind de sfaturile domnului Trabb, și mă întorsei în odăiță, ca să-mi ia măsurile, fiindcă, deși domnul Trabb avea măsurile mele și se folosisese pînă atunci de ele, totuși îmi spuse, în chip de scuză, că măsurile acelea „nu se mai potrivesc cu împrejurările actuale, nu, domnule, nu se mai potrivesc de loc“.

Așa că, în odăiță, domnul Trabb mă măsură și făcu diferite calcule, ca și cum eu aș fi fost o moșie, iar el, cel mai priceput administrator, și se strădui atât de mult, încît mă făcu să simt că nici cel mai reușit rînd de haine nu-l putea răsplăti pentru osteneala lui. După ce sfîrși, în cele din urmă, treaba și ne înțelesesăm să trimită costumul la domnul Pumblechook, marți seara, spuse, cu mina pe elanță :

— Știu, domnule, că, de obicei, unei persoane din Londra nu i se poate cere să sprijine activitatea locală ; dar dac-ați trece, din cînd în cînd, pe aici, în calitate de orășean, aș fi foarte fericit. Bună ziua, domnule, vă sînt foarte îndatorat Ușa !

Ultimul cuvînt fusese aruncat băiatului, care habar n-avea ce voia să spună stăpînul lui. Dar îl vazui cum rămase paf în timp ce stăpînul îmi deschise cu mina lui, și pot spune, hotărît, că prima mea experiență despre puterea zdrobitoare a banului a pricinuit o prăbușire morală în ucenicul lui Trabb.

Dupa această întîmplare de neuitat, mă dusei la palarier, la cizmar, la negustorul de ciorapi ; mă simțeam ca și cîinele matusii Hubbard¹, al cărui echipament are nevoie de serviciile atîtor meseriași. Mă dusei și la oficiul de diligențe, ca să-mi opresc un loc pentru simbătă dimineața la ora 7. Nu era nevoie să spun peste tot că eram posesorul unei averi frumoșele ; dar de cîte ori spuneam ceva de felul acesta, urmarea era că negustorul oficianț înceta de a mai fi absorbit de cele ce se petreceau pe strada principală și își îndrepta atenția numai asupra mea. După ce mi-am făcut rost de tot ce-mi lip-

¹ Personaj alegoric din satira în versuri *Mother Hubbard's Tale* (engl.) (*Cîinele matusii Hubbard*) de Spenser, îndreptată împotriva abuzurilor bisericii și a viciilor curtenilor. Poemul redă aventurile unei maimuțe și ale unei vulpi, care pleacă în lume deghizate într-un bătrîn soldat și cîinele său.

sea, am pornit-o spre casa domnului Pumblechook și, apropiindu-mă de sediul afacerilor acestui domn, l-am zărit în ușă.

Mă aștepta cu mare nerabdere. Ieșise dis-de-dimineață cu brișea și trecuse pe la fierărie, unde aflase vestea. Pregătise o gustare pentru mine în salonașul în care domnul Wopsle citise din Barnwell; de asemenea, poruncise vinzătorului „să se dea la o parte din drum”, în timp ce preasfințita mea persoană trecea pe acolo.

— Scumpul meu prieten, spuse domnul Pumblechook, prinzându-mă de amîndouă minile de îndată ce el, eu și gustarea ramaserăm singuri. Îți doresc să te bucuri de norocul dumitale. L-ai meritat, l-ai meritat!

Cuvintele lui veneau tocmai la țanc și mi se părea că omul se exprimă cu multă înțelepciune.

— Gîndul că eu am fost umila unealtă datorită căreia ai ajuns aici, spuse domnul Pumblechook după ce sforăi plin de admirație timp de cîteva minute, este o răsplată de care sînt mîndru.

Îl rugai pe domnul Pumblechook să nu uite că nu trebuie să spună și nici să pomenească nimic despre aceasta.

— Scumpul meu prieten, spuse domnul Pumblechook, dacă îmi dai voie să-ți spun așa...

Eu murmurai:

— Sigur!

Domnul Pumblechook mă apucă din nou de amîndouă minile, iar vesta lui, deși foarte lungă, desfășură o mișcare care arăta cum pieptu-i tresare de emoție.

— Scumpul meu prieten, biziue-te pe mine și crede-mă că în lipsa dumitale voi îndeplini neînsemnata misiune de a păstra viu acest eveniment în mintea

lui Joseph. Joseph! spuse domnul Pumblechook cu glas milos și solemn. Joseph!! Joseph!!!

Între timp, își clătina capul și-l lovea ușurel cu mina, ca să-mi arate că-și dădea seama de lipsurile lui Joseph.

— Dar, scumpul meu prieten, spuse domnul Pumblechook, trebuie să fii flămînd, trebuie să fii sfîrșit de oboseală. Ia loc. Avem un pui, pe care l-am adus de la „Mistreț”, și o limbă preparată tot acolo; mai sînt aici cîteva lucruri aduse tot de la „Mistreț”, pe care nădăjduiesc că n-ai să le disprețuiești. Dar, spuse domnul Pumblechook sculindu-se în picioare, după ce se așezase, vād oare în fața ochilor pe acela cu care ma jucam în zilele fericite ale copilăriei lui? Și pot oare... pot oare?...

Acest „pot oare” însemna dacă poate sa-mi stringa mîna. Eu consimții, și el îmi strinse mîna cu căldura, apoi se așeză din nou.

— Avem și vin, spuse domnul Pumblechook. Să bem în semn de mulțumire față de soartă și să dorim ca întotdeauna să-și aleagă favoriții cu atîta înțelepciune! Și, totuși, spuse domnul Pumblechook sculindu-se din nou, nu pot să vād în fața mea pe cineva și să beau în cinstea acestui cineva fără să spun iarăși: Pot oare? Pot oare?...

Îi spusei că da, iar el îmi strinse din nou mîna, bău paharul pînă la fund, apoi îl întoarse cu gura în jos. Făcuși și eu la fel; și chiar dacă m-aș fi răsturnat eu insumi cu capul în jos și cu picioarele în sus înainte de a începe să beau, vinul nu mi s-ar fi ureat la cap mai de-a dreptul.

Domnul Pumblechook mă servi cu o aripioara, cu ficatei și cu cea mai bună felie de limbă (se sfîrșise cu: „Acum nu-s timpuri de mîncat carne de porc”) și, pe cît putea, nu se îngrijea de loc de persoana lui.

— Ei găinușă, găinușă, spuse domnul Pumblehook, vorbind cu pasărea din farfurie, nu prea te gîndeai tu, pe cînd mai erai un biet puișor, ce soartă te așteaptă ! Nu prea te gîndeai că ai să ospătezi sub acest umil acoperiș pe un... Poți s-o socotești slăbi-ciune, dacă vrei, spuse domnul Pumblehook sculîndu-se iarăși, dar pot oare, pot oare ?...

Nici nu mai era nevoie să repet că da, așa că se execută pe loc. Nu înțeleg cum făcea gestul acesta atît de des, fără să se rîncească cu cuțitul meu.

— Și sora dumitale, reluă el, după ce înfulecă liniștit cîte ceva, sora dumitale, care a avut cîntea să te crească ca-n palme... E o priveliște tristă să vezi că nu mai e în stare să-nțeleagă această cinste. Pot oare ?...

Văzui că are de gînd să vină din nou pînă la mine și-l oprii.

— Să bem în sănătatea ei, spusei eu.

— A ! strigă domnul Pumblehook, sprijinindu-se de spătarul scaunului, copleșit de admirație. Așa-i cunoști, domnule (nu știu cine era domnul, dar desigur că nu era vorba de mine, iar o a treia persoană nu se mai afla de față), așa-i cunoști pe cei cu suflet mare, domnule ! Mereu iertători, mereu drăgăstosi ! Un om de rînd ar putea zice că prea mă reped, spuse slugarnic domnul Pumblehook, punînd grăbit pe masă paharul din care nu gustase și ridicîndu-se din nou, dar pot oare ?...

După ce-mi strinse mîna, se așeză la loc pe scaun și bău în sănătatea surorii mele.

— Să nu fim orbi, spuse, față de cusururile ei, dar să sperăm că făcea totul cu gînd bun.

Începui să bag de seamă că se îmbujora la față ; cît despre mine, toată fața mă ustura, de parcă ar fi fost cufundată în vin.

Ii spusei domnului Pumblechook că doream ca hainele cele noi să fie trimise la el acasă, și el se arătă încântat de această cinste. Ii mai spusei ca doream aceasta din pricină că voiam să trec neobservat prin sat, iar el mă ridică în slava cerului. Nimeni, în afară de el, nu era demn de încrederea mea și, într-un cuvânt, putea oare? Apoi mă întrebă cu dragoste dacă-mi aminteam de jocul nostru de-a adunatul și cum ne-am dus împreună ca să facem contractul de ucenicie; na întrebă dacă-mi aminteam că el fusese întotdeauna marea mea pasiune și prietenul meu favorit. Dacăș fi băut de zece ori mai multe pahare cu vin decît băusem, și tot aș fi știut că niciodată nu existaseră între noi astfel de legături, și în adîncul sufletului mî-ar fi fost silă de acest gînd. Totuși, mi-amintesc că eram convins că mă înșelasem asupra lui și că era un om inteligent, cumsecade, descurcăreț și bun la suflet.

Încet-încet, căpătă atîta încredere în mine, încît ajunsese să-mi ceară sfaturi cu privire la afacerile lui. Îmi mărturisî că ar avea prilejul să creeze o mare asociație, un adevărat monopol al grînelor și al comerțului cu semințe, chiar în pravalia lui — bineînțeles dacă i-ar da extindere — ceva cum nu se mai văzuse pînă atunci în tot ținutul și nici în împrejurimi. Socotea însă că singurul lucru care îi lipsea pentru înfăptuirea unei averi uriașe era: mai mult capital. Acestea erau cele trei cuvinte: mai mult capital. Și (lui Pumblechook) i se părea că dacă acest capital ar intra în afacere datorită unui om de paie, care om de paie n-ar avea altceva de făcut decît să intre în prăvălie — el sau reprezentantul lui — ori de cîte ori avea poftă să cerceteze registrele și să-și încaseze de două ori pe an beneficiul, adică cincizeci la sută din eiștigul total, i se parca, așadar, că acesta ar fi un prilej minunat pentru un tînar cu

pricepere și cu avere ; un tânăr care ar merita atenția domnului Pumblehook. Dar eu ce părere aveam ? Căci avea mare încredere în părerea mea. Părerea mea fu : „Ai puțină răbdare !“ Măreția și limpezimea acestei idei i se părură atât de neobișnuite, încât nu mai întrebă dacă să-mi strângă mîna. ci spuse că trebuie neapărat să mi-o strângă, și așa și făcu.

Băurăm tot vinul. Domnul Pumblehook făgăduia fără încetare că va avea grijă ca Joe să fie la înălțime (habar n-am ce fel de înălțime) și că-mi va face tot timpul tot felul de servicii (habar n-am ce servicii). Pentru prima oară în viața mea și după ce tănuise acest lucru minunat de bine, îmi aduse la cunoștință că spusese întotdeauna despre mine : „Băiatul ăsta nu-i un băiat de rînd și, luați aminte, nici viitorul lui nu va fi un viitor oarecare“. Îmi spuse cu un zîmbet înlăcrimat că este ciudat să-ți amintești de toate acestea acum, și eu spusei la fel. Am ieșit, în cere din urmă, la aer cu impresia nelămurită că soarele arăta altfel decît altă dată ; apoi am descoperit că ajunsesem, tîrîș-grăpiș, pînă la barieră, fără să-mi dau seama de drum.

La barieră mă treziră urările domnului Pumblehook, care se afla departe, în urmă, pe drumul însořit, și-mi făcea semne elocvente ca să mă opresc. M-am oprit, și el m-a ajuns din urmă, cu răsufierea întretăiată.

— Nu, scumpul meu prieten, spuse el, după ce-i veni inima la loc și se simți în stare să vorbească. Nu, atîta timp cît mai pot face ceva ! N-ai să lași să treacă prilejul acesta fără să-mi dovedești că ai bunăvoință. Pot oare, în calitate de vechi prieten și de om care îți dorește numai binele?... Pot oare?...

Îmi strînse mîna pentru cel puțin a suta oară și porunci foarte supărat unui căruțaș să se dea în lături din drum. Apoi mă binecuvîntă și rămase pe

loc, făcîndu-mi semn cu mîna, pînă ce mă văzu trecut de cotitură ; iar eu am luat-o peste un cîmp și am tras un pui de somn zdravăn sub un tufiș înainte de a porni mai departe, spre casă.

N-aveam multe lucruri de luat la Londra, fiindcă prea puțin din puținul pe care-l aveam se potrivea cu noua mea situație. Dar începui să împachetez chiar în după-amiaza aceea și am împachetat cu foc multe lucruri de care știam că voi avea nevoie în dimineța următoare, înșelîndu-mă cu gîndul că n-aveam nici o clipă de pierdut.

Așa au trecut marți, miercuri, joi ; iar vineri dimineată am pornit spre domnul Pumblechook, ca să mă îmbrac cu hainele noi și să mă duc la domnișoara Havisham. Mi se dădu chiar odaia domnului Pumblechook, ca să mă îmbrac acolo, și, în cinstea acestui eveniment, încăperea fusese împodobită cu prosoape curate. Desigur, hainele au fost prilej de dezamăgire. Pesemne că, de cînd există veșminte, orice haină nouă, rîvnită cu aprindere, a însemnat o mică dezamăgire pentru cel care trebuia să o poarte. Dar la vreo jumătate de oră după ce mă îmbrăcasem și încercasem nenumărate poziții în fața oglinzii foarte modeste a domnului Pumblechook, împins de dorința măruntă de a-mi vedea picioarele, mi se păru, în sfîrșit, că hainele îmi veneau bine. Deoarece era zi de tîrg într-un oraș vecin, la o depărtare de vreo zece mile, domnul Pumblechook nu era acasă. Nu-i spuseseam cînd aveam de gînd să plec, așa că nu mai aveam cînd să ne strîngem mîna. Toate acestea se potriveau de minune și am ieșit din casă îmbrăcat în noile mele veșminte. Mi-era nespus de rușine că eram nevoit să trec prin fața vînzătorului și mă frămîntam, bănuind că nu arătam prea bine și că semănam cu Joe în hainele lui de duminică.

Am ocolit tot orașul și am umblat pe străzile cele mai lăturalnice ca să ajung la domnișoara Havisham ; am tras clopotul la poartă, stingherit din pricina degetelor lungi și țepene ale mânușilor.

Sarah Pocket veni să-mi deschidă poarta, și vă rog să mă credeți că se dădu înapoi cînd mă văzu atît de schimbat ; în același timp, fața ei de coji de alune își pierdu culoarea cafenie, devenind galben-verzuie.

— Dumneata ?! spuse ea. Dumneata ?! Doamne-Dumnezeule ! Ce cauți aici ?

— Plec la Londra, domnișoară Pocket, spusei eu, și vreau să-mi iau rămas bun de la domnișoara Havisham.

Nu eram așteptat, fiindcă domnișoara Pocket mă încuie în curte și se duse să întrebe dacă pot intra. După un timp foarte scurt, se întoarse și mă duse sus, holbîndu-se tot drumul la mine.

Domnișoara Havisham se plimba prin odaie, în jurul mesei întinse, sprijinindu-se de bastonul ei îndoit. Odaia era luminată ca și odinioară, și cînd ne auzi intrînd, domnișoara Havisham se opri din mers și se întoarse. Era tocmai în dreptul cozonacului de nuntă putrezit.

— Nu pleca, Sarah, spuse ea. Ei, Pip ?

— Plec mîine la Londra, domnișoară Havisham — eram foarte atent la fiecare vorbă pe care o rosteam — și m-am gîndit că n-o să vă supărați dacă vin să-mi iau rămas bun.

— Asta-i frumos, Pip, spuse ea învîrtind bastonul în jurul meu, ca și cum, ea, zina mea ursitoare, m-ar fi înzestrat cu ultimul dar.

— De cînd v-am văzut ultima oară, mi s-a schimbat soarta, murmurai eu, și vă sînt atît de recunoscător, domnișoară Havisham !

— Da, da, făcu ea uitându-se cu veselie la amărta și invidioasa Sarah. L-am văzut pe domnul Jaggers. Am auzit și eu, Pip. Pleci mine?

— Da, domnișoară Havisham.

— Și te-a adoptat un om bogat?

— Dă, domnișoară Havisham.

— Al cărui nume nu-l știi?

— Nu, domnișoară Havisham.

— Și domnul Jaggers este administratorul averii tale?

— Da, domnișoară Havisham.

Îi luceau ochii în timpul acestor întrebări și răspunsuri, atât de tare se bucura de pizma domnișoarei Sarah Pocket.

— Bine, urmă ea, ai un viitor plin de fagaduieli în fața ta. Fii baiat bun, ca să-l meriți, și ascultă sfaturile domnului Jaggers. (Se uita la mine, apoi la Sarah, și fața încordată a Sarei se schimonosi într-un zîmbet răutacios.) Du-te cu bine, Pip! Întotdeauna o să te cheme Pip, știi asta!

— Da, domnișoara Havisham.

— Cu bine, Pip!

Îmi întinse mâna, și eu căzui în genunchi și o dusei la buze. Nu mă gândisem niciodată la felul cum îmi voi lua rămas bun de la ea; în clipa aceea mă simțeam însă împins să fac așa. Ea o privi triumfător pe Sarah, cu ochii ei ciudați, și așa am lăsat-o pe ursitoarea mea, cu minile sprijinite de bastonul îndoit, în mijlocul odăii slab luminate, lângă prăjitura de mireasă, care mucegaia, acoperită cu pișze de păianjen.

Sarah Pocket mă duse pînă jos, ca și cum aș fi fost o stafie care trebuie scoasă din casă. Nu putea să uite înfațișarea mea și era nespus de indigita. L-am spus „Rămîneți cu bine, domnișoară Pocket”, dar ea se uita în gol; părea prea tulburată ca să

mai înțeleagă vorbele mele. O dată afară, m-am descurcat cît am putut mai bine în drumul spre casa lui Pumblechook; ajuns acolo mi-am scos hainele noi, le-am strîns într-o legăturică și m-am întors la fierărie în hainele mele vechi, în care adevărul e că mă simțeam mult mai la largul meu, deși aveam o boccea de dus.

Și acum, cele șase zile, care crezusem că se vor scurge atît de încet, trecuseră ca în zbor, și ziua de mîine mă privea în față cu atîta hotărîre, încît nu ma puteam uita spre ea. Pe măsură ce cele șase seri se topiseră, nemairămînînd decît cinci, patru, trei, două, începusem să prețuiesc, din ce în ce mai mult, tovărășia lui Joe și a lui Biddy. În această ultimă seară mă îmbrăcai, spre marca lor încintare, cu hainele cele noi și rămăsei în această ținută strălucită pînă la culcare. În cinstea mea, mîncărăm o cină caldă, binecuvîntată de nelipsitul pui la frigare, și încheiarăm cu *flip*¹. Eram cu toții foarte abătuți, și nici unul nu era mai breaz decît celălalt, măcar că ne prefăceam cu toții că sîntem foarte veseli.

Trebuia să părăsesc satul la ora 5 dimineața, cu micul meu geamantan în mînă, și-i spuseseam lui Joe că dorește să plec singur. Mă tem — tare mă tem! — că această dorință se născuse la gîndul contrastului pe care l-am fi făcut Joe și cu mine dacă am fi mers împreună pînă la diligență. Mă înșelasem pe mine însumi spunîndu-mi că nu era nici urmă de un astfel de gînd în hotărîrea aceasta, dar cînd mă urcai în odăița mea, în această ultimă seară, mă văzui silit să recunosc că așa era și mă simțeam împins să cobor și să-l rog pe Joe să vină cu mine a doua zi de dimineață. Dar n-am făcut-o.

¹ Băutură caldă, preparată din bere amestecată cu alcool.

Toată noaptea somnul îmi fu frământat de diligențe care nimereau în alte locuri decât la Londra și la care erau înhâmați câini, pisici, porci sau oameni, dar niciodată cai. Vise fantastice de călătorii neizbutite mă chinură pînă cînd se crăpă de ziuă și cînd păsările începură să ciripească. Mă sculai, mă îmbrăcai pe jumătate și mă așezai în fața ferestrei, ca să mai privesc o dată ținutul. Și tot privind-l, am adormit.

Biddy se trezi atît de devreme ca să-mi pregătească mîncarea, încît, deși nu dormisem nici o oră în fața ferestrei, simții mirosul focului din bucătărie și mă trezii speriat, cu gîndul înfiorător că trebuie să fie tîrziu, după amiază. Dar mult după aceea, după ce am auzit zăngănitul ceștilor de ceai și eram gata de plecare, tot îmi lipsea curajul de a coborî. În cele din urmă, am rămas sus, descuind geamantanul și desfăcîndu-i curelele, și apoi încuindu-l și strîngîndu-i curelele la loc, pînă cînd Biddy îmi strigă că e tîrziu.

A fost o masă grăbită și fără gust. M-am sculat de pe scaun spunînd repezit, ca și cum mi-ar fi trăs-nit ceva prin minte: „Ei! Cred că trebuie să plec!“ și am sărutat-o pe soră-mea, care rîdea, dădea din cap și se legăna pe scaun, am sărutat-o pe Biddy și m-am aruncat de gitul lui Joe. Apoi mi-am luat geamantanul și am ieșit pe ușă. Am auzit în urma mea un zgomot tîrșit și, uitîndu-mă înapoi, l-am văzut pe Joe aruncînd o gheată veche după mine, și pe Biddy aruncînd altă gheată¹. M-am oprit, făcîndu-le semn cu pălăria. Dragul de Joe, îmi făcea semn cu dreapta lui puternică ridicată deasupra capului, strigînd răgușit: „Ura!“ Iar Biddy își acoperi fața cu șorțul.

¹ Obicei care constă în aruncarea unei ghetă vechi în urma cuiva pentru a-i aduce noroc.

O luai la picior, gîndindu-mă că despărțirea era mai ușoară decît m-aș fi așteptat și că n-ar fi avut nici un rost să arunce cu ghetele după mine pe strada principală. Fluieram nepăsător. Dar satul era pașnic și tăcut, iar ceața ușoară a dimineții se ridica solemn, ca și cum ar fi vrut să-mi dezvăluie lumea; fusesem atît de mic și de nevinovat cît timp trăisem acolo, și lumea de dincolo era atît de mare și de necunoscută, încît suspinai adînc și izbucnii într-un hohot de plîns. Mă aflam lingă stîlpul cu degetul de la capătul satului și-l atinsei cu mîna, spunînd: „Rămii cu bine, dragul meu prieten!”

Doamne, n-ar trebui niciodată să ne fie rușine de lacrimile noastre, căci ele sînt o ploaie binefăcătoare pe praful orbitor al pămîntului, care înăbușă inimile noastre înăsprite. După ce am plîns, m-am simțit mai bine decît înainte, mai treaz, mai pătruns de propria mea nerecunoștință, mai blind. Dacă aș fi plîns înainte, l-aș fi luat pe Joe cu mine.

Eram atît de biruit de lacrimile acestea și de izbucnirea lor neașteptată în mijlocul drumului meu liniștit, încît în diligență, după ce ieșisem din oraș, mă întrebam, cu inima îndurerată, dacă n-ar fi bine să cobor la prima oprire, cînd se vor schimba caii, să mă întorc, să mai petrec o seară acasă și să mă despart mai frumos. Caii se schimbă, și eu tot nu mă hotărisem încă și mă mîngîiam cu gîndul că-mi va fi foarte ușor să cobor și să mă întorc acasă atunci cînd se vor schimba din nou caii. Și, în timp ce mă frămîntam astfel, mă izbi o asemănare grozavă între un om care umbla pe marginea drumului, venind spre noi, și Joe. Inima începu să-mi bată. Ca și cum ar fi fost cu puțință ca Joe să fie acolo!

Caii se mai schimbă o dată, și apoi încă o dată; acum era prea tîrziu, străbătusem un drum prea lung

ca să mă mai întorc; și așa am mers mai departe. Iar ceața se ridicase solemn și lumea se întindea în fața ochilor mei.

Acesta este sfârșitul primei etape în împlinirea speranțelor lui Pip.

CAPITOLUL XX

Călătoria din orașul nostru pînă în capitală ținea aproape cinci ore. Era trecut de miezul zilei cînd diligența cu patru cai, în care călătoream eu, intră în învîlmășeala de vehicule de pe Cross-Keys, Wood Street și Cheapside din Londra.

În vremea aceea, noi, britanicii, hotărîsem că e o trădare să ne îndoim de faptul că posedăm tot ce e mai bun și că sintem tot ce e mai bun pe lume. Altfel, cred că, înspăimîntat de imensitatea Londrei, m-aș fi gîndit poate că metropola e cam urenită, cam murdară și că străzile ei sînt strîmbe și înguste.

După cum îmi făgăduise, domnul Jaggers îmi trimisese adresa lui, care era „Little Britain“, și adăugase cu mîna lui pe cartea de vizită: „De îndată ce ieși din Smithfield¹, alături de oficiul de diligențe“. Totuși, un birjar, a cărui manta soioasă părea să aibă tot atitea pelerine mici cîți ani număra posesorul ei, mă viri în trăsura lui și mă închise înăuntru, ridicînd scărița și strîngînd-o bine ca și cum s-ar fi pregătut să pornească la un drum de cincizeci de mile. Pînă s-a suit el pe capră — despre care îmi amintesc

¹ District londonez unde se ținea un cunoscut iarmaroc.

că era acoperită cu un postav vechi, de culoarea mazărei, tocit de vreme și zdrențuit din pricina molilor — a trecut timp, nu glumă! Echipajul era minunat: era impodobit pe dinafară cu șase ghirlande și avea niște drăcii rupte în spate, acolo unde trebuiau să stea nu știu câți valeți, iar dedesubtul acestora se aflau niște țepi, pentru ca nu cumva valeții să se lase duși în ispită și s-o ia la sănătoasă în mijlocul drumului.

Nici nu apucasem să mă bucur de trăsură, să mă gîndesc cît de mult seamănă cu o grămadă de paie și, în același timp, cu o prăvălie de vechituri, sau să mă întreb de ce oare traistele din care mîncau caii erau ținute înăuntru, cînd băgai de seamă că vizitiul încetînise mersul, ca și cum ar fi avut de gînd să oprească numaidecît. Și, într-adevăr, ne oprirăm îndată, într-o stradă întunecoasă, în fața unor birouri și a unei uși deschise, pe care era scris: *Domnul Jaggars*.

— Cît datorez? îl întrebai pe vizitiu.

Vizitiul răspunse:

— Un șiling, dacă nu cumva vrei să-mi dai mai mult.

Desigur că i-am spus că nu doresc să-i dau mai mult.

— Atunci, un șiling, făcu vizitiul. N-am nevoie de bătaie de cap! Îl cunosc pe *ăsta*... făcu posomorît cu ochiul înspre numele domnului Jaggars și clătină din cap.

După ce puse mîna pe șiling, se urcă fără grabă pe capră și plecă (ceea ce părea că-i ia o piatră de pe inimă), iar eu intrai în biroul din față, cu geamcantanașul în mîină, și întrebai dacă domnul Jaggars e acasă.

— Nu-i acasă, răspunse secretarul. E la tribunal acum. Dumneata ești domnul Pip?

L-am lămurit că eu eram domnul Pip.

— Domnul Jaggars a lăsat vorbă să-l aștepti la dînsul în odaie. A spus că nu știe cît o să înțirzie, fiindcă are un proces. Dar e la mîntea omului că, timpul fiindu-i atît de prețios, n-o să stea mai mult decît e nevoie.

Cu aceste cuvinte, secretarul deschise o ușă și mă pofti într-o odaie din fund. Aici se afla un domn cu un singur ochi, îmbrăcat într-o haină de catifea și cu pantaloni pînă la genunchi, care-și ștergea nasul cu mîneca, deoarece fusese întrerupt din cititul ziarului.

— Du-te și așteaptă afară, Mike, spuse secretarul.

Eu începui să mă scuz că intrasem peste el, dar secretarul îl împinse afară pe acest domn, fără multe fasoane, și, după ce zvîrli căciula de blană în urma lui, mă lăsă singur.

Odaia domnului Jaggars era luminată de o singură fereastră și părea destul de sinistă, căci fereastră era cîrpită nesimetric, ca un cap spart, și casele alăturate erau strîmbe, ca și cum s-ar fi răsucit ca să se uite la mine pe furiș. În odaie nu se aflau atîtea hîrtii cîte m-aș fi așteptat să văd; în schimb, se aflau niște lucruri ciudate, pe care nu m-aș fi așteptat să le văd; de pildă, un pistol vechi, ruginit, o sabie virită în teacă, cîteva cutii și pachete cam ciudate și două busturi îngrozitoare, așezate pe un raft, care reprezentau niște fețe umflate și cu nasurile mîncate. Scaunul cu spătar înalt al domnului Jaggars era negru ca moartea și umplut eu păr de cal; mai avea niște șiruri de cuișoare de alamă de jur împrejur, ca un sicriu; și cu îl vedeam pe domnul Jaggars șezînd pe scaunul acesta și mușcîndu-și degetul arătător, cu fața către

clienți. Odaia era cam mică, și clienții trebuie să fi avut obiceiul să se sprijine de perete, fiindcă mai ales pe peretele din fața scaunului se vedeau urme soioase de umeri. Mi-aminteam că și domnul cu un singur ochi se tîrîse de-a lungul peretelui, în fața mea, care fusesem cauza nevinovată a izgonirii lui.

M-am așezat pe scaunul clienților, în fața scaunului domnului Jagers, vrăjit de atmosfera sinistă din odaie; mă gîndeam că secretarul, ca și patronul lui, avea aerul că știe lucruri compromițătoare despre fiecare om și mă întrebam cîți alți secretari se vor mai fi aflat sus și dacă-și luau cu toții același aer de superioritate care nu era spre folosul semenilor lor. Mă întrebam de unde proveneau hîrburile acelea ciudate răspîndite prin camera și cum ajunseseră acolo. Mă întrebam dacă cele două fețe umflate făceau parte din familia domnului Jagers și-mi spuneam că, dacă avusese nenorocirea să aibă niște rude atît de uricioase, nu era nevoie să le cocoate acolo sus, pe raftul acela prăfuit, în calea muștelor și a funinginii, în loc să le țină la el acasă. Desigur, nu știam încă ce înseamna o zi de vară la Londra și poate că mintea îmi obosise din pricina aerului fierbinte și moleșitor și a prafului gros care acoperea totul. Am stat în odaia aceea mușcăită, frămîntîndu-mi mintea cu întrebări, pînă cînd n-am mai putut să îndur vederea celor două busturi aflate peste scaunul domnului Jagers, și atunci m-am sculat și am ieșit.

I-am spus secretarului că vreau să ies puțin la aer pînă se va întoarce domnul Jagers, iar el m-a sfătuit să trec de colț și să ies în Smithfield. Și așa am ieșit în Smithfield; iar locul acela nesuferit, minjit cu murdărie și grăsime, cu sînge și cu spumă, parcă se lipea de mine. O luai la picior cît putui mai repede și ieșii într-o stradă de unde cupola

mare și neagră a catedralei Sfântul Paul¹ părea ca se îndreapta spre mine din spatele unei clădiri mohorite de piatră, despre care un trecător îmi spusese că e închisoarea Newgate. Pornii de-a lungul zidului închisorii; drumul era acoperit cu paie, ca să înăbușe zgomotul vehiculelor; după acest semn și după mulțimea de oameni care stăteau în jurul închisorii și duhneau a bere și a alte băuturi, îmi daui seama că înăuntru se judecă procese.

În timp ce căseam gura, un slujbaş de la judecatorie, foarte murdar și oarecum beat, mă întrebă dacă nu vreau să intru înăuntru și să aud și eu cum decurge un proces: îmi mai spusese că, pentru o jumătate de coroană², îmi poate da un loc în față, de unde să-l pot vedea în întregime pe președinte, în robă și cu perucă. Vorbea despre acest înalt personaj ca despre o statuie de ceară și, în cele din urmă, mi-l oferî și pentru prețul mai redus de optsprezece *penny*. Deoarece refuzai propunerea, spunînd că am o întâlnire, avu bunătatea să mă ducă în curte și să-mi arate unde erau spînzurătorile și locul unde se făceau biciuirile în public. Și-mi mai arătă Poarta Datornicilor, pe unde ieșeau vinovații care se duceau la spînzurătoare, mărindu-mi interesul pentru poarta aceea înfiorătoare, făcîndu-mă să înțeleg că „patru dinăștia“ aveau să iasă pe această poartă peste trei zile, la ora 8 dimineața, pentru a fi spînzurați, la rînd. Toate acestea erau înfricoșătoare și mă făceau să mă gîndesc că Londra era un loc nesuferit, cu atît mai mult cu cît cel care voia să mi-l vîndă pe președintele curții era îmbrăcat din

¹ Catedrala Sfîntul Paul — celebră biserică londoneză, în stilul Renasterii, construită între 1675—1710: operă a arhitectului Christopher Wren.

² Monedă engleză, echivalentă cu 5 șilingi.

cap pînă în picioare, și invers, inclusiv batista, în haine pătate de rugină, care, fără nici o îndoială, nu fuseseră ale lui de la începutul începutului și de care eram sigur că le cumpărase foarte ieftin de la calau. În aceste împrejurări, am socotit că un șiling ajunge ca să scap de el.

Am intrat din nou în birou, ca să întreb dacă domnul Jaggars se întorsese, și fiindcă nu se întorsese încă, am pornit iar la plimbare. De data aceasta înconjurai „Little Britain“ și intrai în fundatura Bartholomew. De-abia acum îmi dădui seama că, în afară de mine, mai erau și alții care-l așteptau pe domnul Jaggars. Erau doi oameni cu fețe tainice, care se plimbau pe acolo și, în timp ce stăteau de vorbă, căleau numai pe despărțiturile dintre pietrele de pavaj; cînd trecură prima oară pe lîngă mine, unul din ei spuse: „Jaggars ar face-o dacă ar fi cu puțință“. Mai era un grup de trei bărbați și două femei, care stăteau într-un colț, și una din femei plîngea cu fața infundată într-un șal murdar, iar cealaltă o mîngîia, spunîndu-i, în timp ce-și strîngea șalul pe umeri: „Jaggars e de partea lui, Melia, și ce altceva ai putea să-ți dorești?“ Aceste dovezi despre popularitatea custodelui meu mă impresionară adînc și, mai mult ca oricînd, îmi treziră admirație și mirare.

În sfîrșit, în timp ce mă uitam prin poarta de fier a fundăturii Bartholomew înspre „Little Britain“, îl văzui pe domnul Jaggars trecînd drumul spre mine. Toți cei care îl așteptau îl zăriră o dată cu mine și se repeziră spre el. Avocatul își puse mîna pe umărul meu și mă luă lîngă el, în timp ce mergea mai departe și vorbea cu suita lui.

Mai întii, îi luă în primire pe cei doi oameni cu fețe tainice:

— Să știți că pentru voi n-am nimic, spuse domnul Jaggers, îndreptîndu-și degetul spre ei. Nu mai am nevoie să aflu nimic de la voi. Cît despre rezultat, o loterie! V-am spus de la început că e o loterie. I-ați plătit lui Wemmick?

— De-abia azi-dimineață am adunat banii, domnule avocat, spuse unul din ei, supus, în timp ce celălalt cerceta fața domnului Jaggers.

— Nu v-am întrebat cînd i-ați adunat, de unde sau dacă i-ați adunat. Wemmick i-a primit?

— Da, domnule avocat, răspunseră cei doi în cor.

— Foarte bine, puteți pleca. Acum, gata, spuse domnul Jaggers, fluturîndu-și mina spre ei, ca să-i îndepărteze. O vorbă dacă mai spuneți, las baltă tot procesul!

— Noi gîndeam, domnule Jaggers... începu unul din ei, scoțîndu-și pălăria.

— Toemai asta v-am spus sa nu faceți, spuse domnul Jaggers. *Voi* gîndeați! Lăsați că gîndesc eu pentru voi, asta ajunge! Dacă am nevoie de voi, știu eu unde să vă găsesc. Vă rog să nu mă mai căutați. Nu vreau. Să nu mai aud un cuvînt!

Cei doi se uitară unul la altul, în timp ce domnul Jaggers le făcea semn cu mina să rămînă în urmă, apoi se retraseră umili, fără o vorbă.

— Și cu *voi* ce-i? spuse domnul Jaggers oprindu-se deodată și întorcîndu-se spre cele două femei cu broboade, de care bărbații se despărțiseră pe nesimțite. Dumneata ești Amelia, nu-i așa?

— Da, domnule Jaggers.

— Nu uiți, spuse domnul Jaggers, că dacă n-aș fi fost eu, n-ai fi acum aici, n-ai fi putut să fii aici?

— Nu uităm, domnule avocat! exclamară amîndouă femeile. Dumnezeu să vă binecuvînteze, noi nu uităm!

— Atunci de ce, întrebă domnul Jaggers, mai veniți pe aici?

— Dar Bill al meu, domnule avocat? începu femeia care plîngea.

— Ți-am spus o dată pentru totdeauna! spuse domnul Jaggers. Dacă nu știi că Bill al dumitale e în mîini bune, atunci află că eu știu. Și dacă vii mereu aici, să te vaiți de Bill al dumitale, o să vă dau o lecție la amîndoi și o să-l las pe Bill în plata Domnului! I-ai plătit lui Wemmick?

— Da, sigur, domnule avocat! Pînă la ultimul ban.

— Foarte bine. Atunci ai făcut tot ce era de făcut. O vorbă dacă mai spui, un singur cuvînt, și Wemmick îți dă toți banii înapoi!

Accastă amenințare înfricoșătoare le făcu pe cele două femei să plece numaidecît. Ajunserăm la ușa biroului fără a mai fi opriți de nimeni, și aici îi găsirăm pe secretar și pe omul îmbrăcat în catifea, cu căciulă de blană.

— A venit Mike, spuse secretarul, dîndu-se jos de pe scaunul lui înalt și apropiindu-se tainic de domnul Jaggers.

— O! făcu domnul Jaggers, îndreptîndu-se spre Mike. (Acesta își trăgea o șuviță de păr care îi atîrna pe frunte, așa cum taurul din *Cine a omorît sticletele* trăgea clopotele.) Azi după-amiază îți vine rîndul. Ei!

— Vedeți, domnule Jaggers, răspunse Mike cu glasul unui om care suferă de guturai cronic. După ce mi-am sucit rău capul, am găsit unul care ar merge.

— Și ce-are de gînd să jure?

— Vedeți, domnule Jaggers, răspunse omul, ștergîndu-și de data aceasta nasul cu căciula de blană, ca să zic așa, orice.

Domnul Jaggers se mînic deodată:

— Doar te-am prevenit dinainte, spuse el, azyrîndu-și degetul spre clientul înspăimîntat, că dacă îți dă vreodată prin gînd să vorbești așa cu mine,

te învăț eu minte! Păcătosule, cum îndrăznești să-mi spui mie una ca asta?

Clientul părea înfricoșat, dar și aiurit, ca și cum nu și-ar fi dat seama de ceea ce făcuse.

— Nătărăule! spuse încet secretarul, lovindu-l ușor cu cotul. Cap sec! Trebuia să i-o spui în față?

— Și acum, incurcă-lume ce ești, spuse pe un ton foarte aspru administratorul averii mele, te întreb pentru ultima oară: Ce vrea să jure omul pe care l-ai adus?

Mike se uită cu încordare la fața domnului Jagers, ca și cum ar fi încercat să învețe ceva, și răspunse încet:

— Sau despre firea lui, sau că a fost împreună cu el și nu l-a scăpat din ochi toată noaptea aceea.

— Bagă de seamă! Cu ce se ocupă omul ăsta?

Mike se uită la căciula lui, la podele, la tavan și la secretar, ba se uită pînă și la mine înainte de a răspunde cu glas agitat:

— L-am îmbrăcat ca pe un...

Dar custodele meu izbucni:

— Ce-ai spus? Ce vrei?

— Nătărăule! adăugă secretarul, lovindu-l din nou cu cotul.

După cîteva priviri deznădăjduite în jurul lui, Mike se luminează și începu iar:

— E îmbrăcat ca un plăcintar cinstit. Ca un fel de cofetar.

— E aici? întrebă custodele meu.

— L-am lăsat pe o scară, dincolo de colț, spuse Mike.

— Treci cu el prin fața ferestrei, ca să-l văd și eu.

Domnul Jagers arătase spre fereastra biroului. Ne așezarăm toți trei la fereastră, în spatele oblo-
nului de sîrmă, și-l văzurăm pe client trecînd, ca din

întîmplare, pe acolo, împreună cu un individ înalt și fioros la mutră, care purta o haină scurtă de pînă albă și un coif de hîrtie pe cap. Naivul cofetar părea cam amețit de băntură; avea un ochi negru, vinăt, dar fiind pe cale de vindecare, acum era mai mult verde și-i fusese mînjit cu alb.

— Spune-i să-i facă numaidecît vînt martorului! spuse custodele meu secretarului, cu glas scîrbit. Și întrebă-l ce i-a venit să aducă un om de soiul ăsta!

Apoi, domnul Jagggers mă duse în odaia lui și, în timp ce mîncea, stînd în picioare, dintr-o cutie de sandvișuri și bea *sherry* dintr-o sticlă de buzunar (pă-rînd că amenință fiecare sandviș pe care îl mîncea), îmi împărtăși ceea ce hotărîse cu privire la mine: trebuia să mă duc la „Barnard's Inn”¹, unde locuia tînărul Pocket și unde fusese trimis un pat spre folosința mea; aveam să rămîn la tînărul Pocket pînă luni: luni trebuia să mă duc împreună cu el în vizită la tatăl lui, ca să văd dacă-mi place casa. De asemenea, îmi mai spuse la ce venit aveam dreptul — era o sumă destul de mare — și scoase dintr-unul din sertarele lui cărțile de vizită ale cîtorva negustori cu care trebuia să intru în legătură pentru îmbrăcăminte și alte lucruri de felul acesta, de care aveam, pe bună dreptate, nevoie.

— Ai să te bucuri de credit, domnule Pip, spuse administratorul averii mele. (Sticla de *sherry* mirosea ca un butoi întreg, în timp ce el se răcorea grăbit.) Și, în felul acesta, voi fi în stare să-ți controlez cheltuielile și să-ți pun frînă dacă o iei razna. Bineînțele că ai să intri în încercătură, dar asta nu e vina mea.

După ce cugetai cîteva clipe asupra acestor cuvinte care îmi dădeau curaj, îl întrebai pe domnul Jagggers

¹ „Barnard's Inn”: „Hamul lui Barnard” (engl.).

dacă pot trimite după o trăsură. El îmi spuse că nu merită osteneala, deoarece eram foarte aproape de destinația mea și că, dacă n-am nimic împotriva, Wemmick mă va duce pînă acolo.

Descoperii atunci că Wemmick era secretarul din odaia alăturată. Un alt secretar coborî de sus la sunetul clopoșelului, pentru a lua locul celui care pleca. Iar eu am ieșit în stradă, în urma lui Wemmick, după ce dădui mîna cu custodele meu. În stradă găsiseram altă ceată de oameni care așteptau, dar Wemmick își croi drum printre ei, spunîndu-le cu răceală, dar cu hotărîre :

— Vă spun că stați degeaba ; nu vrea să vă spună nici un cuvînt ! și curînd scăparăm de ei și porniram mai departe, mergînd unul lingă altul.

CAPITOLUL XXI

Cînd îmi aruncaî privirile asupra domnului Wemmick, care mergea lingă mine, ca să văd cum arată la lumina zilei, văzui că e un om uscat, destul de scurt, cu o față pătrată, ca sculptată în lemn, dar a cărei expresie părea prost cioplită cu o dală boantă. Pe fața lui se vedeau cîteva urme, care ar fi putut să fie gropițe dacă materialul ar fi fost mai moale și unealta mai bună, dar așa nu erau decît scobituri. Dala făcuse trei sau patru încercări de înfrumusețare de felul acesta pe nasul lui, dar se lăsase de ele, fără să-și dea osteneala să le mai netezească. După rufele lui roase, ajunsei la concluzia că trebuie să fie burlac, și bietul om părea să fi fost pus la grele încercări, căci purta cel puțin patru inele de doliu, în afară de o broșă ce reprezenta o

doamnă și o salcie plingătoare, în fața unui mormînt pe care se vedea o urnă. Mai băgai de seamă că de lanțul ceasului îi atîrnau tot felul de peceti și de inele, ca și cum bietul om ar fi fost încărcat cu amintirile prietenilor săi dispăruți. Avea ochi sclipitori, mici, vioi și negri, iar buzele subțiri, mari și pătate; să tot fi avut, după părerea mea, 40—50 de ani.

— N-ai fost niciodată la Londra pînă acum? mă întrebă domnul Wemmick.

— Nu, răspunsei eu.

— Și eu am fost odată străin pe aici, spuse domnul Wemmick. E ciudat cînd îmi aduc aminte.

— Acum o cunoști bine?

— Da, sigur, spuse domnul Wemmick. Cunoște toate colțurile.

— E un oraș tare păcătos? întrebai eu, mai mult ca să spun ceva decît din dorința de a afla.

— La Londra poți fi înșelat, prădat și ucis. Dar oriunde există oameni care să-ți facă d-alld-astea.

— Sigur, dacă există vrăjmășie între tine și ei, spusei eu, ca să îndulcească puțin vorbele lui.

— O! Nu-i vorba de vrăjmășie, răspunse domnul Wemmick. Nu prea există vrăjmășie pe aici. Îți fac d-alld-astea dacă au speranța să se aleagă cu ceva.

— Asta-i mai rău.

— Crezi? spuse domnul Wemmick. Tot aia e!

Umbla cu pălăria pe ceafă și privea drept înainte. Mergea foarte stăpînit, ca și cum pe stradă nu se afla nimic care să-i atragă luarea-aminte. Gura lui îmi amintea de o cutie de scrisori, din pricina unui zîmbet mecanic. Ajunserăm în vîrf, pe Holborn Hill, și eu încă nu știam că aceasta era de fapt o mască și că domnul Wemmick nu zîmbea de loc.

— Știi unde locuiește domnul Matthew Pocket? îl întrebai eu.

— Da, răspunse el, făcînd semn cu capul în direcția aceea. La Hammersmith, în partea de vest a Londrei.

— E departe?

— Știu și eu? Să zicem cinci mile.

— Il cunoști?

— Dar ești un adevărat judecător de instrucție spuse domnul Wemmick, uitîndu-se la mine cu un aer aprobator. Da, îl cunosc. Il cunosc!

Rostise vorbele acestea cu un glas îngăduitor și puțin disprețuitor, care mă cam întristă; și tot mă uitam pieziș la fața lui, asemănătoare cu un bloc de lemn, în căutarea unei priviri care să-mi dea curaj, cînd Wemmick îmi spuse că ajunsese la „Barnard's Inn“. Tristetea mea nu se împrăstie la această veste, fiindcă în mintea mea clădirea aceasta era un han ținut de domnul Barnard, față de care „Mistrețul albastru“ din orașul nostru nu putea fi decît o biată circiumă. Cînd colo, descoperii că Barnard era un duh fără trup, o plăsmuire, iar hanul lui, cea mai neîngrijită îmbinare de clădiri îngrămădite una într-alta, într-un colț de stradă murdar, ca un adevărat club al pisicilor.

Intraram în acest liman printr-o porțiță și, după ce trecurăm printr-un coridor, ne trezirăm într-o curte pătrată, care era atît de tristă, încît semăna cu un cimitir. Mi se păru că în curtea aceea se află cei mai jalnici pomi pe care îi văzusem vreodată, cele mai jalnice vrăbii, cele mai jalnice pisici și cele mai jalnice case (să fi fost vreo șase la număr). Mi se păru că locuințele aflate în acele case aveau cele mai nenorocite ferestre pe care mintea omului și le-ar putea închipui, căci obloanele și perdelele erau smulse, ghi-vecele cu flori sparte, geamurile erăpate și se mai vedeau și alte obiecte îngrozitoare, toate în ruină și pline de praf; iar cuvintele: „De închiriat“, „De în-

chiriat“, „De închiriat“ se holbau la mine din odaile goale, ca și cum niciodată nu vor mai veni pe aici alți nenorociți, ca și cum setea de răzbunare a sufletului lui Barnard n-ar fi putut fi potolită decât încetul cu încetul, prin sinuciderea treptată a locatarilor actuali și îngroparea lor necreștinească sub pietrișul din curte. Un veșmînt murdar și îndoliat, alcătuit din funingine și fum, împodobește această creație părăsită a lui Barnard; hanul părea astfel că stă cu cenușă în cap, în semn de umilință și pedeapsă, ca o groapă de gunoaie. Aceasta, în ceea ce privește vîzul; iar între timp gunoaiile uscate sau umede și tot felul de alte gunoaie, care putrezesc prin podurile și pivnițele părăsite, gramezi de șoareci, șobolani și ploșnițe putrezite, în afară de gunoaiile grajdului de alături, se adresau mirosului meu, gemînd leșinat: „Încercați amestecul lui Barnard...“

Această primă împlinire a marilor mele speranțe era atît de departe de desăvîrșire, încît mă uitai cu jale la domnul Wemmick.

— A, făcu acesta, înțelegîndu-mă greșit, locul acesta retras îți amintește de viața de la țară. Și mie la fel.

Mă duse într-un colț al curții și urcarăm împreună o scară, care mi se păru că e pe cale să se transforme încetul cu încetul în rumeguș, așa încît, într-o bună zi, locatarii de sus vor privi din ușile lor și se vor vedea lipsiți de orice mijloc de a ajunge jos; ajunserăm la un apartament aflat la catul cel mai de sus. Pe ușă era scris: *DOMNUL POCKET-JUNIOR*, iar pe cutia de scrisori era un bilețel în care scria: „Mă întorc îndată“.

— Nu prea se gîndea că ai să vii așa curînd, mă lămuri domnul Wemmick. Mai ai nevoie de mine?

— Nu, mulțumesc, spusei eu.

— Deoarece eu răspund de casa de bani, spuse domnul Wemmick, o sa ne întâlnim destul de des. Bună ziua.

— Bună ziua.

Îi întinsei mîna, și domnul Wemmick se uită mai întâi la ea, ca și cum ar fi crezut că vreau ceva de la el. Apoi se uită la mine și spuse, în chip de scuză :

— Da, sigur ! Obişnuieşti să dai mîna ?

Eram destul de încurecat, fiindcă mă gindeam că poate la Londra n-o fi moda să dai mîna, dar afirmai că obişnuiesc.

— M-am dezvățat de tot ! spuse domnul Wemmick. Mai ales în ultimul timp. Sigur, mi-a făcut plăcere să te cunosc. Bună ziua.

După ce ne strinserăm mîna și el plecă, deschisei fereastra scării, dar era aproape să rămîn fără cap, fiindcă sforile erau putrede și fereastra căzu ca o ghilotină. Din fericire, totul se întîmplă cu atîta repeziciune, încît nici nu avui timpul să scot capul pe fereastră. După ce scăpai astfel cu viață, mă mulțumii cu o priveliște încețoșată asupra hanului văzut prin murdăria încrustată în geamuri. Și mă uitam cu tristețe afară, spunîndu-mi că, fără nici o îndoială, era exagerat să se vorbească atîta despre Londra.

Părerea domnului Pocket-junior despre „îndată“ nu era aceeași cu a mea, căci înnebunisem aproape privind afară timp de o jumătate de oră și-mi scrisesem de cîteva ori numele cu degetul pe murdăria fiecărui geam, pînă cînd auzii, în sfîrșit, un zgomot de pași pe scări. Încetul cu încetul se înălțară în fața ochilor mei palăria, capul, cravata, vesta, pantalonii și ghețele unui cetățean pe măsura mea. Tinea cîte o pungă sub fiecare braț și un coșuleț cu căpșuni în mîna ; răsufierea îi era întretăiată.

— Domnul Pip ? întrebă el.

— Domnul Pocket ? întrebai eu.

— Doamne! exclamă el. Îmi pare grozav de rău, dar știam că vine o diligență din ținutul dumitale pe la ora prinzului și credeam că ai să vii cu aceea. Adevărul e că am ieșit din casă din pricina dumitale — nu că asta ar fi o scuză pentru mine — dar mă gîndeam că, venind de la țară, poate ai vrea să măninci ceva fructe după masă și m-am dus la piața din Covent Garden ca să găsesc fructe bune.

Din anumite motive, simțeam că-mi ies ochii din cap. I-am mulțumit în cuvinte fără șir și am început să mă întreb dacă nu cumva trăiam un vis.

— Doamne ferește! făcu domnul Pocket-junior. Ușa asta se înțepenește rău de tot!

Deoarece făcea marmeladă din fructe, luptîndu-se cu ușa și ținînd pungile sub braț, îl rugai să mi le dea mie. Mi le dădu cu un zîmbet prietenos și începu să se lupte cu ușa, ca și cum ar fi avut de-a face cu o fiară sălbatică. Ușa cedă atît de brusc, încît el căzu pe spate, peste mine, eu căzui peste ușa cealaltă, aflată în spatele meu, și amîndoi începurăm să rîdem. Dar mie tot mi se părea că-mi ies ochii din cap și că trăiesc un vis.

— Intră, te rog, spuse domnul Pocket-junior. Dă-mi voie să-ți arăt drumul. E cam gol pe aici, dar nădăjduiesc că ai să te poți descurca pînă luni. Tatăl meu s-a gîndit că ziua de mîine o să ți se pară mai plăcută în tovărășia mea decît cu el. Poate că ai dori să faci o plimbare prin Londra; aș fi bucuros să-ți arăt orașul. Cît despre masă, sper că n-ai s-o găsești prea proastă, fiindcă mincare o să ni se trimită de la cafeneaua de alături și — cred că trebuie să adaug și asta — totul pe socoteala dumitale, așa cum a dat dispoziții domnul Jaggars. Cît despre locuință, știu că nu-i prea arătoasă, pentru că, înțelegi, eu trebuie să-mi cîștig singur pîinea, căci taică-meu nu-mi poate da nimic, și chiar dacă ar putea, n-aș vrea eu să iau

de la el. Acesta e salonul. Vezi? Nu-s decît cîteva scaune, măsuțe și un covor și alte lucruri de care n-au avut nevoie acasă. Cit despre fața de masă, lingurile și solnițele pe care le vezi, să nu-ți faci o părere prea bună despre mine, fiindcă le-au trimis anume pentru dumneata de la cafenea. Acesta este micul meu dormitor, e cam mușegăit, dar, știi, locuințele lui Barnard sînt mușegăite. Aici e dormitorul dumitale; mobila am închiriat-o anume și nădăjduiesc că va corespunde dorințelor dumitale; dacă mai ai nevoie de ceva, mă duc sa-ți aduc. Apartamentul e cam retras și o să locuim singuri, dar sper că n-o să ne batem. Doamne, iartă-mă, te rog, vād că te-am lăsat cu fructele în mînă! Dă-mi-le, te rog. Mai mare rușinea!

Stăteam în fața domnului Pocket-junior și-i dădeam pungile, cînd, deodată, văzui în ochii lui privirea mirată pe care o simțeam și în ochii mei; spuse, lăsîndu-se pe spate:

— Doamne sfinte, dar dumneata ești băiatul care dădea tîrcoale!...

— Și dumneata, spusei eu, ești tînărul cel palid.

CAPITOLUL XXII

Acolo, în hanul lui Barnard, tînărul cel palid și eu mine ne nitarăm unul la altul pîna cînd izbucnirăm amîndoi în ris.

— Auzi, tocmai dumneata! spuse el.

— Auzi, tocmai dumneata! spusei eu.

— Bine! făcu tînărul întinzîndu-mi vîios mîna. Acum nădăjduiesc că ți-a trecut supărarea și ar fi foarte mîrinimos din partea dumitale dacă m-ai ierta că te-am scuturat așa rău.

Din aceste cuvinte înțelesei că domnul Herbert Pocket (căci pe tânărul cel palid îl chema Herbert) tot mai confunda intenția pe care o avusese cu fapta pe care o îndeplinsese. Dar îi răspunsei cu modestie și ne strînserăm călduros minile.

— Pe atunci încă nu puseseși mîna pe avere? spuse Herbert Pocket.

— Nu, răspunsei eu.

— Nu, încredința el. Am auzit că s-a întîmplat foarte de curînd. Pe atunci eu eram în căutare de avere.

— Adevărat?

— Da, domnișoara Havisham mă chemase cu gîndul să mă îndrăgească. Dar se vede că nu s-a putut... în orice caz, nu m-a îndrăgit.

Mi se păru politicos să spun că mă mir foarte mult.

— Lipsă de gust, spuse Herbert rîzînd, dar așa s-a întîmplat. Da, da, mă chemase să vin într-o vizită de încercare și poate că, dac-aș fi avut noroc în ziua aceea, m-aș fi captușit și eu... cine știe? poate că aș fi fost... știi ce vreau să spun... cu Estella.

— Ce vrei să spui? întrebai eu, devenind deodată serios.

În timp ce vorbeam, el punca fructele pe farfurii, ceea ce îi absorbea atenția, și această îndeletnicire fusese pricina scăpării de adineauri.

— Logodit, mă lămuri el, aranjînd mai departe fructele. „Promis.“ Cum vrei să-i spui. Oricare cuvînt e bun.

— Și cum ai îndurat dezamăgirea?

— Aiurea! făcu el. Nici nu m-am sinchisit! E o barbară!

— Domnișoara Havisham?

— Nu zic nu nici la asta, dar eu mă gîndeam la Estella. Fata asta e neînchîpuit de îngîmfată, de

aspră și de mofturoasă, și domnișoara Havisham a învățat-o să-și bată joc de toți bărbații din lume.

— Ce fel de rudă e cu domnișoara Havisham?

— Nu-i rudă, spuse el. E doar adoptată.

— Și de ce să-și bată joc de toți bărbații?

— Doamne, domnule Pip, spuse el, nu știi?

— Nu, spusei eu.

— Doamne sfinte! E o poveste întrecută, pe care ți-o rezerv pentru după masă. Și acum dă-mi voie să te întreb ceva: Cum ai ajuns aeolo în ziua aceea?

I-am spus, și el m-a ascultat atent pînă la urmă. Apoi a izbucnit din nou în ris, întrebîndu-mă dacă m-a durut după aceea. Eu nu l-am întrebat dacă și pe el îl duruse, deoarece, cu privire la acest lucru, părerea mea era formată.

— Domnul Jaggers e administratorul averii dumitale, după cîte înțeleg, urmă el.

— Da.

— Știi că este omul de afaceri și avocatul domnișoarei Havisham; e singurul om care se bucură de încrederea ei.

Aceste cuvinte mă aduceau (așa mi se părea mie) pe un tărîm primejdios. Îi răspunsei, cu o stînjeneală pe care nu încercam s-o ascund, că îl văzusem pe domnul Jaggers în casa domnișoarei Havisham chiar în ziua luptei noastre, și numai atunci, și că eram sigur că el nu-și amintea să mă fi văzut acolo.

— L-a îndatorat mult pe tatăl meu propunîndu-l ca tutorele dumitale, și chiar a fost la el în acest scop. Sigur că auzise de tata prin domnișoara Havisham. Tatăl meu e vărul ei; dar asta nu înseamnă că există între ei relații familiale, căci taică-meu nu e prea curtenitor de felul lui și nu-i place să-i facă domnișoarei Havisham toate mendrele!

Herbert Pocket avea un fel de a se purta sincer și deschis, care cucerea. Niciodată pînă atunci și nici

după aceea n-am mai văzut un om care să-mi insufle cu mai multă tărie, prin privire și prin glas, convingerea că nu e în stare să facă nimic ascuns și josnic. În toată făptura lui era ceva plin de nădejde, dar, în același timp, ceva care îmi șoptea că nu va fi niciodată în viața un om norocos și bogat. Nu știu nici eu de ce, dar eram pătruns de această părere încă din prima zi, înainte de a ne așeza la masă.

Tot mai era un tinăr palid și avea un aer visător, cu toată voioșia și vioiciunea lui, un aer care nu prea dovedea multă energie. Nu era frumos la față, dar era mai mult decât frumos, căci era foarte vesel și prietenos. Avea și acum o înfățișare de om stingaci, ca și în ziua în care pumnii mei se purtasera atât de îndrăzneț cu el, și mie mi se păru că fața lui va rămîne mereu tinără și luminoasă. Îmi puneam întrebarea dacă arta provincială a domnului Trabb l-ar fi făcut mai grațios decât pe mine, dar îmi dau seama că el își purta haina lui cea veche mult mai bine decât mi-o purtam eu pe cea nouă.

Deoarece era atât de prietenos, înțelesei că m-aș purta în clip nepotrivit pentru vîrsta noastră dacă m-aș arăta închis față de el. Așadar, îi spusei mica poveste, stăruind asupra faptului că-mi era interzis să cercetez cine era binefăcătorul meu. I-am mai spus că fusesem crescut la țară pentru meseria de fierar și că, deoarece nu prea cunoșteam regulile de bună-purtare, i-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ar atrage atenția ori de cîte ori va vedea că mă aflu în incurcătură sau că sînt gata să greșesc.

— Cu plăcere, spuse el, deși îndrăznesc să-ți prezic că vei avea nevoie de foarte puține lămuriri. Cred că vom fi foarte mult împreună și mi-ar plăcea să inlătur dintre noi orice constringere fără rost. Vrei să-mi faci plăcerea și să-mi spui de pe acum pe numele de botez, Herbert?

— I-am mulțumit, făgăduindu-mi că așa voi face. Apoi l-am informat că numele meu de botez e Philip.

— Nu prea-mi place Philip, spuse el zimbând, fiindcă îmi amintește de băiatul din cartea de citire care era atât de leneș, încât a căzut într-o baltoacă, sau atât de gras, că nici nu putea să deschidă ochii, sau atât de zgîrcit, încât își încuia prăjitura pînă ce i-o mînceau șoarecii, sau atât de hotărît să strice cuiburile păsărilor, încât l-au mîncat urșii din pădure. Să-ți spun ce nume mi-ar plăcea mie. E atîta armonie între noi, și apoi tu ai fost fierar. Te-ar supăra?

— Nu mă supără nimic din ce propui tu, răspunsei eu, dar nu înțeleg ce vrei să spui.

— Te-ar supăra dacă ți-aș spune Handel¹? Există o bucată minunată de Handel, care se numește *Pierarul muzical*.

— Mi-ar plăcea chiar foarte mult să-mi spui așa.

— Atunci, dragul meu Handel, spuse el, întorcîndu-se spre ușa care tocmai se deschidea, masa e gata și te rog să stai în capul mesei, pentru că tu dai acest ospaț.

Și fiindcă nici nu voiam să aud de-așa ceva, el se așeză în capul mesei, iar eu, în fața lui. A fost o masă foarte bogată — pe atunci mi se părea un adevărat ospaț — și totul avea gust mai bun ca de obicei datorită atmosferei libere în care se petreceau lucrările. În jurul nostru nu era nici urmă de om în vîrstă, și Londra ne înconjura din toate părțile. Apoi mai era și un aer boem, care făcea ca acest ospaț să pară și mai minunat: căci, în timp ce mîncarea, comandată în întregime la cafenea, era — după cum ar fi spus domnul Pumblechook — o pildă de desfriu, restul salonului era cam gol și într-o stare mai

¹ Georg Friedrich Händel (1685—1759), compozitor de origine germană, stabilit în Anglia; a compus opere și oratorii, contribuind în mare măsură la dezvoltarea muzicii corale în Anglia.

mult provizorie, ceea ce-l sili pe chelner să pună taciturile pe jos (împiedicându-se de ele), untul topit — pe fotoliu, pâinea — pe rafturile de cărți, brinza — în găleata cu cărbuni, iar puilul fierț — pe patul meu din odaia vecină, unde, seara, cînd mă dusei la culcare, descoperii urme de patrunjel și de unt aproape înghețat. Toate acestea dădeau farmec ospățului, și cînd chelnerul nu era de față ca să mă observe, plăcerea mea era neștirbită. Eram pe la mijlocul mesei, cînd îi amintii lui Herbert de săgăduiala de a-mi vorbi despre domnișoara Havisham.

— Adevărat, răspunse el. Mă voi ține numai decît de săgăduială. Dă-mi voie să încep, Handel, prin a-ți aminti că la Londra nu e obiceiul să pui cuțitul în gură, de teama accidentelor, și că, deși fureculița servește la acest lucru, nici ea nu trebuie înfundată în gură mai mult decît e nevoie. Nici n-ar merita să pomenesc de lucrurile acestea, dar e mai bine să faci cum face toată lumea. De asemenea, lingura nu se ține cu mîna pe deasupra, ci dedesubt; aceasta îți aduce două foloase: ajungi mai ușor la gură (ceea ce, de altfel, e și scopul) și împiedici oarecum cotul drept de a face mișcarea pe care o faci cînd deschizi o stridie.

Herbert făcu aceste observații prietenești cu un ton atît de vesel, încît începurăm amîndoi să rîdem și aproape că nici n-am reșit.

— Acum, urmă el, să ne întoarcem la domnișoara Havisham. Trebuie să știi că domnișoara Havisham era un copil răsfățat. Mama ei a murit cînd ea era mica de tot, și tatăl ei nu a lipsit-o niciodată de vreo plăcere. Traiau la țară, prin ținutul vostru, și tatăl ei era fabricant de bere. N-am înțeles niciodată de ce e foarte nobil să fii fabricant de bere, dar e știut ca, în timp ce e cu neputință să fii nobil și sății o

brutărie, poți fi, fără discuție, nobil dacă fabrici bere. E un fenomen de care ne izbim în fiecare zi.

— Totuși, un om din lumea bună nu poate să țină o cîrciumă, nu-i așa? întrebai eu.

— Nu, pentru nimic în lume! răspunse Herbert. Dar o cîrciumă poate ține pe un om din lumea bună. Bine! Va să zică, domnul Havisham era foarte bogat și trufaș. Și fiică-sa, la fel.

— Domnișoara Havisham era singurul copil? îndrăznii eu.

— Stai puțin. Ajung eu și la asta. Nu, nu era singurul copil. Avea un frate vitreg. Tatăl ei s-a reînsurat în secret cu bucătăreasa lui, așa cred.

— Spuneai că era un om trufaș.

— Dragul meu Handel, era. Tocmai fiindcă era trufaș s-a căsătorit în secret a doua oară și, după cîtva timp, soția lui a murit. Cred că abia după moartea ei i-a povestit fiicei toată povestea. Și atunci fiul lui a intrat în familie, locuind în casa pe care o cunoști. Cînd s-a făcut mare, băiatul a devenit un destrăbălat, un nebun, un om nerespectuos, o adevărată pacoste. Pînă la urmă, tatăl lui l-a dezmoștenit; dar, pe patul de moarte, s-a îmbunat și i-a lăsat și lui ceva avere, deși nici pe departe atît cît i-a lăsat domnișoarei Havisham. Mai ia un pahar cu vin și iartă-mă dacă îți amintesc că toată lumea este absolut de acord asupra faptului că omul nu trebuie să fie atît de conștiincios cînd își golește paharul, încît să-l dea peste cap și să-și lipească marginea de nas.

Făcusem gestul acesta fiind nespus de prins de povestirea lui. Îi mulțumii și-mi cerui scuze. El îmi răspunse:

— Nu face nimic. Acum domnișoara Havisham era moștenitoare și poți să-ți închipui că era privită ca o partidă minunată. Fratele ei vitreg avea și el

avere, dar, cît cu datoriile, cît cu alte nebulii de-ale lui, și-a risipit toți banii. Între el și sora lui erau neînțelegeri mai mari decît fuseseră vreodată între el și tatăl lui, și lumea bănuia că tînărul îi purta fetei o ură de moarte fiindcă ea ar fi fost pricina supărării tatălui. Acum vine partea cea mai dureroasă a povestirii... Mă intrerup, dragă Handel, doar ca să-ți spun că un șervet nu poate încăpea într-un păhărel.

N-aș putea spune de ce încercam să-mi vîr șervetul în păhărel. Știu numai că m-am surprins făcînd mari efortări, demne de o cauză mai înaltă, ca să-l infund în marginile paharului. Din nou i-am multumit și i-am cerut scuze, și din nou mi-a răspuns foarte vesel: „Nu face nimic, fii liniștit“. Și povesti mai departe.

— Deodată a apărut pe scenă, să zicem la curse, la vreun bal sau în orice alt loc îți place, un om care îi vorbea domnișoarei Havisham despre dragoste. Nu l-am văzut niciodată (toate acestea s-au petrecut acum douăzeci și cinci de ani, cînd tu, Handel, și cu mine nici nu eram pe lume), dar l-am auzit pe tata spunînd că era un om foarte arătos și foarte potrivit pentru scopul pe care-l urmărea. Dar tot tata declară solemn că nu putea fi confundat cu un *gentleman* decît din greșeală și spre paguba celui care se lăsa înșelat; pentru că tata are un principiu, și anume că, de cînd lumea, un om care nu e un *gentleman* pe dinăuntru nu poate fi un *gentleman* în purtări. El spune că nici un lustru nu poate ascunde soiul lemnului; cu cît lustruiești lemnul mai tare, cu atît soiul lui se vede mai bine. Bine! Acest om o urmărea tot timpul pe domnișoara Havisham și se lăuda peste tot că ține la ea. Cred că pînă atunci domnișoara Havisham nu cunoscuse asemenea sentimente; dar atunci tot ce moenea în ea izbucni, și ea se îndrăgosti pă-

timăș. Nici nu încapă îndoială că-l privea ca pe un dumnezeu. El însă s-a folosit în așa chip de dragoste asta, încît a stors de la ea sume mari de bani și a făcut-o să cumpere de la fratele ei, cu un preț enorm, partea lui din fabrica de bere (pe care tatăl lui avusese slabiciunea să i-o dea), pe motivul că el voia să stăpîneasca și să conducă toată fabrica după ce se va fi căsătorit cu ea. Pe atunci, custodele tînă nu era încă sfătuitorul domnișoarei Havisham, și apoi ea era prea mîndră și prea îndrăgostită ca să primească sfaturi. Rudele ei, în afară de tata, erau sărace și se țineau de intrigi; de fapt, și el era destul de sărac, dar nu era interesat și nici invidios. Deoarece era singurul om independent din familie, tata a prevenit-o, că face prea mult pentru omul acesta și că prea se lasă stăpînită de el. Cu primul prilej, domnișoara Havisham l-a dat pe tata afară din casă, în prezența aceluia om, și de atunci tata n-a mai văzut-o.

Mi-am amintit că domnișoara Havisham spusese odată: „Matthew va veni să mă vadă cînd voi fi întinsă pe masa aceea“, și l-am întrebat pe Herbert dacă tatăl lui era atît de îndîrjit împotriva ei.

— Nu-i vorba de asta, spuse el, dar ea l-a învinuit pe tata, de față cu viitorul ei bărbat, spunîndu-i că a fost lovit în speranțele lui de lingușitor care vrea să profite de pe urma ei, și dacă s-ar duce acum la domnișoara Havisham, amîndoi s-ar gîndi din nou la aceste cuvînte. Dar să mă întorc la omul acela și să termin cu el. Ziua căsătoriei fu hotărîta, rochia de mireasă fu cumpărată, călătoria de nuntă planuită și oaspeții invitați. Ziua nunții sosi, dar mirele, nu! I-a scris o scrisoare...

— Pe care ea a primit-o, îi tăiai cu vorba, în timp ce se îmbrăca de nuntă. La ora nouă fără douăzeci de minute.

— Chiar așa, spuse Herbert, dînd din cap, ora la care a oprit ea, după aceea, toate ceasurile. Ce era scris în scrisoare decît că omul rupea fără milă căsătoria, nu pot să-și spun, fiindcă nu știu. După ce a zăcut bolnavă cîțva timp, domnișoara Havisham a lasat casa în paragină, după cum ai văzut, și de atunci n-a mai văzut lumina zilei.

— Asta-i toată povestea? întrebai eu după cîteva clipe de gîndire.

— Asta e tot ce știu eu! Și, de fapt, toată povestirea mi-am alcătuit-o eu singur din crîmpeie, căci tatăl meu se ferește să vorbească despre acest lucru, și chiar atunci cînd domnișoara Havisham m-a chemat acolo, nu mi-a spus decît ceea ce era neapărat trebuincios pentru ca să pricep despre ce este vorba. Dar am uitat ceva. Lumea bănuiește că omul căruia, din nenorocire, i-a dăruit toată încrederea lucra mînă în mînă cu fratele ei vitreg. Se spune chiar că a existat între ei o înțelegere tainică și că apoi și-au împărțit foloasele.

— Mă mir că nu s-a căsătorit cu ea, ca să pună mîna pe toată averea, spusei eu.

— Poate că era căsătorit dinainte și că lovitura asta nemiloasă n-a fost decît un plan de-al fratelui ei, spuse Herbert. Despre asta nu știu nimic.

— Ce s-a întîmplat cu cei doi oameni? întrebai eu, după ce rumegai puțin povestea.

— Au căzut din ce în ce mai jos, dacă se poate spune așa, și s-au ruinat.

— Mai trăiesc?

— Nu știu.

— Spuneai că Estella nu e rudă cu domnișoara Havisham și că a fost adoptată. Cînd?

Herbert dădu din umeri.

— De cînd am auzit de domnișoara Havisham, am auzit și de Estella. Mai mult nu știu. Și acum, Han-

del, spuse el încheind povestea, sîntem înțeleși. Tot ce știu despre domnișoara Havisham știi și tu.

— Și tot ce știu eu știi și tu.

— Te cred. Așa că nu poate fi vorba de rivalitate și ascunzișuri între tine și mine. Cît despre opreliștea de care atîrnă viitorul tău — anume că n-ai voie să discuți și să cercetezi cui i-l datorezi — poți fi sigur că n-o s-o calc niciodată și că nici nu voi pomeni de ea nici eu, nici nimeni altcineva din apropierea mea.

Herbert spuse toate acestea cu atîta delicatete, încît simțeam că pot socoti acest capitol încheiat, chiar dacă ar fi trebuit să trăiesc ani de-a rîndul sub acoperișul tatălui său. Totuși, spusese cuvintele acestea cu atîta înțeles, încît am simțit că și el o socotește pe domnișoara Havisham drept binefăcătoarea mea, așa cum o socoteam și eu.

Nu-mi trecuse prin minte, pînă atunci, că el îndreptase disenția spre acest subiect cu gîndul de a-l scoate din calea noastră; dar acum, după ce vorbisem despre toate acestea, ne simțeam atît de bine și de ușurați, încît îmi dădeam seama că acesta fusese gîndul lui. Eram foarte veseli și vorbăreți și, în cursul discuției, îl întrebai ce meserie are. El îmi răspunse:

— Capitalist, asigur vase.

Bănuiesc că m-a văzut uitîndu-mă prin odaie, în căutarea unor urme de vase sau de capital, căci adăugă:

— În oraș.

Aveam idei mărețe despre bogăția și renumele celor care se ocupau cu asigurarea vapoarelor în oraș și mă gîndeam cu groază că trîntisem la pămînt un tînăr care asigura vase, că-i învinețisem ochiul așezînd și că-i crăpasem capul plin de răspunderi. Dar, din nou, mă cuprinsese impresia aceea ciudată care îmi

spunea că Herbert Pocket nu va fi niciodată prea bogat și că nici nu va avea prea mult noroc.

— Eu n-o să mă mulțumesc să-mi întrebuițez căpitalul doar la asigurări de vase. Vreau să cumpăr acțiuni de asigurare pe viață care inspiră încredere și să intru într-un consiliu de administrație. Mai vreau să mă ocup și de chestiuni miniere. Toate acestea nu mă pot împiedica să închiriez câteva mii de tone de corăbii și să lucrez pe socoteala mea. Cred, spuse el, sprijinindu-se de spătarul scaunului, că voi pleca spre Indiile Orientale, ca să fac comerț cu mătăsuri, șaluri, plante aromate, materii colorante, medicamente și lemne prețioase. E o ramură foarte interesantă a comerțului.

— Și aduce câștiguri mari ? întrebai eu.

— Urișe ! spuse el.

Din nou mă cuprinsese îndoiala : îmi spuneam că el are speranțe mai mari decât ale mele...

— Cred că voi lucra și în Indiile Occidentale, declară el, vîrîndu-și degetele mari de la amîndouă minile în buzunarele vestei, pentru zahăr, tutun și rom. Și cu Ceylonul, mai ales pentru fildeș.

— Ai să ai nevoie de o mulțime de vase, spusei eu.

— O flotă întreagă, răspunse el.

Copleșit de măreția acestor afaceri, îl întrebai unde se aflau acum vasele pe care le asigura.

— N-am început încă să mă ocup de asigurări, răspunse el. De-abia acum am început să mă uit în dreapta și-n stînga.

Nu știu de ce năzuințele acestea mi se păreau mai potrivite cu hanul lui Barnard. Făcui, foarte convins :

— A !

— Da, lucrez la birou și mă uit în dreapta și-n stînga.

— Se câștigă bine la un birou? întrebai eu.
— Cine, tinerii care lucrează acolo? întrebă el drept răspuns.

— Da, ta, de pildă.

— Eu, nu. Rosti vorbele acestea cu aerul unui om care își face anumite socoteli și bilanțuri. Nu prea câștig. Știi, nu mi se plătește nimic, și eu... trebuie să mă întrețin singur.

Desigur că toate acestea nu păreau prea surizătoare, și eu clătinai din cap, ca și cum aș fi vrut să spun că ar fi cam greu să strângi capital dintr-o astfel de sursă de venit.

— Dar e important, spuse Herbert Pocket, fiindcă ai prilejul să te uiți în dreapta și-n stînga. Asta-i important! Cînd ești într-un birou, știi, te poți uita în dreapta și-n stînga.

Mi se păru ciudat faptul că nu te poți uita în dreapta și-n stînga cînd nu lucrezi într-un birou; dar tăcui, bizuindu-mă pe experiența lui.

— Apoi vine timpul, spuse Herbert, cînd vezi drumul deschis în fața ta. Și-ți iei avînt, o pornești, îți faci capitalul și ai ajuns! În clipa în care ți-ai făcut capitalul, nu-ți mai rămîne altceva de făcut decît să-l întrebuințezi.

Toate acestea semănau cu felul în care procedase în ziua cînd ne întîlnisem în grădină. Semănau chiar foarte mult. Și felul în care îndura sărăcia semana leit cu acela în care îndurase înfrîngerea. Mi se părea că primea și acum loviturile și izbiturile cu aerul cu care le primise atunci. Era limpede că în casă n-avea decît obiectele de care avea absolută nevoie, căci toate lucrurile de care întrebam se dovediră a fi aduse, cu prilejul venirii mele, fie de la cafenea, fie din altă parte. Și deși își clădise în minte un viitor

atît de mare!, era totuși atît de modest, încît îi eram nespus de recunoscător că nu era înfumurat. Aceasta era încă o trăsătură frumoasă în felul lui de a fi atît de plăcut, și de aceea ne-am și împăcat atît de minunat. Chiar în seara aceea ieșirăm la plimbare pe străzi și intrăram cu jumătate de preț la teatru; a doua zi ne-am dus la Westminster Abbey¹, și după-amiază ne-am plimbat prin parcuri; eu mă întrebam cîne potcovea toți caii din parc și tare aș fi vrut să fie Joe acela!

În duminica aceea mi se păru că trecuseră multe luni de cînd îi părăsisem pe Joe și pe Biddy. Spațiul care mă desparte de ei făcea și el parte din aceasta distanță nesfîrșită în timp, și țara mlaștinilor era băt-departe. Faptul că, doar cu o duminică în urmă, mă dușesem la bisericuța noastră veche, îmbrăcat în vechile mele haine de sărbătoare, mi se părea o împreunare de lucruri imposibilă, din punct de vedere geografic, social, solar și lunar. Totuși, pe străzile Londrei, atît de pline de freamăt și atît de strălucitor luminate în amurgul serii, erau multe lucruri care îmi aminteau cu o dureroasă imputare cît de departe de mintea mea se află biata noastră bucătărie de acasă, și uneori, în bezna nopții, pașii vreunui portar, care-și dădea aere că păzește casa și căsca gura la lună în jurul hanului lui Barnard, îmi strîngeau inima.

Luni dimineată, la nouă fără un sfert, Herbert se duse la birou, ca să facă act de prezență și ca să se uite în dreapta și-n stînga, după cum bănuiesc, iar eu îl petrecui pînă acolo. După o oră sau două trebuia să ne întîlnim la Hammersmith. Judecînd după locurile unde se așezau viitorii mari capitaliști luni

¹ Cunoscută biserică londoneză, care a aparținut în trecut mănăstirii cu același nume; aici se află mormintele unor oameni politici și ale unora dintre cei mai de seamă scriitori englezi.

de dimineață, ajunsei la concluzia că ouăle din care ies tinerii agenți de asigurări trebuie să fie pătrunse de praf și căldură, ca și ouăle de struț. De altfel, biroul unde lucra Herbert nici nu mi se păru un bun observator, căci era așezat la etajul al doilea în fundul unei curți, arăta nespus de murdar, iar ferestrele dădeau spre etajul al doilea al unei clădiri vecine și nu spre o priveliște largă, care să-ți deschidă perspective de viitor.

Am așteptat pînă la ora prînzului și m-am dus la Bursă, unde am văzut niște oameni deșirați, care se așezau sub afișele privitoare la vase, și despre care eu credeam că sînt mari negustori, deși nu prea înțelegeam de ce erau cu toții scoși din fire. Cînd sosi Herbert, ne duserăm să luăm masa la un restaurant vestit, care pe atunci mă umplea de respect, dar despre care astăzi cred că este cel mai murdar local din Europa; fără să vreau, am băgat de seamă, încă de pe atunci, că era mai mult sos pe fețele de masă, pe furculițe și pe hainele chelnerilor decît pe fripturi. După ce plătirăm nota, care era destul de modestă (avînd în vedere grăsimă care nu era pusă la socoteală), ne întoarserăm la „Barnard's Inn“, de unde îmi luai geamantanul și apoi ne suirăm într-o birjă și pornirăm spre Hammersmith. Am ajuns acolo pe la ora 2 sau 3 după amiază, și mai aveam doar cîțiva pași de făcut pînă la casa domnului Pocket. Ridicaram zăvorul porțiței și intraram de-a dreptul într-o grădiniță așezată cu fața la fluviu, unde se jucau copiii domnului Pocket. Și, în afară de cazul că mă înșel asupra acestei chestiuni, în care fără îndoială că interesele mele personale și prejudecățile nu aveau nici un amestec, vă pot spune despre copiii domnului și doamnei Pocket că nu creșteau sub supravegherea cuiva: tot ce pot spune este că-i vedeam cum se dau peste cap.

Doamna Pocket ședea pe un scaun de grădină, sub un pom, și citea, ținându-și picioarele pe un alt scaun de grădină ; iar cele două dădace se uitau în jurul lor, în timp ce copiii se jucau.

— Mamă, spuse Herbert, acesta este tânărul Pip.

Doamna Pocket păru că mă primește cu o demnitate prietenoasă.

— Domnișorul Alick și duduie Jane, strigă una din dădace către doi dintre copii ; dacă vă repeziți la tufișuri, o să cădeți în apă și o să vă înecați, și ce o să zică tatăl ?

În același timp, fata culese batista doamnei Pocket de pe jos spunînd :

— E a șasea oară că o lăsați să vă cadă, conia !

Și doamna Pocket răspunse rîzînd : „Mulțumesc, Flopson“, și, instalîndu-se, de data aceasta într-un singur scaun, își reluă cartea. Fața ei luă numaidecît o expresie încordată și atentă, ca și cum ar fi citit de o săptămînă fără întrerupere, dar cred că înainte de a fi citit douăsprezece rînduri, își aținti ochii asupra mea și-mi spuse :

— Sper că mama o duce bine !

Aceste vorbe rostite pe neașteptate mă puseră într-o încurcătură atît de grozavă, încît începui să o lărmuresc, într-un chip cît se poate de caraghios, că, dacă ar fi existat o astfel de ființă, desigur că ar fi dus-o bine, i-ar fi mulțumit și i-ar fi trimis salutări, dar dădaca mă scoase din încurcătură :

— Doamne, strigă ea, culegînd batista, dacă nu e a șaptea oară ! Ce aveți azi, conia ?

Doamna Pocket își luă în primire batista, mai întîi cu o privire de mirare nespusă, ca și cum n-ar mai fi văzut-o pînă atunci, și apoi cu un zîmbet de recunoștință :

— Mulțumesc, Flopson, spuse ea, apoi uită de mine și se apucă din nou de citit.

Acum, că aveam răgaz să-i număr, descoperii că de față se aflau nu mai puțin de șase mici urmași de-ai domnului Pocket și ca fiecare ajunsese la alt stadiu cu datul peste cap. De-abia încheiasem adunarea, când se auzi glasul celui de-al șaptelea, venind din văzduh, ca un miorlăit jalnic.

— Asta-i mititelul! strigă Flopson, ca și cum s-ar fi mirat. Grăbește-te, Millers!

Millers, care era cealaltă dădacă, intră în casă și, încetul cu încetul, țipetele copilului se potoliră și încetară; nu se mai auzea decât un scîncet, ca și cum mititelul ar fi fost un ventriloc cu gura plină. În timpul acesta, doamna Pocket citea, și eu eram curios să știu ce citește.

Bănuiesc că-l așteptam pe domnul Pocket; în orice caz, așteptam, așa că avui prilejul să observ următorul foarte ciudat fenomen familial: anume, de cite ori un copil se rătăcea prin preajma doamnei Pocket în timpul jocului, se poticnea regulat de ea și se dădea peste cap, spre marea ei mirare de o clipă și spre durerea lui de mai lungă durată. Nu izbuteam să-mi explic această întîmplare surprinzătoare și nu mă puteam împiedica să euget asupra ei, cînd, deodată, Millers coborî copilașul, pe care i-l întinse lui Flopson, care, la rîndul ei, întinzîndu-l doamnei Pocket, se poticni numai-decît, căzînd cu copil cu tot și cu capul înainte peste doamna Pocket; fu prinsă în brațe de Herbert și de mine.

— Doamne, păzește-mă, Flopson! făcu doamna Pocket, ridicîndu-și pentru o clipă ochii de pe carte. Toată lumea se dă peste cap?!

— Să vă păzească Dumnezeu, conită! răspunse Flopson, roșie la față. Dar ce aveți aici?

— Ce am eu aici, Flopson? făcu doamna Pocket.

— Păi nu-i scăunelul de picioare? strigă Flopson. Dacă îl ții sub fustă, cine-i de vină că toata lu-

mea se da peste cap? Stați puțin! Țineți copilul și dați-mi cartea.

Doamna Pocket făcu după cum fusese sfătuită, săltînd de cîteva ori copilul în poală cu neîndemînare, în timp ce ceilalți copii se jucau de jur împrejur. Aceasta nu dură decît foarte puțin, căci doamna Pocket porunci scurt ca toți copiii să intre în casă și să doarmă puțin. Astfel făcui, din prima dată, și a doua descoperire: anume că hrana micilor Pocket era alcătuită din tumbă și din ore de somn, care se urmau cu regularitate.

Așa stînd lucrurile, după ce Flopson și Millers duseră copiii în casă ca pe o mică turmă de oi, și domnul Pocket ieși din casă ca să mă cunoască, nu mă mai miră de loc faptul că domnul Pocket era un om cu o privire nedumerită, cu părul cărunt și zburlit în virful capului, un om care nu s-ar fi priceput, în nici un caz, să îndrepte situația.

CAPITOLUL XXIII

Domnul Pocket spuse că-i pare bine că mă vede și că nădăjduiește că nici mie nu-mi pare rău.

— Pentru că să știi, spuse el, cu același zîmbet ca și fiul său, eu nu sint o persoană care poate neliniști pe cineva.

Părea tînăr, în ciuda nedumeririi întipărite pe fața lui și a părului foarte cărunt, iar purtările sale erau foarte firești. Întrebuințez cuvîntul „firești“ fiindcă vreau să spun că nu era prefăcut; era împrăștiat din fire, și acest fel de a fi avea ceva comic; lucrul ar fi devenit de-a dreptul caraghios dacă el și-ar fi dat seama că-l pîndește această primejdie. După ce stătu

puțin de vorbă cu mine, îi spuse doamnei Pocket, încruntându-și neliniștit sprâncenele lui negre și frumoase :

— Belinda, sper că ai urat domnului Pip bun venit ?

Ea își ridică ochii de pe carte și spuse :

— Da.

Apoi îmi zîmbi distrată și mă întrebă dacă-mi place gustul apei de floare de portocală. Deoarece întrebarea n-avea nici o legătură, oricît de apropiată sau de îndepărtată, cu vreo întîmplare trecută sau viitoare, am socotit că fusese pusă, ca și cele dinainte, doar pentru a arăta bunăvoință.

În cîteva ore descoperii — și o spun de pe acum — că doamna Pocket era unica fiică a unui cavaler care murise cu totul întîmplător și care își băgase în cap că răposatul tatăl său ar fi ajuns baronet dacă n-ar fi existat împotrivirea hotărîtă a cuiva, împotrivire izvorîtă din motive cu totul personale, am uitat a cui împotrivire, asta în cazul cînd am știut vreodată : a suveranului, a primului-ministru, a lordului-cancelar sau a arhiepiscopului de Canterbury. și, pe acest temei închipuit, cavalerul nostru se alăturase castei nobililor din lumea asta.

Cît despre el, cred că fusese făcut cavaler pentru că răscolise gramatica engleză cu vîrfîl penei sale într-o cuvîntare disperată, copiată pe hîrtie velină, pe care o ținuse cu prilejul punerii pietrei de temelie la o clădire oarecare sau pentru că înmînase fie mistria, fie mortarul unui personaj regal. Dar oricum s-ar fi petrecut lucrurile, cavalerul hotărîse că doamna Pocket va fi crescută încă din leagăn ca o ființă care, prin firea lucrurilor, trebuie să se căsătorească cu un titlu de noblețe și care trebuie să fie ferită de orice cunoștințe plebeiene și casnice.

Tinăra domnișoară fusese păzită și călăuzită cu atât succes de acest părinte înțelept, încît devenise o adevărată podoabă, dar o ființă cu totul neputincioasă și nefolositoare. Cu acest caracter fericit, îl întâlnește, încă din prima floare a tinereții, pe domnul Pocket, care era și el în prima floare a tinereții și nu era încă hotărît dacă să se suie pe sacul cu lînă¹ sau să se adăpostească sub mitra episcopală. Deoarece înfăptuirea unuia din aceste două planuri nu era decât o chestie de timp, el și cu doamna Pocket au tras lucrurile de păr (judecînd după felul cum s-au desfășurat lucrurile, mai bine le-ar fi retezat părul) și s-au căsătorit fără știrea înțeleptului părinte. Deoarece înțeleptul părinte nu avea nimic altceva de dat decît binecuvîntarea sa, îi blagoslovi cu această zestre după o scurtă împotrivire, spunîndu-i domnului Pocket că soția lui era o „comoară princiară“. Domnul Pocket a investit această comoară în felul pe care-l cunoaștem cu toții de cînd lumea, dar se pare că nu i-a adus o dobîndă prea grozavă. Totuși, e ciudat că doamna Pocket a fost socotită de atunci demnă de o milă respectuoasă fiindcă nu se căsătorise cu purtătorul unui titlu de noblete, în timp ce domnul Pocket a fost privit, tot într-un chip neînțeles, cu un soi de imputare plină de clemență, fiindcă nu izbutise niciodată să obțină un titlu.

Domnul Pocket mă duse în casă și-mi arătă camera mea, care era foarte plăcută și mobilată în așa fel încît puteam să o folosesc cu succes și ca salonaș. Apoi ciocăni în ușile altor două camere asemănătoare și mă prezentă locatarilor lor, pe numele de Drummle și Startop. Drummle, un tinăr cu aer de om bătrîn, era un băiat greoi și voinic și tocmai fluiera cînd am

¹ În Camera Lorzilor, locul lordului-cancelar este pe un sac cu lînă, în amintirea acelor vremuri cînd prosperitatea Angliei se baza pe comerțul cu lînă.

intrat în odaie Startop, mai tînăr ca vîrstă și înfățișare, citea, ținîndu-se de cap, ea și cum i-ar fi fost frică că va face explozie din pricină că ingrămădise aici un număr prea mare de cunoștințe.

Atît domnul, cît și doamna Pocket dădeau impresia izbitoare că se află în mîinile altcuiva, așa încît mă întrebam cine era de fapt posesorul casei, cel care-i lăsa și pe ei să locuiască acolo; aflai în cele din urmă că puterea necunoscută erau servitorii. Acesta era un fel de a trăi lipsit de griji, fără bătaie de cap, dar părea cam costisitor, căci servitorii socoteau de datoria lor să bea și să manince după placul inimii și să-și poștească mereu musafiri jos, în odăile lor. E drept că ofereau domnului și doamnei Pocket o masă foarte îmbelșugată; totuși, mi se părea că pensiunea cea mai bună era în bucătărie, cu condiția ca pensionarul să fie în stare să se apere, căci, la mai puțin de o săptămîna de la sosirea mea, o vecină, pe care familia nici nu o cunoștea, scrisese un bilet, cum că o vazuse pe Millers bătînd copilașul. Această veste o necăji nespus pe doamna Pocket, care izbucni în plîns și spuse că e nemaipomenit cum vecinii nu știu să-și vadă de treburile lor.

Încetul cu încetul, aflai, mai ales de la Herbert, că domnul Pocket studiasse la Harrow¹ și la Cambridge² și că fusese un elev strălucit, dar că, după ce avusese fericirea de a se căsători atît de timpuriu cu doamna Pocket, renunțase la planurile lui și îmbrățișase cariera de meditator. După ce meditase vreo cîțiva puști grei de cap — ai căror părinți, în cazul cînd erau oameni sus-puși, îi făgăduiau că îl vor ajuta să-și croiască un drum în viață, dar uitau de făgăduiala după ce copiii încetau cu meditațiile — bietul om, plictisit de această meserie nebănoasă,

¹, ² Cetăți universitare engleze.

venise la Londra. Aici, după ce dăduse greș în înfăptuirea năzuințelor lui mai înalte, se apucase „să revadă” operele celor care n-avuseseră prilejul de a se face cunoscuți sau trecuseră cu vederea prilejurile care se iviseră. Afară de asta, mai refăcea diferite alte opere scrise pentru ocazii speciale, folosindu-și astfel talentele la diferite compilații și corecturi literare; cu aceste mijloace, împreună cu alte mici expediente particulare, ținea casa pe care am văzut-o și eu.

Domnul și doamna Pocket aveau o vecină foarte lingușitoare; aceasta era o văduvă înțelegătoare din fire, care era de aceeași părere cu toată lumea, binecuvînta pe toată lumea, zîmbea și vărsa lacrimi pentru toți, după împrejurări. Numele acestei vecine era doamna Coiler, și în ziua sosirii mele, mie îmi fu lărară să o conduc la masă. În timp ce coboram scările, mă făcu să înțeleg că era o mare lovitură pentru doamna Pocket faptul că simpaticul domn Pocket era nevoit să primească în casa lui diferiți domni, la al căror progres trebuia să contribuie. Nu era vorba de mine, îmi spuse ea, într-o revărsare de dragoste și de încredere (nu o cunoșteam încă de cinci minute); dacă ar fi fost toți ca mine, situația ar fi fost cu totul alta.

— Dar drăguța de doamna Pocket, spuse doamna Coiler, în urma dezamăgirii pe care a avut-o în tinerețe (nu că bietul domn Pocket ar fi cu ceva de vină), are nevoie de atîta lux și eleganță!...

— Da, doamnă, spusei eu ca să o oprească, căci mi-era teamă că va începe să plîngă.

— Și e atît de aristocratică din fire...

— Da, doamnă, repetai eu cu același scop ca și adineaori.

— ...încît e, într-adevăr, greu pentru domnul Pocket, spuse doamna Coiler, să mai aibă timp și interes și pentru altceva în afară de ea.

Fără să vreau, mă gîndeam că ar fi și mai greu dacă măcelarul n-ar avea timp și interes pentru draga de doamna Pocket, dar tăcui și, de altfel, nici nu aveam timp de astfel de gînduri, căci urmăream cu smerenie purtările celor din jurul meu.

Din cele ce se petreceau între doamna Pocket și Drummle, în timp ce eu eram preocupat de cuțit, furculiță, lingură, pahare și alte instrumente de autodistrugere, aflai că Drummle, al cărui nume de botez era Bentley, aștepta să moștenească rangul de baronet. Apoi, aflai cu privire la cartea pe care o citise doamna Pocket în grădină că trata despre titluri de noblețe și mai aflai că doamna Pocket știa data precisă la care bunicul ei ar fi fost trecut în cartea aceea dacă n-ar fi fost urmărit de ghinion. Drummle nu spunea prea multe, dar în felul lui măsurat (îmi părea un om foarte posac) vorbea ca un om ales și o cinstea pe doamna Pocket ca pe o doamnă și ca pe o soră. În afară de ei doi și de doamna Coiler, vecina cea slugarnică, nimeni nu se amesteca în această conversație, ceea ce părea să-l necăjească pe Herbert. Discuția nu părea să se sfîrșească prea repede, cînd, deodată, pajul intră, vestind o nenorocire casnică. Într-adevăr, bucătăreasa greșise friptura. Atunci, spre uimirea mea fără seamăn, îl văzui pentru prima oară pe domnul Pocket căutîndu-și liniștea în executarea unor gesturi care mi se părură cu totul neobișnuite, dar care nu făcură nici o impresie asupra celorlalți și cu care pînă la urmă aveam să mă obișnuiesc și eu. Puse jos cuțitul și furculița, își înfipse minile în părul lui ciufulit și se părea că face sforțări uriașe pentru a se ridica pe el însuși, trăgîndu-se de păr. După ce făcu aceste gesturi, fără să izbu-

tească de fel să se ridice, își relua liniștit indeletnicirea dinainte.

Doamna Coiler schimbă subiectul și începu să mă mângulească. În primele clipă îmi plăcu, dar mă mângulea în chip atât de grosolan, încît, în curînd, vorbele ei nu-mi mai făcură nici o plăcere. Avea un fel șerpuit de a se apropia de mine cînd pretindea că se interesează cu pasiune de locurile și de prietenii pe care îi părăsisem, un fel care, într-adevăr, îmi amintea de un șarpe cu limba despicată; și cînd se năpustea, din cînd în cînd, spre Startop (care nu prea vorbea cu ea) și spre Drummle (care vorbea și mai puțin), eu îi fereceam pe amîndoi, fiindcă stăteau de cealaltă parte a mesei.

După masă fură aduși și copiii, iar doamna Coiler se porni pe niște comentarii pline de admirație asupra ochilor, nasurilor și picioarelor lor, ceea ce era un fel foarte potrivit de a le face educația. Erau patru fetițe și doi băiețași, în afară de cel mai mic, care putea să fie una sau alta, și de următorul, care nu era încă nici una, nici alta. Copiii fură aduși înăuntru de Flopson și de Millers, ca și cum acești doi ofițeri, în lipsă de vreo însărcinare specială, s-ar fi îndeletnicit cu recrutarea de copii și i-ar fi prins pe aceștia; iar doamna Pocket se uita la cei care ar fi trebuit să fie niște pui de nobili ca și cum s-ar fi gîndit că mai avusese odată plăcerea să-i inspecteze și n-ar fi știut ce să facă cu ei.

— Dați-mi furculița, doamnă, și luați copilul, spuse Flopson. Nu așa, vreți să cadă cu capul sub masă?

În urma acestui sfat, doamna Pocket îl luă altminteri și-l așeză cu capul pe masă, lucru ce se semnală celor de față printr-o zguduitură zdravănă.

— Doamne sfinte! Dați-mi-l înapoi, spuse Flop-son. Și dumneata, domnișoară Jane, vino să-i dansezi copilului.

Una din fetițe, un pumn de copil, care își luase de timpuriu sarcina de a avea grijă de ceilalți, plecă de la locul ei, veni lângă mine și începu să se apropie și să se depărteze în pas de dans de copil, pînă ce acesta încetă cu plînsul și începu să ridă. Copiii rîdeau cu toții, și domnul Pocket (care între timp încercase să se ridice în sus trăgîndu-se de păr) rise și el, și atunci rîserăm cu toții și ne înveselirăm.

Flopson îndoi copilul din încheieturi, ca pe o păpușă olandeză, și izbuti să-l așeze fără nici un accident în poala doamnei Pocket: apoi îi dădu mititelului spărgătorul de nuci, ca să se joace cu el, atrăgînd atenția doamnei Pocket asupra faptului că minerele acestui instrument nu prea se împăcau cu ochii copilului și însărcinînd-o cu glas aspru pe domnișoara Jane să aibă și ea grijă. Pe urmă, cele două dădace ieșiră din odaie și se încăierară cu pajul care ne servise și care cu siguranță că-și pierduse jumătate din nasturi la masa de joc.

Eu mă simțeam foarte prost, fiindcă doamna Pocket începu o discuție cu Drummle cu privire la doi baroneți, în timp ce mînea o portocală împărțită în felii și muiată în vin cu zahăr, uitînd cu totul de copilul din poală, care făcea cele mai înspăimîntătoare mișcări cu spargătorul de nuci. În cele din urmă, micuța Jane, văzînd primejdia care amenința creierii fragezi ai copilului, se sculă încet de la locul ei și, prin diferite șiretlicuri, scoase arma din mîinile lui. Doamna Pocket, care tocmăi își isprăvisese portocala, se arătă nemulțumită de acest lucru și spuse fetiței:

— Copil rău ce ești, cum îndrăznești?! Du-te și asază-te numai decît la locul tau.

— Mămico, băgui fetița, și-ar fi scos ochii.

— Cum îndrăznești să spui asta! răspunse doamna Pocket. Du-te la locul tău, numaidecît!

Demnitatea doamnei Pocket era atît de zdrobitoare, încît mă simțeam copleșit, ca și cum eu aș fi avut cine știe ce vină.

— Belinda, interveni domnul Pocket din celălalt capăt al mesei. Cum poți fi atît de absurdă? Jane s-a amestecat doar ca să apere mititelul.

— Nu îngădui nimănui să se amestece! spuse doamna Pocket. Și mă miră, Matthew, că, după părerea ta, lumea trebuie să mă jignească amestecîndu-se în treburile mele.

— Doamne ferește! făcu domnul Pocket, într-o izbucnire de deznădejde plină de durere. Trebuie să lăsam copiii să se omoare cu spărgătorul de nuci și să nu-i salvăm?

— Nu vreau ca Jane să se amestece, spuse doamna Pocket, aruncînd o privire majestuoasă spre mica vinovată. Doar știi cine a fost bunicul meu! Tocmai Jane?!

Domnul Pocket își înfipse din nou mîinile în păr și, de data aceasta, într-adevăr, se ridică puțin de pe scaun.

— I-auzi ce spune! strigă el neputincios, adresîndu-se elementelor naturii. Să lași copiii să se omoare cu spărgătorul de nuci din pricina rangului buniciilor! Apoi se lăsă din nou pe scaun și tăcu.

În timpul acesta, noi ne uitam cu toții stingheriți la fața de masă. Urmă o pauză, în timpul căreia nevinovatul și nepotolitul copilaș făcu cîteva sărituri și gînguri către Jane, singurul membru al familiei (în afară de servitori) pe care, după părerea mea, mititelul îl cunoștea.

— Domnule Drummle, spuse doamna Pocket, vrei s-o suni pe Flopson? Jane, copil neascultător ce ești, du-te la culcare! Hai, mititelule, vino cu mămica!

Mititelul, care era cinstea personificată, se împotrivi cu toată tăria. Se îndoi deasupra brațului doamnei Pocket, arătându-ne o pereche de pantofiori împlețiți și niște piciorușe cu gropițe, în loc să ne arate obrații, și fu dus afară într-o stare de supremă revoltă. Dar, în cele din urmă, tot câștigă, căci, după câteva minute, îl văzui prin fereastră în brațele micuței Jane.

Ceilați cinci copii fură lăsați la masă, căci Flopson avea de rezolvat o treabă personală, și altcineva nu avea grijă de ei. În felul acesta, am avut prilejul să-mi dau seama de relațiile dintre ei și domnul Pocket, relații care fură date la iveală în chipul următor: Domnul Pocket, mai nedumerit ca de obicei și cu părul ciufulit, se uită la ei, timp de câteva clipe, ca și cum n-ar fi înțeles de ce locuiau și mincau în casa aceea și de ce natura nu-i încartiruisse într-altă parte. Apoi, cu un glas distant, de misionar, le puse câteva întrebări, ca, de pildă: De ce Joc avea o gaură în guleras? Și el răspunse: „Tăticule, Flopson a spus că mi-o cirpește când o avea timp“. Sau: De ce avea Fanny o bubă? Și ea spuse: „Tăticule, a spus Milners că-mi pune o compresă, dacă nu uită“. Apoi, pe domnul Pocket îl cuprindea dragostea părintească și dădea cite un șiling fiecărui copil, trimițându-i să se joace. În timp ce ei ieșeau, el făcea o efortare puternică de a se ridica de pe scaun trăgându-se de păr și, în cele din urmă, înlătura problema din mintea lui fără s-o dezlege.

Seara, lumea se ducea la vislit, pe fluviu. Deoarece Drummle și Startop aveau fiecare cite o barcă, mi-am spus că trebuie să-mi fac și eu rost de una și să-i las în urmă pe amândoi. Eram destul de priceput

la toate sporturile pe care le practică băieții de la țară, dar fiindcă îmi dădusem seama că stilul meu nu era destul de elegant pentru Tamisa — ca să nu mai vorbesc de alte ape — m-am hotărât să iau lecții de la câștigătorul unui concurs de vîslit, care își făcea de obicei cursa chiar în fața casei noastre și cu care am făcut cunoștință prin noii mei prieteni. Această persoană cu autoritate mă puse rău în încredință, spunîndu-mi că am un braț de fierar. Dacă ar fi știut că-l paște primejdia de a-și pierde elevul din pricina acestui compliment, mă îndoiesc că l-ar mai fi făcut.

Cînd ajunserăm acasă, masa de seară era gata, și cred că am fi fost cu toții foarte veseli dacă nu s-ar fi întîmplat o neplăcere casnică. Domnul Pocket era foarte bine dispus cînd jupînceasa intră și spuse:

— Dacă nu vă supărați, conașule, aș vrea să vă spun ceva.

— Să-i spui ceva conașului? întrebă doamna Pocket, care se simțea din nou rănită în demnitatea ei. Ce-ți trece prin gînd? Du-te și vorbește cu Flopson. Sau cu mine, dar altă dată.

— Nu vă supărați, spuse fata, dar aș vrea să vorbesc numai decît cu conașul.

La aceste vorbe, domnul Pocket ieși din odaie, și pînă la întoarcerea lui, noi făcurăm ce ne tăie capul.

— Să-ți spun ceva nostim, Belinda, spuse domnul Pocket, întorcîndu-se cu o înfățișare îndurerată, ba chiar deznădăjduită. Bucătăreasa zace beată moartă pe podeaua din bucătărie, și în dulap stă o bucată de unt, pe care ea spune că vrea să-l vîndă drept untură!

Doamna Pocket se arătă mișcată și binevoitoare.

— Asta-i treaba nesuferitei de Sophia! spuse ea.

— Ce vrei să spui, Belinda? întrebă domnul Pocket.

— Sophia ți-a spus, lămuri doamna Pocket. Doar am văzut-o cu ochii mei și am auzit-o cu urechile mele cînd a venit adineauri în odaie și a spus că vrea să-ți vorbească.

— M-a dus pînă jos, răspunse domnul Pocket, și mi-a arătat femeia și bucata de unt.

— Și tu, Matthew, o aperi, spuse doamna Pocket, deși-a făcut un lucru rău?

Domnul Pocket scoase un geamăt jalnic.

— De aceea sînt eu nepoata bunicului meu, ca să nu însemn nimic în casa asta? spuse doamna Pocket. Afară de asta, bucătăreasa a fost totdeauna o femeie simpatică și cuvințioasă, și cînd a intrat în serviciu, mi-a spus, dintr-o pornire naturală, că simte că sînt născută pentru a fi ducasă.

În odaie se afla o canapea, pe care domnul Pocket se lăsa într-o atitudine ce amintea de gladiatorul muribund. Din această poziție, îmi spuse cu un glas spart:

— Noapte bună, domnule Pip.

Toemai socoteam și eu că ar fi mai bine să-l las și să mă duc la culcare.

CAPITOLUL XXIV

Două sau trei zile mai tîrziu, după ce mă instalasem în odaia mea, după ce mă plimbasem de mai multe ori înapoi și-neolo prin Londra și cumpărasem tot ce-mi dorea inima, domnul Pocket și cu mine avurăm o convorbire îndelungată. Știa mai multe lucruri despre viitorul meu decît știam eu, căci făcea meru aluzie la ceea ce îi spusese domnul Jaggers, anume că nu eram destinat nici unei profesii și că,

pentru viitorul care mă aștepta, era de ajuns dacă eram în stare „să mă țin pe picioare“, ca și ceilalți tineri care trăiau în belșug. Desigur că am fost și eu de aceeași părere, fiindcă nu vedeam cum ar fi putut să fie altfel.

M-a sfătuit să încerc să cunosc diferite locuri din Londra, ca să capăt acele puține cunoștințe de care aveam nevoie, și să-l investesc pe el cu funcția de călăuză și de director de studii. Nădăjduia că, dacă voi fi ajutat în chip inteligent, mă voi ciocni de puține greutăți, și în curînd voi fi în stare să mă lipsesc de oricî alt ajutor, în afară de-al lui. Prin felul cum îmi spunea aceste cuvînte și multe altele avînd același scop, izbuti de minune să stabilească între noi o atmosferă de încredere; și pot spune de pe acum că și-a îndeplinit întotdeauna misiunea cu atîta zel și cu atîta cinste, încît m-a făcut și pe mine zelos și cinstit în îndeplinirea obligațiilor mele față de el. Dacă el, ca învățător, s-ar fi purtat cu nepăsare, nu mă îndoiesc că eu, ca elev, m-aș fi purtat la fel; dar el nu-mi dădu putința unor astfel de scuze și ne purtarăm amîndoi frumos unul față de celălalt. Și nici nu mi s-a părut vreodată că în legăturile lui cu mine ar fi existat ceva caraghios, căci nu vedeam în el decît ceea ce era serios, bun și cinstit.

După ce luasem aceste hotărîri, ba chiar ajunsesem atît de departe încît mă apucasem serios de învățatură, mi se păru că, dacă mi-aș păstra odaia din „Barnard's Inn“, viața mi-ar fi mult mai plăcută, iar purtările mele nu vor fi nicidecum mai proaste, datorită tovarășiei lui Herbert. Domnul Pocket nu se împotriivi, dar stăruî asupra faptului că trebuia să supun propunerea custodelui meu înainte de a lua vreo hotărîre. Am simțit numaidecît că scrupulele lui se datorau gîndului că planul meu îi va micșora lui Herbert cheltuielile, așa că m-am dus la „Little Bri-

taină", ca să-i împărtăşesc domnului Jagggers dorinţa mea.

— Dacă aş putea să cumpăr mobila care a fost închiriată pentru mine, spusei eu, şi încă vreo două-trei lucruri, m-aş simţi ca acasă.

— Fie! făcu domnul Jagggers, rîzînd scurt. Ți-am spus eu că ai să te descurci. Bine! Cît îţi trebuie?

I-am răspuns că nu ştiam cît.

— Hai! făcu domnul Jagggers. Cît? Cincizeci de livre?

— O, nu, nici pe departe!

— Cinci livre? întrebă domnul Jagggers.

Scăderea era atît de mare, încît spusei încurcat:

— O, mai mult.

— Mai mult, așa-i? făcu domnul Jagggers, așteptînd răspunsul meu cu mîinile în buzunare, cu capul într-o parte și ochii ațintiți pe peretele din fața mea. Cu cît mai mult?

— E greu să fixezi o sumă, răspunsei eu șovăind.

— Hai! făcu domnul Jagggers. Hai să hotărîm. De două ori cinci ajunge? De trei ori cinci ajunge? De patru ori cinci ajunge?

I-am spus că, după părerea mea, atît ajunge.

— De patru ori cinci zici că ajunge, așa-i? spuse domnul Jagggers încruntîndu-se. Acum, cît zici că face de patru ori cinci?

— Cît face?

— Da! făcu domnul Jagggers. Cît?

— Cred că trebuie să-mi dați douăzeci de livre, spusei eu, zîmbind.

— Nu te-am întrebat cît trebuie să-ți dau eu, dragul meu, spuse domnul Jagggers, clătînînd din cap în semn de împotrivire. Vreau să știu cît zici dumneata că face.

— Douăzeci de livre, fără indoială!

— Wemmick! strigă domnul Jagers, deschizînd uşa biroului. Ia o chitanţă de la domnul Pip şi dă-i douăzeci de livre.

Acest fel foarte categoric de a lucra în afaceri mă impresionează puternic, deşi nu prea plăcut. Domnul Jagers nu ridea niciodată; în schimb, purta ghete mari şi lustruite, care scîrîiau; şi cînd îşi lăsa greutatea corpului pe ghete şi-şi apleca capul, imbinîndu-şi sprîncenele în aşteptarea unui răspuns, ghetele scîrîiau întocmai ca un ris uscat şi bănuitor. Deoarece tocmai ieşise din odaie şi fiindcă în ziua aceea Wemmick era foarte vesel şi vorbăreţ, i-am spus că nu sînt lămurit asupra purtărilor domnului Jagers.

— Spune-i asta, şi o s-o ia drept un compliment. îmi răspunse Wemmick. El nici nu vrea să fie lămurit. O! făcu el, văzîndu-mă uimit. Nu firea lui e de vină, e din pricina profesiei, numai din pricina profesiei.

Wemmick şedea la pupitru şi ronţăia un biscuit tare şi uscat; din cînd în cînd, arunca firimiturile în gura lui, care semăna cu o crăpătură, ca şi cum le-ar fi aruncat într-o cutie cu scrisori.

— Întotdeauna mi se pare, spuse Wemmick, că a întins o cursă şi că stă la pîndă. Deodată, tac, te-a prins!

Fără să-mi exprim părerea că asemenea curse întinse oamenilor nu fac parte din plăcerile viciei, i-am spus că-l socoteam pe domnul Jagers foarte iscusit.

— E adînc, spuse Wemmick, ca Australia. Arată cu tocul spre uşa biroului, ca să-mi arate că alesese Australia în figura lui de stil fiindcă era de cealaltă parte a globului. Dacă ar exista ceva mai adînc, adăugă Wemmick, aducînd tocul înapoi spre foaia de hîrtie, atunci aşa ar fi şi el.

'Apoi îi spusei că, după câte vedeam, treburile mergeau bine, și Wemmick spuse :

— Gro-zav !

Îl întrebai dacă domnul Jaggers lucrează cu mulți secretari, iar el îmi răspunse :—

— Nu prea ne-neurcăm noi cu mulți secretari, fiindcă nu există decît un singur Jaggers, și oamenii muli vor decît pe el. Sintem numai patru secretari. Vrei să-i vezi ? Ești doar de-al nostru, nu ?

Am primit propunerea. După ce a aruncat tot biscuitul în cutia de scrisori și mi-a dat suma pe care o scosese dintr-o casetă închisă în casa de bani, a cărei cheie o ținea pe undeva pe la spate și o scotea prin gulerul hainei ca pe o codiță de pureel, ne-am urcat sus. Casa era întunecoasă și dărăpănată : se părea că umerii soioși, care lăsaseră urme în odaia domnului Jaggers, s-au tîrît ani de-a rîndul în sus și în jos pe scări. La etajul întâi, în odaia din față, un secretar mare, gras și buhăit, care semăna fie cu un hangiu, fie cu un om care se îndeletnicește cu prinsul șobolanilor, era foarte adîncit într-o discuție cu trei sau patru oameni cam jerpeliți, cu care vorbea fără fașoane, așa cum vorbea toată lumea de aici cu cei care contribuiau la umplerea lăzilor domnului Jaggers.

— Tichuiesc împreună mărturia pentru curtea cu juri, mă lămuri domnul Wemmick, după ce ieșiram din cameră.

În odaia de deasupra, un secretar, lătos și moale ca un terier (pe care stăpînul ar fi uitat să-l tundă de pe vremea cînd era cățeluș), stătea și el de vorbă cu un om cu ochii blegi, despre care domnul Wemmick îmi spuse că e turnator, că nu stingea niciodată focul de sub cazanul de topit și că mi-ar fi topit orice i-aș fi cerut ; bietul om pareea atît de nădușit, de parcă și-ar fi încercat meșteșugul asupra lui însuși. Într-o odăiță

din fund, un om cu capul între umeri și fața înfășurată într-o flanelă murdară, îmbrăcat în niște haine vechi și negre, care păreau ceruite de lustruite ce erau, stătea aplecat și transeria pe curat cele scrise de ceilalți doi domni, spre folosința domnului Jaggers.

Asta era toată instituția. După ce coborîrăm scara, domnul Wemmick mă conduse în odaia custodelui meu și-mi spuse:

— Pe asta ai văzut-o?

— Dacă nu te superi, spusei eu, deoarece cele două busturi nesuferite care se uitau chiorîș îmi atraseră din nou atenția, pe cine reprezintă astea?

— Astea? întrebă Wemmick, suindu-se pe un scaun și suflînd praful de pe cele două capete înfiorătoare înainte de a le lua jos. Grozavi sînt ăștia doi! Niște clienți vestiți de-ai noștri, care ne-au adus faima. Tipul ăsta (ce ți-o fi venit să cobori de pe locul tău noaptea și să-ți bagi nasul în călimară, ca să rămîi cu pata pe sprînceană, păcătosule?!), ăsta și-a ucis stăpînul și, avînd în vedere că nu s-au găsit dovezi împotriva lui, n-a tieluit-o prost.

— Chiar așa arăta? întrebai eu, îndepărtîndu-mă de monstrul acela, în timp ce Wemmick îi curăța sprînceana cu scîlpat și apoi o ștergea cu mîneca hainei.

— Dacă așa arăta? Leit el! Mulajul a fost făcut la Newgate, îndată după ce l-au dat jos. Mă îndrăgeai grozav, așa e, șmecher bătrîn ce ești?! spuse Wemmick. Apoi îmi explică această ieșire drăgăstoasă, arătîndu-mi broșa cu femeia și cu salcia plîngătoare de lingă mormîntul cu urna și-mi spuse: A comandat-o anume pentru mine!

— Doamna reprezintă pe cineva? întrebai eu.

— Nu, răspunse Wemmick. Doar așa, de haz (îți placea să faci haz, așa-i!?). Nu, nici urmă de doamnă

în procesul ăsta, domnule Pip, doar una, și aceea nu era subțirică și nobilă. Și pe aceea, Doamne ferește, n-ai fi văzut-o îngrijind de o urnă! Doar dacă ar fi fost ceva băutură înăuntru. Preocupat de broșă, Wemmick puse bustul la locul lui și lustrui broșa cu batista.

— Și celălalt tot așa a sfârșit-o și el? întrebai eu. Arată la fel.

— Ai dreptate, spuse Wemmick. Așa arată cu toții. Ca și cum una din nări le-ar fi fost prinsă cu o unghia agățată de un fir de păr de cal. Da, tot așa a sfârșit-o și asta, sfârșitul lor firesc, crede-mă! Ștergarul ăsta ticluia testamente, dacă nu cumva îi trimitea și pe testatori pe lumea cealaltă... Și, totuși, erai o lichea de soi (domnul Wemmick vorbea cu el) și spunea că știi să scrii grecește. Aiurea, laudăroșule! Ce mai mincinos erai! În viața mea n-am văzut așa mincinos! Înainte de a-și așeza răposatul prieten pe raft, domnul Wemmick puse mina pe cel mai mare dintre inelele lui de doliu, spunând: A trimis să mi-l cumpere în ajun, știi?

În timp ce Wemmick așeza pe raft cel de-al doilea bust și cobora de pe scaun, îmi trecu prin minte că toate giuvaerurile lui trebuie să fi avut aceeași origine. Deoarece vorbise fără înconjur despre lucrurile acestea, când l-am văzut din nou în fața mea, ștergându-și mâinile de praf, am îndrăznit să-l întreb dacă era într-adevăr așa.

— Da, sigur, răspunse el; toate acestea sînt daruri de același soi. Știi, unul aduce pe altul, așa se întimplă. Eu le primesc întotdeauna. Sînt curiozități. Și apoi, sînt lucruri de valoare. Poate că nu sînt chiar așa de prețioase, dar sînt portative, și totuși au o oarecare valoare. Pentru dumneata, pe care te așteaptă un viitor strălucit, poate că n-au însemnătate,

dar eu m-am călăuzit întotdeauna după deviza : „Pune mîna pe orice fel de avere portativă“.

După ce îmi manifestai respectul pentru această deviză luminată, Wemmick urmă pe un ton prietenos :

— Dacă vreodată n-ai să ai ceva mai bun de făcut, te-ar supăra să vii să mă vezi acasă la mine, la Walworth? Îți pot oferi un pat, și vizita duminică ar fi o cinste pentru mine. N-am prea multe lucruri să-ți arăt, dar poate că ți-ar plăcea să te uiți la cîteva mici curiozități dintre acestea. Și grozav e de plăcut să locuiești într-o vilă cu grădiniță!

I-am răspuns că aș fi încîntat să mă bucur de ospitalitatea lui.

— Mulțumesc, spuse el. O să ne înțelegem asupra unei zile care să-ți convină. Ai luat vreodată masa cu domnul Jaggers?

— Încă nu.

— Bine, făcu Wemmick. O să-ți dea vin, și încă vin bun. Eu o să-ți dau și *punch*¹, și nu din cel obișnuit. Și să-ți mai spun ceva. Cînd ai să iei masa cu domnul Jaggers, să te uiți la îngrijitoarea lui.

— O să văd ceva neobișnuit?

— Știu eu? spuse Wemmick. Ai să vezi o fiară domesticită. Ai să-mi spui că asta nu e ceva neobișnuit, dar eu îți răspund că depinde de cît de sălbatică era fiara la început și cît de mult a fost domesticită. Nu vreau să-ți stric părerea despre puterea domnului Jaggers. Dar fii atent!

I-am făgăduit că așa voi face, căci vorbele lui îmi stirniseră curiozitatea și interesul. Îmi luai rămas bun, iar el mă întrebă dacă n-aș vrea să-mi pierd cinci minute ca să-l văd pe domnul Jaggers „la treabă“.

Din mai multe motive i-am răspuns că da, mai ales

¹ Băutură care se prepară din vin sau alt lichid — lapte, ceai sau apă — amestecat cu zahăr și lălmie și uneori cu mirodenii sau mentă

că nu înțelegeam prea bine la ce „treabă“ îl vom găsi pe domnul Jagers. Pornirăm spre oraș și meraserăm pînă la un tribunal înțesat de lume, unde o rudă de sînge (în înțelesul ucigaș al cuvîntului) a răposatului care avea originalul gust de a oferi în dar broșe stătea pe banca acuzaților, mestecînd stîngherit ceva; între timp, custodele meu lua interogatoriul sau interogatoriul în contradictoriu — nu știu care din două—unei femei, băgînd groaza în ea. În sală și în toată lumea de față. Dacă cineva, oricine ar fi fost, spunea o vorbă care nu-i plăcea, domnul Jagers cerea numaidecît ca persoana să fie „notată“. Iar cînd cineva nu voia să recunoască un anumit lucru, spunea: „Lasă, că scot cu totul de la dumneavoastră!“ Și dacă cineva recunoștea, exclama: „Acum te-am prins!“ Cînd îl vedeau mușcîndu-și degetul, magistrații tremurau. Hoții și cei care îi prinseseră pe hoți îi urmăreau cuvintele deopotrivă de vrăjiți și de înspăimîntați și se ghemuiau de groază cînd un singur fir din sprîncelele lui se zburlea spre ei. Nu puteam să-mi dau seama de care parte era el, pentru că mi se părea că-i macină pe toți ca într-o rîșniță: atîta știu că, în clipa în care m-am strecurat afară în virful picioarelor, nu era de partea curții, fiindcă îl făcea pe bietul bătrîn care prezida să țopăie cu picioarele pe sub masă. Îl învinuia pentru felul în care se purtase în ziua aceea, în calitate de reprezentant al legii și al justiției britanice și ca președinte la curții.

CAPITOLUL XXV

Bentley Drummle, care era un individ atât de posac încît atunci cînd punea mina pe o carte și se părea că autorul îi adusese vreo ocară, nu avea o pur-

tare mai plăcută nici față de amicii lui. Era greoi la înfățișare și în mișcări și greu de cap; avea o față nepăsătoare, greoaie și o limbă bleagă, care se lăfaia în gura lui așa cum se lăfaia el prin odăi. Și, pe deasupra, mai era și leneș, închipuit, zgîrcit, închis și bănuitor. Se trăgea dintr-o familie bogată din Somersetshire, și bieții lui părinți crescuseră această împreunare de defecte pînă cînd descoperiră că băiatul era major și nătarău. Așadar, cînd Bentley Drummle venise la domnul Pocket, era cu un cap mai înalt decît gazda lui și cu o jumătate de duzină de capete mai tare de cap decît majoritatea oamenilor.

Startup fusese răsfățat de o mamă slabă de inger și ținut acasă în vremea cînd ar fi trebuit să se ducă la școală; era foarte legat de mama lui, pe care o admira nespus. Avea trăsături gingașe de femeie și era — „după cum ai putea să vezi, deși n-ai văzut-o niciodată“, imi spunea Herbert — „leit maică-sa“. Era, prin urmare, firese să-l îndrăgesc mai mult pe el decît pe Drummle și, încă de la primele noastre plimbări cu barca pe înserat, sa stăm de vorbă amîndoi de la o barcă la alta, vîslind spre casă, în timp ce Bentley Drummle venea singur pe dîra pe care o lăsan bărcile noastre, croindu-și drum prin păpuși, pe sub malurile înalte. Se tira întotdeauna de-a lungul malului, ca o amfibie stingace, chiar atunci cînd fluxul ar fi putut să-l ducă cu repezieciune; și de cîte ori mă gîndese la el, îl văd venind în urma noastră pe întuneric sau luptîndu-se cu valurile stîrnite de vislele noastre, în timp ce noi înaintam prin lumina apusului sau în lumina lunii, care se aprindea în mijlocul fluviului.

Herbert era tovarășul meu de fiecare zi și eram bun prieten. Împărțeam cu el barca, ceea ce îl aducea foarte des la Hammersmith; iar faptul că locuiam în aceeași cameră, mă făcea să mă duc des la

Londra. Faceam drumul dintre aceste două locuri la orice oră din zi și din noapte. Și acum încă mi-e drag drumul acela (deși nu mai este atît de frumos ca atunci), în amintirea acelor vremuri pline de speranță și tinerețe neprihănită.

Locuiam de o lună sau două la familia Pocket, cînd apărură domnul și doamna Camilla. Camilla era sora domnului Pocket. Georgiana, pe care o văzusem tot atunci la domnișoara Havisham, sosi și ea. Femeia asta nemăritată și nesuferită, care dădea bătoșeniei ei numele de religie și ficatului ei numele de iubire, era verișoara domnului Pocket. Oamenii aceștia mă urau cu ura lăcomiei și a dezamăgirii. Adevărul e că, de cînd îmi surîdea norocul, mă linguseau cu cea mai josnică slugărmicie. Față de domnul Pocket, pe care îl socoteau un copil bătrîn, care habar n-avea de interesele lui, se purtau cu îngăduința aceea binevoitoare cu care îi mai auzisem vorbind despre el și altă dată. Pe doamna Pocket o disprețuiau; în schimb, admiteau că biata făptură suferise dezamăgiri amarnice în viața ei, fiindcă lucrul răsfrîngea oarecare lumină și asupra lor.

Aceasta era lumea în care trăiam eu și unde începui să mă îngrijesc de educația mea. Încetul cu încetul, căpătai obiceiuri foarte costisitoare și începui să cheltuiesc atîția bani, încît, după cîteva luni, mă cuprinse spaima, dar, de bine, de rău, tot mă țineam de carte. Aceasta nu dovedea vreun merit deosebit, ci numai acela că aveam destul bun-simț ca să-mi cunosc cusururile. Cu ajutorul domnului Pocket și al lui Herbert, am înaintat repede; știindu-i alături de mine pe acești oameni, care îmi dădeau mereu ghes de cîte ori era nevoie, și simțind că am în fața mea un drum lipsit de piedici, ar fi trebuit să fiu un prostănac, ca Drummle, ca să nu fac progresele pe care le-am făcut.

Nu-l văzusem pe domnul Wemmick de cîteva săptămîni, cînd, într-o bună zi, îmi dădu în gînd să-i scriu un bilet, cum că mi-ar face plăcere să trec să-l iau într-o seară și să ne ducem împreună acasă la el. El îmi răspunse că asta l-ar bucura și că mă așteaptă la birou la ora 6. Mă dusei acolo și, de îndată ce sună ceasul, el își ascunse cheia casei de bani sub haină, la spate.

— Te-ai gîndit să mergem pe jos pînă la Walworth? mă întrebă el.

— Sigur, răspunsei eu, dacă îți face plăcere.

— Chiar foarte multă, spuse Wemmick, fiindcă am stat cu picioarele sub pupitru toată ziua și aș vrea să mă dezmořesc. Să-ți spun mai întîi ce avem astă-seară la masă, domnule Pip. Avem tocană făcută în casă și friptură rece de găină de la magazin. Cred că-i proaspătă, fiindcă stăpînul prăvăliei de unde am cumpărat-o a fost jurat, zilele trecute, într-unul din procesele noastre și i-am dat drumul numai decît. I-am amintit de asta cînd am cumpărat găina și i-am spus: „Alege una bună, măi englezule, fiindcă dacă am fi vrut să te ținem în boxă încă o zi, două, n-ar fi fost mare lucru pentru noi“. Și el mi-a spus: „Dă-mi voie să-ți dăruiesc cea mai frumoasă găină din prăvălie“. Desigur că i-am dat voie. Pînă una-alta, e o avere portativă. Sper că n-ai nimic împotriva unui părinte bătrîn?

Eu credeam că tot mai vorbește de găină, dar el adăugă:

— Fiindcă locuiesc împreună cu tatăl meu, un om bătrîn.

Eu îi răspunsei ceea ce îmi dicta politetea.

— Va să zică, n-ai luat încă masa cu domnul Jaggers? spuse el în timpul drumului.

— Încă nu.

— Mi-a spus-o și el azi după-amiază, cînd a auzit că vii. Nădăjduiesc că te va invita mîine. Vrea să-i cheme și pe prietenii duminică. Trei; ai trei prieteni intimi?

Deși nu obișnuiam să-l număr pe Drummle printre prietenii mei intimi, am răspuns:

— Da.

— Știi, vrea să cheme toată banda (nu prea mă simțeam măgulit de acest cuvînt), și orice o să va dea de mîncare, să știi că o să fie bun. Să nu te aștepti la multe feluri, dar o să fie minunat. Și mai e ceva ciudat în casa lui, urmă Wemmick, după o pauză de o clipă, ca și cum observația cu privire la îngrijitoare ar fi fost subînțeleasă. Niciodată nu zăvorăște vreo ușă sau vreo fereastră în timpul nopții.

— Nu-l fură nimeni niciodată?

— Niciodată! răspunse Wemmick. El spune în auzul tuturor: „Vreau să-l văd pe omul care o să mă fure pe mine!” Doamne, dacă nu l-am auzit de o sută de ori spunînd cuvintele astea unor pungași cunoscuți, în biroul din față, apoi nu l-am auzit niciodată! „Știi unde locuiesc; la mine acasă nu se trage niciodată zăvorul: de ce nu dați lovitura? Hai, ce, nu vă ispitește?” Ei bine, nimeni n-are destulă îndrăzneală ca să încerce, fie de dragul banilor, fie pentru cine știe ce altceva.

— Așa groază le este de el? întrebai eu.

— Groază? spuse Wemmick. Te cred că le este groază! E iscusit pînă și în felul cum îi provoacă. Dar trebuie să știi că în casa lui nu există nici urmă de argint. Toate tacîmurile sînt din metal de Britania.

— Așa că nu s-ar alege ei cu prea mult, spuse eu, chiar dacă...

— A, dar el s-ar alege cu mult! spuse Wemmick, retezîndu-mi vorba. Și ei știu asta. S-ar alege cu vie-

tile lor, cu viețile a zeci dintre ei. Ar obține tot ce-ar vrea, și e cu neputință să spui că n-ar izbuti să obțină ceva atunci cînd și-a băgat în cap.

Tocmai căzusem pe gînduri cu privire la puterea custodelui meu, cînd Wemmick observă :

— Cit despre lipsa de argintărie din casă, asta-i adîncimea lui. Așa cum un fluviu are adîncimea lui firească, așa și el și-o are pe-a lui. Dar uită-te la lanțul ceasului pe care-l poartă. Acela e veritabil, nu glumă !

— E masiv, spusei eu.

— Masiv ? repetă Wemmick. Cred și cu ! E un ceas de aur cu repetiție, care, dacă nu prețuiește o sută de livre, nu prețuiește un *penny* ! Domnule Pip, în orașul ăsta sînt vreo șapte sute de pungăși care știu despre acest ceas, dar nu există bărbat, femeie sau copil printre ei care să nu recunoască cel mai mic inel din lanțul ceasului și să nu-l arunce de parcar fi fier înroșit dacă cineva l-ar ademeni să pună mina pe el !

Cu povești din astea, și apoi cu discuții mai generale, trecu timpul, se isprăvi și drumul, pînă cînd domnul Wemmick mă înștiință că ajunsese în districtul Walworth.

Walworth era o imbinare de ulițe negre, de șanțuri și de grădinițe și părea un loc destul de plicticos. Wemmick avea o căsuță de lemn în mijlocul unui petec de grădină, și acoperișul casei era găurit și vopsit ca o baterie din care ies țevi de pușcă.

— E opera mea, spuse Wemmick. E drăguță, nu-i așa ?

Am început s-o laud cum puteam mai bine. Cred că era casa cea mai mică pe care o văzusem vreodată : avea niște ferestre gotice foarte ciudate (cele mai multe erau false) și o ușă gotică atît de mică, încît abia puteai intra pe ea.

— Vezi, aceea e o prăjină de steag, o prăjină adevărată, mă lămuri Wemmick, și în fiecare duminică înalț un steag adevărat. Și uită-te aici. După ce am trecut podul, îl ridic, așa, și tai orice comunicație cu exteriorul!

Podul era o scîndurieă așezată peste o prăpastie de vreo patru picioare lățime și două adîncime. Dar era o plăcere să vezi mîndria cu care Wemmick îl ridica și îl fixa. În timp ce făcea treaba aceasta, zîmbea cu un adevărat zîmbet de bucurie, nu cu surisul lui mecanic, dintotdeauna.

— În fiecare seară, la ora nouă, după ora Greenwich-ului¹, se aude o împușcătură, spuse Wemmick. Acolo, vezi? Și cînd simți zguduitura, zici că-i armă de război, nu glumă!

Piesa de artilerie despre care vorbea Wemmick era montată într-o fortăreață specială, făcută din zăbrele și apărată de ploaie cu ajutorul unui acoperămint de mușama, care semăna cu o umbrelă.

— Pe urmă, vezi cum e așezată, în spatele ei, spuse Wemmick, știi, nu la vedere, ca să nu dăuneze ideii de fortificație, fiindcă principiul meu e: dacă ai o idee, du-o la bun sfîrșit și rămii la ea. Nu știu dacă și dumneata ești de aceeași părere...

I-am răspuns că, fără doar și poate, eram.

— La spate, e un coteț, în care crește un porc, citeva găini și cîțiva iepurași; afară de asta, vezi dumneata, fac și eu sport și semăn castraveți; la masă ai să-ți dai seama cum e salata pe care o cultiv eu. Așa că, domnule Pip, spuse Wemmick, clătî-nîndu-și capul și zîbind din nou, dar cu seriozitate, dacă ne închipuim că locul acesta ar fi asediat, ne

¹ Ora cînd soarele se întretaie cu meridianul de la Greenwich, localitate în apropierea Londrei, unde se află un mare observator astronomic; cunoscută și sub denumirea de „timpul solar de la Greenwich” adoptat ca bază a calculării timpului în lumea întreagă.

dăm seama că, în ceea ce privește proviziile, putem rezista al dracului de mult!

La vreo cîțiva iarzi mai încolo, se afla un umbrar, de care te puteai apropia numai umblind pe o potecă plină de cotituri. așa încît drumul pînă la umbrar dura mult timp. Aci găsirăm cîteva pahare gata pregătite. *Punch*-ul era pus la răcit într-un lac ornamental, pe malurile căruia se ridica umbrarul. Această apă — cu o insulă la mijloc, care nu părea mai mare decît salata pe care trebuia să o mîncăm la masa de seară — era rotundă, și în mijlocul ei Wemmick clădise o fîntînă, care, dacă puneai în mișcare o morișcă și scoteai dopul dintr-o țeavă, țîșnea cu atîta putere, încît îți uda tot podul palmei.

— Eu sînt și inginerul, și tîmplarul, și tinichi-giul, și grădinarul, și omul la toate, spuse Wemmick după ce primi felicitările mele. Știi, e foarte bine așa. Mă scapă de toate pinzele de păianjen care se agață de mine la Newgate și îi fac plăcere bătrînului. Nu te deranjează dacă te prezint chiar acum bătrînului, nu-i așa? Nu te supără?

Îi exprimai nerăbdarea care mă însufletea în așteptarea acestei prezentări și intrarăm în castel. Înăuntru, lîngă foc, ședea în tîlnă un om bătrîn, îmbrăcat într-o haină de flanelă; era curat, vesel, bine îngrijit, dar cu desăvîrșire surd.

— Ei, moșule, strigă Wemmick, strîngîndu-i vesel și prietenos mîna. Cum îți merge?

— Foarte bine, John, foarte bine! răspunse bătrînul, ca și cum ar fi înțeles întrebarea.

— Asta-i domnul Pip, moșule, spuse Wemmick, tare mi-ar plăcea să-i auzi numele! Fă-i semn cu capul, domnule Pip, grozav îi place! Fă-i semn cu capul, dacă vrei, și clipește din ochi!

— Casa asta frumoasă e a fiului meu, domnule! striga bătrînul, în timp ce eu dădeam din cap din

toate puterile. Și parcul e frumos. Cred că parcul și toate lucrările de pe el ar trebui folosite de stat după moartea fiului meu, pentru distracția poporului.

— Grozav ești de mîndru de toate astea, așa-i, moșule? întrebă Wemmick, privindu-l pe bătrîn, și trăsăturile lui aspre se îndulcira de tot. Uite, un salut pentru tine! și dădu virtos din cap. Și încă unul, tot pentru tine! și dădu și mai virtos din cap. Așa-i că-ți place? Dacă nu te obosește, domnule Pip, măcar că știu cît este de obositor pentru străini, vrei să-l mai cinstești cu un semn din cap? Nici nu poți să-ți închipui cîtă plăcere îi face...

Am dat din cap de cîteva ori, și bătrînul era în culmea fericirii. L-am lăsat dînd de mîncare orătanilor și ne-am așezat în umbrar, ca să ne bem *punch-ul*; aici, Wemmick îmi spuse, în timp ce-și fuma luleana, că i-au trebuit mulți ani ca să-și aducă proprietatea la acest grad de perfecțiune.

— E a dumitale, domnule Wemmick?

— Da, sigur! răspunse Wemmick. Am primit-o bucățică cu bucățică. E scutită de dări, ce Dumnezeu!

— Adevărat? Îmi închipui că domnului Jagers trebuie să-i placă.

— Nici n-a văzut-o, spuse Wemmick. Nici n-a auzit de ea. Nu l-a văzut niciodată pe bătrîn. Nici n-a auzit de el. Serviciul e una, și viața mea particulară e alta. Cînd mă duc la serviciu, las castelul în urma mea, și cînd intru în castel, las serviciul afară. Dacă nu ți-e greu, ți-aș fi recunoscător dacă ai proceda la fel. Nu-mi place să mi se vorbească de toate astea în timpul serviciului.

Bineînțeles, mi-am dat seama că îndeplinirea doringei lui e o chestiune de bună-cuviință. Deoarece *punch-ul* era foarte bun, am rămas în umbrar, bind

și stînd de vorbă pînă aproape de ora 9, cînd Wemmick îmi spuse, așezînd pipa pe masă :

— Cea mai mare bucurie a bătrînului e să se apropie de pușcă.

Poruîrăm din nou spre castel, unde îl găsirăm pe bătrîn încingînd vatraiul la foc cu ochi nerăbdători, în chip de pregătire pentru marea ceremonie din fiecare seară. Wemmick stătea cu ceasul în mînă, pînă ce sosi momentul cînd trebui să ia vatraiul înroșit și să se ducă la baterie. Luă așadar vatraiul, ieși din casă și, îndată după aceea, se auzi o detunătură care clătina căsuța aceea sucită, asemănătoare cu o cutie, de parcă ar fi fost gata să o dărîme, și toate ceștile și paharele din casă începură să zăngăne. Atunci, bătrînul, care cred că ar fi fost aruncat în aer de pe jîlțul lui dacă nu s-ar fi sprijinit în coate, strigă triumfător :

— A tras cu pușca ! L-am auzit !

Și cu dădui de atîtea ori din cap, încît nu întrebunțez o figură de stil spunînd că nici nu-l mai vedeam pe bătrîn din pricina ameteții.

Țîmpul care trecu pînă la masa de seară fu folosit de Wemmick pentru a-mi arăta colecția lui de curiozități. Colecția era în întregime de origine criminală ; cuprindea pana cu care se scrisese un vestit act fals, unul sau două brice foarte cunoscute, cîteva bucle și cîteva caiete de mărturisiri făcute în timpul osîndei, despre care domnul Wemmick spunea că aveau o valoare deosebită, pentru că erau, după cum spunea el, „minciuni din cap și pînă în picioare“. Aceste lucruri erau împrăștiate cu gust printre mici obiecte de porțelan și de sticlă, diferite fleacuri făcute de însuși proprietarul colecției și cîteva tabachere cioplite de bătrîn. Toată colecția se afla în

acea cameră a castelului în care intrasem mai întâi și care era folosită nu numai ca salonaș, ci și ca bucătărie, judecînd după tigaia de pe grătar și după cîrligul de aramă de deasupra căminului, de care era agățată frigarea.

O fetiță curățică ajuta la gospodărie și avea grija de bătrîn în timpul zilei. După ce așeză masa, podul fu coborît, pentru ca fetița să poată ieși și să plece acasă. Masa fu minunată. Și, deși castelul era atît de năpădit de mucegai, încît mîncarea mirosea a nuci învechite, și, deși porcul ar fi putut să stea ceva mai departe de locul unde mîncam noi, mă simțeam încîntat de această petrecere. Și nici odăița mea din turn n-avea alt cusur decît acela că tavanul care mă despărțea de bățul steagului era atît de subțire, încît, cînd mă întinseam pe spate, mi se păru că va trebui să legăn toată noaptea pe frunte prăjina steagului.

A doua zi, Wemmick se sculă foarte devreme și tare mi-e teamă că l-am auzit curățindu-mi ghetele. După aceea, se apucă de grădinărit; prin fereastra gotică a odăii mele îl vedeam prefăcîndu-se că are nevoie de serviciile bătrînului și făcîndu-i credincios semn cu capul. Gustarea de dimineață fu la fel de bună ca și masa din ajun, și la opt și jumătate precis pornirăm spre „Little Britain“. Încetul cu încetul, pe măsură ce ne apropiam de oraș, Wemmick se făcea tot mai uscat și mai aspru, iar gura i se strîngea de parc-ar fi fost crăpătura unei cutii de scrisori. În cele din urmă, cînd ajunserăm la birou, și Wemmick își scoase cheia din gulerul hainei, omul părea atît de nepăsător față de proprietatea lui din Walworth, ca și cum castelul, podul, umbrarul, lacul, fîntîna și bătrînul ar fi sărit în aer o dată cu ultima detunătură de pușcă.

CAPITOLUL XXVI

Întocmai cum prevestise Wemmick, am avut curînd prilejul să compar locuința custodelui meu cu cea a casierului și secretarului său. Cînd m-am întors de la Walworth, custodele meu se afla în odaia lui și-și spăla mîinile cu săpun parfumat; mă chemă la el și-mi comunică invitația pe care eram pregătit de Wemmick să o primesc pentru mine și pentru prietenii mei.

— Rămîne pe mîine, hotărî el, fără fasoane și fără haină de seară.

E-am întrebat în ce loc trebuia să mă duc împreună cu prietenii mei (fiindcă habar n-aveam unde locuia); cred că, în general, nu-i plăcea să facă nici o mărturisire cu privire la locuința lui, căci îmi spuse:

— Veniți aici, și vă iau eu la mine acasă.

Mă folosesc de acest prilej ca să spun că domnul Jagers se spăla pe mîini după ce îi plecau clienții, ca un chirurg sau un dentist. În odaia lui se afla o despărțitură prevăzută pentru acest scop, care mirosea a săpun parfumat, de parcă ar fi fost o parfumerie. Înăuntru, pe o bară, atîrna un prosop neobișnuit de mare și, de cîte ori se întorcea de la tribunal sau se despărțea de un client, domnul Jagers își spăla mîinile și apoi și le freca și le usca cu acest prosop. Cînd eu și prietenii mei ne făcurăm apariția a doua zi la 6, domnul Jagers părea să fi avut un caz mai complicat decît de obicei, căci îl găsirăm cu capul înfundat în despărțitură și nu numai spălîndu-și mîinile și clătîndu-și obrazul, ci făcînd gargară. Și după ce sfîrși toate acestea și se folosi de toate marginile prosopului, luă briceagul și-și curăța unghiile înainte de a-și pune haina.

Cînd ieșirăm în stradă, cîțiva oameni se foiau în fața ușii, ca de obicei, dorind, fără îndoială, să vorbească cu el; dar în mirosul de săpun care înconjură făptura domnului Jaggars era ceva atît de hotărît, încît oamenii se lăsară păgubași pentru ziua aceea. În timp ce ne îndreptam spre vest, cîte o față din mulțimea de pe străzi îl recunoștea și, ori de cîte ori se întîmpla așa, domnul Jaggars începea să-mi vorbească cu glas tare; însă el nu recunoștea pe nimeni și nici nu băga de seamă că alții îl recunosc pe el.

Ne duse pînă la Gerrard Street, în cartierul Soho¹, și ne oprirăm în fața unei case așezate în partea de miazăzi a străzii, o casă destul de impunătoare în felul ei, dar cu ferestrele murdare și care ar fi avut mare nevoie de zugrăveală. Scoase cheia, deschise ușa și intrarăm cu toții într-o încăpere de piatră, mare, întunecoasă și nelocuită. Apoi suirăm scara de culoare cafeniu-închis și trecurăm printr-o serie de odăi, cafenii și ele, așezate la etajul întîii. Pe pereții acoperiți cu lemn erau sculptate ghirlande de flori, și în timp ce el ne ura bun sosit, mie mi se părea că ghirlandele acelea semănau cu un anumit fel de lanțuri, pe care le cunoșteam foarte bine.

Masa era pusă în cea mai frumoasă dintre încăperi; odaia a doua era camera de toaletă a domnului Jaggars, iar a treia, dormitorul. Ne spuse că închiriasse toată casa, dar că se folosea foarte rar de alte odăi decît de acelea prin care trecusem. Masa era pusă frumos — bineînțeles fără argintărie — și alături de seamul domnului Jaggars se afla o masuță cu o mulțime de sticle și carafe și cu patru farfuri-oare de desert. Băgai de seamă că domnul Jaggars

¹ District londonez, care în trecut era locuit în mare parte de străini, cunoscut pentru străzile sale înguste.

ține totul sub cheie și că tot el imparte lucrurile de care e nevoie în gospodărie.

În cameră se afla și un dulap cu cărți; văzui după cotoare că erau doar cărți despre martori, procese, acte parlamentare, legi și biografii în legătură cu criminalistica și alte lucruri de felul acesta. Mobila din casă era solidă și bună, ea și lanțul de la ceasul domnului Jaggars. Totul avea un aer oficial, și în toată casa nu găseai nici o podoabă. Într-un colț se afla o masuță cu hirtii și o lampă cu abajur; iar mie mi se părea că uneori, seara, domnul Jaggars își aduce tot biroul acasă, pe roțițe, și se așterne pe lucru.

Aproape că nici nu se uitase bine la prietenii mei — pe drum umblase alături de mine — așa încît, după ce sună din clopoțel, rămase pe covorașul din fața caminului, măsurîndu-i pe toți cu o privire cercetătoare. Spre mirarea mea, părea că se interesează mai ales de Drummle; ba chiar numai de el.

— Pip, spuse el, lăsîndu-și mîna lui mare pe umărul meu și îndreptîndu-ma spre fereastră. Nu-i deosebesc noul de altul. Cum îi spune păianjenului?

— Păianjenului? întrebai eu.

— Da, cel lătareț și posac și cu pete pe obraz.

— Acela-i Bentley Drummle, răspunsei eu, și cel cu fața gingașă e Startop.

Fără să-l ia de loc în seamă pe cel „cu fața gingașă”, îmi răspunse:

— Zici că-l cheamă Bentley Drummle? Îmi place omul ăsta!

Și intra numaidecît în vorbă cu Drummle; nu-l speriau de loc răspunsurile greoaie și reținute ale acestuia; dimpotrivă, părea că-l ațîță, ca să poată scoate de la el cît mai mult. Mă uitam la cei doi, cînd, deodată, îngrijitoarea răsari între mine și ei, aducînd prînzul fel de mincare.

Părea o femeie de vreo 40 de ani, dar poate că era mai în vîrstă decît o socoteam eu. Era destul de înaltă, subțire și sprintenă; avea fața foarte palidă, ochii mari și stinși și un păr des și despletit. N-aș putea spune dacă ținea buzele întredeschise, ca și cum ar fi gîfîit, și dacă privirea ei ciudată era atît de neliniștită și de înfricoșată din cauza vreunei boli de inimă, dar știu că fusesem la teatru cu o seară sau două înainte, ca să văd *Macbeth*, și că fața ei mi se părea răvășită de vîlvătaia focului, ca și fețele pe care le văzusem înălțîndu-se din cazanul vrăjitoarelor.

Femeia puse mîncarea pe masă, atinse ușurel cu degetul brațul custodelui meu, ca să-i dea a înțelege că masa e gata, și se făcu nevăzută. Ne așezară în jurul mesei rotunde. Domnul Jaggars îl așeză pe Drummle lingă el și pe Startop în partea cealaltă. Femeia puse pe masă un pește foarte frumos, după care mîncară o friptură de miel la fel de aleasă și apoi o pasăre la fel de bună și ea. De pe măsuța de lingă el, domnul Jaggars ne servea cu sos, cu vinuri și cu tot ce ne trebuia, și totul era de cea mai bună calitate, iar după ce aceste lucruri făceau înconjurul mesei, le punca totdeauna la loc. Tot el ne împărțea farfurii, cuțite și furculițe curate pentru fiecare fel de mîncare, și le arunca pe cele întrebuintate în două coșulețe, care se aflau pe jos, lingă scaunul lui. În afară de îngrijitoare, nu se arătă nici un servitor. Ea aducea mîncarea și, de cîte ori îi vedeam fața, mi se părea că se înalță dintr-un cazan. Mulți ani mai tîrziu, vrînd să-mi reamintesc de chipul acestei femei, am pus pe o femeie, care n-avea altă asemănare cu îngrijitoarea domnului Jaggars decît părul despletit, să se înalțe pe întuneric din spatele unui castron în care dădusem foc la niște spirt.

Împins de chipul ei ciudat, cît și de îndemnul lui Wemmick de a mă uita cu luare-aminte la femeia aceasta, am băgat de seamă că, de cîte ori intra în odaie, nu-și lua ochii de la domnul Jaggers, că-și ridica iute mîinile de pe orice farsurie cu mîncare pe care i-o punca cu șovăială în față și ieșea în grabă din cameră, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu fie chemată înapoi și ca și cum ar fi vrut ca domnul Jaggers să-i spună tot ce avea de spus în timp ce se afla alături de el. Mi se părea că, în felul lui de a fi, el își dă seama de acest lucru și că urmărește să o țină tot timpul în nesiguranță.

Masa se desfășura într-o atmosferă destul de veselă și, deși custodele meu părea mai curînd că urmărește discuțiile decît că le provoacă, eu știam că ne face să ne dăm în vileag toate slăbiciunile. În ceea ce mă privește, m-am surprins mărturisind înclinația mea spre risipă, plăcerea de a o face pe ocrotitorul lui Herbert și lăudăroșenia în ceea ce privește planurile mele mari, toate acestea înainte de a-mi fi dat măcar seama că deschisese gura. Și așa s-a întîmplat cu fiecare din noi, dar mai ales cu Drummle; încă înainte de a fi terminat peștele, acesta fu silit să mărturisească că-i place să fie răutăcios și să se arate bănuitor cu ceilalți.

De-abia cînd ajunserăm la brînză atinserăm și subiectul întrecerilor noastre cu barca, și Drummle fu luat peste picior, fiindcă în unele seri rămînea în urma noastră vîslind încet, ca broasca, așa cum se pricepea el. La aceste cuvinte, Drummle îi spuse gazdei că se simțea mai bine în odaia noastră decît în tovărășia noastră, că, în ceea ce privește îndemînarea, ne întrecea cu mult, iar cît despre putere, ne putea strivi ca pe niște gîndaci. Prin nu știu ce acțiune tainică, domnul Jaggers îl ațîță pe Drummle, care ajunsese într-o adevărată stare de cruzime

chiar din pricina acestui fleac ; băiatul începu să-și dezgolească și să-și încordeze brațul, ca să arate cât era de mușchiulos. și pe urmă începurăm cu toții să ne dezgolim și să ne încordăm brațele, ca niște caraghioși ce eram.

Între timp, îngrijitoarea strîngea tacîmurile ; cuspodele meu nu-i dădea nici o atenție și nici nu se uita la ce făcea ea, ci se sprijinea de spătarul scaunului, mușcîndu-și degetul arătător, foarte absorbit de spusel lui Drummle, ceea ce mie mi se părea cu totul de neînțeles. Deodată, prinse mîna femeii în mîna lui mare, ca într-o cursă, în timp ce ea și-o întindea peste masă. Mișcarea fu atît de iute și atît de neașteptată, încît ne oprirăm cu toții din gîlceava noastră prostească.

— Fiîndcă veni vorba de putere, spuse domnul Jagers, să vă arăt eu o încheietură ! Molly, ia arată-le tu încheietura ta.

Mîna ei prinsă în cursă era pe masă, dar femeia își ascunsese cealaltă mîna la spate.

— Stăpîne, spuse ea încet, cu ochii ațintiți rugător și concentrat asupra lui, lăsați-mă.

— Să vă arăt eu o încheietură, repetă domnul Jagers, neclintit în hotărîrea lui. Molly, arată-le încheietura ta.

— Stăpîne, murmură ea din nou. Vă rog...

— Molly, spuse domnul Jagers, fără să se uite la ea, ci privind cu încăpăținare spre celălalt colț al camerei, arată-le *amîndouă* încheieturile. Arată-le ! Hai !

Dădu drumul mîinii ei și i-o răsuci pe masă. Ea își luă cealaltă mîna de la spate și le întinse pe amîndouă una lingă alta. Cea de a doua încheietura era foarte deformată ; avea cicatrice multe și adînci. În timp ce stătea cu mîinile întinse, femeia își dezlipi

ochii de pe domnul Jagers și ne măsură atentă cu privirea pe fiecare în parte.

— Nu știți ce putere zace aici, spuse domnul Jagers, conturînd liniștit tendoanele cu degetul lui arătător. Puțini bărbați au încheieturi atît de puternice ca femeia asta. E nemaipomenit ce forță de strîngere există în mîinile astea. Am avut prilejul să văd multe mîini, dar n-am văzut niciodată mîini mai puternice din punctul ăsta de vedere, nici la bărbați și nici la femei.

În timp ce el spunea toate acestea cu un glas nepăsător și critic, femeia continua să ne măsoare, pe fiecare în parte, la locurile noastre. În clipa în care domnul Jagers încetă, ea se uită din nou la el.

— Ajunge, Molly, spuse domnul Jagers, împingînd-o ușor. Te-am admirat, acum te poți duce. Ea își retrase mîinile, iar domnul Jagers luă cana de pe masuță, își umplu paharul și apoi ne servi și pe noi cu vin.

— Domnilor, la nouă și jumătate, spuse el, trebuie să ridicăm ședința. Pînă atunci, să nu pierdem timpul. Mă bucur să vă văd pe toți aici. Domnule Drummle, beau în sănătatea dumată!

Dacă se purta cu Drummle altfel decît cu ceilalți, ca să-l întărească și mai tare, atunci și-a atins scopul. Îmbufnat, dar triumfător, Drummle își arătă tot disprețul față de noi într-un chip din ce în ce mai dușmănos, pînă ce purtarea lui deveni de-a dreptul nesuferită. În timp ce el parcurgea toate aceste faze, domnul Jagers îl urmărea cu același interes foarte ciudat. Cred că se înveselea pe socoteala lui Drummle, în timp ce-și sorbea vinul.

În lipsa noastră copilărească de cumpătare, cred că am băut prea mult și știu bine că am vorbit prea mult. Ne înfierbîntaram mai ales cînd Drummle spuse, rînjindu-ne grosolan în nas, că eram prea

risipitori cu banii noştri, ceea ce mă făcu să spun cu prea mult năduf şi prea puţină discreţie că nu î se potrivea tocmai lui să vorbească aşa, cînd Startop îi împrumutase bani de faţă cu mine, cu vreo săptămînă în urmă.

— Bine, făcu Drummle, se va plăti...

— N-am vrut să spun că nu se va plăti, spusei eu, dar ai putea să-ţi ţii gura cu privire la noi şi la banii noştri, după părerea mea.

— După părerea ta! răspunse Drummle. O, Doamne!

— Îmi îngădui să-ţi spun, urmai eu cu gîndul de a fi foarte aspru, că tu n-ai împrumuta bani nici unuia din noi dac-am avea nevoie.

— Ai dreptate, spuse Drummle, n-aş împrumuta nici unuia din voi nici un ban! N-aş împrumuta nimănui nici un ban!

— În cazul ăsta, nu prea e nobil să te împrumuţi de la alţii, după părerea mea.

— După părerea ta, repetă Drummle. O, Doamne!

Purtarea lui era atît de neruşinată — cu atît mai mult cu cît nu izbuteam să înfrîng prostia lui posacă

— încît spusei, fără să ţin socoteală de sforţările lui Startop, care voia să mă oprească :

— Bine, domnule Drummle, fiindcă veni vorba, dă-mi voie să-ţi spun ce s-a petrecut între mine şi Startop, care e aici de faţă, atunci cînd ai împrumutat banii aceia.

— Nu mă priveşte ce s-a întîmplat între dumneata şi Startop, care e aici de faţă! bodogăni Drummle, şi cred că, bodogănind în şoaptă, a adăugat că ne-am putea duce amîndoi la dracu şi să-l lăsăm în pace.

— Totuşi, vrei, nu vrei, tot am să-ţi spun, i-am răspuns eu. I-am spus lui Startop că, în timp ce-ţi băgai foarte încîntat banii în buzunar, rideai de el

fiindcă fusese atît de slab încît să ți-i împrumute.

Drummlle rîse fără rușine, ne rîse în nas, cu mîinile în buzunare și scuturîndu-și umerii lui rotunzi ; voia să spună cu asta că aveam dreptate și că ne disprețuiește pe toți ca pe niște măgari.

Atunci, Startop îl luă la rîndul său în primire, dar cu mai multă bunăvoință decît dovedisem eu, și-l poști să fie ceva mai cuviincios. Deoarece Startop era un tînăr foarte vîoi, și Drummlle tocmai contrariul, acestuia din urmă prezența lui Startop i se părea întotdeauna o jignire personală. De data aceasta răspunse răstit și grosolan, în timp ce Startop încerca să îndrepte discuția pe alt făgaș, cu ajutorul cîtorva glume, care ne făcură să rîdem. Drummlle, pe care acest succes îl jignea mai mult decît orice, își scoase mîinile din buzunare și, fără să amenințe sau să ne înștiințeze dinainte, își lăsă umerii lui rotunzi în jos, înjură, puse mîna pe un pahar mare și l-ar fi aruncat, fără îndoială, în capul dușmanului său dacă gazda n-ar fi oprit paharul cu o mișcare iscusită a mîinii în clipa în care Drummlle îl ridica în scopul arătat mai sus.

— Domnilor, spuse domnul Jagers cu înțelepciune, punînd paharul pe masă și trăgînd de lanțul masiv al ceasului său de aur cu repetiție, pe care-l scoase afară, îmi pare nespus de rău, dar trebuie să vă anunț că este nouă și jumătate.

La această aluzie, ne scularăm cu toții, ca să plecăm. Înainte de a ajunge la poartă, Startop îi și spunea lui Drummlle, foarte vesel, „măi băiete“, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar „băiatul“ era atît de departe de a răspunde la această dovadă de simpatie, încît nici măcar nu voia să meargă pînă la Hammersmith pe aceeași parte a drumului cu el, așa

că Herbert și cu mine, rămînînd în oraș, îi văzurăm pe cei doi coborînd strada pe trotuare diferite. Startop era în frunte, iar Drummle umbla în urmă, în umbra caselor, așa cum în barcă vislea totdeauna în umbra malurilor.

Deoarece poarta nu era încă închisă, m-am gîndit să-l las pe Herbert să mă aștepte o clipă și să dau fuga pînă sus, ca să mai spun o vorbă custodelui meu. L-am găsit în camera de toaletă, înconjurat de o întreagă colecție de ghete, foarte absorbit de ele, și spălîndu-se pe mîini în urma noastră.

I-am spus că venisem înapoi ca să-i spun cît îmi părea de rău că se întimplaseră lucruri atît de neplăcute și că nădăjduiam că nu mă va învinui prea mult.

— Fleacuri! făcu el, udîndu-și fața și vorbindu-mi printre picăturile de apă. Nu face nimic, Pip. Totuși, îmi place păianjenul acela.

Se întoarse spre mine și-și clătină capul, umflîndu-și obrajii și ștergîndu-se cu prosopul.

— Ma bucură că vă place, spusei eu, dar mie nu-mi place.

— Sigur că nu, încuviință custodele meu: ar fi bine să n-ai prea mult de-a face cu el. Păzește-te de el cît poți. Dar îmi place băiatul, Pip! E din soiul celor adevărați. Dac-aș fi prezicator...

Își ridică ochii din prosop și-mi prînse privirea.

— Dar nu-s prezicator, spuse el, infundîndu-și capul în ciucurii prosopului și uscîndu-și urechile. Doar știi ce sînt eu, nu-i așa? Noapte bună, Pip.

— Noapte bună, domnule Jagers.

Cam vreo lună după aceste întîmplări, timpul pe care „păianjenul“ trebuia să-l petreacă la domnul Pocket se încheie de-a binelea, spre marea ușurare a tuturor celor din casă, în afară de doamna Pocket, și Drummle se întoarse în vizuina parintească.

CAPITOLUL XXVII

„Dragă Domnule Pip,

Îți scriu aceste rânduri la rugămintea domnului Gargery, ca să-ți spun că dînsul pleacă la Londra, în tovărășia domnului Wopsle, și că s-ar bucura mult dacă i-ai îngădui să te vadă. Va fi la hotelul «Barnard» marți dimineață, la ora 9, și dacă ora nu ți se pare potrivită, te rog lasă vorbă. Biata dumitale soră este tot așa cum ai lăsat-o. Vorbim mereu despre dumneata, serile, în bucătărie, și ne întrebăm ce mai spui și ce mai faci. Dacă, în lumina celor de astăzi, acest lucru ți se pare o îndrăzneală, iartă-ne, de dragul vremurilor de demult. Mă opresc aici, dragă domnule Pip.

A dumitale mult îndatorată,

Biddy

P.-S. Vrea cu tot dinadînsul să-ți scriu : «Ce mai ștîngării !» Spune că ai să înțelegi despre ce este vorba. Nădăjduiesc, și n-am nici o îndoială, că te vei bucura să-l vezi, măcar că acum ești un gentleman, fiindcă îmi amintesc că aveai iată bună, iar el e un om tare, tare de treabă. I-am citit toată scrisoarea, în afară de ultimele cuvinte ; vrea cu tot dinadînsul să mai scriu o dată cuvintele «Ce mai ștîngării !» B.“

Am primit această scrisoare prin poșta luni dimineață, așa că întîlnirea cu Joe trebuia să aibă loc a doua zi. Vreau să mărturisesc cîștit cu ce simțăminte așteptam sosirea lui.

Nu-l așteptam pe Joe cu bucurie, deși mă legau de el atîtea amintiri, ci, mai curînd, cu multa neliniște, umilit și pătruns de gîndul că vizita această n-avea nici un rost. Dacă aș fi putut să-l țin pe Joe la distanță plătind o sumă de bani, cu siguranță că aș fi plătit-o. Totuși, eram oarecum liniștit, fiindcă Joe avea să vină la „Barnard“, și nu la Hammersmith,

și n-avea să dea ochii cu Bentley Drummle. Nu mă supăra gîndul că-l va vedea pe Herbert și pe tatăl lui, pe care îl respectam; dar tremuram ca nu cumva să se întîlnească cu Drummle, pe care îl disprețuiam. Așa se întîmplă de obicei în viață; ne facem vinovați de cele mai mari slăbiciuni și josnicii de dragul oamenilor pe care îi disprețuim cel mai mult.

Începusem să-mi împodobesc odaile în care locuiam în chip cu totul nefolositor și nepotrivit, și lupta cu urîciunea caselor lui Barnard se dovedea a fi foarte costisitoare. În timpul de care vorbesc, odaile nu mai semănau nicidecum cu ceea ce găsisem la sosire, iar eu mă bucuram de cîntea de a ocupa cîteva pagini, dintre cele mai însemnate, în registrele unui tapițer din vecini. Ba chiar ajunseseam atît de departe, încît plăsmuisem un băiat încălțat cu cizme — cizme dintre cele răsfrinte — și pot spune că am devenit robul lui. Căci după ce am creat acest monstru (o lepădătură din familia spălătoresei mele) și după ce l-am îmbrăcat într-o haină albastră, o vestă galbenă, o cravată albă, pantaloni deschiși la culoare și cizmele de care am vorbit mai sus, m-am văzut silit să-i găsesc cîte ceva de lucru prin casă și o groază de mîncare; și din pricina acestor două lucruri dezgustătoare, băiatul mă obseda fără încetare.

Acest duh al răzbunării primi ordin să fie la serviciu marți dimineață la ora 8, în antreu (o odaie cu o suprafață de două picioare pătrate, după socoteala negustorului de la care cumpărasem scoarța de pe jos), și Herbert se gîndi la cîteva lucruri pentru gustarea de dimineață care s-ar fi putut să-i placă lui Joe. Deși mă simțeam sincer îndatorat față de Herbert pentru atenția și bunăvoința lui, nutream totuși o bănuială ciudată și destul de neplăcută că

dacă Joe ar fi venit să-l vadă pe el, Herbert n-ar fi fost chiar atât de săritor.

Cu toate acestea, luni seara mă întorsei în oraș, ca să mă pregătesc pentru venirea lui Joe, iar a doua zi mă sculai dis-de-dimineață și dădui un aspect cît mai strălucitor salonului și mesei. Din nenorocire, bura în dimineața aceea și nici un înger n-ar fi putut să-i ascundă lui Joe faptul că hanul lui Barnard vărsa lacrimi de funingine, ca un coșar uriaș cuprins de slăbiciune.

Pe măsură ce se apropia clipa sosirii lui Joe, mă cuprindea tot mai mult dorința de a fugi, dar duhul răzbunării stătea în întreu, după cum i se poruncise. În curînd auzii pașii lui Joe pe scară. Știam că e Joe după felul stîngaci cum suia scările, cu ghetetele lui de zile mari, care-i erau totdeauna prea largi, și după timpul care-i trebui ca să citească numele de pe ușile de la celelalte etaje în timp ce urca. Cînd, în cele din urmă, se opri în fața ușii noastre, îl auzii cum își plimbă degetul peste literele numelui meu, apoi îl auzii răsufîind în gaura cheii. Pe urmă, ciocăni ușurel la ușă, și Pepper¹ — acesta era numele foarte compromițător al duhului răzbunării — anunță :

— Domnul Gargery !

Mi se părea că Joe n-o să mai sfîrșească cu ștersul picioarelor și că va trebui să mă duc eu să-l urnesc de pe preș, dar, în cele din urmă, intră.

— Joe, ce mai faci, Joe ?

— Pip, ce faci tu, Pip ?

Fața lui era bună, roșie și strălucitoare ; îmi prinse amîndouă mîinile, după ce-și aruncase pălăria pe podea, între noi, și începu să mi le ridice și să le coboare, ca și cum aș fi fost ultimul model de pompă.

— Mă bucur că te văd, Joe ! Dă-mi pălăria.

¹ Pepper — pipér (engl.).

Dar Joe o ridică grijuliu, cu amîndouă mîinile, ca și cum ar fi fost un cuib de pasăre cu ouă înăuntru, și nici nu voia să audă să se despartă de acest obiect, așa că rămase în picioare, vorbind mai departe, într-un fel care mă stînjenea foarte mult.

— Cum ai mai crescut, spuse el, și cum te-ai boierit și te-ai subțirît! (Înainte de a descoperi acest cuvînt, Joe stătu pe gînduri.) Ești o cinste pentru regele și țara ta!

— Și tu, Joe, arăți minunat!

— Mulțumesc lui Dumnezeu, spuse Joe, ca omul; și soră-ta nu-i nici ea mai rău decît ai lăsat-o. Și Biddy e neschimbată. Și prietenii nu-s nici mai bine, nici mai rău. Afară de Wopsle. Cu el s-au mai întîmplat schimbări.

În tot timpul acesta, Joe își plimba ochii de jur împrejurul odăii (ținînd grijuliu cuibul de pasăre cu amîndouă mîinile), și mai ales se uita foarte stăruitor la halatul meu înflorat.

— Schimbări, Joe?

— Da, sigur, spuse Joe, coborînd glasul. A părăsit biserica și s-a apucat să joace teatru. De aceea a venit la Londra, împrennă cu mine. Dorința lui este — spuse Joe, mutîndu-și pentru o clipă cuibul de pasăre sub brațul stîng și bijbiînd înăuntru cu mîna dreaptă, în cîntarea unui ou — dacă nu te superi, să-ți dau asta.

Am luat ceea ce-mi întindea Joe și am vazut că este programul mototolit al unui mic teatru din oraș, care anunța, chiar pentru săptămîna aceea, prima reprezentație dată de un „vestit actor din provincie, de talia marelui Roscius¹, a cărui unică apariție în cea mai tragică piesă a marelui nostru bard național a stîrnit multă vilvă în cercurile dramatice locale”.

¹ *Quintus Roscius Gailus* — celebru actor roman din secolul I î.e.n.

— Ai fost la reprezentația lui, Joe? întrebai eu.

— Am fost, spuse Joe solemn și grav.

— A stîrnit vîlvă mare?

— Da, sigur, spuse Joe, au zburat multe coji de portocale. Mai ales cînd Wopsle a văzut stafia. Deși, domnule, te întreb și eu dacă se poate să ai inima să-l întrerupi pe un om din vorbă și să te amesteci mereu între el și stafie cu: „Amin“! Chiar dacă omul a avut nenorocirea să fi lucrat în biserică, spuse Joe, cu glas convingător și plin de simțire, dar asta nu înseamnă că trebuie să-l dai afară în felul ăsta! Vreau să spun că dacă nici stafia tatălui său n-are voie să-l tulbure, atunci cine mai are voie, domnule? Și, pe urmă, cînd pălăria ți-e atît de mică, încît greutatea penelor o trage în jos, ține-o pe cap cum poți mai bine!

Deodată îl văzui pe Joe privind speriat, ca și cum bietul om ar fi dat el însuși cu ochii de o stafie, și înțelesei că Herbert intrase în odaie. Așa că-i făcui cunoștință cu Herbert, care-i întinse mîna; dar Joe se dădu înapoi, fără să dea drumul cuibului de pasăre.

— Sluga dumneavoastră, domnule, spuse Joe, și nădăjduiesc că dumneavoastră și cu Pip... (La aceste cuvinte ochii lui se opriră asupra duhului răzbunării, care așeza niște pîine prăjită pe masă. Joe se arătă gata să-l socotească pe tînărul de care vorbesc drept un membru al familiei, așa încît eu mă încruntai, punîndu-l pe bietul om într-o încurcătură și mai mare.) Vreau să spun că voi doi... că nădăjduiesc c-o duceți bine cu sănătatea în casa asta închisă. Fiindcă hanul ăsta s-ar putea să fie foarte bun, după obiceiurile din Londra, spuse Joe tainic, și cred c-o fi o casă de încredere, dar eu n-aș ține nici un porc aici dac-aș vrea să-l ingraș și să mănînc carne fragedă.

După ce Joe aduse acest omagiu măgulitor locuinței noastre și după ce încercă să-mi spună de câteva ori „domnule“, îl rugăram să se așeze la masă; el însă se uită de jur împrejurul odăii, în căutarea unui loc potrivit unde să-și depună pălăria, ca și cum acest obiect n-ar fi putut să se odihnească decît pe anumite alte obiecte, foarte rare în natură, și, în cele din urmă, o așează pe un colț al căminului, de unde, mai apoi, cădea jos la intervale regulate.

— Iei ceai, sau cafea, domnule Gargery? întrebă Herbert, care prezida întotdeauna masa de dimineață.

— Mulțumesc, domnule, spuse Joe, înțepenindu-se din cap pînă în picioare. Ce vă este dumneavoastră mai plăcut.

— Cafea îți place?

— Mulțumesc, domnule, răspunse Joe, vădit descurajat de propunerea lui Herbert. Deoarece ați avut bunătața să alegeți cafeaua, eu nu spun nimic. Dar nu credeți că încinge?

— Atunci, ceai, spuse Herbert, turnînd ceaiul.

La aceste cuvinte, pălăria lui Joe se rostogoli de pe cămin, și el se ridică de pe scaun, o culese și o puse înapoi, exact în același loc, ca și cum faptul că pălăria avea să se rostogolească numaidecît din nou era un semn de bună-creștere din partea lui.

— Cînd ai sosit în oraș, domnule Gargery?

— Să fi fost ieri după-amiază? se întrebă Joe, tușind în palmă, ca și cum ar fi avut timp să prindă tusea măgărească de cînd sosise. Nu, nu ieri. Ba da. Ieri după-amiază. Spuse aceste cuvinte cu un aer de înțelepciune, ușurare și nepărtinire.

— Ați văzut ceva din Londra pînă acum?

— Da, sigur, domnule, spuse Joe. M-am dus împreună cu domnul Wopsle de-a dreptul la antrepo-

zitele „Blacking“. Dar mi s-a părut că afişele roşii de la uşă nu se prea potrivesc, adăugă Joe ca să ne lamurească, fiindcă erau făcute prea *arhitecturaloral*.

Cred că Joe ar mai fi lungit vorba aceasta (care într-adevăr evocă minţii un anumit fel de arhitectură pe care-l cunosc bine) şi ar fi transformat-o într-un adevărat cor dacă întâmplarea n-ar fi făcut ca ochii lui să cadă asupra pălăriei, care se rostogolea din nou. Într-adevăr, pălăria aceasta îi cerea bietului om o atenţie încordată şi o iuţeală în priviri şi în mâini asemănătoare cu aceea de care ai nevoie când lucrezi la un ghişeu. Joe făcea tot felul de scamatorii cu pălăria lui, dovedind o îndemnare nemaipomenită ; ba se repezea la ea şi o prindea în clipa în care cădea, ba o oprea în mijlocul drumului şi o arunca în sus, lovind-o de toate colţurile odăii şi de tapetul de pe pereţi, pînă ce o prindea bine în mînă şi sfîrşea astfel cu jocul ; pînă la urmă o aruncă în vasul de clătît mîinile, de unde mi-am îngăduit s-o pescuiesc.

Cît despre gulerul cămăşii şi cel al hainei lui, erau amîndouă de neînţeles, nişte taine de nedezlegat. De ce oare trebuie omul să se chinuiască în halul acesta pentru a se socoti îmbrăcat aşa cum se cuvine ? De ce oare socoate că trebuie să ispăşească prin suferinţă bucuria de a purta haine de duminică ? Joe mai avea obiceiul să se cufunde în gînduri oprind furculiţa la mijlocul drumului între farfurie şi gură ; ochii i se îndreptau spre locuri foarte ciudate şi era, sărmanul, zguduit de accese atît de groaznice de tuse în timp ce şedea departe de masă, încît mai mult scăpa din furculiţă decît mînca, dar se încăpătîna să susţină că nu scăpase nici o fărîmă de mîncare ; mă bucurai deci din toată inima cînd Herbert ne părăsi şi plecă în oraş.

N-aveam nici destul bun-simț și nici destulă minte ca să-mi dau seama că eu eram de vină și că, dacă eu m-aș fi purtat mai firesc cu Joe, s-ar fi purtat și el mai firesc cu mine. Mă scotea din răbdări și mă înfuria; și tot ce spunea nu făcea decît să-mi ațite minia.

— Fiindcă am rămas singuri, domnule... începu Joe.

— Joe, i-am tăiat eu vorba înciudat, cum poți să-mi spui „domnule“?

Joe se uită la mine doar o clipă, cu o privire în care eu am ghicit o umbră de imputare. Oricît de caraghioasă i-ar fi fost cravata, îmi dădeam seama că există demnitate în privirea lui.

— Fiindcă am rămas singuri, reluă Joe, și fiindcă n-am de gînd să stau mult aici, o să încheiem, adică o să încep spunîndu-ți ce anume m-a împins să caut cîntea de a te vedea. Fiindcă de n-ar fi fost dorința mea de a-ți fi de folos, spuse Joe cu privirea-i lucidă de odinioară, n-aș fi avut cîntea să înfulec mîncare în casa și în tovărășia unor domni.

Doream atît de puțin să văd din nou privirea aceea, încît nu spusei nimic de tonul lui Joe.

— Să vedeți, domnule, urmă Joe, cum stau lucrurile. Am fost deunăzi la „Barcagiii veseli“, măi Pip! (De cîte ori se lăsa dus de dragoste, îmi spunea „Pip“, iar cînd îl cuprindea din nou politetea, îmi spunea „domnule“.) Și a picat și Pumblechook în brișca lui. Și omul ăsta, spuse Joe, apucînd-o pe alt drum, mă scoate uneori din sărîte, fiindcă spune prin tot orașul că el a fost întotdeauna prietenul tău din copilărie și că tu îl socoteai tovarășul tău de joacă.

— Prostii! Doar tu erai tovarășul meu de joacă, Joe.

— Așa credeam și eu, Pip, spuse Joe, clătînînd ușor din cap, deși acum nu mai are rost să vorbim de asta, domnule. Așa, Pip. Și omul ăsta, cu lăudă-roșenia lui cu tot, a venit la mine cînd stăteam la „Barcagiii veseli“ (vezi că tare-i bună o lulea și o halbă de bere după o zi de lucru, domnule, și nici nu te amețește prea tare) și mi-a zis : „Joe, domnișoara Havisham vrea să-ți vorbească“.

— Domnișoara Havisham, Joe?

— „Dorește, a zis Pumblechook, să-ți vorbească.“ Joe își plimbă ochii pe tavan.

— Da, Joe? Spune mai departe, te rog.

— A doua zi, domnule, spuse Joe, privindu-mă de parcă m-aș fi aflat departe de tot, m-am gătit și m-am dus s-o văd pe domnișoara A.

— Domnișoara A., Joe? Domnișoara Havisham?

— După cum spun, domnule, răspunse Joe, cu un aer de formalitate legală, de parcă și-ar fi făcut testamentul, domnișoara A. sau domnișoara Havisham. Și ea mi-a vorbit așa : „Domnule Gargery, ești în corespondență cu domnul Pip?“ Și fiindcă aveam o scrisoare de la tine, am spus : „Da, sînt“. („Cînd m-am căsătorit cu sora dumitale, domnule, am spus : „Da, vreau“ ; și cînd i-am răspuns prietenei tale, Pip, am spus : „Da, sînt“.) „Vrei să-i spui atunci, a zis ea, cum că Estella s-a întors acasă și că s-ar bucura să-l vadă?“

Simțeam ca mi se aprind obrazii în timp ce mă uitam la Joe. Nădăjduiesc că una din cauzele îndepărtate pentru care mi se aprinseră era gîndul că, dacă aș fi cunoscut scopul vizitei lui Joe, l-aș fi așteptat cu mai multă nerăbdare.

— Cînd am ajuns acasă, urmă Joe, și-am rugat-o pe Biddy să-ți scrie, ea s-a cam codit. Spunea : „Sînt sigură că s-ar bucura să afle vestea de la tine, prin viu grai. Tot e sărbătoare și vrei să-l vezi. Du-te!“

Asta-i tot, domnule, spuse Joe, ridicîndu-se de pe scaun. Și, dragă Pip, îți doresc numai bine și să ai noroc să ajungi cît mai departe.

— Dar nu pleci încă, Joe...

— Ba da, plec, spuse Joe.

— Dar te întorci la prînz?

— Nu, nu mă întorc, spuse Joe.

Ochii noștri se întîlniră, și vorba „domnule“ se topi în inima lui în timp ce-mi strîngea mîna.

— Pip, măi băiete, viața e făcută din atîtea despărțiri una după alta! Eu aș spune: unul e fierar, altul e tinichigiu, altul lucrează aramă și altul e argintar. Toți ăștia sînt deosebiți unul de altul și trebuie să luăm lucrurile așa cum se întîmplă. Că dacă a fost cineva de vină astăzi, eu am fost ala. Tu și cu mine nu putem sta alături aici, la Londra; și nicăieri nu putem, doar la noi acasă, între lucrurile știute numai de noi. Nu e-aș fi mîndru, dar vreau să fiu la locul meu, și niciodată n-ai să mă vezi în hainele astea! Fiindcă în hainele astea nu-s la locul meu. Nu mă simt eu la locul meu cînd ies din fierărie, sau din bucătărie, sau din băltoacele noastre. N-ai să-mi găsești nici pe jumătate atîtea cusururi dacă ai să te gîndești că stau în hainele mele de lucru, cu ciocanul în mînă, sau chiar cu luleaua în gură. N-ai să-mi găsești nici pe jumătate atîtea cusururi dacă te-ar cuprinde cheful să mă vezi și ai veni și ți-ai băga capul prin fereastra fierăriei și l-ai vedea pe Joe fierarul acolo, la nicovala lui verhe, cu șorțul lui cel ars în față, vîzîndu-și de treaba lui. Sînt tare greu de cap, dar nădăjduiesc că tot ți-am spus ceva adevărat pînă la urmă. Și Dumnezeu să te binecuvînteze, dragă Pip, măi băiete, Dumnezeu să te binecuvînteze!

Nu mă înșelasem cînd mi se păruse că există o demnitate în Joe. Straiele pe care le purta nu mai

puteau să-i strice, acum, cînd spusese vorbele acestea, așa cum nu puteau să-i strice nici în drumul spre împărăția cerurilor. Mă atinse ușor cu mîna pe frunte și ieși. De îndată ce mi-am venit puțin în fire, am ieșit în goană din casă și l-am căutat prin străzile învecinate, dar nu l-am mai găsit.

CAPITOLUL XXVIII

Era limpede că trebuia să mă duc în orașul nostru a doua zi, și valul de remușcare ce mă cuprinsese la început făcu să mi se pară tot atît de limpede faptul că trebuia să locuiesc la Joe. Dar după ce mi-am oprit un loc în diligența de a doua zi și m-am dus pînă la domnul Pocket și înapoi, nu mai eram atît de hotărît cu privire la cel de al doilea punct și începui să născocesc tot felul de motive și de scuze ca să mă conving că trebuia să innoptez la „Mistrețul albastru”. Desigur că aș fi fost o povară pe capul lui Joe; nu eram așteptat, și patul meu n-o să fie pregătît; în felul acesta, aș fi fost prea departe de domnișoara Havisham, care era o ființă pretențioasă, căreia nu i-ar fi plăcut să întirzii. Toți mincinoșii de pe lume nu sînt nimic față de omul care se minte pe el însuși; cu vorbe din acestea m-am înșelat pe mine însumi. E ciudat, fără îndoială. Pare destul de firesc să te alegi din greșeală cu o monedă falsă, făurită de altcineva; dar să iei drept bun, cu deplină știre, un ban fals făurit de tine însuși! Un străin îndatoritor, sub pretextul că vrea să-ți împăturească bine banii, spre mai mare siguranță, îi poate înlocui cu coji de nuci; dar ce înseamnă șiretlicul lui pe lingă acela de a-ți aduna

singur cojile de nucă și a ți le da ție însuți în loc de bani!

După ce am luat hotărîrea că trebuie să trag la „Mistrețul albastru“, am început să-mi frămînt mintea cu întrebarea dacă trebuie să iau duhul răzbunării cu mine. Mă ispitea gîndul că acea slugă scump plătită își va plimba cizmele prin curtea hanului. Era aproape măreț să mi-l închipui aparînd, ca din întîmplare, în prăvălia croitorului Trabb și fisticindu-l pe necuviinciosul acela de ucenic. Pe de altă parte, s-ar fi putut ca ucenicul lui Trabb să-i între pe sub piele și să-i spună tot soiul de năzblîii; sau de obraznic și îndrăzneț ce era, ar fi fost în stare să-l hîduiască pe strada principală. Apoi, s-ar fi putut ca și ocrotitoarea mea să audă de el și să nu-i placă. Pe scurt, am luat hotărîrea să las duhul răzbunării acasă.

Îmi oprisem loc în diligența de după-amiază și, deoarece era iarnă, nu puteam ajunge la destinație înainte de două sau trei ore după apusul soarelui. Diligența trebuia să plece din Cross Keys la ceasurile 2. Ajunsei la locul de pornire cu vreun sfert de oră mai devreme, ajutat de duhul răzbunării, dacă pot întrebuința cuvîntul acesta în legătură cu un om care nu m-a ajutat niciodată decît cînd n-avea încotro.

În vremea aceea era obiceiul ca ocașii să fie duși în porturi cu diligența. Deoarece auzisem adeseori că pușcăriașii obișnuiesc să călătorească sus, în vîrfurile diligenței, și deoarece îi văzusem de multe ori bălăbănindu-și picioarele încătușate peste acoperișul poștalionului, n-aveam de ce să mă mir cînd aflai de la Herbert, cu care aveam întîlnire la locul de pornire, că doi ocași vor călători în aceeași diligență cu mine. Dar aveam un motiv, un motiv foarte

vechi, de a mă cutremura din toată ființa mea ori de câte ori auzeam cuvîntul : „ocnaș“.

— Te supără, Handel? mă întreabă Herbert.

— Nu, nici gînd.

— Mi s-a părut că nu-ți face plăcere.

— N-aș putea să spun că-mi face plăcere și cred că nici ție nu ți-ar face. Dar nu mă supără.

— Uite-i. Îi vezi? spuse Herbert. Tocmai ies din cîrciumă. Ce priveliște dezgustătoare și jalnică!

Pesemne că-și cinstiseră paznicul, fiindcă erau însoțiți de un gardian și ieșeau toți trei din cîrciumă, ștergîndu-se cu mîinile la gură. Cei doi ocnași erau prinși unul de altul cu cătușe și aveau fiare și la picioare, niște fiare a căror înfățișare o cunoșteam bine. Purtau niște straie pe care de asemenea le cunoșteam bine. Paznicul ținea în mîini o pereche de pistoale, iar sub braț, o bită cu capul gros; dar părea a se înțelege bine cu ocnașii și stătea alături de ei, uitîndu-se cum se înhamă caii, cu un aer nepăsător, ca și cum ocnașii ar fi fost o expoziție, care nu se deschisese încă oficial, iar el, directorul expoziției. Unul dintre ocnași era mai voinic și mai înalt decît celălalt, și după cum se întîmplă în lumea ocnașilor, ca și, de altfel, în lumea oamenilor liberi, lui îi fuseseră hărăzite hainele cele mai strimte. Mîinile și picioarele lui aveau forma unor pernîțe de ace, și omul era foarte caraghios în veșmintele acelea; dintr-o singură privire recunoscui ochiul acela închis. El era omul pe care-l văzusem într-o seară la „Barcagiii veseli“ și care mă doborîse cu pușca lui nevăzută!

Era ușor să-mi dau seama că omul nu mă cunoștea mai mult decît dacă nu m-ar fi văzut niciodată în viața lui. Se uita la mine, și ochiul lui măsura lanțul ceasornicului meu; pe urmă scîlpă, ca din întîmplare, spuse ceva celuilalt ocnaș și începura

amîndoi să rîdă; apoi se răsuciră, ciocnîndu-și cătușele una de alta, și se uitară într-altă parte. Numele mari prinse pe spatele lor ca pe o poartă, trupurile lor greoaie, cioplite ca din topor, trupuri rîioase, care-i făceau să semene cu niște animale, picioarele lor prinse în cătușe, și legate pe deasupra cu batiste, toate acestea, ca și felul cum îi priveau cei de față, ferindu-se de ei, îi făceau să fie, după cum spusese Herbert, o priveliște jalnică și dezgustătoare.

Dar nu asta era cel mai rău din toate. Descoperirăm că toată partea din spate a diligenței fusese ocupată de o familie care se muta din Londra și că nu mai era loc pentru prizonieri decît pe banca din față, chiar în spatele vizitiului. La această veste, un domn, minios din fire, care oprise locul al patru-lea de pe banca aceea, se înfurie cumplit, spunînd că era o încălcare a regulilor de drum să fie silit să călătorească în tovărășia unor oameni atît de mîrșavi, că această faptă era revoltătoare și primejdioasă, josnică și rușinoasă și nu mai știu ce. Între timp, diligența se pregătise de plecare, iar vizitiul își pierduse răbdarea. Eram cu toții gata să ne urcăm, iar prizonierii se apropiaseră, împreună cu păzitorul, aducînd cu ei mirosul acela ciudat de captașmă de piine, de pătură grosolană, de frînghie și piatră-de-var, care se simte întotdeauna în apropierea ocnașilor.

— Nu vă faceți atîta sînge rău, încercă gardianul să-l liniștească pe călătorul cel minios. O să mă așez eu lingă dumneavoastră. O să-i pun pe ei la marginea rîndului. N-o să vă supere. Nici n-o să simțiți că sînt aici.

— Și vă rog să nu mă învinuiți pe mine, bodogăni ocnașul pe care-l recunoscusem. Eu nu vreau să plec.

Eu sînt gata să rămîn pe loc. În ceea ce mă privește, orice om care vrea să-mi ia mie locul e binevenit.

— Sau locul meu, spuse celălalt, răstit. Nu v-aș fi stingherit pe nici unul dac-ar fi fost după mine. Apoi rîseră amîndoi și începură să spargă nuci, scui-pind cojile pe jos. Cred că și eu aș fi procedat la fel dac-aș fi fost în locul lor și atît de hulit de toți.

În cele din urmă, toată lumea încuviință că nu i se poate face pe plac domnului cel minios și că omul trebuie să se împace cu societatea pe care întîmplarea i-o scosese în cale sau să rămînă acasă. Așa că, în timp ce continua să se vaite, omul își luă în primire locul, gardianul se așază lîngă el, iar ocașii se cocoțară la locurile lor cum putură mai bine; prizonierul pe care îl recunoscusem ședea chiar în spatele meu, iar eu îi simțeam răsufllarea în păr.

— La revedere, Handel! strigă Herbert în clipa în care pornirăm.

Eu mă gîndeam că era un noroc că Herbert îmi găsise un alt nume în loc de Pip.

E cu neputință să spun cu cîtă tărie simțeam răsufllarea ocașului, nu numai în ceafă, dar și de-a lungul șirei spinării. Era ca și cum măduva mi-ar fi fost atînsă de un acid iute și pătrunzător și parcă mi se strepezeau dinții. Prizonierul parcă răsuflla mai des și, mai ales, mai zgomotos din pricina încercărilor pe care le făceam pentru a mă strînge așa încît să mă pot feri de răsufllarea lui.

Vremea era nesuferit de rece, și cei doi ocași blestemau frigul. În scurt timp amorfirăm cu toții, și după ce trecurăm de jumătatea drumului, toți călătorii moțăiau sau dîrdăiau în tăcere. Mă prinse și pe mine somnul, gîndindu-mă dacă nu cumva trebuie să-i înapoiez făpturii din spatele meu cele două livre înainte de a-i pierde din nou urma și cum aș face ca totul să iasă bine. M-am trezit speriat, cu trupul

aplecat înainte, ca și cum aș fi avut de gând să sâr în rînd cu caii, și-am început să-mi frămînt din nou mintea cu această întrebare.

Dar pesemne că problema îmi zburase de mult timp din minte, căci, deși nu deslușeam nimic în bezna de afară și în zvîenirile de umbră și lumină ale lămpilor noastre, judecînd după vîntul rece și umed care sufla, îmi dădui totuși seama că ajunsesem în ținutul mlaștinilor. M-am ghemuit ca să mă încălzesc și ca să mă feresc de vînt; acum ocașii erau și mai aproape de mine. Primele cuvinte pe care le-am auzit rostindu-le, după ce m-am dezmeticit, au fost tocmai cuvintele care-mi chinuiau gîndurile. Două hîrtii de cîte o livră!

— Și cum le-a primit? întrebă ocașul pe care nu-l văzusem niciodată.

— De unde să știu? răspunse celălalt. Le-o fi pus bine. Pesemne că i-au fost date de prieteni.

— Tare-aș vrea să am și eu! spuse celălalt, înjurînd amarnic frigul.

— Ce, două hîrtii de cîte o livră sau prieteni?

— Două hîrtii de cîte o livră! Mi-aș vinde toți prietenii pentru o singură hîrtie, și tot aș spune că am făcut un tîrg minunat! Ei și? Ce ți-a spus?

— Mi-a spus, urma ocașul pe care-l recunoscu-se, că totul s-a făcut cît ai clipi din ochi, în spațele unei grămezi de cherestea din port. Mi-a spus: „Ai să fii liber!” Și așa s-a și întîmplat. Și mi-a mai spus dacă vreau să-l găsesc pe băiatul care i-a dat de mîncare și nu l-a trădat și să-i dau hîrțiile de cîte o livră. I-am spus că da. Și așa am și făcut.

— Mare prost! bodegăni celălalt. Eu le-aș fi cheltuit, ca popa, pe haleală și băntură. O fi fost vreun ogeamu. Zici că nu știa nimic despre tine?

— Habar n-avea ! Lucram în bände și pe vapoare deosebite. Pe urmă a fost din nou judecat pentru evadare și a fost condamnat pe viață.

— Și numai cînd cu treaba asta... „de onoare“, ai lucrat în ținutul ăsta ?

— Numai atunci.

— Cum îți plac locurile astea ?

— Scîrbos ținut ! Neroaie, ceață, mlaștini și muncă multă ; muncă multă, mlaștini, ceață și neroaie !

Amîndoi își arătară scîrba pentru ținutul nostru în cuvinte foarte tari și, pînă la urmă, se ușurară și nu mai avură a-și spune nimic.

Fără îndoială că, după ce am auzit acest dialog, aș fi coborît și aș fi rămas singur în bezna și pustietatea de pe drum dacă n-aș fi fost sigur că omul habar n-are cine sînt eu. Într-adevăr, mă schimbasem foarte mult, și nu numai prin firea lucrurilor, căci eram atît de deosebit îmbrăcat și mă aflam în împrejurări atît de deosebite de cele de odinioară, încît i-ar fi fost greu să mă recunoască fără ajutorul cuiva. Totuși, faptul că ne aflam împreună în aceeași diligență era o coincidență destul de ciudată, care mă făcea să mă tem că o altă coincidență ar putea oricînd să uncască, în mintea lui, ființa mea cu numele meu. Din această pricină, am luat hotărîrea să cobor de îndată ce vom ajunge în oraș și să ies din calea ocașului. Am îndeplinit acest plan cu succes. Geamantanul meu era în lădița de pe capră, sub picioarele mele. Nu trebuia decît să răsucească o balama ca să-l scot. Am aruncat geamantanul jos și am coborît după el la primul felinar din oraș. Cit despre ocași, ei plecară mai departe cu diligența, și eu știam în ce loc vor fi dați jos pentru a fi duși spre fluviu. În închipuirea mea vedeam vasul și echipajul de ocași așteptîndu-i în fața

scărilor acoperite cu mîl și auzeam glasul acela răstit: „Dați-i drumul!“ ca o poruncă adresată unor cîini; apoi vedeam acea blestemată arcă a lui Noe pornind pe apele negre ale fluviului.

N-aș fi putut să spun de ce mă temeam, căci teama mea era nelămurită și tulbure, dar eram necunoscut de înfricoșat. În timp ce mă îndreptam spre hotel, simțeam că o spaimă, care întrecea cu mult teama unei întâlniri dureroase și neplăcute, mă făcea să tremur. Cred însă că spaima aceasta nu îmbrăca o formă deslușită, ci era doar spaima din copilărie, care timp de cîteva clipe se deșteptase din nou.

Cafenaua de la „Mistrețul albastru“ era goală, și eu comandasem mîncarea și începusem să mănînc înaintea de a fi fost recunoscut de chelner. După ce își ceru scuze pentru neatenția lui, mă întrebă dacă să trimită baiatul după domnul Pumblechook.

— Nu, spuseși eu, să nu trimiți.

Chelnerul (acela care adusese de la Camera de Comerț lista pedepselor la care voi fi supus în caz de încălcare a legii în ziua cînd devenisem ucenicul lui Joe) păru mirat și se folosi de primul prilej pentru a pune în fața mea un număr soios din ziarul local, pe care eu îl luai în mînă și în care citii următoarele rînduri:

„Informăm cititorii noștri cu privire la romanticul noroc al unui tînar lucrător în fier din ținut (ce temă minunată pentru pana măiastră a concetățeanului nostru Bobby, poetul ziarului, a cărui faimă nu a fost încă universal recunoscută!) că primul îndrumător, tovarăș de copilărie și prieten al tînarului a fost un concetățean de al nostru multstimat și nu cu totul străin de comerțul cu grîne, al cărui negoț înfloritor se afla la mică distanță de strada principală. Faptul că amintim de persoana lui ca de

mentorul tînărului nostru Telemac¹ nu este străin de sentimentele noastre, căci este bine să se ştie că oraşul nostru a dat naştere unui făuritor de viitoruri strălucite. Oare fruntea încordată a înţeleptului din localitate şi ochiul strălucitor al frumuseţii din localitate se întreabă al cui viitor? Oare n-a fost Quentin Matsys² fierarul din Anvers? *VERB. SAP.*³“

Şi astăzi încă, în urma experienţei de o viaţă întreagă, sînt convins că dacă, în zilele acelea de prosperitate, m-aş fi dus la Polul Nord, aş fi întîlnit şi acolo pe cineva, fie un eschimos nomad, fie un european civilizat, care să-mi spună că Pumblechook a fost primul meu îndrumător şi făuritorul norocului meu.

¹ În mitologia greacă, fiul lui Ulyse şi al Penelopei; el pleacă în căutarea tatălui său, dar nu izbuteşte să-l găsească; întors în Itaca, unde-şi descoperă tatăl deghizat în cerşetor, îl ajută să-şi doboare duşmanii şi să-şi recapete tronul.

² *Quentin Metzys* (1466—1530), pictor flamand.

³ *Verbum sapientis* (lat.): termen din *Evangelhie*; desemnează pe fiul lui Dumnezeu, care reprezintă cuvîntul, înţelepciunea.

Redactor responsabil : Schéchter Bianca
Tehnoredactor : Tudor Ion

*Dat- la cules 18.01.1962. Bun de tipar 06.03.1962.
Apărut 1962. Tiraj 75.145 ex. broșate. Hîrtie tipar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 16,08. Coli
tipar 10,5. Planșe tipdruck 1. A. nr. 021/1962. C.Z.
pentru bibliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile
mici 82—31=R.*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa
Scintei”, Piața Scintei 1, București — R.P.R.,
comanda nr. 20 110

136072 monuerece

Din creațiile literaturii universale
clasice apărute în
colecția **BIBLIOTECA PENTRU TOȚI**

BALZAC

César Birotteau
roman, XVI — 336 pag. — 5 lei

JOHN GALSWORTHY

Mărul în floare
nuvele, XVI — 296 pag. — 5 lei

GUY DE MAUPASSANT

O viață
roman, XVI — 312 pag. — 5 lei

STENDHAL

Roșu și Negru
roman, 2 vol. — XXXII — 752 pag.
— 10 lei

THEODOR STORM

Iezerul albinelor
nuvele, XXVI — 318 pag. — 5 lei

RABINDRANATH TAGORE

Ghirlanda dragostei
povestiri, XXVIII — 354 pag. — 5 lei

Vol. I și II Lei 10